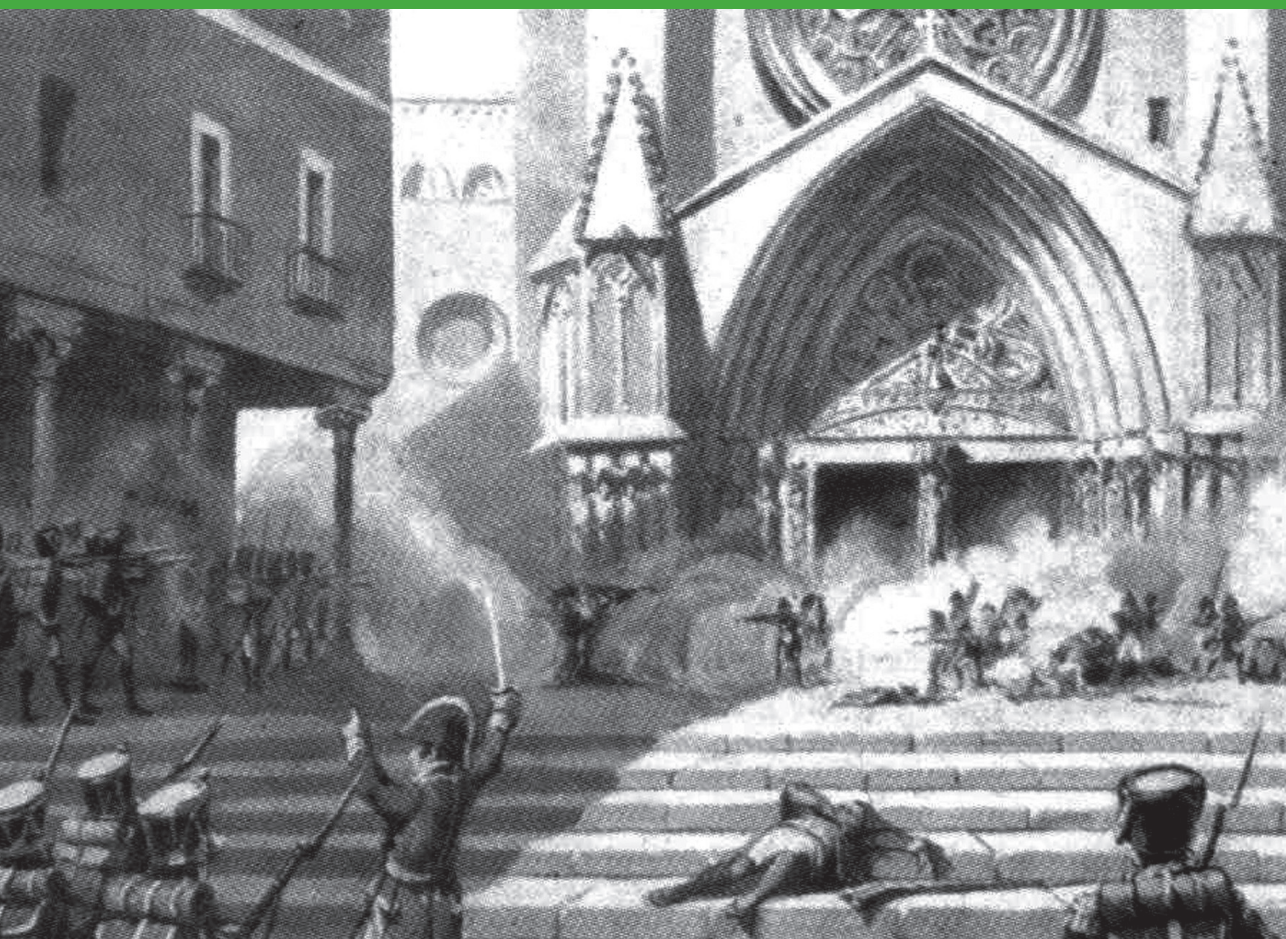

LA CRISI DE LA GUERRA DEL FRANCÈS (1808-1814) AL CAMP DE TARRAGONA

Manel Güell

La crisi durant la Guerra del Francès (1808–1814) al Camp de Tarragona

Manel Güell

[publicacions]

urv

CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS
I SOCIALS «GUILLEM OLIVER»
DEL CAMP DE TARRAGONA

TARRAGONA, 2016

EDITEN:

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili
Av. Catalunya, 35 · 43002 Tarragona
Tel. 977 55 8474 · A/e: publicacions@urv.cat
www.publicacions.urv.cat

Cercle d'Estudis Històrics i Socials
«Guillem Oliver» del Camp de Tarragona
L'Arxiu, M2 Espai Tabacalera
Av. Vidal i Barraquer · 43005 Tarragona
Tel. 977 296 230 · A/e: guillemoliver@guillemoliver.com

Primera edició en paper, gener del 2011
Primera edició digital, febrer del 2016

ISBN: 978-84-8424-419-6
DL: T 112-2016

COL·LECCIÓ DEL CEHSGO

Direcció

JORDI PIQUÉ PADRÓ

Consell editorial

JOAN GISBERT CANES

JAUME LLAMBRICH BRULL

JOSEP SÁNCHEZ CERVELLÓ

Assessorament lingüístic

ALBA GATELL PANISELLO

Disseny de la coberta

PELE VIADER RAPP

Taula de continguts

Pròleg	7
Justificació	13
I. Radiografia demogràfica del Camp de Tarragona (1801-1820)	17
II. Taula general de resultats	163
III. Creixement vegetatiu i fecunditat	173
IV. Albats, parts múltiples [PM] i fills de pares incògnits [FI]	181
V. Les epidèmies	195
VI. La fam de 1812	209
VII. Conclusions	219
Fons i bibliografia	229
Annexos	241
Índex sistemàtic	255

Pròleg

L'amic Manel Güell m'ha demanat que prologui els resultats d'una investigació arxivística sota el suggestiu títol *Hic Galicum Manus* que ara pren forma de llibre. He acceptat gustosament l'encàrrec per diversos motius que quedaran marcats en les ratlles que segueixen.

Fa temps que observo les petjades que la feina incansable de Manel Güell deixa a l'arena de la immensa platja de la recerca. De forma periòdica, veu publicats llibres que ho testimonien: sobre la Guerra dels Segadors, sobre les nissagues nobiliàries, sobre la Guerra del Francès... A més, dirigeix una publicació digital de gran vàlua centrada en la història militar (*A Carn!*).

Un dia, fa força temps, em va demanar assessorament sobre els sistemes de càlcul de la intensitat de les crisis de mortalitat. Vaig fer una tesi sobre demografia històrica, amb reconstrucció de famílies inclosa, centrada en la meua comarca —la Conca de Barberà—, que la Diputació de Tarragona va editar l'any 1993. Aquesta és una publicació avui exhaurida. Des de llavors i fins a l'actualitat he impartit l'assignatura Història de la Demografia Moderna a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. Manel Güell devia pensar que el podia ajudar i així ho vaig fer. Em va sorprendre, tanmateix, l'abast geogràfic de la recerca i l'amplitud dels propòsits i objectius que plantejava, no perquè no el considerés capaç d'assolir-los, sinó per qüestions de magnitud. Güell va adoptar el sistema de càlcul de la intensitat de les crisis de mortalitat emprat pel J. Dupâquier, i va dur-hi a terme uns retocs molt interessants i apropiats, que havíem suggerit J. Dantí i jo mateix en estudis anteriors.

Resulta que l'autor ha efectuat el recompte numèric de baptismes, matrimonis i defuncions del vicenni inicial del segle XIX (1801-1820) per a un conjunt de quaranta indrets del Camp de Tarragona (setze de l'Alt Camp, tretze del Baix Camp i onze del Tarragonès). Els sacramentaris són custodiats, en

immensa majoria, a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. A més de la detecció, situació geogràfica i intensitat de les sobremortalitats, Güell ha considerat els parts múltiples i els fills de pares incògnits pel que fa a la sèrie baptismal i, en la d'òbits, ha diferenciat albats (infants i joves fins a la Primera Comunió) de cossos o adults.

La metodologia, aplicada amb cura, rigor i enteniment, ha demostrat la seva vàlua. Afegida a un treball constant, ferm i persistent (en demografia no pot ser d'una altra manera) ha permès avaluar amb concreció les grans agulles de mortalitat del temps de la Guerra del Francès (1808-1814), copsar l'increment percentual dels fills il·legítims en temps de lluita armada i comprovar com les grans crisis de 1809 i 1814 abraçaren la població adulta fins a l'extrem de guanyar la partida percentual als albats.

M'hauran de permetre que, una altra vegada, retorni a la pròpia experiència de recerca. Quan confeccionava el recompte numèric dels baptismes, els matrimonis i les defuncions de les parròquies i les sufragànies de la Conca de Barberà, des de mitjan segle XVI fins a l'any 1815, vaig poder copsar l'abast dels brutals atacs de la mort a mitjan segle XVII (1641-1642 i la pesta de 1647-1654) i inicis del segle XVIII (quan el terrorisme militar borbònic imposava el tribut de sang). Però, sobretot, em van esgarrifar els estralls de les puntes de sobremortalitat de 1809 i 1812. L'enfrontament amb l'exèrcit napoleònic va deixar un rastre de sang paorós. Una altra volta, els genets de l'Apocalipsi van tornar a aparèixer en escena sense que ningú els cridés i davant la impotència d'uns espectadors que van passar a ser-ne víctimes. La guerra, amb els seus aparellats de malaltia (tifus) i fam, van fer que quedessin grans les esglésies que, com la del meu poble (Rocafort), havien augmentat capacitat a finals del segle XVIII.

Calia obtenir una visió que abastés una geografia més àmplia d'aquella en-sulsiada demogràfica, acompanyada d'un desgavell social, econòmic, polític i econòmic de primera magnitud. Manel Güell va posar fil a l'agulla i, gràcies a la combinació sempre fructífera de capacitat de treball i rigor metodològic, ha arribat als resultats de consulta ineludible que segueixen a continuació. A més, i per defugir del tractament estrictament quantitatiu de la documentació, l'autor aporta dades qualitatives de gran interès que manlleua dels testimoniatges d'uns rectors corpresos per les accions dels napoleònics, fills de la revolució burgesa per excel·lència, regicides i descreguts.

Aquest llibre, que tinc la satisfacció de prologar, passa a engruixir la lleixa de les publicacions més notables en l'àmbit de la demografia històrica catalana, estatal i internacional. Caldrà fer-ne una difusió escaient per tal que sigui conegut amb la profunditat que requereixen objectius, desenvolupament i

conclusions. Em podria estalviar comentar que, com de costum, en les obres de Güell, el tractament de la bibliografia és exemplar: comprèn més d'un centenar de títols, els quals exhaureixen un repertori d'informació i contextualització més que acceptable.

Acabo amb una felicitació sincera a l'autor i l'encoratjo, si cal, a seguir amb les recerques i il·lustrar-nos sobre un passat que, poc a poc i gràcies a persones com ell, deixa de ser un ermot inhòspit i despoblat. En les pàgines que segueixen es pot comprovar, ratlla a ratlla, aquesta afirmació per al Camp de Tarragona d'ara fa dos-cents anys.

Valentí GUAL VILÀ
Universitat de Barcelona

Justificació

Quan el 19 d'agost de 1813 les tropes napoleòniques abandonaren Tarragona, ho van fer volant estrepitosament murs, fortins i àdhuc el palau arquebisbal. L'espètec de la dinamita va ser tan gran, que «me pareció temblaban los montes a 4 horas de distancia de donde yo era», s'exclamava el doctor ANTONI BOSCH CARDELLACH des de Bràfim; des d'Alcover, la força de les explosions els semblà que «era com la fi del món, y Batista de Mas de Bruno digué que sant Magí els ajudés als de Tarragona, que era lo dia del sant [...] hagueren més esplosions y pensabem que no y hauria ningú viu a Tarragona...».¹ Aquell dia es tancava un dels pitjors capítols de la història de la ciutat, la qual havia patit una terrible epidèmia el 1809, una llarga guerra de set anys i un ferotge saqueig el juny de 1811. Tot plegat, una prova molt dura que comportà la mort de milers de ciutadans, la fam i l'emigració massiva dels seus habitants,. Aquell 19 d'agost s'arribà a la culminació del període negre amb l'explosió controlada de diversos indrets defensius i més d'un edifici monumental. L'aspecte que la ciutat presentava, deserta, dessagnada i destrossada per la guerra era desolador. Bosch Cardellach, per descriure-ho, recorregué a una cita de Virgili: «Hic Dolopum manus, hic savus tendebat Achilles», és a dir, 'Aquí les tropes dels Dólops, allà el cruel Aquilles desplegava la tenda',² que evocava la catàstrofe troiana, pariona de la tarragonina. Bé podríem titular el nostre treball modificant una mica: *Hic Galicum Manus*, és a dir, 'aquí les tropes dels francesos'.

El present projecte té com a objectiu principal analitzar curosament el sotrac demogràfic que la Guerra del Francès va comportar per al Camp de Tarragona, a través de la font documental primària que permet fer-ho millor, els llibres sacramentals de les parròquies de les poblacions del Camp de Tarragona. A banda de cròniques coetànies i d'estudis sobre l'ocupació napo-

1. CANALES (cur.) [1988] 46 i BERTRÀN VALLVÈ [1980] 154.

2. CANALES (cur.) [1988] 46.

leònica al Camp de Tarragona, la demografia històrica és la pedra angular de qualsevol projecte historiogràfic, i no manca mai —o almenys no hauria de manca— en assajos i monografies locals. La demografia demostra amb números, mal que d'una manera tècnica i freda, allò pel què va passar un col·lectiu, una localitat, un país, una comarca o una zona determinada. Amb motiu del segon centenari de la Guerra del Francès, seran més d'un els historiadors que es decidiran a treballar aquest tema, per això nosaltres hem volgut proporcionar-los aquesta primera aportació de base, confiant que la podran utilitzar i que els podrà orientar.

Ens despertà l'interès per la demografia durant el període napoleònic un text penjat a la xarxa del professor E. CANALES.³ De fet, el nostre treball obeeix a la necessitat de respondre algunes de les incògnites que plantejava, ratificant o desmentint alguns dels principals trets que presenta la demografia en l'episodi napoleònic. CANALES ja afirmava que «los registros parroquiales se convierten en la única alternativa válida para el conocimiento del impacto demográfico de la guerra de 1808-1814», sobretot quan el sotrac de 1809 trencava la línia evolutiva poblacional. Fa un recull bibliogràfic exhaustiu que li permet asseverar que «las puntas de mortalidad durante la guerra tienden a concentrarse en 1809 y 1812». Efectivament, recalca que en el 1809 s'ajuntaren un seguit de circumstàncies i factors que van fer d'aquell any el més terrible de tots: la invasió de les tropes franceses; la pèrdua de collites; la destrucció de propietats; les confiscacions; les fugides massives de població; a més, és clar, de l'esclat d'una epidèmia de febres tifoides que va trobar el seu marc ideal enmig d'un país potes amunt, amb grans concentracions i dispersions de refugiats a causa del ritme boig i cruel dels esdeveniments bèl·lics. També destacà la importància de l'altra mala anyada, 1812, coneguda com *l'any de la fam*, un any que a Madrid fou catastròfic, i que a Catalunya comportà una nova crisi demogràfica, «aunque probablemente de una intensidad en términos generales algo menor que la de 1809».

La crisi epidèmica i de subsistències dels primers anys del segle XIX fou tan intensa o més que la guerra napoleònica mateixa, almenys a l'Espanya interior; des de 1800, i assolí la major virulència el 1803 i el 1804.

Podemos decir que la Guerra de la Independencia no fue en sí misma una crisis demográfica de dimensiones excepcionales, sino el segundo episodio de un periodo más amplio iniciado con el cambio de siglo cuya primera parte había transcurrido unos años antes; que los años de mayor mortalidad, en la medida en que

3. CANALES [2006], també CANALES [2002].

tuvieron mucho que ver con crisis de subsistencias y epidemias, sólo de manera indirecta deben atribuirse al conflicto bélico y que, presumiblemente, las víctimas se dieron en mayor número entre la población que entre los combatientes.

Finalment, en un intent d'avaluar les pèrdues humanes a Espanya, durant la Guerra del Francès, situa aquestes pèrdues al voltant del mig milió d'ànimes, i en percentatges, un 5%. Una frenada de quinze anys en l'evolució progressiva normal que experimentava la població espanyola.

E. CANALES pouà en diversos estudis bastits a partir del buidatge de quaranta parròquies a Cantàbria, una vintena a Castelló, vint-i-sis a Castella la Nova i vint a Conca. La nostra mostra de quaranta parròquies del Camp de Tarragona, sembla, doncs, prou capaç de resseguir les conclusions d'aquest professor de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La recollida de dades s'ha basat, doncs, en un recompte exhaustiu dels registres de baptismes, de matrimonis i d'òbits del període 1801-1820. La Guerra del Francès s'inicià el 1808 i acabà el 1814, i cal comptar amb un espai d'alguns anys (cinc anys és l'ideal) per poder contrastar les dinàmiques demogràfiques abans, durant i després del fenomen estudiat. Per mitjà dels llibres de batejos, quantificarem el nombre de naixements d'una localitat, cosa que ens permetrà calcular el nombre de població a través de la taxa de natalitat, una aproximació prou fiable segons el ritme de naixements. A través del registre d'òbits, quantifiquem les defuncions, n'analitzarem l'evolució i a l'annex apliquem la intensitat de les crisis de mortalitat de cada població, d'acord amb el mètode Dupâquier modificat per V. GUAL.⁴ També comptem matrimonis, dada que sempre pot resultar orientativa d'una tendència evolutiva, i incorporem, així mateix, una font documental poc usada fins ara, però d'una gran fiabilitat, els compliments pasquals,⁵ encara que només sigui per fixar la taxa de natalitat del 45×1.000 a partir de la qual fem els nostres càlculs de població. Complementem, finalment, amb el Cens de Floridablanca de 1787, el fons documental dels Miquelets de 1795, l'Estat de les parròquies de 1804-1805 o el Padró de 1822,⁶ i a més tota aquella bibliografia local que ens ha semblat convenient.

4. PÉREZ MOREDA [1980]; GUAL [1991b]; GUAL [1991c]. Sobretot: GUAL [1993b].

5. TEIXIDÓ [1995]; GRAU; PUIG [1999a].

6. Amb reserves, donats els estudis que denuncien la devaluació que presenten les seves xifres, al tractar-se de censos fiscals i/o militars. En els estudis que s'han fet sobre la fiabilitat del Cens de Floridablanca, A. Simon situa la devaluació en un 33% en vint-i-cinc parròquies del bisbat de Girona i J. M. Grau i R. Puig, en un 60% per a Vallfogona de Riucorb (SIMON [1988] 95 i GRAU; PUIG [1999a] 49). Pel que fa al fons de Miquelets i al Padró de 1822 (ADSERÀ [1986] 151-155), de caire militar, també hi hem de suposar un alt índex d'òcultació. En el primer vam establir un índex

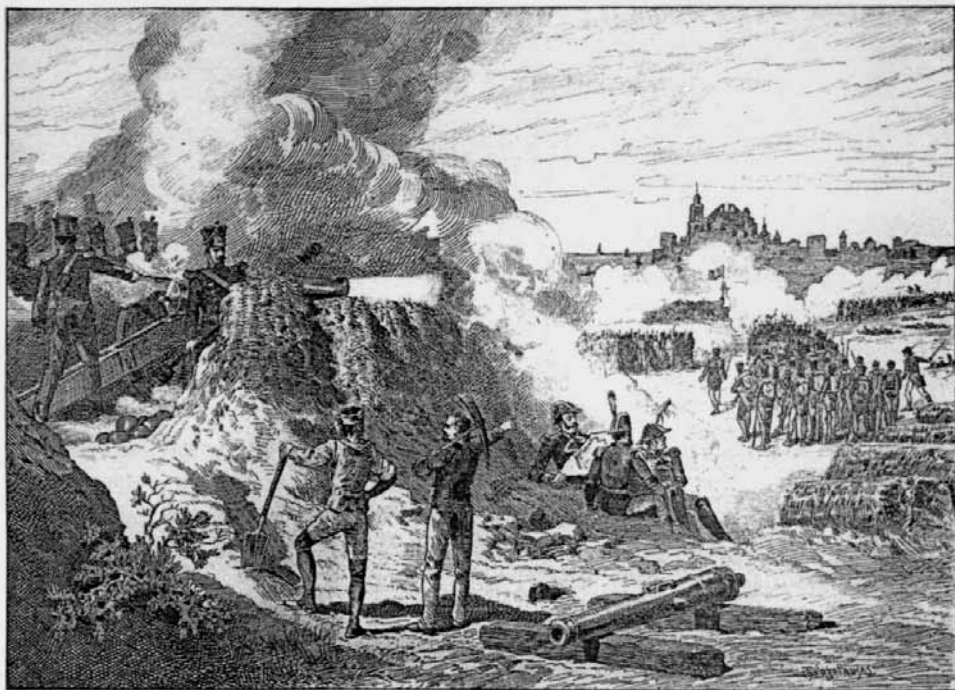
Amb aquest material i aquestes tècniques confiem conèixer a fons l'episodi napoleònic al Camp de Tarragona des d'una òptica eminentment demogràfica, una òptica que no deixarà d'evidenciar la terrible magnitud del tràngol que va suposar aquest conflicte a les nostres comarques.

Però la història de la Guerra del Francès a Catalunya és la història dels *horrors de la guerra*, ja que el país va patir aquesta invasió com poques vegades n'ha patit d'altres. Les *misèries* de la guerra conformen un apartat privilegiat dins de la nova concepció epistemològica d'Història Militar, derivada de la *New Military History* nord-americana, en la qual s'han superat els tics reiteratius que explicaven la Història per mitjà de cròniques atapeïdes de dates, moviments de tropes sobre un mapa, xifres d'efectius, etc. Aquesta nova concepció aposta bàsicament per l'impacte que un determinat conflicte armat té sobre una determinada població, en uns espais geogràfic i cronològic concrets. És per això que hem considerat important recollir els testimonis que més d'un regent de parròquia rural va inserir en els llibres sacramentals, rescatar-los de l'oblit i donar-los a conèixer en el context històric. Al llarg de la tasca de recollida de dades, aquests ocasionals testimonis han anat apareixent i han configurat, en el nostre treball, un petit apartat dedicat a cada població.

A l'hora de regraduar els ajuts rebuts per a l'elaboració d'aquest llibre —i sense aturar-me en els bons amics que m'han prodigat ànims i consells i que sabran excusar-me que no m'hi entretregui— he desmentar l'Institut Ramon Muntaner, sense el qual no m'hagués decidit a començar res. A finals del 2006 l'IRMU em va concedir una de les quinze beques que oferia dins del projecte “La Guerra del Francès en l'àmbit local en els territoris de parla catalana”, distinció que va significar l'impuls necessari per començar la tasca d'investigació. També al Cercle d'Estudis Guillem Oliver, per la publicació del volum. Continuo amb mossèn Manuel Fuentes Gassó, que em va facilitar la tasca d'endinsar-me en aquesta selva documental que són els llibres sacramentals parroquials, i amb el doctor Valentí Gual Vilà, a qui dec la major part dels coneixements en matèria demogràfica (almenys els més importants), que m'han

d'òcultació del 27'3% (GÜELL [2008] 13). El Cens o Padró de 1822 és conegut entre els historiadors com el Cens de 1819 perquè fou aquell any que es decretà que es fes. Tanmateix, nosaltres el considerem de 1822 perquè entenem que l'ordre a les autoritats d'escometre'l no indica pas que ja estigués fet. El document apareix cosit entre les pàgines dels actes municipals tarragonins de 1822, quan segur que ja era confeccionat. L'Estat de les parròquies és un cens poblacional confegit entre 1804-1805 que publicà el doctor Josep M. Sabaté Bosch (SABATÉ [2002]). Inclou les parròquies de l'arxidiòcesi i el nombre d'ànimes prové dels compliments pasquals, cosa per la qual nosaltres hem incrementat la xifra del document en un 18'42%, que correspon al percentatge teòric d'individus no confirmats que s'havien quedat fora dels compliments pasquals.

estat força útils. Finalment, les interminables hores de càlculs i més càlculs, revisions i repassades m'han restat hores en l'àmbit familiar, cosa que la meva esposa Maite ha sabut comprendre perfectament. Ella fou qui m'animà des del primer moment i qui m'obsequià una màquina calculadora nova per tal de fer els càlculs aritmètics amb més facilitat i fiabilitat. Gràcies, Maite.

Presa del Fort de l'Oliva pels francesos, segons dibuix de Serra Pausas.

Font: Biblioteca – Hemeroteca Municipal de Tarragona

I. Radiografia demogràfica del Camp de Tarragona (1801-1820)

Per comptabilitzar naixements, casaments i defuncions el primer quinquenni del segle XIX, hem de recórrer a les sèries sacramentals de les parròquies: baptismes per naixements, matrimonis per casaments i òbits per defuncions. Malgrat que el període de guerra comprèn únicament els anys 1808-1814, nosaltres hem arrodonit l'estudi incorporant els set anys anteriors, o sigui de 1801 i 1807, i també els sis posteriors, de 1815 a 1820, de manera que el total general sigui el primer vicenni del segle XIX (1801-1820). En estudis de crisis demogràfiques és imprescindible el contrast amb els anys precedents fora de la crisi.

Les parròquies escollides han estat aquelles que compten, per aquest període concret, amb registres sacramentals (principalment baptismes i òbits) complerts (36) o relativament complerts (4). Han estat quaranta parròquies; setze de l'Alt Camp, tretze del Baix Camp i onze més del Tarragonès. En el següent quadre, exposem les poblacions de les quaranta parròquies (estimades a partir de la taxa de natalitat del 45×1.000), ordenades de major a menor.

LOCALITAT	POBLACIÓ
Reus	20.891
Tarragona	10.255
Valls	10.112
La Selva del Camp	3.751
Vila-seca	3.086
Alcover	3.083
Constantí	2.315
Cambrils	2.193
Torredembarra	2.116

LOCALITAT	POBLACIÓ
Vila-rodona	1.614
Vallmoll	1.288
Vilabella	1.148
Bràfim	1.143
El Catllar	1.074
L'Aleixar	1.043
Vilallonga	1.043
Pobla de Montornès	975
Riudecanyes	964
Borges del Camp	922
La Riba	901
Cabra	730
Creixell	694
La Secuita	524
Botarell	462
Puigtinyós	455
Figuerola	406
Nulles	406
Perafort	391
El Rourell	384
Garidells	346
L'Albiol	341
Picamoixons	333
Vespella de Gaià	248
La Masó	247
Siurana	220
El Milà	207
La Mussara	190
Puigdelfí	136
L'Argilaga	128
Vilafortuny	47

El còmput no té cap misteri; ha consistit en comptar el nombre absolut de baptismes, matrimonis i òbits corresponents a cada any, des del 1801 fins al 1820, n'hem deduït el creixement vegetatiu (diferència entre naixements

i defuncions —CV—) i hem parat especial atenció a apuntar el nombre de parts múltiples i de fills de pares incògnits (FI) pel que fa als baptismes, i pel que fa als òbits, de destriar *coscos d'albats*. En aquests últims registres, també hem marginat funerals, novenes i/o caps d'any que, evidentment, no han estat inclosos en el còmput.

Hem disposat els recomptes dels registres sacramentals en una taula, per anys, estructurada en deu columnes: 1) any; 2) nombre de baptismes; 3) nombre de matrimonis; 4) nombre d'òbits; 5) creixement vegetatiu (resultat de restar baptismes d'òbits); 6) nombre de parts múltiples; 7) nombre de fills de pares incògnits; 8) nombre de coscos (enterraments d'adults); 9) nombre d'albats (enterrament de menors no combregants, és a dir, que no haguessin fet la primera comunió), i 10) percentatge dels albats sobre el total de difunts.

Per exemple:

POBLA MONT.	*	=	†	Creixement vegetatiu	Parts múltiples	Fills incògnits	†		
							Coscos albats	% (albats)	
1801	30	7	12	+18	0	0	6	6	50
1802	37	11	35	+2	1	1	22	13	37'14
1803	44	14	21	+23	0	0	12	9	42'85

Al final de la taula, en tres fileres, hem situat tres totals, el total general (1801–1820), el corresponent al primer quinquenni (1801–1805), i el corresponent al període bèl·lic (1808–1814) sempre ombrejat. Hem inclòs el percentatge en el cas dels parts múltiples i dels fills de pares incògnits sobre el total de naixements.

Signifiquem que depassar l'1'1% de fills de pares incògnits pot ser interpretat com un indicador de crisi, ja que aquest és l'índex que prenem com a referent. L'únic treball d'abast sobre aquest particular és el de V. GUAL, que computa el nombre de fills il·legítims als pobles de la Conca de Barberà a l'època moderna, i aquests ofereixen un percentatge general de l'1'18%.⁷

També és un altre indicador de crisi el fet que els albats tinguin un tant per cent per sota del 55%, cosa que assenyalaria un major i inusual nombre d'òbits adults. A l'època moderna, el percentatge de mortalitat infantil i juvenil (albats) sobre el total era d'un 50% (en el nostre treball, del 54'92%), per tant, la disminució d'aquest percentatge no té altra lectura que l'augment de la

7. GUAL [1993c] 152-199. Hem apuntat el nombre total de FI i el tant per cent corresponent, població a població.

mortalitat adulta que guanya terreny en el tant per cent. És com la teoria dels vasos comunicants, el líquid que manca en un cantó, ha d'estar forçosament concentrat en l'altre.

Un segon quadre, l'hem pensat per mesurar l'evolució de la població per quinquennis, i hi hem disposat estimacions poblacionals a partir de les taxes de natalitat de 45×1.000 ,⁸ que en els comentaris de cada població abreuja-rem com TN (Població = mitjana quinquennial de baptismes \times 1.000 / 45). En aquesta altra taula, les files corresponen a: 1) mitjana de baptismes (pels quatre quinquennis i pel vicenni); 2) estimació de la població per la TN del 45×1.000 ; 3) mitjana de matrimonis, i, finalment, 5) ràtios de baptismes per matrimonis. Aquest quadre ens permet estimar la població en cada quinquenni i veure'n l'evolució.

L'Albiol

Situat en els límits del Camp de Tarragona, tocant a les muntanyes de Prades, l'Albiol és un petit nucli urbà a 823 metres d'alçada. Tenia un dels termes municipals més extensos, el qual, posteriorment, vers mitjan segle XIX, va ser re-tallat i se n'assignà una part a l'Aleixar i una altra, a la Selva del Camp. El 1745 tenia 390 habitants,⁹ i el 1787, uns 363,¹⁰ xifra que coincideix amb la mitjana poblacional dels últims quinze anys del segle XVIII.¹¹

8. La taxa del 45×1.000 no ha estat fixada a l'atzar, sinó a partir del que ens han indicat les dades extretes dels compliments pasquals en aquelles parròquies on els hem trobat. Els compliments pasquals estan considerats un fons documental prou fiable per tal de fixar una xifra poblacional. En el primer annex disposem un quadre amb totes les xifres obtingudes del grapat de compliments pasquals trobat en aquesta època que ens interessa (1801–1820), i totes les TN obtingudes. La mitjana ha estat de 44'94.

9. MORELL [1994] 55; *Tarragona* [2000] 11.

10. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 498.

11. MORELL [1994] 75.

L'Albiol	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	19	3	5	+14	0	1	3	2	40
1802	11	3	7	+4	1	0	3	4	57
1803	12	2	8	+4	0	0	5	3	37'5
1804	16	6	5	+11	0	0	2	3	60
1805	11	4	16	-5	0	0	8	8	50
1806	15	5	12	+3	0	1	8	4	33'3
1807	17	1	3	+14	0	1	3	0	0
1808	14	2	4	+10	0	0	2	2	50
1809	20	3	18	+2	0	0	10	8	44'4
1810	14	4	1	+13	0	1	0	1	100
1811	12	6	5	+7	0	0	3	2	40
1812	14	7	13	+1	0	0	9	4	30'7
1813	19	9	6	+13	0	1	3	3	50
1814	17	1	8	+9	0	0	5	3	37'5
1815	22	2	5	+17	0	1	2	3	60
1816	14	6	5	+9	0	1	3	2	40
1817	16	0	11	+5	0	0	5	6	54'5
1818	8	2	4	+4	0	0	3	1	25
1819	19	9	12	+7	0	1	7	5	41'6
1820	17	2	9	+8	0	0	5	4	44'4
TOTALS	307	77	157	+150	1 0'32%	8 2'6%	89	68	43'31
Totals (1801-1805)	69	18	41	+28	1 1'41%	1 1'41%	21	20	48'78
Totals (1808-1814)	110	32	55	+55	0	2 1'8%	32	23	41'81

L'Albiol presenta unes xifres envejables. El creixement vegetatiu (+150) és altíssim i deixa molt enrere la mitjana de referència (que calculem al voltant del +45), una quota que sempre manté en números positius, tant en el primer quinquenni, com durant el període bèl·lic. Inclús l'any amb més decessos, l'inqüestionable 1809, presenta balanç atès que va ser el segon any més nombrosos en naixements. La mitjana anual del CV és del +7'75, força positiva tractant-se d'una població de quasi 350 habitants.

Els tres indicadors de crisi demogràfica que constatem són, en tot cas:

- El 1809 que presenta la xifra més alta d'òbits, 18, que representen un 11'4%, quasi 6 punts i mig per sobre del que seria percentualment normal (5%). Si la sumem a l'altre any fatídic, el 1812 (amb 13 òbits –8'2%–), veiem que ambdós anys assoleixen quasi una cinquena part (20%) del total de morts durant tots els vint anys.

- Hi ha un altíssim nombre de fills de pares incògnits (8) que representen un 2'6%, quan la nostra mitjana de referència es situa en l'1'1%. Tanmateix, es configura com un fenomen relativament aliè a la crisi bèl·lica, ja que dins el període conflictiu només es registren 2 FI, que representen l'1'8%, xifra, que tot i situar-se sensiblement per damunt del nostre referent, queda lluny del 2'6% del total.

- Hi ha un petit però apreciable descens en el percentatge d'albats, entre els anys del conflicte bèl·lic (41'81%), i el total (43'31%), punt i mig, diferència encara més accentuada si la comparem amb el del primer quinquenni (48'78), amb qui es porta quasi set punts. És mostra evident que durant la guerra pujà l'índex de mortalitat adulta, desequilibrant encara més un percentatge que sempre havia estat favorable a l'Albiol. Cal comentar igualment, que aquests percentatges d'albats són força baixos si es contrasten amb la mitjana general de les quaranta parròquies que estudiem (54'92%).

En els obituaris, no es registra cap mort violenta, i únicament una per accident, la de Magí Anglès Rabadà, que morí ofegat sobtadament el 6 de juliol de 1803.¹²

L'Albiol	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	13'8	16	16'8	14'8	15'35
Estimació de la població (TN 45×1.000)	306	355	373	328	341
Mitjana dels matrimonis	3'6	3	5	3'8	3'85
Mitjana dels òbits	8'2	7'6	7'4	8'2	7'85
Ràtios bapt./matrimonis	3'8	5'3	3'36	3'89	3'98

La població de l'Albiol durant el primer vicenni del segle XIX, la fixem, a partir de la taxa de natalitat del 45×1.000, en 341 habitants. Els primers anys, l'hem de considerar una mica inferior, uns 306 habitants. Comptem amb una altra font que ens la confirma, l'Estat de la parròquia de 1804–1805, que asse-

12. AHA, *L'Albiol*, caps 3, volum núm. 18 de Baptismes-Matrimonis-Òbits, part dels Òbits (1809-1835), f. 65.

nyala que hi havia 274 ànimes,¹³ nombre que, degudament incrementat amb el 18'42% (corresponent a la població fora de comunió –fins els 12/16 anys–), serien uns 324 habitants.

Pel que fa a l'evolució, curiosament, durant el període bèl·lic es constata una pujada significativa d'habitants (355 i 373), ja que la mitjana de baptismes augmenta, primerament més d'un parell de punts i tot seguit quasi un punt més. També podem observar una baixada en la mortalitat d'aquest període, la mitjana del qual és de 7'5 i se situa per sota de la general (7'85).¹⁴ Baixa igualment el nombre de matrimonis, encara que poc més de mig punt. Si el nombre de matrimonis i defuncions s'haguessin apujat, pensariem que l'augment poblacional s'hauria produït per la recepció de refugiats d'altres localitats, però no essent així, hem de creure que més aviat va ser per causes naturals.

Malgrat aquesta anàlisi positiva, val a dir que es tracta d'una població petita, amb un nombre d'habitants molt per sota de la mitjana de la mostra (960), factor que sempre tendeix a desvirtuar els percentatges. Amb tot, sembla clar que els trastorns militars i polítics van passar de puntetes per l'Albiol. Tenim una referència a la Guerra, del març de 1809; al llibre de baptismes hi ha un full amb el testimoni de dos paisans que acrediten el naixement d'Antoni Vilamala, el baptisme del qual no es va dur a terme en el seu dia «per descuyt del Parròco o Regent de la Parròquia, per ser en temps que los Francesos crusaban per estas terras...».¹⁵ Sabem que a finals de novembre de 1812, era retirat a l'Albiol el cap militar de Villamil, amb una divisió d'infanteria espanyola.

Alcover

Emplaçat en un punt de contacte entre les muntanyes de Prades i el Camp de Tarragona, a 218 metres d'alçada, Alcover ha gaudit d'una estratègica posició que l'ha connectada amb Reus, la Selva i Valls. El cens de Floridablanca li atorgava una població el 1787 de 2.837 habitants¹⁶ que només quinze anys més

13. SABATÉ [2002] 372.

14. La mitjana d'òbits del període comprès entre 1650 i 1744 havia estat de 3'9. MORELL [1994] 188.

15. AHA, *L'Albiol*, caps 3, volum núm. 18 de Baptismes-Matrimonis-Òbits, part dels Baptismes (1709-1841), f. 152. CANALES (cur.) [1988] 40.

16. *Tarragona* [2000] 14, GRAU MONNÉ [1992] 13 i 39. Val a dir que en el segle XVIII el nucli alcoverenc no incloïa Burguet (15 habitants), ni la Plana Samuntà (277), que s'hi incorporaren a partir del segle XIX, però que pertanyien a la mateixa parròquia alcoverenca, cosa que elevaria la població fins a 2.837. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 481 i 546. La documentació municipal, tal volta per actualitzar, presentava 2.827 habitants el 1808. BERTRÀN VALLVÈ [1980] 111.

tard, podia aproximar-se ja als 3.000 que li hem estimat a principis del segle XIX.

Alcover	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	140		90	+50	0	1	35	55	61'11
1802	135		145	-10	2	1	44	101	69'65
1803	135		202	-67	3	1	57	145	71'78
1804	151		73	+78	2	1	36	37	50'68
1805	130		216	-86	2	2	103	113	52'31
1806	143		114	+29	1	0	51	63	55'26
1807	151		75	+76	1	2	38	37	49'33
1808	140				2	0			
1809	128				1	4			
1810	118				2	4			
1811	146				1	1			
1812	108				1	4			
1813	120				0	1			
1814	171	10			2	1			
1815	143	17			2	0			
1816	122	13			2	0			
1817	145	17			2	3			
1818	122	44			0	2			
1819	143	68			2	1			
1820	184	21			4	3			
TOTALS	2.775	190 [542]	915 [2.614]	+70 [+161]	30 1'08%	32 1'15%	364	551	60'21
Totals (1801- 1805)	691		726	-35	9 1'30%	6 0'86%	275	451	62'12
Totals (1808- 1814)	931	10	-	-	9 0'96%	15 1'61%	-	-	-

Les dades sacramentals d'Alcover per al període que analitzem (1801-1820) són fragmentàries, comptem amb tots els baptismes, però únicament amb una tercera part dels matrimonis (1814-1820) i dels òbits (1801-1807). A més d'això, fins el 1804, el Milà n'era sufragània, motiu pel qual, d'aquests primers tres

anys, hem decidit de separar les partides sacramentals pertanyents a feligresos milanesos perquè figurin en l'apartat d'aquest poble i no en el d'Alcover (que comptava amb els agregats de la Plana Samuntà, Masmorettes i alguns masos més).

El creixement vegetatiu és del tot neulit, un estimatiu +161 quan hauria de ser més d'un +400 per ajustar-se a una proporció adequada. Durant el primer lustre, el CV se situà en números negatius en -35, prova evident que la vila acusà notòriament els primers anys d'epidèmia (el 1802 i el 1803 són negatius). Amb el grapat d'òbits amb què comptem, la xifra més alta és la corresponent a 1805, amb 216 decessos. Els 915 òbits dels primers set anys de segle, ens permeten extrapolar per regla de tres una aproximació al total d'òbits que podia rondar els 2.614, extrapolar que considerem desviada perquè cal comptar el sotrac que amb tota seguretat experimentaria la mortalitat en el període bèl·lic, i que augmentaria considerablement aquesta xifra.

El nombre de fills de pares incògnits, ajustat a la mitjana, l'15%, creix quasi mig punt durant el període de la guerra (l'61%). El de parts múltiples és més alt que el referent que hem fixat (0'75%) i es planta en l'1'08%. El percentatge d'albats durant els primers anys és altíssim, més del 60%, hagués estat interessant comprovar si es mantenia o, el més probable, baixava posteriorment, i fins a quin punt.

Alcover	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	138'2	136	137'6	143'2	138'75
Estimació de la població (TN 45×1.000)	3.071	3.022	3.057	3.182	3.083
Mitjana dels matrimonis				106'5	
Mitjana dels òbits	145'2				
Ràtios bapt./matrimonis				1'34	

A través de la TN del 45×1.000 podem estimar una població per Alcover depassant els 3.000 habitants, que es manté relativament inalterable al llarg del vicenni, i que oscilla entre els 3.020 habitants i els 3.182, baixant això sí mig centenar d'unitats en el període de guerra. Disposem de fins a tres fonts per contrastar l'estimació del primer quinquenni, dues de les quals es queden una mica curtes. Es tracta del cens de Floridablanca (1787), la lleva dels Miquelets (1795) i l'Estat de la parròquia (1804-05).¹⁷ La primera de les fonts, eleva la po-

17. *Cens Floridablanca. 1787...*, I, p. 507; AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5. LOZANO; TORRELL; YEBRAS (cur.) [1997] 184. SABATÉ [2002] 372.

blació alcoverenca el 1787 a 2.837; la documentació dels Miquelets, assenyala un total de 713 homes majors de setze anys, que degudament incrementats amb prou feines passarien dels 1.900 habitants; l'Estat parroquial registra un total de 2.400 ànimes de comunió, que degudament incrementades representarien uns 2.842 habitants. La font dels Miquelets és una font creada per reclutar lleves militars, i per tant, procliu a l'ocultació,¹⁸ que presenta una població que no arriba als 2.000 habitants, quan sabem que n'eren més de 3.000.

D'altra banda, segons el cens de 1822, Alcover registraria 531 veïns (2.655 habitants amb l'increment 5), xifra exageradament baixa si la contrastem amb l'estimació calculada a partir de la TN (3.580 habitants).¹⁹ Finalment, per a 1832, poc més d'una dècada més tard del període analitzat, la documentació de l'Arxiu Municipal alcoverenc proporciona dades de població de 2.807 habitants,²⁰ que també creiem una xifra que infravalora la població real, però que, en tot cas, escapa del nostre estudi.

Llevat de la baixada de la natalitat que ja hem constatat, no podem, doncs, fer una major aproximació al trauma de la Guerra del Francès a Alcover a través de la demografia; sí, en canvi, a partir de la bibliografia. CANALES i BERTRÀN VALLVÈ, ens informen que els francesos calaren foc a les destil·leries d'aiguardent de Joan Baptista Andreu i que no van parar d'exigir fortes contribucions a la vila fins a empobrir-la del tot. Els francesos arribaren a la vila després de la batalla del Pont de Goi, vers març de 1809, quan va ser ocupada per una columna italiana, i hi tornaren un any més tard, per saquejar la cera de l'església i els diners del beneficiat Pròsper Voltor. El 10 de maig de 1811, la població estava espaordida «y se esconden o huyen», i quinze dies després hi pujaren 1.800 milicians del sometent; l'agost de 1813 foren els anglesos del general J. Wittingham, els qui saquejaren per la vila; el 4 de desembre de 1813, hi arribà la divisió de Miralles, etc.²¹

Sabem, així mateix, que la població va patir molt especialment l'epidèmia de 1805, el suficient com perquè el vicari Josep Valldocera en deixés oportuna constància:

En aquest any havem suferit una epidèmia cruel de Febres Pútrides de las quals moriren alguns, que van notats amb una creu. Però

18. Vegeu GÜELL [2008].

19. ADSERÀ [1986] 152, BERTRÀN VALLVÈ [1980] 118, IGÉSIES [2002] 71 i SABATÉ [202] 372. S'hauria d'empresar un multiplicador molt alt (6'5) perquè aquests 531 veïns del Cens de 1819 equivalguessin als 3.580 habitants de la TN.

20. LOZANO; TORRELL; YEBRAS (cur.) [1997] 200. GRAU MONNÉ [1992] 15.

21. CANALES (cur.) [1988] 19, 28, 41 i 42, i BERTRÀN VALLVÈ [1980] 124, 129 i 154. Vegeu igualment, LOZANO; TORRELL; YEBRAS (cur.) [1997] 198-199. GORT [1994] i GRAU [1997].

per haver portat en la Parroquial la Verge del Remey astich cert calmaren, y fou tal la devoció q. la tingueran en dita par[roquia]l 4 mesos ab un gasto extraordinari, prova gran del amor dels patricis enbers aquella Reyna Sra.²²

Efectivament, ja havíem constatat l'alt nombre d'òbits el 1805 (216). Cal afegir que dels registres on consta la creueta (*) que declarava haver posat el rector per a cada mort empestat, n'hem comptat setanta-quatre. Hem de suposar que sense aquella epidèmia, el 1805 el nombre de defuncions a la vila hagués pogut ser de només 142, més o menys la mitjana dels set anys amb registres d'òbits (132). El brot de 1809, també es va deixar sentir a la vila per causa d'uns refugiats provinents de la ciutat de Tarragona; segons el testimoni del doctor Roig, el facultatiu municipal, l'epidèmia es va cobrar catorze víctimes a Alcover.²³

L'Aleixar

Nucli situat més a l'interior, l'Aleixar s'alça a 264 metres d'altitud, sota els darrers contraforts de la Mussara, prop de l'Albiol, la Selva i Riudoms. Manté manta vinculacions amb la capital del Baix Camp, possiblement com a receptora d'una immigració que l'ajudà a consolidar-se comarcament ja des de la segona meitat del segle XVIII, quan arribava quasi als 1.700 habitants.²⁴ Sens dubte va perdre població els últims anys d'aquella centúria, ja que estimem per als primers anys del segle XIX uns 1.031 habitants.²⁵

22. AHAT, *Alcover*, caps 63, núm. 281, Òbits (1794-1807).

23. BERTRÀN VALLVÈ [1980] 125.

24. *Tarragona* [2000] 21, MORELL [1994] 56.

25. Més baixa encara resulta la xifra poblacional deduïda a partir de la lleva dels Miquelets de 1795. D'un registre de 214 homes útils per a les armes, podem estimar uns 641 habitants. PUIG [2007] 96. Aquesta autora ha utilitzat el llistat d'homes entre setze i cinquanta anys, per la qual cosa nosaltres hi hem afegit una rectificació.

L'Aleixar	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	44	16	35	+9	0	0	16	19	54'2
1802	39	8	62	-23	0	0	38	24	38'7
1803	43	9	50	-7	0	0	32	18	36
1804	61	26	40	+21	2	0	20	20	50
1805	45	18	52	-7	0	0	29	23	44'2
1806	51	13	38	+13	1	0	22	16	42'1
1807	52	12	48	+4	0	0	23	25	52
1808	46	4	37	+9	0	2	14	23	62'1
1809	50	5	129	-79	1	0	51	78	60'46
1810	46	9	42	+4	0	1	26	16	38'09
1811	46	13	30	+16	0	2	20	10	33'3
1812	37	8	60	-23	0	0	41	19	31'66
1813	26	13	23	+3	0	0	12	11	47'8
1814	37	11	39	-2	0	1	12	27	69'2
1815	41	4	25	+16	0	1	14	11	44
1816	50	14	34	+16	1	1	16	18	52'94
1817	48	18	22	+26	0	0	11	11	50
1818	58	11	39	+19	1	1	18	20	51'28
1819	53	16	45	+8	1	0	10	35	77'77
1820	66	5	47	+19	0	0	19	28	59'57
TOTALS	939	233	897	+42	7 0'74%	9 0'95%	445	452	50'39
Totals (1801-1805)	232	77	239	-7	2 0'86%	0	135	104	43'51
Totals (1808-1814)	288	63	360	-72	1 0'34%	6 2'08%	176	184	51'11

L'Aleixar és una de les localitats amb una població similar a la mitjana de les quaranta parròquies (fixada en 960 habitants). Aquesta població mostra un creixement vegetatiu de +42, que és bastant baix (teòricament hauria de ser més de tres vegades superior). El pas del trasbals social que va significar la Guerra del Francès és clarament visible. L'any amb més pèrdues demogràfiques fou, amb diferència, el 1809, en què es va depassar el centenar de decessos i hi hagué un creixement vegetatiu de -79 (el segon més negatiu és el de 1802, amb -23). Encara que la mitjana del creixement vegetatiu general és

baixa (+42), més baixa resulta la que correspon al període bèl·lic, que minora fins al -72, mostra evident del retrocés demogràfic que la guerra va suposar per a la vila. Si sumem el percentatge d'òbits dels dos anys més crítics (1809 i 1812), ens trobem que abasten ben bé el 21% del total d'òbits del vicenni.

Un altre indicador és el dels fills de pares incògnits. La mitjana general és sensiblement baixa, 0'95%, però en el període bèl·lic, s'apuja fins a 2'08%, quasi un punt per damunt de la mitjana de referència (1'1%). El tant per cent dels parts múltiples és normal. Fallen, com a indicadors de crisi, els albats, ja que l'índex corresponent al període bèl·lic, no únicament no és més baix, sinó que està una mica per sobre del general (50'39% – 51'11%).

L'Aleixar	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	46'4	49	37'4	55	46'95
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.031	1.088	831	1.222	1.043
Mitjana dels matrimonis	15'4	8'6	9'8	12'8	11'65
Mitjana dels òbits	47'8	58'8	35'4	37'4	44'89
Ràtios bapt./matrimonis	3	5'6	3'8	4'2	4'03

L'evolució de la població, estimada a partir del càlcul de la TN 45×1.000, s'inicia el primer quinquenni amb una mitjana de 46'4, que correspon a una població d'uns 1.031 habitants, bastant coincident amb els 1.065 que resulten de l'Estat de la parròquia de 1804-1805.²⁶ Les mitjanes mostren una significativa davallada de la població durant el tercer quinquenni, que cau fins als 831 habitants, mentre que sempre havia estat per damunt del miler, però a partir dels anys següents es recupera i augmenta considerablement. La vila acaba el vicenni amb una estimació poblacional de més de 1.200 habitants.²⁷ La mitjana del nombre d'òbits és igual, dels quasi quaranta-vuit òbits anuals del primer quinquenni, passa als quasi cinquanta-nou, però en els següents lustres baixa considerablement fins els trenta-cinc o trenta-set.

Aquestes intensitats de mortalitat moderades contrasten amb les anotacions llegides en els llibres d'òbits de la parròquia de l'Aleixar, que registren, dins dels anys de guerra, setanta-vuit morts per malaltia (dotze el 1808, trenta-tres el 1809, onze el 1810, cinc el 1811, onze el 1812, quatre el 1813 i dues el 1814), i fins a onze morts violentes (dues el 1809, dues més el 1810, una el 1811 i sis el 1812). Un balanç esfereïdor, constatable a partir dels comentaris que inseria

26. SABATÉ [2002] 372. Assenyala 900 ànimes de comunió, que incrementades en un 18'42% donen 1.065.

27. Quan el Cens de 1822 n'assenyalava uns 680 (136 amb el multiplicador 5). ADSERÀ [1986] 152.

el rector a les partides d'òbit,²⁸ per la qual cosa hem de considerar la font com arbitrària i no exhaustiva, com a mínim... Amb tot, suposant la voluntat del rector de fer al màxim d'exhaustius els comentaris i explicacions de cada defunció, partiríem de dos fets principals: un seria l'augment de morts per malaltia durant el període bèl·lic (epidèmies esteses pels militars, impossibilitat de mantenir uns mínims higiènics, manca d'articles de primera necessitat,²⁹ etc.), l'altre, l'aparició de morts violentes, també durant aquest període (i hauríem d'afegir *exclusivament* en aquest període).

Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.
1801	0	3	1808	0	12	1815	0	0
1802	0	3	1809	2	33	1816	0	0
1803	0	2	1810	2	11	1817	0	0
1804	0	3	1811	1	5	1818	0	0
1805	0	7	1812	6	11	1819	0	0
1806	0	1	1813	0	4	1820	0	0
1807	0	1	1814	0	2	Totals	11	98

Cal sumar encara quatre morts accidentals, una el 1807, dues el 1809, i una última el 1820.

El 3 d'abril de 1810 moria la vídua Maria Ciurana, de l'Aleixar, i ho feia al mas Borbó de la Selva «de resultas del susto dels Francesos que invadián estas terras». D'un malaurat accident de bala moria Vicenta Bellver, de vint-i-nou anys, esposa de Jaume Bros, l'11 de maig de 1811, «a les dos y mitja de la nit en lo carré del Forn de la vila de Aleixar, arquebisbat de Tarragona, morí de un tiro de bala dat per los enemichs que entraren de improvís».³⁰ Tres de les sis morts violentes produïdes el 1812 correspongueren a tres desgraciats que foren afusellats pel capità Josep Miralles, presumiblement per traïdors i/o desertors. Possiblement, es corresponen amb les defuncions registrades a finals de maig d'aquell any. La del dia 26, fou la de Fèlix Canella, «presoner en esta, de Ciurana, no he pogut averiguar res més...»; cinc dies més tard arribà la de Francesc Vallverdú «sens rebre algun sagrament, per aver mort de desgràcia de mans de Francesos»; també de 31 de maig són les de Ramon Salvat, de

28. AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823).

29. El 22 d'octubre de 1809 i el 29 d'agost de 1810, el volum d'Òbits enregistra els decessos d'Ignàcia Alberich i de Maria Folc, vídua de Llebaria, mortes «de debilitat». AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 232 i 299.

30. AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 236, 344. A finals de desembre de 1810, l'exèrcit espanyol acampava a prop de la vila. CANALES (cur.) [1988] 22.

quaranta anys, i la de Francesc Franch, ambdós morts «de desgràcia de mans de Francesos...».³¹

Al foli 316, consta enregistrat l'òbit de Bonaventura Puigredós, el 29 de maig de 1812, que va ser trobat mort d'un tret. En ocasió de la mort el primer dia de 1812 del soldat Ramon Pujol, el rector s'esplaià una mica en els comentaris per donar a conèixer que havia participat en l'atac de Reus. Deia que Pujol pertanyia a

la divisió del Dr. Josep Miralles, capità del loc de la Palma, valerós, qui ab son Rector havent alsat gent en defensa de la Pàtria han incomodat molt al enemich, dia 31 de la que tenia en esta sa divisió y lu de tiradors en Vilaplana entre las dos serian 500, nevada y sabent era lo enemich en Reus, envistí dins la vila y los obligà a retirarse; ferit dit Pujol en la acció y conduit en esta, rebé los sacraments [...] era fill de Vallclara...³²

Encara a finals de 1813 la guerra continuava donant ensurts al rector de l'Aleixar. El 26 de desembre de 1813 «me manaren la comisió militar de Tarragona y otros paisans, confesar un home que'l encontrí en un carrer de aquesta vila agonissant, y després de haver-lo confessat y administrat lo sagrament de la extremaunció, lo acabaren de matar.»³³

Finalment, hem topat amb les diligències de dues partides sobre dues mares solteres del poble, que expliquen els seus casos i ens permeten jutjar amb més coneixement les estadístiques de fills de pares incògnits, no sempre fruit de la violència de les tropes. El primer està datat el 16 de maig de 1807. En aquest, Brígida Trillas confessava que el pare de la criatura era Francesc Ciurana, de Montbrió, un voluntari del regiment de Girona. El segon cas, de 5 d'agost de 1812, correspon a una parella que van trencar el compromís de casament perquè els pares d'ell no hi estigueren d'acord. Davant la imminència d'unes noces quasi segures, la parella va fer Pasqua abans de Rams, la noia quedà en estat i va néixer la criatura.³⁴

31. AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 105-106.

32. AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 307.

33. AHA, *l'Aleixar*, capsa 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 110. A banda d'aquests fets luctuosos, la vila hagué de fer front a una calamitosa espiral de donacions forçades, confiscacions i contribucions de guerra extraordinàries, que endeutaren el municipi fins el 1824. ANGLÈS; VENTÓS [2004] 84.

34. Les dues notes es troben al final del volum d'Òbits, just abans de les diligències dels compliments pasquals.

L'Argilaga

L'Argilaga formava parròquia juntament amb el nucli de Montbui, a l'interior del Tarragonès, prop de la Secuita, municipi al qual s'agregà el 1846. Abans de la Guerra del francès havia estat sufragània del Catllar. És a 170 metres d'alçada, a la divisòria entre els rius Francolí i Gaià.³⁵ El 1787 se li reconeixia, a la baixa, una població de 44 habitants.³⁶

L'Argilaga	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	7	0	12	-5	0	0	1	11	91'66
1802	8	1	9	-1	0	0	3	6	66'66
1803	4	0	4	0	0	0	3	1	25
1804	4	1	1	+3	1	0	1	0	0
1805	7	1	4	+3	0	0	1	3	75
1806	7	0	3	+4	0	0	0	3	100
1807	3	1	6	-3	0	0	4	2	33'3
1808	6	2	2	+4	0	0	1	1	50
1809	3	5	38	-35	0	0	26	12	31'57
1810	7	5	3	+4	0	0	2	1	33'33
1811	9	1	11	-2	0	0	7	4	36'36
1812	4	0	9	-5	0	0	9	0	0
1813	4	3	8	-4	0	0	3	5	62'5
1814	4	0	4	0	0	0	1	3	75
1815	9	2	2	+7	0	0	2	0	0
1816	6	0	2	+4	0	0	1	1	50
1817	6	0	0	+6	0	0	0	0	0
1818	8	2	6	+2	0	0	4	2	33'33
1819	4	3	1	+1	0	0	2	1	33'33
1820	6	1	6	0	0	0	3	3	50
TOTALS	116	26	133	-17	1 0'86%	0	74	59	44'36
Totals (1801-1805)	30	3	30	0	1 3'33%	0	9	21	70
Totals (1808-1814)	37	16	75	-39	0	0	49	26	34'66

35. *Tarragona* [2000] 302, GEC, III, 115.

36. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 467.

De la parròquia de l'Argilaga, només comptem amb els sacramentals del període bèl·lic i postbèl·lic, motiu pel qual hem hagut d'acudir als del Catllar per marginar, partida a partida, les dades corresponents als feligresos residents a l'Argilaga i a Montbui (1801-1807).³⁷

L'Argilaga presenta un balanç vegetatiu de -17 que no seria altíssim de no ser pel fet que la vila és molt petita (calculem que hi havia uns 128 habitants). Pensem que un creixement vegetatiu normal per a aquesta població seria d'uns +17. El pitjor any torna a ser, amb diferència, el 1809, en què es registren fins a trenta-vuit decessos, tot un rècord per una vila que no en passaria de mitja dotzena en temps de normalitat, i representa més d'una quarta part (28'5%) del total dels òbits (133).

La població és tant petita, que no es registren fills de pares incògnits, i únicament consta un part múltiple, el 1804, que representa una taxa del 0'86% i situa la població en paràmetres de normalitat. El tant per cent dels albats és altíssim durant els primers anys (70%), encara que la taxa general és del 44'36% (molt per sota de la mitjana general de les quaranta parròquies, que depassa el 54%); durant el període bèl·lic la taxa d'albats baixa considerablement, quasi nou punts, constituint, juntament amb Vilafortuny, el segon percentatge d'albats més baix, per darrere del 31% de Siurana de Prades.

L'Argilaga	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	6	5'2	6	6	5'8
Estimació de la població (TN 45×1.000)	133	115	133	133	128
Mitjana dels matrimonis	0'6	2'6	1'2	0'8	1'3
Mitjana dels òbits	6	10'4	6'8	3'4	6'65
Ràtios bapt./matrimonis	10	2	5	7'5	4'4

Les ànimes de l'Estat de la parròquia (1804-05) assenyalen 136 habitants,³⁸ una xifra quasi idèntica a la nostra estimació poblacional d'aquest primer lustre (basada en el càlcul de la TN del 45×1.000). L'evolució de la població, se-

37. Per als baptismes, hem marginat les partides corresponents als nascuts a l'Argilaga o Montbui; per als matrimonis, hem marginat les partides que corresponien a contraents (almenys ell) de l'Argilaga o Montbui, encara que es casessin a la parroquial de Sant Joan Baptista del Catllar i no a l'església de Sant Roc de l'Argilaga; Per als òbits, hem marginat totes aquelles partides corresponents a enterraments celebrats a l'església de Sant Roc de l'Argilaga, sense atendre la procedència del finat perquè no apareix consignada.

38. SABATÉ [2002] 372.

gons veiem a través de les mitjanes quinquennals, és la més estable de totes les quaranta parròquies estudiades. L'estimació general és de 128 habitants. No ens ha d'estranyar que la mitjana de matrimonis del primer lustre del període de la Guerra del Francès sigui el més alt (2'6), ja que probablement el poble acollí refugiats del Catllar o d'altres indrets propers. La mortalitat és d'allò més normal per aquest període. D'una mitjana de 6, augmenta a 10'4 en el primer quinquenni de guerra, s'estabilitza en el següent quinquenni (6'8), i descendeix, per fi, a l'últim lustre, quasi a la meitat (3'4), quan ja ha passat el període crític. Les ràtios baptismes/matrimonis fora del període bèl·lic són extraordinàriament altes (10, 7'5...), cosa que ens podria indicar l'escassa tendència de celebrar noces al poble.

Catastròfica va ser, certament, la jornada del 5 de maig de 1811, dia en què, segons assegurava el Dr. Antoni Bosch Cardellach:

En 5 de mayo que de repente invadieron los pequeños pueblos que abunda esta tierra, mataron los franceses en Perefort 2 personas, en Puigdelfí un hombre y 2 mugeres, en Maspujols una muger, en Pallaresos un hombre, en Argelaga una criatura, etc.; saquearon, atropellaron, violaron hombres, mugeres y todos los efectos que encontraron por todas partes.

El 16 de maig de 1813, les tropes franceses hi tornaven a ser, però només de pas.³⁹

Les Borges del Camp

La vila està situada al bell mig del Baix Camp, a quasi 250 metres d'alçada. Es troba entre Alforja, tot un centre comarcal, i l'Argentera, poble de muntanya. Les Borges també s'erigeix en referent comarcal al llarg del segle XVIII, i es planta al 1787 amb gairebé 800 habitants reconeguts pel Cens de Floridablanca,⁴⁰ en un procés de franca progressió. Els Miquelets de 1795, assenyalen 866 habitants,⁴¹ la mitjana poblacional dels últims quinze anys d'aquest segle és de 972,⁴² i d'altra banda, el càlcul de la TN dels primers anys del segle XIX podia apuntar cap als 977 habitants.

39. CANALES (cur.) [1988] 28 i 42.

40. *Tarragona* [2000] 79, MORELL [1994] 57.

41. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5. Cfr. MORELL [1994] 203 i 206.

42. MORELL [1994] 81.

Les Borges del Camp	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	45		23	+22	0	0	12	11	47'82
1802	29		29	0	0	0	17	12	41'37
1803	60		40	+20	2	1	17	23	57'5
1804	39		27	+12	1	1	7	20	74'07
1805	47		52	-5	0	0	22	30	57'69
1806	42		26	+16	2	0	8	18	69'23
1807	46		[36]*	[+10]	1	0	[12]	6	33'33
1808	41		32	+9	1	0	11	21	65'62
1809	37		107	-70	0	3	52	55	51'40
1810	36		41	-5	0	0	23	18	43'90
1811	32		20	+12	0	0	15	5	25
1812	17		32	-15	0	1	23	9	28'12
1813	38		17	+21	0	0	8	9	52'94
1814	39		28	+11	0	2	12	16	57'14
1815	28		29	-1	1	0	18	11	37'93
1816	40		33	+7	0	0	15	18	54'54
1817	49	20	22	+27	0	0	10	12	54'54
1818	43	19	22	+21	0	0	7	15	68'18
1819	60	11	51	+9	1	0	8	43	84'31
1820	53	9	28	+25	0	0	13	15	53'57
TOTALS	821	59 [295]	[677]	[+144]	9 1'09%	8 0'97%	[304]	373	55'09
Totals (1801-1805)	220		171	+49	3 1'36%	2 0'90%	75	96	56'14
Totals (1808-1814)	240		277	-37	1 0'41%	6 2'5%	144	133	48'01

* Del recompte del mig any que només hi ha obtenim divuit òbits; nosaltres estimem que n'hi hagué el doble.

Les Borges del Camp representa la població mitjana del Camp de Tarragona (960 habitants), ja que estimem que tenia uns 922 habitants. Mostra un balanç vegetatiu general de +144 molt saludable, que contrasta amb el calculat per al període bèl·lic (-37). El 1809 torna a ser l'any més crític de la sèrie, amb més d'un centenar de decessos en una vila que no solia tenir-ne anualment més

d'una tercera part d'aquesta xifra. Els òbits de 1809 juntament amb els de 1812 representen més d'una cinquena part del total.

El percentatge de fills de pares incògnits no arriba al punt en el recompte general (0'97%), i baixa unes dècimes durant el primer quinquenni. Tanmateix, durant el període bèl·lic, augmenta punt i mig i se situa en un dels més alts de la mostra, 2'5% (només sis localitats el superen). El cas d'Antònia Maria Francesca ens ilustra sobre aquest fenomen a la vila; fou batejada com a filla de pares incògnits el 30 de maig de 1814, però en una nota de tres anys més tard, figura com a filla de Francesc Mariner i d'Antònia Mañer.

Les Borges del Camp	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	44	40'4	30'8	57'2	41'05
Estimació de la població (TN 45×1.000)	977	897	684	1.271	922
Mitjana dels matrimonis				[14'75]	
Mitjana dels òbits	34'2	48'4	25'2	29'6	33'85
Ràtios bapt./matrimonis				[3'87]	

L'evolució poblacional calculada a través de la TN del 45×1.000 és la normal que es podia esperar en aquest vicenni. El primer lustre encetava el vicenni amb una estimació de 977 habitants, xifra molt per sobre dels 800 assenyalats per l'Estat de la parròquia de 1804-05.⁴³ Baixa durant el període de guerra i acaba augmentant ostensiblement i recuperant posicions al final del vicenni, en què arriba als 1.270 residents. El Cens militar (deflacionista) de 1822 n'assenyalava 965, cosa que ens fa pensar que la xifra real devia ser més alta.⁴⁴ Notem l'augment desmesurat d'òbits durant el segon quinquenni, camí de doblar la mitjana de la resta, i l'inesperada baixada durant el següent quinquenni, segurament perquè la vila podia estar semiabandonada.

La Guerra del Francès va deixar petjada a la vila, però no únicament des d'un punt de vista estrictament demogràfic. Veiem com el rector s'apressà a fer-ho constar amb alguns comentaris oportuns. El 6 de maig de 1809 va morir Josep Garreta, un pagès de vint-i-sis anys, «d'una escopetada mentre treballava al tros»; el 21 de juny següent, el que traspassà fou Josep Salvat Gebellí, «sargento de Artilleria invàlid»; el 9 de juny de 1811, es trobaren prop de la

43. SABATÉ [2002] 373.

44. ADSERÀ [1986] 154. Per causa del caràcter deflactari d'aquest Cens, rarament contrastem dades amb ell.

creueta que va a Alforja «quatre homens degollats, segons notícias, los dos eran de Cornudella, un de Alforja [...] los degollaren los Francesos».⁴⁵

Inserida darrere d'una partida d'òbit de les Borges del Camp, datada de febrer de 1810 i signada pel prevere Reyxach,⁴⁶ trobem la nota marginal o comentari més llarg dels fets polítics i militars que sacsejaven la comarca:

Die quatre abril del corrent any 1810 als tres quarts de deu comparegueren en esta vila 85 francesos ab sos cavalls per demanar es aportarsen palla. Se hagué de contemporisar-los. Estant ells ocupats en esto, // bayxaren alguns 40 de la vila de Alforja armats ab sos fusills, y desde las Alsinas del Vall comensaren a fer foch contra las centinellas avansadas que estavan en la creu del camí de Alforja, y com distaba bastantament, no-ls causaren dany algun. Aquí fou lo nostre trastorn, pues per-a desemprecionar-los que no n'hi havia algun de eyxa vila, fou necessari tot lo nostre conato y facúndia, pues nos amenassaren que si n'hi havia algun de eyxa incendiarian la vila, y nos passarian *a cuchillo*. Vehent que los temeraris, inconciderats e imprudents continuaban son foch, marxaren y se deixaren alguns llansols plens de palla, rabiant de malícia, als quals los temeraris perseguiren pensant lograr una gran victòria, los investiren per detrás la vila y part dita del Garrigó, continuant lo foch ab tal desacert que no feriren a ningun. De los valents saltaren alguns en la camí de Reus y donaren una estocada a un desgraciat que se havia quedat atrás, però luego perderen lo ànimo vehent que la cavalleria retornaba y marxaba per las alturas a cortar-los, com en efecte ab lo espay de mitja hora n'è mataren set dels temeraris y valents de Alforja, y altre qui lo deyxaren per mort en la Riera, davant lo molí (al que aní a extremuncionar, no permetent que'l portassen en eyxa vila, pues haguera estat bastant per perdre-nos a tots; est morí dia 6 del corrent), si los francesos haguessen tingut pràctica del terreno o de est terme, no n'è haguera quedat un tant solament. Causaba admiració lo veurer los cavalls com saltaban los marges (no obstant de ser tant gordos) encara que fossen de la alsada de un home. *Con todo* hun dels valents de Alforja matá un francès en un barranch estret, per no haver pogut lo cavall pujar un marge, que per dos vegades ho provà, com ho conegueren ab los señals deyxà en ell. Aquest també

45. AHA, *Les Borges del Camp*, capsa 9, núm. 38, Òbits (1808-1851), f. 13, 18v. i 45.

46. AHA, *Les Borges del Camp*, capsa 9, núm. 38, Òbits (1808-1851), f. 31-33.

morí, pues los francesos sortint lo tir, hi bayxavan ab la major fúria, y lo mataren ab gran crueltat. També feriren estos a un pobre vell de 75 anys dit Joseph Ferrer, àlias lo Sant de la Parra, amb dos cuchilladas en la cara; se viaticà, però al present no és mort, ans bé diuhen que las feridas van bé. Acabada esta catàstrofa retornaren los francesos y se reuniren, nos feren donar pa y vi, però sobre tot nos amenassaren que si no havia algun de eyxa vila ho pagariam tots. Procurarem a decemprecionar-los, marxaren (apar) // contents y satisfets, amenassant que pujarian ab infanteria per-a incendiar a Alforja, però esta han tingut gran ventura y perço deuhen haver estat las oracions y súplicas de las Ànimas justas, pues lo die 7 marxaren los francesos de Reus y Déu vulga que ja may més tornen. Passà un síndich de eyxa a Reus a veurer-se ab lo general francès, y prometé después de haver-se cerciorat que los que havian causat lo desorde eran forasters y privà absolutament de donar-los sepultura fins a nova orde, y que hi posassen guardas de vista, y crech fou per veurer si los de Alforja bayxarian a pendrer los difunts, com en efecte bayxaren (y se los ne aportaren lo die 6) armats ab sos fusills y amenessant a esta vila posarian foch en ella, y fent algunas desatencions als de eyxa [que] trobaren, y guardas de vista, s'en hagué de donar part al general, per no ser calumniats. Y entonces manà se enterrés lo francès, y per no saber si era cathòlich o heretge, se sepultà en lo mateyx lloch, a poca distància de ahont morí. Judico que a les personas sensatas y ben intencionadas de Alforja no hauran sentit la falta de aquells, *pues* eran tal vegade la *polilla* y *escòria* del poble, pus homens de prudència no ho podian ser, que no se hagueren exposat a si y a la vila a tant evident perill. Déu Nostre Senyor los hage amparat las suas ànimas. Esto és lo que passà en dit dia fatal per los morts.

Botarell

«Petit poble agrícola del pla i vinculat al marcat de Reus», situat a quasi 200 metres sobre el nivell del mar, veí, entre d'altres termes municipals, dels de les Borges del Camp i Riudecanyes. El Cens de Floridablanca li comptabilitza 444 habitants, xifra prou possible si atenem a les estimacions poblacionals calcula-

des segons la taxa de natalitat del 45×1.000 per a la dècada 1790-1800, de 406 habitants,⁴⁷ i dels primers anys del segle XIX, de 466 habitants.⁴⁸

Botarell	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	20	2	10	+10	0	0	7	3	30
1802	22	6	18	+4	0	0	7	18	61'11
1803	16	6	5	+11	0	0	3	2	40
1804	27	5	34	-7	0	0	12	34	64'70
1805	20	2	26	-6	1	0	11	15	57'69
1806	22	7	20	+2	1	1	12	8	40
1807	26	3	16	+10	0	0	10	6	37'5
1808	17	2	11	+6	1	0	2	11	81'81
1809	21	2	26	-5	0	0	18	8	30'76
1810	20	2	17	+3	1	0	13	4	23'52
1811	22	4	21	+1	1	0	10	11	52'38
1812	10	5	18	-8	0	0	12	6	33'33
1813	23	0	15	+8	1	0	6	9	60
1814	20	1	25	-5	1	0	9	16	64
1815	24	4	10	+14	0	1	8	2	20
1816	21	3	14	+7	1	0	7	7	50
1817	19	2	5	+14	0	0	4	1	20
1818	19	5	18	+1	0	0	8	10	55'55
1819	24	4	14	+10	0	0	5	9	64'28
1820	23	6	13	+10	0	1	8	5	38'46
TOTALS	416	71	336	+80	8	3	172	164	48'8
					1'92%	0'72%			
Totals (1801-1805)	105	21	93	+12	1	0	40	72	77'41
Totals (1808-1814)	133	16	133	0	5	0	70	63	47'36
					3'75%				

Botarell mostra, per al període que estudiem, una mitjana anual de 20 naixements, 3'5 matrimonis i quasi 17 defuncions. Si atenguéssim únicament

47. MORELL [1994] 154.

48. Baixa, en canvi, la xifra que resulta dels 144 mossos llevats pels Miquelets (1795): 402. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5. Cfr. MORELL [1994] 203 i 206.

l'indicador del creixement vegetatiu (+80), només una mica per damunt del que podríem considerar ideal (+62), podríem creure que la guerra passà d'esquitllentes per la vila. És només una mica baix el primer quinquenni, i prou acceptable durant tot el vicenni; en el període bèl·lic, no és positiu, però tampoc negatiu, és creixement 0. A més, les defuncions dels anys més crítics —1809, 1811 i 1812— no són tan espectaculars com en altres poblacions, ben al contrari, s'ajusten gairebé al percentatge proporcional que els pertoca (que és un 5%, al tractar-se d'un any de vint): 7'7%, 6'2 % i 5'3%, respectivament.

D'altra banda, hi ha una absència de fills de pares incògnits durant el període de guerra, i la taxa general del vicenni és baixa (0'72%). Sobta l'altíssim percentatge de parts múltiples durant el període de guerra, un 3'75% que no veurem gaire sovint, i un 1'92% per a tot els vint anys, que és més del doble del tant per cent que ens hem fixat com a referència (0'75%). L'indicador dels albats també és força normal, sí que baixa el corresponent al període crític de la guerra, però tan sols un punt i mig...

Botarell	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	21	21'2	19'8	21'2	20'8
Estimació de la població (TN 45×1.000)	466	471	440	471	462
Mitjana dels matrimonis	4'2	3'2	2'8	4	3'55
Mitjana dels òbits	18'6	18	17'8	12'8	16'8
Ràtios bapt./matrimonis	5	6'6	7'07	5'3	5'85

El segon quadre no es desmarca gens de l'anterior comentari i la fluctuació en l'evolució de la població estimada a través de la TN del 45×1.000 és mínima. La mitjana de naixements és força estable i només baixa punt i mig en el quinquenni de 1811-1815, i la de defuncions experimenta tan sols una lleugeríssima disminució de sis dècimes en el primer quinquenni corresponent al període de guerra i dues dècimes més al següent. Botarell acaba el vicenni amb una estimació poblacional de 470 residents, en consonància amb el Cens militar de 1822 que n'assenyala 460.⁴⁹

Els comentaris que se'n poden extraure, dels llibres sacramentals, són, així mateix, molt pobres. El rector o vicari no contemporitzava amb cap anotació capaç d'orientar-nos a l'hora de classificar la defunció de cada un dels seus feligresos. Amb tot, trobem el 29 d'octubre de 1812, la mort accidental de Cristòfol Figueres «per haver-lo ofegat una sulcida que li caigué damunt fent argila en

49. ADSEÀ [1986] 152. Recordem que la xifra de veïns que aporta aquest Cens, la rectifiquem amb el multiplicador 5.

lo tros de la Rectoria, al camí de Reus». El jove tenia només disset anys. L'1 de juliol de 1820, fora ja dels anys de guerra, constatem la mort d'un pagès de trenta-sis anys, Josep Llaveria, «de mort violenta, en lo cantó de davant la Iglesia».⁵⁰ I aquestes són les úniques referències atípiques que ens allunyen de la impressió general de relativa calma de què gaudí Botarell aquell vicenni.

Bràfim

Bràfim és tot un referent comarcal a l'interior, configurat per una situació a la banda dreta del riu Gaià i entre els termes de Montferri, Vilabella i Vila-rodonà, en una zona amb bons recursos aquífers.⁵¹ El Cens de Floridablanca li atorgava, el 1787, 928 habitants,⁵² i el registre de Miquelets de 1795, 717,⁵³ però al tombant del segle XIX, un compliment pasqual de 1801 mostrava una població de 1.195, en plena sintonia amb l'estimació de 1.066 habitants calculada a partir de la taxa de natalitat del 45×1.000.

Bràfim	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	48	8	27	+21	0	2	10	17	62'9
1802	52	6	37	+15	0	1	12	25	67'56
1803	46	10	60	-14	0	0	37	23	37'70
1804	43	20	30	+13	0	2	15	15	50
1805	51	6	58	-7	1	0	34	24	41'37
1806	51	21	47	+4	1	1	13	34	72'34
1807	65	21	31	+34	1	1	17	14	45'16
1808	58	3	45	+13	0	0	21	24	53'33
1809	24	28	247	-223	0	0	144	103	41'70
1810	59	23	40	+19	0	0	23	17	42'5
1811	34	12	36	-2	1	0	18	18	50
1812	26	12	94	-68	0	2	55	39	41'48
1813	44	17	34	+10	0	1	10	24	70'58
1814	51	7	44	+7	0	0	11	33	66'66
1815	65	9	30	+35	0	0	13	17	56'66

50. AHA, *Botarell*, capsa 6, núm. 34, Òbits (1794-1851), f. 50 i 68.

51. *Tarragona* [2000] 85.

52. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 473.

53. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5.

1816	58	3	38	+20	1	0	11	27	71'05
1817	57	9	31	+26	0	0	14	17	54'83
1818	57	17	41	+16	0	1	11	27	65'85
1819	70	22	52	+18	0	0	7	45	86'53
1820	70	9	47	+23	0	0	14	33	70'21
TOTALS	1.029	263	1.069	-40	5	11	493	576	53'88
					0'48%	1'06%			
Totals (1801-1805)	240	50	212	+28	1	5	108	104	49'05
					0'41%	2'08%			
Totals (1808-1814)	300	102	540	-240	1	3	282	258	47'77
					0'33%	1%			

Bràfim, al llarg del vicenni que analitzem, tenia una població que estimem en 1.143 habitants, lleugerament superior a la mitjana, establerta en 960. Començava el segle XIX amb un creixement vegetatiu baix però encara positiu, del +28, però el període en el transcurs del qual es desenvolupà la Guerra del Francès fou molt dolent, ja que el balanç aquells anys va ser molt negatiu, del -240. El balanç vegetatiu general no resisteix la caiguda del període conflictiu i segueix presentant números rojos (-40), quan una mitjana ideal se situaria, en el cas de Bràfim, vora els +150, en números rodons.

L'any 1809 i també el 1812 presenten, amb diferència, el nombre més alt d'òbits dels vint anys de la sèrie; la suma dels percentatges d'ambdós, rasca perillosament la tercera part del total d'òbits (31'9%) i es configura com un dels percentatges de mortalitat més alts que hem trobat en el nostre estudi. La crònica de Bosch i Cardellach resulta, en aquest sentit, prou eloqüent:

En este tiempo [20 de març de 1809] Bráfim se hallaba aquexada de la epidemia de fiebres catarrales gástricas, de que adolecieron las dos terceras partes de sus habitantes recién bueltos a sus casas, y murieron la 6ª parte de sus vecinos [...] Desde el mayo hasta primeros de diciembre de 1809 estuvo Bráfim, como lo restante de su comarca, con la epidemia...⁵⁴

En comprovar aquesta última afirmació, veiem que encara es quedava curta, ja que els 247 decessos de 1809 corresponen a un 19'2% de la població estimada (1.285 habitants), i això representa una cinquena part i no una sisena. Ara bé, si als 247 decessos, en restem quaranta-tres (la mitjana de decessos de la resta dels dinou anys del vicenni), suposant que seria la xifra normal d'òbits

54. CANALES (cur.) [1988] 13.

en temps fora de crisi, ens en queden 208, que representen poc més del 15%, i gairebé arriben a aquesta sisena part a què es referia el cronista.

Pel que fa a l'altra mala anyada, 1812, la crònica alludida esmentava que fou per la fam: «yo vi morir 63 en dos villas de Bràfim y Vilabella en el espacio de tres meses...»⁵⁵ Si tornem a restar els quaranta-tres òbits —pertanyents a la mitjana habitual de decessos— als 94 òbits registrats aquell any, podríem especular que la fam va ser la causant de la mort d'una cinquantena de persones.

On sí que torna a evidenciar-se la crisi de mortalitat és en l'índex dels albat, que passa del 53'8% al general a caure més de sis punts en el període crític de la guerra. Bràfim, que havia iniciat els primers anys d'aquesta dinovena centúria amb un bon balanç vegetatiu, presentava finalment un percentatge d'albat quasi cinc punts per sota del general i, curiosament, un altíssim índex de fills de pares incògnits; exactament cinc, que representen més del 2%.

Bràfim	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	48	51'4	44	62'4	51'45
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.066	1.142	997	1.386	1.143
Mitjana dels matrimonis	10	19'2	11'4	12	13'15
Mitjana dels òbits	42'4	82	47'6	41'8	53'45
Ràtios bapt./matrimonis	4'8	2'67	3'85	5'2	3'91

L'evolució de les estimacions poblacionals calculades a partir de la TN del 45×1.000 és poc variable, per bé que disminueix una mica (150 unitats) en el quinquenni 1811-1815, per augmentar considerablement en el següent, fins a més de 1.300 habitants.⁵⁶ Notem que en el segon quinquenni els òbits ben bé doblen la xifra (passa dels 42'4 als 82), dada en consonància amb el trasbals epidèmic que ens relata la crònica de Bosch i Cardellach.

Efectivament aquest metge va ser testimoni (moltes vegades ocular) dels difícils temps que els va tocar viure amb aquella guerra, i n'escrigué un relat vigorós, aparentment veraç, amb ploma precisa i acurada, no exempta de crítica, en el qual presentava l'horror viscut per aquesta vila, en el que és un dels pocs textos bibliogràfics basats en una crònica coetània local.⁵⁷ Segons aquesta crò-

55. CANALES (cur.) [1988] 38.

56. El Cens militar de 1822 n'assenyalava la meitat (770). ADSERÀ [1986] 151.

57. CANALES (cur.) [1990] 7-9. El doctor Antoni Bosch Cardellach (1758-1829) era un metge sabadellenc que exercí a Bràfim entre 1804 i 1822, alternant la seva activitat mèdica amb la d'historiador. Fruit d'aquesta inquietut per la investigació, recollí dades i testimonis durant la guerra, i redactà el seu *Resumen de lo sucedido en la villa de Bràfim*. Es tracta d'un manuscrit de setanta pàgines en el qual

nica, que utilitzarem per a moltes altres poblacions, Bràfim va ser vuit vegades saquejada, i la gent, espaordida, l'abandonà en no menys de disset ocasions. Ja no parlem de contribucions fiscals salvatges, campaments, trànsits de tropa, mobilització dels joves per anar al front, etc.

De saquejos se'n produïren un el 1809 (27 de març), dos el 1810 (28 de març i 28 de novembre) i la resta el 1813 (a mitjan mes de maig, el 23 de juny, a mitjan juliol i a mitjan agost). Els abandonaments del poble, eren «a la montaña...» i obeïen a la por als abusos o represàlies de les tropes franceses, tot i que l'últim, perpetrat el 14 de setembre de 1813, va ser per por a les tropes espanyoles que venien a expulsar els napoleònics.⁵⁸ Un dels saquejos més sonats va ser el de 28 de març de 1810, en què van arribar 10.000 napoleònics provinents del Vendrell que feia quatre dies que no menjaven (almenys aquesta era la justificació del seu general):

[...] entraron a la villa, forsaron y saquearon sus casas de todas sus ropas, alimentos y haveres, atropellaron sus personas, se llevaron todas sus caballerías y, marchando 8 horas después a Valls, dexaron la villa hecha un desierto y trastorno [...] Luego de ser ellos fuera, todos los vecinos de Bráfim, como ya no tenían que perder, salieron de noche a la montaña a buscar entre las fieras el consuelo que no habían hallado en los franceses.⁵⁹

El 7 d'abril, ja hi tornaven a ser les tropes franceses, i havent fugit tots els habitants,

[...] dexaron lo restante de sus haveres en las manos del enemigo, que otra vez saqueó sus casas, derribó e incendió sus efectos, malbarató sus caldos y aceytes con mayor rigor que nunca, atreviéndose a la iglesia parroquial hasta echar por tierra las sagradas hostias para hurtar sus cálices, copones, custodia y ornamentos, destrozando sus altares, etc., qual saqueo padecieron todos los pueblos de la comarca menos Valls.⁶⁰

dóna una visió real i desapassionada sobre els principals fets viscuts durant la Guerra del Francès a Bràfim i comarca, i que es configura com una crònica molt útil, exhumada fa més de vint anys per Esteban Canales Gili, que en comentà els aspectes més interessants.

58. «Como gran parte de estas tropas eran castellanas sin ningún miramiento a la provincia, y aun casi sin diciplina...». CANALES (cur.) [1988] 47.

59. CANALES (cur.) [1988] 14.

60. CANALES (cur.) [1988] 14.

El 17 d'agost de 1810 passaven per Bràfim 9.000 napoleònics «A su paso quedamos sin vino, alimentos, verduras, ropas, alhajas; pero, gracias a Dios, no fue saqueo formal, no mataron sino pocos paysanos, no tocaron iglesias ni mugeres». El saqueig de 28 de novembre de 1810, causà «gran horror por lo mucho que mataron, hirieron, quemaron, violaron, destrossaron y hacer las cosas más inauditas sin respetar iglesia, ni aun las hostias sagradas, ni sexo, carácter, edad o estado de personas». El d'agost següent sembla que fou més moderat: «Entran y saquean todas las casas. La sola iglesia parroquial quedó intacta. Destrozan quanto hallan. El vino y aguardiente corrió por las calles». Cap a mitjans de juliol de 1813 s'acostava l'exèrcit francès de València, en retirada cap a França, i els brafimencs «prefirieron huir a la montaña y padecieron todos los destrozos imaginables de su furor por no haver hallado ni una persona a quien pedir la contribución. Hasta la iglesia fue allanada, derribados los altares, mutiladas las efigies de sus santos y echadas por tierra las formas sagradas.»⁶¹ Els napoleònics voltaren per la comarca fins el dia 25:

[...] fue grande el destrozo de muchos pueblos, en todas sus casas, pajares y efectos. Todas las puertas y maderas fueron quemadas o perdidas, los techos en gran parte derribados, muchas paredes ahugereadas buscando secretos, hasta el agua de casi todos los pozos fue emporcada y en muchos hedionda. Adelantaron más en Bráfim: encerraron dentro la iglesia 500 prisioneros de guerra, donde estuvieron 3 días, y al sacarlos hallaron a faltar 14, de los cuales 2 fueron muertos allí mismo encontrándolos escondidos // tras los altares, 8 por lo mismo fueron afusilados fuera el pueblo, 1 se les escapó afusilándolo y 3 no fueron encontrados. El fetor de los cadáveres, de tanta gente que tuvo que ensuciarse allí mismo, de las sepulturas abiertas, etc., fue tal que aun limpio todo estuvimos unos 8 días sin poder entrar a la villa y más de 15 a la iglesia. Para que no faltase género de calamidad en nuestra villa finalmente le pegaron fuego por 22 partes por fortuna pudimos apagarle.⁶²

Finalment, l'agost següent, el panorama era desolador, les tropes franceses s'estengueren per totes les viles del Camp de Tarragona, i «En Bráfim fuera de la villa organizaron unas barracas como calles, donde estaban alojados los oficiales, mientras la soldadesca permanecía entre las ruinas de las casas y sus

61. CANALES (cur.) [1988] 18, 22, 42 i 45.

62. CANALES (cur.) [1988] 45-46.

calles, que dexaron con la mayor inmundicia llenas de destrozos de maderage, ropas, granos, papeles, etc.»⁶³

Durant la primera meitat de 1811, les fugides foren continues, fins que va caure Tarragona; la fugida que feia la número onze, va ser «no dudando había de durar quanto durase el sitio de Tarragona.»⁶⁴

Tornem als fons sacramentals, que malgrat la seva manca d'exhaustivitat ens poden confirmar alguna de les dades anteriors. Dels comentaris que podem extraure dels corresponents a Bràfim, deduïm els següents decessos per malaltia i per causes violentes, evidentment, sempre concentrats en el període crític durant el qual es desenvolupà la guerra contra els francesos:

Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.
1801	0	0	1808	2	1	1815	0	0
1802	0	0	1809	1	3	1816	0	1
1803	0	0	1810	4	0	1817	2	0
1804	0	0	1811	0	1	1818	0	0
1805	0	0	1812	0	2	1819	0	0
1806	0	0	1813	2	0	1820	0	0
1807	0	0	1814	0	0	Totals	11	8

D'entrada, observem que hi ha quatre morts violentes el 1810 i dues el 1813, precisament els anys en els que es van repartir els saquejos de la vila.

El rector consignava el 14 de maig de 1805 la mort d'un fill de pares incògnits del poble, Isidre Ventura, que havia assentat plaça i morí servint l'exèrcit, a l'hospital de Pamplona. També, en el mateix hospital, la de Bernat Balcells Magrinyà, soldat del primer batalló de voluntaris de Barcelona, el 6 d'agost de 1807. Les defuncions registrades dins del període de guerra, són més colpidores. El 17 d'agost de 1810, morí Lluís Cardellà, un pagès de quaranta anys «mort ab una bayoneta que la tropa de Bonaparte li pasà per la galta y li eixí per la orella, en sa pròpia casa»;⁶⁵ el 30 de novembre de 1810, moriren: Pau Recasens, fadrí de cinquanta anys; Josep Colomé i Josep Ollés, tots dos page-

63. CANALES (cur.) [1988] 46.

64. CANALES (cur.) [1988] 27.

65. Aquest degué ser un dels «pocos paysanos...» que mataren els napoleònics a Bràfim, segons la crònica de Bosch i Cardellach. CANALES (cur.) [1988] 18. Tanmateix, els llibres sacramentals no parlen del 23 de març anterior, quan 500 soldats francesos «se apoderaron de dicha villa [...] causando siempre un gasto enorme y daño en las casas foráneas, hasta matar algunos paysanos...» (p. 14).

sos, «de mort violenta per la tropa de Napoleó»;⁶⁶ el 17 de maig de 1813, Joan Gatell fou trobat mort a la muralla rere una casa «al qual portaren presoner y malalt los francesos», i dotze dies més tard, també mataren un altre vilatà, Jaume Guasch;⁶⁷ el regist diu que «lo mataren innocentment».⁶⁸

Cabra del Camp

Municipi de l'Alt Camp que limita amb les comarques del nord-oest, de muntanya, és un dels més elevats sobre el nivell del mar (888 metres) i està situat entre la serra de Miramar i la serra del Cogulló, en el coll de Cabra, que dona accés a la Conca de Barberà.⁶⁹ J. TEIXIDÓ, que ha tractat monogràficament aquesta població, especula una deflació del 17% en la xifra de 682 habitants que assenyala el Cens de Floridablanca (1787), així que considera que hi havia uns 800 residents, molt més en sintonia amb les xifres d'inicis de la dinovena centúria.⁷⁰ La lleva dels Miquelets (1795) la creiem rebaixada a la meitat, ja que registre 123 homes útils per a les armes, informació que no ens permet especular gaire més enllà dels 340 habitants.⁷¹

66. I, efectivament, el 28 de novembre la vila havia estat saquejada, per tercera vegada, pels napoleònics, «con gran horror por lo mucho que mataron...». CANALES (cur.) [1988] 22.

67. I també coincideix amb el pas de les tropes i amb un nou saqueig per part dels napoleònics (un exèrcit de 9.000 francesos) el 23 de juny. CANALES (cur.) [1988] 45.

68. AHA, *Bràfim*, capsa 14, núm. 73, Òbits (1805-1851), f. 4, 15, 34v, 35 i 43v.

69. *Tarragona* [2000] 88.

70. TEIXIDÓ [1997] 40, 72-73. Sense Fontscaldetes, que el 1787 era una entitat independent. CARDÓ [1983] 56.

71. PUIG [2007] 97. Si considerem que la població els primers anys del segle XIX era d'uns 715 habitants, la xifra de la lleva de Miquelets presenta una deflació de gairebé el 52%.

Cabra del Camp	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	28	5	26	+2	0	0	15	11	42'30
1802	29	10	33	-4	0	1	18	15	45'45
1803	28	6	31	-3	0	0	17	14	45'16
1804	33	10	23	+10	0	3	11	12	52'17
1805	25	8	29	-4	0	0	14	15	51'72
1806	39	8	35	+4	0	0	8	27	77'14
1807	41	14	17	+24	0	1	7	10	58'82
1808	35	10	34	+1	0	0	20	14	41'17
1809	31	8	73	-42	0	0	42	31	42'46
1810	29	8	28	+1	0	1	18	10	35'71
1811	37	4	40	-3	1	0	17	23	57'5
1812	24	16	55	-31	1	0	35	20	36'36
1813	29	16	13	+16	0	1	7	6	46'15
1814	39	7	15	+24	0	0	7	8	53'33
1815	44	9	21	+23	0	0	9	12	57'14
1816	32	5	20	+12	0	0	12	8	40
1817	32	3	30	+2	0	1	12	18	60
1818	21	7	24	-3	0	0	12	12	50
1819	51	11	18	+33	1	0	10	8	44'4
1820	30	10	29	+1	0	1	12	17	58'62
TOTALS	657	175	594	+63	3 0'45%	9 1'36%	303	291	48'98
Totals (1801-1805)	143	39	140	+1	0	4 2'79%	73	68	48'57
Totals (1808-1814)	224	69	258	-34	3 1'34%	2 0'89%	146	112	43'41

Cabra presenta un índex de naixements molt proporcionat.⁷² Durant el primer quinquenni el saldo vegetatiu pràcticament no existeix (+1). Durant el període corresponent a la Guerra del Francès, baixa trenta-cinc punts (-34), però es recupera considerablement amb posterioritat, de manera que hi ha un creixement sostingut al llarg del vicenni de +63, encara baix, ja que n'hi pertocaria un que fregués el centenar. Encara que els anys més crítics (1809 i 1812) no presenten una xifra d'òbits excepcionalment distanciada de la mitjana, jun-

72. Cfr. TEIXIDÓ [1997] 77 i 78.

tes sumen un percentatge del 21'5%, o sigui, més d'una cinquena part del total, quan només dos anys de la sèrie sumen el deu per cent del total.⁷³

El percentatge de fills de pares incògnits de la mostra és superior a la mitjana d'1'1%, ja que arriba fins l'1'3%; curiosament, és durant el primer quinquenni que augmenta fins a doblar aquest últim percentatge i instal·lar-se en el 2'79% i, en canvi, durant el període bèl·lic baixa sensiblement (0'89%). Amb tot, sempre es troba per damunt de la taxa calculada per J. TEIXIDÓ per al segle XVIII (0'71%). Aquest mateix autor calcula una taxa d'1'5% per al període de la Guerra del Francès (1804-1817) i apunta que durant la dècada de la Guerra de Successió (1710-1716), aquesta mateixa taxa s'enfilà fins el 5'7%.⁷⁴ També calcula el percentatge de parts múltiples de Cabra del període 1700-1819,⁷⁵ un 0'7% que supera el 0'45% que nosaltres hem calculat per a tot el vicenni, però no pas el calculat per al període de guerra, al qual dobla i més (1'34%).

L'índex general dels albatos és de 48'98%, unes dècimes per sobre dels resultats del primer quinquenni (48'57%), i baixa més de cinc punts i mig durant el període de guerra (43'41%),⁷⁶ mostra evident d'una pujada de la mortalitat adulta.

Cabra del Camp	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	28'6	35	34'6	33'2	32'85
Estimació de la població (TN 45×1.000)	635	777	768	737	730
Mitjana dels matrimonis	7'8	9'6	10'4	7'2	8'75
Mitjana dels òbits	28'4	37'4	28'8	24'2	29'7
Ràtios bapt./matrimonis	3'6	3'6	3'3	4'6	3'7

L'estimació de la població de Cabra a través de la TN del 45×1.000, és de 730 habitants. L'Estat de la parròquia de Cabra el 1805 fixava 750 ànimes.⁷⁷ Al llarg del vicenni puja el nombre de residents, probablement per causa de l'arribada de refugiats, ja que aquest increment es trenca a l'últim quinquenni, fora del període de guerra. La vila llavors té una població al voltant dels 737 habitants.⁷⁸ La mitjana dels òbits augmenta considerablement, com era lògic de

73. Arriba a similars conclusions TEIXIDÓ [1997] 91 i 109, tot i que les seves xifres del còmput dels sacramentals, sense ser gaire dispars, no coincideixen sempre amb les nostres, ja que no hi va incloure Fontscaldetes.

74. TEIXIDÓ [1997] 81.

75. TEIXIDÓ [1997] 84-85.

76. Vegeu l'estudi que abraça tot el segle XVIII, de TEIXIDÓ [1997] 99-107.

77. TEIXIDÓ [1997] 73, especula amb la possibilitat que fossin 882 habitants el 1815.

78. És de les poques localitats on la xifra poblacional del Cens militar de 1822 augmenta i no

suposar, durant el primer quinquenni del període de la Guerra del Francès, de 28'4 fins a 37'4, nou punts, però tot seguit torna a recuperar la posició anterior, baixa fins a 28'8 i descendeix encara més en el període postbèl·lic, fins a 24'2. La pujada significativa en el nombre de baptismes i de matrimonis durant el període de guerra s'ha d'explicar pels contingents de refugiats que degueren arribar al poble fugint d'altres localitats més grans i no tan d'interior.

Els volums d'òbits corresponents a la parròquia de Cabra del Camp registren, aquest vicenni, dues morts per malaltia;⁷⁹ sis de violentes (a banda de la de 1801, se'n produïren quatre el 1809 i una el 1810) i tres d'accidentals (una el 1804, una altra el 1808 i una darrera el 1812). Les dues primeres d'aquestes morts accidentals van ser les de Pere Forné, un vidu de quaranta-vuit anys que l'1 d'agost de 1804 «morí de desgràcia fent guix a la quixera del terme de Cabra, y li caigué una solcícia de terra y lo tragueren ofegat...» i de Joan Canela Anglès, un jove fadrí de setze anys, que el 23 de desembre de 1808 «morí de desgràcia, per haver-li caygut una roca al damunt».⁸⁰

Ja dins el període de guerra declarada contra els francesos, el 25 de febrer de 1809 «Los francesos que estavan en Cabra mataren a Miquel Solé, y lo trobaren cobert de rocas en casa sos pares sol, perquè tots los de casa fugiren per motiu del exèrcit francès, y com éll era o estava tullit de las camas, no pogué marxar y se quedà sol en casa» —un testimoni colpidor que no deixa en gaire bon lloc els familiars més propers—. Aquest 25 de febrer sembla que va ser una data negra per Cabra, ja que el mateix dia també va morir Josep Contijoch, un pagès de setanta-vuit anys, que va ser penjat pels francesos. Un mes més tard els miquelets van matar Josep Ventura Camps, de Pontils, a Fontscaldetes, sufragània de Cabra. El 3 de setembre de 1810, morí Pere Ignasi Aparis y Fontescura, de Picamoixons, «havent-se ausentat de dit lloch, per motiu de la entrada dels francesos caigué malalt en dita vila de Cabra», cosa que ens ratifica la condició de Cabra com a vila d'acollida de refugiats. Finalment, el 12 de desembre següent, va morir Francesc Vallés Sabater, de Barberà, havent

disminueix aquesta estimació nostra. En el cas de Cabra assenyalava uns 950 habitants. ADSEÀ [1986] 153.

79. Insistim en el fet que el rector podia ser molt arbitrari a l'hora de comentar o no la causa de mort. Generalment se n'abstenien, cosa que desvirtua quantitativament tot intent de computar causes de mort a través d'aquesta font. El rector de Cabra, des de 1797, era Mn. Josep Roig. TEIXIDÓ [1997] 76.

80. AHA, *Cabra del Camp*, caps 18, núm. 60, Òbits (1786-1851), f. 53 i 69v. Vegeu TEIXIDÓ [1997] 95.

rebut els sagraments «a tota presa morí ferit de una bala li tiraren los francesos al terme de Salmellà, y al cap de uns 8 dies morí».⁸¹

Cambrils

És una vila marinera, de les més grans del Camp de Tarragona, situada a quinze quilòmetres al sud de la capital, però dins del marc mercantil de la pròspera Reus, en l'eix Reus-Salou-Cambrils. Afectada per una crisi demogràfica constant, al llarg del segle XVIII, triplicà els efectius gràcies únicament a la immigració, ja que vers 1760 lamentà pèrdues poblacionals qualificades de *catastròfiques*,⁸² de manera que el 1787 registrava 1.639 individus.⁸³ O bé aquesta xifra és deflacionista, o bé la vila va recuperar molt ràpidament els efectius humans, perquè la població a l'última dècada del segle XVIII (calculada sobre la taxa de natalitat del 45×1.000) era de 2.240 habitants.⁸⁴

Cambrils	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	74	24	99	-25	0	1	43	56	56'50
1802	77	15	161	-84	0	0	80	81	50'31
1803	81	28	103	-22	0	0	62	41	39'80
1804	95	26	60	+35	2	3	29	31	51'66
1805	103	21	84	+19	1	1	41	43	51'11
1806	81	15	59	+22	0	4	31	28	47'45
1807	105	21	54	+51	0	2	25	29	53'70
1808	103	12	89	+14	0	3	38	51	57'30
1809	81	21	237	-156	2	2	122	115	48'52
1810	123	14	90	+33	0	3	36	54	57'77
1811	77	21	77	0	1	1	31	46	59'74
1812	76	26	104	-28	0	0	60	44	42'30

81. AHA, *Cabra del Camp*, capsa 18, núm. 60, Òbits (1786-1851), f. 70, 70v., 74v., 78v., 80v. i 81v. Tots aquests casos apareixen consignats igualment per TEIXIDÓ [1997] 93, que inclou també a Joan Targa Huguet, cabrenc mort a l'hospital de Reus «ferit dels francesos en la ciutat de Tortosa».

82. MORELL [1994] 53.

83. I el 1795, els Miquelets assenyalen una població de 1.202 habitants. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5. Cfr. MORELL [1994] 203 i 206.

84. MORELL [1994] 156. Curiosament, aquest mateix autor atorga una mitjana de població de 1.652 per als últims quinze anys del segle XVIII (p. 69).

1813	135	28	67	+68	2*	2	27	40	59'70
1814	118	16	75	+43	0	0	21	54	72
1815	114	27	42	+72	0	2	17	25	59'52
1816	104	22	49	+55	0	1	20	29	59'18
1817	113	21	52	+61	0	5	30	22	42'30
1818	110	24	57	+53	0	2	25	32	56'14
1819	122	25	103	+19	1	0	35	68	66'01
1820	82	12	126	-44	0	1	63	63	50
TOTALS	1.974	419	1.788	+186	9	32	836	952	53'24
					0'45%	1'67%			
Totals (1801-1805)	430	114	507	-77	3	5	255	252	49'70
					0'69%	1'16%			
Totals (1808-1814)	713	138	739	-26	5	11	335	404	54'66
					0'70%	1'54%			

* Un dels dos parts, no fou de bessons, sinó de trigèmins.

Cambrils ja presentà un balanç vegetatiu negatiu durant el primer quinquenni del segle XIX, ja que la mortalitat els tres primers anys fou notablement alta, de fet, més alta inclús que la que presentarà durant el període bèl·lic, entre 1808-1814,⁸⁵ ja que, malgrat que ens referim a set anys contra cinc, el balanç vegetatiu és de -26 contra -77. Amb tot i això, com ja és habitual, l'any amb un major nombre d'òbits és el 1809, encara que el 1812, que sol seguir darrere del primer, en el cas cambrilenc queda relegat a un cinquè lloc per darrere de les altes mortaldats de 1802, 1803⁸⁶ i 1820. Així, el percentatge d'òbits de 1809 és del 13'25%, però el de 1812, de 5'81%, gairebé no surt de la normalitat de la mitjana (5%). Malgrat els balanços negatius d'aquests dos períodes, la vila experimentà, ja a partir dels dos últims anys de guerra, un considerable augment de natalitat que va fer augmentar el creixement vegetatiu l'últim terç del vicenni,⁸⁷ de manera que la taxa general arribà a certes cotes de normalitat amb un positiu +186, encara lluny del +290 que li podríem assenyalar si ens atinguéssim a la mitjana de CV de les quaranta parròquies.

En l'apartat de fills de pares incògnits, hem d'observar prèviament que estem parlant d'una vila oberta al mar, i per tant, oberta a un trànsit humà conti-

85. Vegeu els comentaris de BERTRAN CUDERS [1992] 14.

86. BERTRAN CUDERS [1992] 14. També havien constatat aquestes anyades regressives ESPORRÍN; MAROTO; MONCLÚS; MONTOYA [1979] 173-174.

87. BERTRAN CUDERS [1992] 14. J. BERTRAN es fixa en una «recuperació demogràfica, iniciada el 1813 amb 134 naixements i continuada en anys successius [...]».

nuat a través del port. Com acostuma a passar a les viles costaneres, l'índex de natalitat irregular —el percentatge de fills abandonats— és alt. La taxa general del vicenni arriba a l'67%, la del període bèl·lic només descendeix poc més d'una dècima (l'54%), i és la del primer lustre (l'16%) la que s'ajusta pràcticament al percentatge que hem fixat com a referent (l'18%). Pel que fa als albats, no es compleix la dinàmica observada a la majoria de viles de la mostra, i el percentatge d'albats del període bèl·lic (54'66%) es manté, i inclús puja un punt i mig respecte del general (53'24%). Sí que disminueix durant el primer quinquenni (49'70%), per bé que uns escassos tres punts i mig.

Podem concloure que a Cambrils fou tant o més important la crisi epidèmica dels primers anys de la dinovena centúria, que la que s'esdevingué vers 1809, en plena guerra contra els francesos, i que, més que d'una improbable mortalitat sostinguda, hem de parlar d'un considerable augment en la natalitat —que és el que reequilibra el balanç vegetatiu, que fins a la guerra havia estat negatiu, i que després es va situar en xifres d'inqüestionable creixement demogràfic—.

Cambrils	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	86	98'6	104	106'2	98'7
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.911	2.191	2.311	2.360	2.193
Mitjana dels matrimonis	22'8	16'6	23'6	20'8	20'95
Mitjana dels òbits	101'4	105'8	73	77'4	89'4
Ràtios bapt./matrimonis	3'7	5'9	4'4	5'1	4'7

En la confluència de l'eix Reus-Salou i de port obert al mar, Cambrils s'engrandí com a receptora de migracions. Les 1.657 ànimes de comunió que li podríem calcular per a 1804,⁸⁸ estan per sota dels 1.911 habitants que li estimem a partir de la TN, possiblement perquè un segment important de la població cambrilenca era molt recent i/o de trànsit i no estava vinculat a la parròquia local. Aquest increment de la natalitat al que abans ens referíem és tan notable que inclús augmenta més en els anys de guerra. Això no pot ser explicat d'altra manera que pensant que Cambrils fou vila de pas, d'acollida de refugiats i potser de concentració de tropes. La mitjana de vuitanta-sis baptismes durant el primer quinquenni ens mena a suposar una població de més de 1.900 habitants; l'últim quinquenni, supera totes les mitjanes de baptismes i es consolida al voltant dels 105 naixements, que situa la mitjana general fre-

88. SABATÉ [2002] 373.

gant el centenar.⁸⁹ Aquests 105 naixements ens permeten especular una població d'uns 2.193 habitants (per la TN del 45×1.000), sensiblement superior als 2.080 declarats en un cens de 1822.⁹⁰ La mitjana dels òbits puja més de quatre punts el primer quinquenni de guerra (1806-1810), però baixa immoderadament en els següents i se situa al voltant dels setanta-cinc decessos de mitjana. La general està en quasi noranta decessos. Aquest últim lustre es produeix una lleugera alça de quatre punts en la mitjana, a causa del considerable augment de mortalitat el 1819 i el 1820 (d'una mitjana de decessos al voltant dels cinquanta, es passa a més del centenar...). Aquesta mortalitat fou ocasionada per les febres, com anotava el rector al final de 1820: «Han mort entre cosos y albats [...] 126 [...]. En est any [1820] se han perdut [...] 44 [...] a causa de las febras»⁹¹.

Que Cambrils podia albergar importants concentracions de tropes, ho indiquen un parell de partides d'òbit, els titulars de les quals, eren militars mercenaris. L'11 d'octubre de 1805 va morir Johan Schwartrentrub, sergent segon del Segon Batalló del Regiment suís de Schmid, natural del cantó de Soleure, i el 16 d'abril de 1808, ho féu el soldat Anton Mugensturm, del mateix regiment de suïssos, natural de Friburg, traspasat sense haver rebut els sagraments «per haver estat sa mort repentina». El motiu que impulsava al rector a fer constar les morts anòmales era que no havia pogut administrar els últims sagraments als moribunds i a la pruija de deixar-ne puntual constància. El 3 de març de 1809, morí el reverent Pere Solé, com tots els que aquí esmentem, *in viaticat*, «per haver entrat los francesos en la present vila de Cambrils y haver casi tot-hom fugit». Uns quinze dies després, ho féu Teresa Freixa, «per la invasió dels francesos»; només tenia vint anys. Magdalena Torné, de quaranta-vuit anys, va morir «repentinament en un camí». L'any 1810 es produïren moltes morts de soldats que pertanyien, segons llegim, a «l'exèrcit de Catalunya» o a les «legions catalanes». El 17 de juny de 1813, finà Josep Marsal, de cinquanta anys, «No rebé ningún sacrament per haver-lo mort los francesos», i un mes més tard, ho feren Marià Ferrando, «fusellat per la tropa francesa» i Maria Bargalló «fou morta per los francesos».⁹²

89. A l'època moderna (1674-1800), aquesta mitjana de baptismes era de 72'8, i la d'òbits, de 72'6. MORELL [1994] 184.

90. ADSERÀ [1986] 152, BERTRAN CUDERS [1992] 13. També atribuïa 1.800 habitants a la vila durant el primer quinquenni, tanmateix, a parer nostre, feia una mica curt (p. 17). L'autor es cura amb salut i posa en relleu l'escassa credibilitat dels censos poblacionals abans del confegit amb més fiabilitat, el de 1857.

91. AHA, *Cambrils*, caps 30, núm. 82, Òbits (1817-1833).

92. AHA, *Cambrils*, caps 28, núm. 80, Òbits (1801-1816), f. per la data, i 137.

A aquesta relació de fets, hi podem incorporar la crònica de BOSCH CARDELLACH, segons la qual, els francesos hi arribaren el 19 d'agost de 1810. El 19 de gener de 1812 es van recuperar molts efectes que els napoleònics havien pres a la vila, gràcies a un capità de fragata anglès; l'agost de 1813 s'hi establí una host aliada.⁹³ No comenta, doncs, l'entrada dels napoleònics a Cambrils ni l'abandonament massiu del 3 de març de 1809. D'altra banda, trobem lògic que els assassinats que hem vist anotats als obituaris el juny de 1813 es produïssin poc abans que els francesos abandonessin la vila i l'ocupessin els aliats.

El Catllar

Vila mitjana de l'interior del Tarragonès, a la vall baixa del Gaià coincidint amb els primers contraforts de la serralada prelitoral; el terme està travessat pel riu Gaià —que hi deixa un pantà— i pel torrent de la Farga.⁹⁴ L'Argilaga en va ser sufragània fins començar la Guerra del Francès, raó per la qual, de les dades obtingudes al recomptar els llibres sacramentals entre 1801 i 1807, hem marginat les partides relatives a titulars de l'Argilaga i de Montbui. També suma les poblacions d'agregats com: Tapioles, Cocons, la Plana, Masmoragues o la Quadra.⁹⁵

Segons el Cens de Floridablanca, el 1787 no arribava al miler d'habitants (986), xifra que trobem prou probable si tenim en compte que per al primer quinquenni del nou segle li podem estimar una població de més de 1.100 habitants.⁹⁶

93. CANALES (cur.) [1988] 18, 35 i 46.

94. *Tarragona* [2000] 104.

95. GEC, VII, 97.

96. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 480. Si a aquesta xifra li apliquem un increment del 60% (atenent l'elevada deflació calculada per J. M. GRAU per a la vila de Vallfogona —GRAU; PUIG [1999a]—), en resulten els 1.577 habitants. D'altra banda, la població que li podem estimar a partir del registre de Miquelets de 1795 és de 929, encara que cal advertir que inclou l'Argilaga. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5.

El Catllar	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	43	12	54	-11	0	0	17	37	68'51
1802	58	2	54	+4	0	0	31	23	42'59
1803	40	14	29	+11	0	1	15	14	48'27
1804	59	9	29	+30	1	0	13	16	55'17
1805	52	6	41	+11	0	0	26	15	36'58
1806	40	9	31	+9	0	0	17	14	45'16
1807	61	13	25	+36	0	1	12	13	48'38
1808	53	15	32	+21	0	0	22	10	31'25
1809	34	25	174	-140	0	0	116	58	33'33
1810	57	26	40	+17	0	0	23	17	42'5
1811	57	14	48	+9	0	0	20	28	58'33
1812	28	4	131	-103	0	1	80	51	38'93
1813	36	18	39	-3	0	0	16	23	58'97
1814	65	11	40	+25	0	0	17	23	57'5
1815	53	12	21	+32	0	1	9	12	57'14
1816	48	1	30	+18	0	0	15	15	50
1817	52	10	51	+1	1	0	16	35	68'62
1818	34	7	56	-22	0	0	32	24	42'85
1819	48	27	60	-12	0	0	24	36	60
1820	49	6	50	-1	0	0	25	25	50
TOTALS	967	241	1.035	-68	2	4	546	489	47'24
					0'20%	0'41%			
Totals (1801-1805)	252	43	207	+45	1	1	102	105	50'72
					0'39%	0'39%			
Totals (1808-1814)	330	197	504	-174	0	1	320	184	36'50
						0'30%			

El Catllar presenta una evolució fluctuant en els tres períodes que estudiem, el prebèl·lic (1801-1807); el bèl·lic, durant la Guerra del Francès (1808-1814), i el postbèl·lic (fins a 1820). El primer quinquenni és l'únic que presenta un creixement vegetatiu sostingut del +45, però aquesta dinàmica s'estronca amb l'arribada de la guerra. El segon període, comporta un balanç vegetatiu del tot regressiu (-174), fins al punt que arrossega el balanç general del vicenni a -68, un balanç desastrós, més encara si tenim en compte que li hauria de pertocar aproximadament un +140. Els anys crítics, són, amb diferència, el 1809 i el 1812, els únics que depassen el centenar de decessos, quan allò normal era aturar-se al límit

dels cinquanta-un. Això significa, en percentatges, que aquests dos anys copen més d'una quarta part (29'4%) del total d'òbits dels vint anys de mostra. A banda que també hi hagué una natalitat que podria haver estat més alta.

El Catllar presenta una taxa de fills de pares incògnits força baixa del 0'41% (i no és pas més alt durant el període bèl·lic, ans al contrari, baixa unes dècimes) quan recordem que el nostre referent l'hem fixat en l'1'1%. L'indicador dels albats, s'ajusta a la compromesa situació de guerra que vivia el país. El percentatge general és de 47'24% (i el del primer quinquenni, de 50'72%),⁹⁷ però durant el període bèl·lic descendeix uns onze punts (36'50%) perquè la mortalitat adulta és el factor que actua com a desequilibrant. Si ens fixem concretament en el fatídic 1809, veurem que als 58 albats, se li oposen 116 cossos adults.

El Catllar	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	50'4	49	47'8	46'2	48'35
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.120	1.088	1.062	1.026	1.074
Mitjana dels matrimonis	8'6	17'8	11'8	10'2	12'05
Mitjana dels òbits	41'4	60'4	55'8	49'4	51'75
Ràtios bapt./matrimonis	5'8	2'7	4	4'5	4'01

La vila del Catllar és un xic més poblada que la mitjana ideal que hem calculat al Camp de Tarragona (960 habitants). La primera estimació que obtenim a partir de la TN del 45×1.000, ens dona 1.120 habitants, xifra força propera als 1.065 que podem calcular segons l'Estat parroquial de 1804-05,⁹⁸ la mitjana del vicenni és de 1.074 habitants. La mitjana d'òbits no conté sorpreses, augmenta en el primer quinquenni de guerra quasi una vintena de punts, torna a estabilitzar-se al segon quinquenni de guerra en la mitjana de 55'8 i acaba descendint a l'últim quinquenni fins a 49'4. Al final del vicenni li podem estimar uns 1.026 habitants, xifra en consonància amb el que assenyalava el Cens militar de 1822 (1.155).⁹⁹

Les incidències en la mortalitat, que es poden estudiar a partir dels llibres d'òbits, són interessants fins a la meitat del vicenni. De morts violentes, n'hi ha una el 1807 i tres el 1812. Les morts per malaltia, no apareixen consignades,

97. Coneixem el percentatge d'albats d'aquesta població al llarg del segle XVIII, que se situa per damunt dels cossos, amb un 56%, en sintonia amb l'alludit primer quinquenni; el registrat l'últim quart del segle XVIII, fou de 61%. SIMON [1992] 254.

98. SABATÉ [2002] 373.

99. ADSERÀ [1986] 151.

però sí les d'accident, força nombroses (una el 1801, quatre el 1802, dos el 1803, una el 1804 i una altra el 1807). Són els «accidents imprevistos» que es llegeix al paper.

Centrant-nos en el període de guerra, destaquem una nota escrita al final de 1808: «Lo dia des de Janer del any 1809 cerca la posta del Sol entrà en esta vila del Catllar lo exèrcit francès ab gran forsa, pues los somatens feren moltíssim foch y no poderen vence'ls». El 30 de gener, morí Francisco Magrinyà, enterrat a l'Argilaga «per ser invadit Ardenya y lo Catllar per los exèrcits francesos, quals no respetaren nostra Sagrada Religió». Els enterraments a la vila es van reprendre l'1 de febrer. El 2 de maig següent, finà Joan Bover Mensa, el primer cos sebollit en el nou cementiri del Catllar. El 25 de gener de 1812 «moriren quatre militars de resultas de un ataque que se tingué y començà en Altafulla, y finí cerca de la Argilaga. Lo dia següent foren sepultats en lo cementiri de dita parròquia. Los dits militars eren espanyols, y se ygnora de quin cos eran y com se deyan». Encara el 24 de maig de 1814, el rector celebrà funerals per Manuel Tost, mort a Montpeller el febrer de 1811 «allà com a presoner de guerra desde la cayguda de Tortosa», segons declarà un company que arribà a la vila pocs dies després d'haver-se celebrat el funeral, cosa que obligà el rector a fer constar la seva declaració en la concisa nota marginal.¹⁰⁰

No fan cap esment, emperò, als desgraciats que foren passats a degolla pels napoleònics, el 14 de maig de 1811: «Buelven otros sometenes. Los franceses los acometen en el Catllar, pasan algunos a cuchillo; huyen todos». El 24 de juny següent, les tropes del marquès de Campo Verde hi passaren, però no arribaren a entrar en combat.¹⁰¹

Constantí

La vila de Constantí és a molt pocs quilòmetres de la capital tarragonina, cap a l'interior en direcció oest. Per aquesta causa, durant la història, ha esdevingut en alguna ocasió, presidi i/o hospital de la capital, o els tarragonins s'hi han anat a refugiar en cas de perill. Aquest fet, ens pot desvirtuar les conclusions a què ens menin les dades, ja que ens consta, per exemple, que molts constantinencs van morir defensant Tarragona el juny de 1811.

El 1787 podria haver tingut prop de 2.194 habitants, i el 1795, 2.196,¹⁰² recomptes que ens semblen deficitaris contrastats amb l'estimació dels primers

100. AHA, *El Catllar*, caps 22, núm. 84, Òbits (1801-1851), f. 72v., 88v, 126 i 163.

101. CANALES (cur.) [1988] 28 i 31.

102. Al nucli constantinenc, cal afegir-li la Boella (14 habitants), l'anomenat «Territori de Tarragona»

anys del nou segle (2.475), per bé que cal tenir en compte el període que hi ha entre les dues dates.¹⁰³

Constantí	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	112	21	127	-15	0	2	50	77	60'62
1802	106	21	194	-88	2	2	79	115	59'27
1803	91	39	77	+14	0	0	40	37	48'05
1804	141	37	75	+66	0	1	27	48	64
1805	107	19	77	+40	0	1	34	43	55'84
1806	110	29	110	0	0	1	53	57	51'81
1807	130	33	69	+61	0	1	21	48	69'56
1808	116	20	93	+23	0	1	27	66	70'96
1809	88	32	539	-451	0	1	276	263	48'79
1810	137	40	95	+42	0	5	44	51	53'68
1811	69	25	140	-71	0	2	65	75	53'57
1812	46	30	126	-80	0	1	71	55	43'65
1813	93	26	78	+15	1	0	28	50	64'10
1814	123	44	53	+70	0	1	23	30	56'60
1815	104	31	42	+62	0	0	17	25	59'52
1816	99	31	39	+60	0	0	14	25	64'10
1817	108	26	29	+79	0	2	12	17	58'62
1818	85	18	54	+31	0	0	15	39	72'22
1819	111	27	84	+27	0	1	20	60	71'42
1820	108	16	62	+46	1	1	16	46	74'11
TOTALS	2.084	565	2.163	-79	4 0'19%	23 1'10%	936	1.227	56'72
Totals (1801-1805)	557	137	550	+7	2 0'35%	6 1'07%	230	320	58'18
Totals (1808-1814)	672	217	1.124	-452	1 0'14%	11 1'63%	534	590	52'49

(56), i el poble de Constantí (77). *Floridablanca. 1787* [1969] I, 504, 476, 503 i 502. La xifra de 1795 correspon al registre dels Miquelets. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5.

103. Curiosament, les ànimes resultants de l'Estat parroquial de 1804-1805, s'aproximava força més a la xifra de 1787, ja que eren 2.072. SABATÉ [2002] 373.

La regressió demogràfica és la constant a Constantí. Només el primer quinquenni presenta un creixement vegetatiu positiu del +7, molt per sota de les possibilitats d'una població de les més grans del Camp de Tarragona, i el balanç vegetatiu general és de -79, quan en circumstàncies no anòmales i de normal progressió hauria pogut ser de més del +300. El corresponent al període dins de la Guerra del Francès (1808-1814) és un dels més negatius que hem trobat, -452. El nombre de decessos del 1809 és set o vuit vegades més alt que la mitjana general, i assoleix un 24'91%, ben bé una quarta part del nombre absolut d'òbits de tota la mostra.

El nombre de fills de pares incògnits coincideix amb la mitjana general (1'1%), però és significatiu que durant el període bèl·lic aquesta taxa puja fins a situar-se en el 1'63%. Un altre indicador de la crisi demogràfica viscuda a Constantí ens el proporciona el nombre d'albats, el percentatge general dels quals és de 56'72%, i decau més de quatre punts en el període de guerra.

Constantí	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	111'4	116'4	87	102'2	104'2
Estimació de la població (TN 45×1.000)	2.475	2.586	1.933	2.271	2.315
Mitjana dels matrimonis	27'4	30'8	31'2	23'6	28'25
Mitjana dels òbits	110	181'2	87'8	53'6	108'15
Ràtios bapt./matrimonis	4	3'7	2'7	4'3	3'6

En el quadre de l'evolució poblacional a partir de les mitjanes extretes dels llibres sacramentals, copsem l'esfondrament del segon quinquenni de guerra (1811-1815), quan es passa dels 116 naixements als 87, i encara que a l'últim quinquenni el nombre s'estabilitza per damunt del centenar, la mitjana general és de 104'2 i aventura una xifra poblacional d'uns 2.300 habitants, bastant en sintonia amb les 2.120 que li assenyala el Cens militar de 1822.¹⁰⁴ La mitjana de les defuncions puja, com era d'esperar, en el quinquenni 1806-1810, però experimenta un brutal descens a l'últim lustre del període bèl·lic, fins a situar-se en els 87'8, i baixa encara més al següent, de manera que la mitjana de defuncions és de 108.

En el llibre d'òbits corresponent a la parròquia de Constantí consten fins a vuit morts violentes el 1811, una el 1814 i dues més el 1815. La matança perpetrada pels napoleònics a Tarragona el 28 de juny de 1811 es cobrà un

104. ADSERÀ [1986] 151.

important nombre de víctimes constantinenques. El rector en deixà testimoni escrit en una nota al marge.¹⁰⁵

Dia vint y vuit de juny del any mil vuit cents y onse, entraren los francesos a Tarragona, matant a innumerables paysans y entre ells, segons se ha pogut avi[r]uar, als que se segueixen de Constantí: Vicens Adsarías, mestre de cases, marit de Franca. Martorell y Mesté, fill de altre Vicens Adsarías y de Theresa Moragues, cònjuges difunts de esta vila; Pau Roig, marit de Theresa Mir, fill de Jph. Llorens, mestre de cases, marit de Francisca Pastó, fill de Joan Llorens, vivint y de Theresa Garriga, difunta, cònjuges que foren de esta vila; Jacintho Colom, marit de Josepha Monserrat; Jph. Colom, son fill; Pau Grau, de edat de 40 anys; Pau Farran; Feliu Soler; Joan Torrents; Joan Gavaldà; Joan Rosselló; Joan Madolell, Feliu Madolell; Joseph Roig, de edat 40 anys, marit en primeras núpcias de Antònia Gavaldà, y en segonas de Maria Martorell, fill de Franco. Roig, pones, y de Franca. Cònjuges difunts de esta vila; Agustí Rebadà, marit de Maria Agna Madolell, de esta vila, fill de Joan Rebadà y de Theresa Cendrós, cònjuges difunts del Morell; Agustí Rebadà, fadrí, de diset anys, fill de altre Agustí Rebadà y de Mariagna Madolell, cònjuges de // Constantí; Jph. Llorens, mestre de cases, marit de Franca. Pastó, fill de Joan Llorens y de Theresa Garriga, cònjuges; Joan Gavaldà, marit de Rosa Gavaldà y Catà, fill de Franch. Gavaldà y de Maria Russelló; Ignasi Vallès, viudo de Franca. Folch, fill legítim y natural de Jph. Vallès y de Thecla Pastó, cònj. difunts, Maria Martorell y Coll, muller de Jph. Martorell, filla emperò de Jph. Coll, cònj. tots de Constantí, fugint dels francesos morí acerca la vinya de Seguí de Tarragona, tindria uns 52 años.

Val a dir que el relat del rector constantinenc coincideix amb el Dr. BOSCH CARDELLACH, qui assegurava que «En estos dias [el paràgraf s'iniciava en 12 de juny] los franceses afusilaron por sospechas a 5 paysanos en Constantí, 3 en Nulles, 2 en Cabessas, 1 en Riera, 1 en Vilabella y otros en otros lugares. Era muy frecuente casi diario afusilar algunos en Reus».¹⁰⁶ Aquesta matança a Constantí coincideix amb el període en el qual Suchet ocupà la vila (des del 3 de maig) i s'installà en una masia per dirigir les operacions de setge contra Tarragona.¹⁰⁷

105. AHA, *Constantí*, capsa 25, núm. 206, Òbits (1771-1831), f. 304-304v.

106. CANALES (cur.) [1988] 30.

107. DUCH; GINÉ [2001] 26.

L'1 d'agost de 1811 va morir Josepa Moragues Gavaldà, vídua de Francesc Canyelles, «de resultas de un tret que li tirà una sentinella francesa, perquè després de haver-li cridat quien vif, no respongué». L'endemà morí Pere Dalmau Roig, un pagès de quaranta-set anys, «de resultas de les feridas que rebé en Tarragona quan entraren los francesos», i quinze dies després, Narcís Monné, un altre pagès constantinenc de quaranta-sis anys «de resultas de las feridas que rebé en Tarragona». El dia de l'assalt fou el 28 de juny, Dalmau, doncs, agonitzà un mes, i Monné, mes i mig. També es produí una matança al Mas de Barberà: el 19 de setembre de 1811, hi moriren, a mans dels francesos, Maria Rebutós, esposa de Jaume Fortuny; Maria Monné Mercader, una adolescent a punt de complir els catorze anys, i Magdalena, fillastra del matrimoni. Jaume Fortuny, el pare, havia mort el 18 de juny anterior, i un altre parent, Rafael Monné Brosa, de vint-i-tres anys, ho faria el 25 de novembre següent a Centelles, tots a mans dels francesos. De l'1 de juliol de 1816 és l'anotació de la defunció de Teresa Rivelt, vídua de Josep Cases, pagès de Salomó, habitant a Constantí, «al qual mataren los gavatgs quan entraren en Tarragona dia vint y vuit de juny de mil vuit cents y onse».¹⁰⁸ De tot això, podem deduir que molts constantinencs participaren en la defensa de Tarragona, i com els mateixos tarragonins, patiren les conseqüències de l'assalt francès i del subsegüent saqueig de la ciutat.

Creixell

Vila costanera, enmig del camí reial a Barcelona, alçada dalt un petit turó prop del mar, a la part meridional del massís de Bonastre. Pertany a la subcomarca de Berà, dins del Camp de Tarragona, per bé que durant un breu període de l'administració napoleònica, fou incorporat al departament de Montserrat, dins el districte de Vilafranca. El 1787 el Cens de Floridablanca anunciava una població de 592 habitants, força creïble si pensem que la primera estimació poblacional que podem fer (corresponent al lustre 1801-1805) no és gaire més alta, 645 habitants. Enmig, el 1795, tenim el registre dels Miquelets que rebaixa considerablement aquestes xifres, fins a la d'uns 427 habitants. Finalment, les ànimes registrades en l'Estat parroquial de 1804-1805 tornen a aproximar-se considerablement a la nostra estimació, ja que arriben fins a les 592.¹⁰⁹

108. AHA, *Constantí*, caps 25, núm. 206, Òbits (1771-1831), f. 305v., 307v., 310v. i 335.

109. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 499; AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5 (Cfr. LLORAC [1987] 19, 21 i 98); SABATÉ [2002] 373.

Creixell	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	30	7	19	+11	0	1	10	9	47'36
1802	23	3	33	-10	0	0	13	20	60'60
1803	19	10	21	-2	0	2	11	10	47'61
1804	30	6	26	+4	1	2	15	11	42'30
1805	27	13	26	+1	0	0	7	19	73'06
1806	28	7	18	+10	1	1	12	6	33'33
1807	33	6	16	+17	0	0	9	7	43'75
1808	31	0	13	+18	0	1	6	7	53'84
1809	11	8	65	-54	0	0	44	21	32'30
1810	43	17	21	+22	0	0	11	10	47'61
1811	21	7	17	+4	0	0	8	9	52'94
1812	24	10	33	-9	0	1	20	13	39'39
1813	28	8	23	+5	0	1	9	14	60'86
1814	32	3	17	+15	0	2	9	6	35'29
1815	42	4	14	+28	0	0	6	8	57'14
1816	36	9	16	+20	0	3	5	11	68'75
1817	49	7	18	+31	1	0	10	8	44'44
1818	34	5	18	+16	0	1	10	8	44'44
1819	42	8	33	+9	0	1	7	26	78'78
1820	42	2	25	+17	0	1	9	16	64
TOTALS	625	140	472	+153	3 0'48%	17 2'72%	233	239	50'63
Totals (1801-1805)	129	39	125	+4	1 0'77%	5 3'87%	56	69	55'2
Totals (1808-1814)	190	53	189	+1	0	5 2'63%	109	80	42'32

Creixell està en el camí ral de Tarragona a Barcelona, però tanmateix, no sembla haver patit els estralls demogràfics de la Guerra del Francès com els van patir altres viles del Camp de Tarragona. El creixement vegetatiu general és altíssim, ja que +153 deixa molt enrere el CV estàndard que se li podria atribuir (+90). A més no té negatiu el corresponent al període bèl·lic, encara que el balanç s'hagi saldat amb la mínima, +1. L'any 1802 es va deixar notar a Creixell, ja que presenta una xifra d'òbits elevada (33), a l'alçada de les que es donaren en dates crítiques com la de 1812. Amb tot, sembla que la recuperació demogràfica

de l'última etapa de la mostra es va deure a un apreciable augment de la natalitat, amb una mitjana per sobre dels quaranta naixements, quan abans podia haver estat de poc més de vint-i-cinc. L'any crític de 1809 també es va fer notar, deixà seixanta-cinc decessos, que es posen al capdamunt de la llista dels més nombrosos, i que juntament amb els de 1812, sumen un percentatge superior a la cinquena part del total. Cal observar que el 1809 el balanç vegetatiu fou, amb diferència, el més negatiu de la sèrie, -54. El nombre de matrimonis és curiosament alt el 1810 i el 1812, però descendeix després de la guerra.

La darrera dada apunta la hipòtesi que la vila fos una localitat de pas i de concentració humana ocasional en aquells temps de trastorns socials. Ens ho ratifica l'indicador dels fills de pares incògnits, molt alt, puix que en el total de la sèrie arriba fins el 2'72%, i encara que descendeix unes dècimes durant el període de la guerra, es fixa en un 2'63%, que és més del doble de la mitjana referencial (1'1%). Sembla que la condició de vila marinera oberta al mar, a mig camí entre de dos grans ports com són els de Tarragona i Barcelona —i per tan zona de trànsit de forasters— jugava, en aquest sentit, un paper força important. L'indicador dels albats torna a apuntar novament a la crisi demogràfica, ja que el percentatge del vicenni és de 50'63%, i durant el període de guerra baixa notablement més de vuit punts, fins al 42'32%. L'any 1809, va ser del 32'3%, i el 1812, tampoc arribà al 40%; la resta fins assolir el 100% corresponia a la mortalitat adulta.

Creixell	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	25'8	29'2	29'4	40'6	31'25
Estimació de la població (TN 45×1.000)	573	648	653	902	694
Mitjana dels matrimonis	7'8	7'6	6'4	6'2	7
Mitjana dels òbits	25	26'6	20'8	22	23'6
Ràtios bapt./matrimonis	3'3	3'8	4'5	6'5	4'4

Com ja hem comentat, Creixell presenta un creixement de natalitat sostingut que explica l'alt balanç vegetatiu. Aquesta progressió frena durant els anys del conflicte amb França quasi 26 punts, de manera que la mitjana de baptismes se situa en 29'2 i 29'4, però és en l'últim quinquenni quan assoleix una xifra que quasi dobla la primera de totes; la vila havia començat amb uns 570 habitants, i en acabar el vicenni en tenia quasi 900. Pel que fa a la mitjana dels òbits, ja era alta els primers anys, i puja una mica més durant el primer quinquenni de guerra. Tanmateix, en els dos següents lustres, baixa de manera apreciable, fent que la mitjana general sigui de 23'6, per sota de la presentada en el primer lustre.

En línies generals, direm que una població com la de Creixell, estimada a través de la TN del 45×1.000 en 694 habitants, té un nombre de natalicis adequat i un bon creixement vegetatiu, que hagués estat extraordinàriament bo de no haver-se desequilibrat per la mortalitat adulta produïda per l'epidèmia de febres tifoides i la Guerra del Francès.

Els llibres d'òbits de la parròquia creixellenca, constaten almenys una mort violenta el 1801; una altra el 1808; sengles morts violentes produïdes pels francesos el 1810 i el 1811, respectivament, i una última el 1820. És una població en què hi ha més morts per accident, sovint, ofegaments. Dels dos morts accidentats el 1801, un va morir ofegat al mar; n'hi hagué un altre el 1802, i un altre més el 1806, i finalment dos accidentats més el 1804 i el 1810.

Les dues morts de convilatans a mans dels francesos es van produir el 23 d'abril de 1811 (Pere Màrtir Gibert de quaranta-vuit anys, que «morí o mataren los francesos») i el dia dels Innocents de 1809. El 3 de febrer de 1809 se celebraren els funerals per l'ànima de Josep Parera, «que morí lo dia dels SS. Innocents del any antecedent assassinat per los francesos en la expedició del somaten gen[era]l que alsà la província per deslliurar a la ciutat de Girona». Per si quedava cap dubte d'aquesta mort, el 13 de març següent, els batlles de la Torre i Creixell reberen la declaració jurada de dos companys de Parera, que juraren «q[ue] havian vist mort al seu company Joseph Perera a qui miraren atentam[en]t, y regonegueren y conegueren ab certesa que era ell lo mort, ja per las fesonomias, ja per la roba pròpia de són us». La declaració va servir perquè el rector tramités formalment davant la Junta Superior del Principat «la subsistència promesa a la viuda»¹¹⁰.

Cap a mitjan juny de 1813, Creixell, juntament amb d'altres viles com Torredembarra, Valls o Bràfim, va ser saquejada per un exèrcit napoleònic de 9.000 homes que pujava de Tortosa.¹¹¹

Figuerola del Camp

Localitat de l'Alt Camp limítrofa amb la Conca de Barberà, al peu de la serralada de Miramar. De la senyoria de Poblet, constituïa una sola parròquia en l'època que estudiem, ja que a finals de la dècada dels anys setanta del segle XVIII, els termes de Miramar i Prenafeta formaren part d'una vicaria comuna.¹¹² El Cens de Floridablanca en fa el recompte per separat, i el de Figuerola

110. AHA, *Creixell*, caps 11, núm. 34, Òbits (1809-1851), f. 25 i 31.

111. CANALES (cur.) [1988] 45.

112. *Tarragona* [2000] 133, TEIXIDÓ [2007] (e.p.).

és de 381 habitants, però junts, sumaven 622.¹¹³ Passa el mateix amb el registre dels Miquelets (1795), del qual podem deduir una suma de 721 habitants.¹¹⁴ Figuerola és de les poques poblacions que presenta xifres inflades respecte de la nostra estimació per al primer lustre del segle XIX (feta a partir de la TN del 45×1.000), que és de 444 habitants.

Figuerola del Camp	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albatos %		
1801	29		7	+22	0	0	5	2	28'57
1802	10		16	-6	0	1	10	6	37'5
1803	21		19	-2	0	0	7	12	63'15
1804	26		7	+19	0	0	6	1	14'28
1805	14		21	-6	0	0	9	12	57'14
1806	17		21	-4	0	0	10	11	52'38
1807	23		28	-5	0	0	6	22	78'57
1808	19		12	+7	0	0	7	5	41'66
1809	17		45	-28	0	0	26	19	42'22
1810	14		9	+5	0	0	6	3	33'33
1811	18		16	+2	0	1	9	7	43'75
1812	8		22	-14	0	1	18	4	18'18
1813	29		10	+19	0	0	5	5	50
1814	15		5	+10	0	0	1	4	80
1815	24		13	+11	0	1	6	7	53'84
1816	11		15	-4	0	0	8	7	46'66
1817	19		6	+13	1	0	2	4	66'66
1818	17		10	+7	0	0	7	3	30
1819	16		13	+3	0	0	5	8	61'53
1820	19		13	+6	0	0	6	7	53'84
TOTALS	366		308	+58	1 0'27%	4 1'09%	159	149	48'37
Totals (1801-1805)	143		70	+73	0	1 0'69%	37	33	47'14
Totals (1808-1814)	153		119	+34	0	2 1'30%	72	47	39'49

113. *Floridablanca. 1787* (1969) I, 491 i 468.

114. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5.

Vila d'interior, Figuerola sembla haver esquivat els pitjors estralls del període que estudiem, ja que mostra un creixement vegetatiu del +58, ajustat als +54 que se li podrien atribuir teòricament. L'evolució vegetativa s'inicia els primers anys molt prometedora (+73), i encara que baixà fins a la meitat durant el període de la Guerra del Francès, aconseguí recuperar posicions durant els últims anys del vicenni, sobretot, gràcies al descens de mortalitat que experimentà llavors. Amb tot, no va quedar al marge de la mortaldat produïda per l'epidèmia. L'any 1809 torna a ser el més alt en defuncions i l'any que presenta un balanç vegetatiu més negatiu (-28). Les xifres que assoleix durant aquest any crític i el 1812, no són, tanmateix, tan dispars com foren en moltes altres viles del Camp, depassen, això sí, un percentatge del 21% del total.

L'indicador de crisi dels albatés és força aclaridor, la taxa és superior al 48% en la general (i en el primer lustre, al 47%), i en canvi, durant el període de guerra disminueix fins quedar per sota del 40% (concretament, el 39'49%).

Figuerola del Camp	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	20	18	18'8	16'4	18'3
Estimació de la població (TN 45×1.000)	444	400	417	364	406
Mitjana dels matrimonis					
Mitjana dels òbits	14	23	13'2	11'4	15'4

L'Estat parroquial de 1804-1805 li assigna poc més de 400 ànimes,¹¹⁵ xifra per sota de la que nosaltres calculem a partir de la TN del 45×1.000. No hi ha dubte que Figuerola va trencar el ritme progressiu de creixement a partir de la Guerra del Francès. Dels 444 habitants del primer quinquenni, passà als 364 al final del vicenni (330, si hem de creure el Cens militar de 1822).¹¹⁶ Notem que la mitjana d'òbits augmentà considerablement el primer lustre de guerra, que passà dels catorze decessos als vint-i-tres, per bé que, posteriorment, s'estabilitzà.

Els Garidells

Damunt d'un petit tossal de 130 metres, a l'esquerra del riu Francolí, els Garidells limiten amb Vallmoll, la Secuita, Perafort i el Morell, i abans de per-

115. Concretament, 402. SABATÉ [2002] 373. L'índex de deflació d'ambdues estimacions se situa al voltant del 20%.

116. ADSERÀ [1986] 153.

tànyer a la comarca de l'Alt Camp, havia estat del Tarragonès.¹¹⁷ En el 1787 consten 312 habitants en aquest poblet, xifra que s'adiu força amb les 301 ànimes de l'Estat parroquial de 1804-1805,¹¹⁸ sense arribar, amb tot, a l'estimació que nosaltres hem calculat per a aquest primer quinquenni, que és de 342 residents.¹¹⁹

Els Garidells	*	=	†	Creix. veg.	Parts mlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	17	3	13	+4	0	0	8	5	38'46
1802	18	2	6	+12	1	0	4	2	33'33
1803	10	6	14	-4	0	0	5	9	64'28
1804	15	5	10	+5	0	0	7	3	30
1805	17	2	10	+7	1	0	3	7	70
1806	15	2	16	-1	0	0	9	7	43'75
1807	17	3	11	+6	0	0	9	2	18'18
1808	18	3	11	+7	0	1	4	7	63'63
1809	14	5	46	-32	0	0	32	14	30'43
1810	18	4	9	+9	0	0	4	5	55'55
1811	10	3	7	+3	0	0	4	3	42'85
1812	9	7	37	-28	0	0	21	16	43'24
1813	8	3	9	-1	0	0	4	5	55'55
1814	21	2	21	0	0	1	6	15	71'42
1815	19	5	10	+9	0	0	5	5	50
1816	13	1	9	+4	0	0	4	5	55'55
1817	20	3	4	+16	0	0	2	2	50
1818	19	9	18	+1	0	0	5	13	72'22
1819	12	4	19	-7	1	0	7	12	63'15
1820	22	3	7	+15	0	0	4	3	42'85
TOTALS	312	75	287	+25	3	2	147	140	48'78
					0'96%	0'64%			
Totals (1801-1805)	77	18	53	+24	2	0	27	26	49'05
					2'59%				
Totals (1808-1814)	98	27	140	-42	0	2	75	140	46'42
						2'04%			

117. *Tarragona* [2000] 147.

118. *Floridablanca, 1787* [1969] I, 466; SABATÉ [2002] 373.

119. No concorda la xifra que deduïm dels Miqueletes (1795), 244. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5.

Els Garidells tampoc va ser una població desvinculada de la dinàmica demogràfica epidèmica i de guerra oberta al país. Presenta un creixement vegetatiu del +25, curt, encara que durant el període de la Guerra del Francès no hi ha creixement sinó un balanç vegetatiu altament negatiu (-42). Els anys més crítics segueixen sent el 1809 i el 1812, que sumen vuitanta-tres decessos, el 28'9% del total, a quatre escassos punts d'abastar, els dos sols, la tercera part de tots els òbits de la sèrie. La progressió positiva en el creixement vegetatiu s'ha d'explicar a partir de l'augment en el nombre de naixements durant els últims anys del vicenni i en la molt baixa mortalitat d'alguns anys en concret (1816, 1817 i 1820). Els indicadors de crisi es completen amb la taxa de fills de pares incògnits i la d'albats. La primera és baixa (0'6%), però durant el període de guerra, puja fins a més del 2%. La segona és de 48'78% i durant el període bèl·lic experimentà una lleugera disminució de més de dos punts (46'42%).

Els Garidells	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	15'4	16'4	13'4	17'2	15'6
Estimació de la població (TN 45×1.000)	342	364	297	382	346
Mitjana dels matrimonis	3'6	3'4	4	4	3'75
Mitjana dels òbits	10'6	18'6	16'8	11'4	14'35
Ràtios bapt./matrimonis	4'2	4'8	3'3	4'3	4'1

La població total dels Garidells durant el primer vicenni del segle XIX, estimada a través del càlcul de la TN del 45×1.000, és de 346 habitants, que fluctuen entre els 297 estimats en el quinquenni més cru de la guerra, i els 382 del lustre de la postguerra. Les mitjanes de mortalitat augmenten clarament durant el període bèl·lic, en què passen de 10'6 a 18'6 i 16'8, i tornen a descendir fins als 11'4 un cop acabat el conflicte armat.

En els registres d'òbits de la parròquia, consta una mort per accident el 1812, i tres més de violentes el 1809 i el 1819 —les dues primeres del 1809, a causa dels soldats francesos—. El 26 de febrer de 1809, moriren dos Blai Gras, pare i fill, pagesos; al primer, el «varen matà los francesos», i, al segon, «los francesos varen ferir de ferida mortal (com efectivament morí)». El 26 de gener de 1811 el rector oficià els funerals per l'ànima de Bartomeu Gibert «(que fou matat per lo exèrcit francès a Lió, dia trenta de novembre passat)», i el 21 de juny de 1812, els que traspasaren van ser Ramon i Francesc Farrer, «después de haver-se confesat fou matat (per las companyas Patriòticas del Hereu del Mas d-en Plana y de Pere Mas, perseguidors de lladres)»; també morí Bonaventura Gils, pagès, «después de grans crits de misericòrdia, fou matat (per

les dites companyias Patriòtiques)». Les tres morts, més una quarta del soldat Joan Mateu, foren confirmades per dos testimonis el 20 de febrer de 1828.¹²⁰

La Masó

Situat a la plana dreta del riu Francolí, la Masó és al costat del Rourell i prop del Milà i Vallmoll, a l'Alt Camp.¹²¹ Segons el Cens de Floridablanca, vers 1787, la Masó tenia uns 175 habitants i segons el cens dels Miquelets de 1795, uns 183. D'acord amb la deflació especulada per J. M. GRAU, la població real podria arribar als 280, depassant la que nosaltres estimem per al primer quinquenni a través de la TN.¹²²

La Masó	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	5	0	5	0	0	0	2	3	60
1802	14	1	12	+2	0	0	6	6	50
1803	9	7	12	-3	0	0	6	6	50
1804	19	3	12	+7	0	0	6	6	50
1805	9	0	9	0	0	0	3	6	66'6
1806	13	2	18	-5	0	0	5	13	72'2
1807	12	1	13	-1	0	0	4	9	69'23
1808	7	0	2	+5	0	0	0	2	100
1809	5	3	17	-12	0	0	14	3	17'64
1810	11	1	4	+7	2	0	3	1	25
1811	8	4	15	-7	0	0	7	8	53'33
1812	12	5	14	-2	0	0	8	6	42'85
1813	8	2	3	+5	0	0	2	1	33'33
1814	15	1	10	+5	0	1	1	9	90
1815	14	2	12	+2	0	0	3	9	75
1816	14	3	10	+4	0	0	2	8	80
1817	14	4	8	+6	0	0	3	5	62'5
1818	12	8	5	+7	0	0	1	4	80

120. AHA, *Els Garidells*, caps 2, núm. 21, Òbits (1808-1831), f. 6v., 17 i 21.

121. *Tarragona* [2000] 169.

122. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 475; GRAU; PUIG [1999a]; AHPT, *Fons Municipal de Tarragona, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818)*, núm. 12. Cfr. amb la xifra d'ànimes (194) estimades a partir de l'Estat de la parròquia de 1804-1805. SABATÉ [2002] 373.

1819	13	0	13	0	0	1	4	9	69'23
1820	9	1	7	+2	0	0	3	4	57'14
TOTALS	223	48	201	+22	2	2	83	118	58'70
					0'88%	0'88%			
Totals (1801-1805)	56	11	50	+6	0	0	23	27	54
Totals (1808-1814)	66	16	65	+1	2	1	35	30	46'15
					3'03%	1'51%			

El poble de la Masó va quedar relativament al marge de la crisi demogràfica, com ho demostra un creixement vegetatiu del +22, només dues terces parts del que hauria d'haver estat, atès el nombre de baptismes. Durant el primer quinquenni, ja registrà un balanç positiu del +6, encara que durant el període de la Guerra del Francès va ser pràcticament inexistent (+1). La Masó és una de les poques poblacions que s'escapa de la dinàmica de considerar l'any 1809 com el pitjor. El de la Masó és dolent, amb disset decessos (mentre que la mitjana ronda la desena), però li arrabassa el primer lloc en òbits l'any 1806, any en què van morir molts albat. Els morts de 1809 van ser majoritàriament cossos (foren catorze adults per tres infants, la qual cosa ens situa en un dels índexs d'albat més baixos que hem trobat, un 17'64%). En canvi, sí que és l'any 1809 el que presenta un saldo vegetatiu més negatiu (-12).

El percentatge de fills de pares incògnits és baix (0'88%), però quasi es dobla en el període bèl·lic, i supera la mitjana general en gairebé quatre dècimes (1'51%). El tant per cent d'albat és elevat, un 58'70%, però disminueix moltíssim (més de dotze punts i mig) en el període de la guerra, cosa que evidencia un canvi significatiu en la balança entre cossos i albat. Els cossos adults són més que els dels albat.

La Masó	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	11'2	9'6	11'4	12'4	11'15
Estimació de la població (TN 45×1.000)	248	213	253	275	247
Mitjana dels matrimonis	2'2	1'4	2'8	3'2	2'4
Mitjana dels òbits	10	10'8	10'8	9'6	10'05
Ràtios bap./matrimonis	5	6'8	4	3'8	4'7

L'evolució de les mitjanes de baptismes es manté al voltant del 11/12, llevat del primer quinquenni de la Guerra del Francès, en el qual experimenta una lleugera davallada fins a 9'6. Amb una mitjana general de l'11'15, es pot

estimar una població de 247 habitants, a partir de la TN del 45×1.000.¹²³ L'augment en la mitjana d'òbits és molt moderat durant el període de guerra.

Les morts violentes que consten als llibres d'òbits de la parròquia de la Masó, són tres, una el 1810 i dues, causades pels francesos, el 1811. També consta una mort per accident el 1812, i vint-i-tres per malaltia (vuit el 1809, una el 1810, tres el 1811, cinc el 1812, dues el 1813, dues més el 1815, i una per al 1816 i el 1817, respectivament).

El 24 de maig de 1811 va morir Mariàngela Vallvé, vídua de Francesc Banús, pagès de Riba-roja, la qual «morí violentament de les tropes francesas».¹²⁴ Dos mesos més tard, traspassà una tal Tecla «se ignora lo apellido y naixament, sols se sap que era viuda domiciliada en Tarragona», a les 23 hores «morí de resultas de unas feridas que li donaren las tropes francesas en lo asalt de Tarragona».¹²⁵

El Milà

Municipi ubicat al sud-oest de l'Alt Camp, és un dels més petits de la comarca. Queda a l'esquerra del riu Francolí, a quasi sis quilòmetres de Valls i a tres d'Alcover, que també limita al nord amb el Priorat. Al llarg del segle XVIII, la població experimentà un alt índex de creixement que minvà cap al final, de forma que el 1787 tenia 178 habitants, i el 1795, uns 175, xifres en consonància —malgrat les fluctuacions sensiblement regressives— amb les ànimes que declarava l'Estat de la parròquia de 1804-1805, 165, i amb l'estimació a partir de la TN durant el primer quinquenni, 151 habitants.¹²⁶

123. El cens de 1822 assenyala 40 veïns, que podrien equivaldre a 200 habitants. ADSERÀ [1986] 151, VALLVERDÚ [2002] 16.

124. La Vallvé era una anciana de vuitanta anys que, segons R. VALLVERDÚ, morí a l'intentar oposar-se al saqueig de casa seva. VALLVERDÚ [2002] 17. Aquest autor també afirma que la vila ja havia patit un intent de saqueig després de la derrota del Pont de Goi.

125. AHA, *La Masó*, caps 2, núm. 4, Òbits (1808-1852), f. 7 i 8v.

126. BERTRAN [2002] 25-26, 94; AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12; SABATÉ [2002] 373.

El Milà*	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albats %		
1801	7		3	+4	0	0	1	2	66
1802	5		7	-2	0	0	3	4	57'14
1803	0		5	-5	0	0	2	3	60
1804	14	0	5	+9	0	0	1	4	80
1805	8	2	10	-2	0	0	6	4	40
1806	8	5	5	+3	1	0	2	3	60
1807	6	2	7	-1	0	0	4	3	42'85
1808	13	1	3	+10	0	2	2	1	33'33
1809	4	4	21	-17	0	0	12	9	42'85
1810	8	4	11	-3	0	0	6	5	45'45
1811	15	5	4	+11	1	0	3	1	25
1812	4	7	14	-10	0	0	6	8	57'14
1813	10	5	13	-3	0	1	7	6	46'15
1814	9	3	12	-3	0	0	7	5	41'66
1815	11	2	4	+7	0	0	0	4	100
1816	11	2	9	+2	0	0	3	6	66'66
1817	12	2	7	+5	0	1	4	3	42'85
1818	15	3	9	+6	1	0	4	5	55'55
1819	15	2	7	+8	0	0	1	6	85'71
1820	12	1	9	+3	0	0	3	6	66'66
TOTALS	187	50 [59]	169	+18	3 [1'6%]	4 [2'13%]	106	88	52'07
Totals (1801-1805)	34		30	+4	0	0	13	17	51
Totals (1808-1814)	63	29	78	-15	1 1'58%	3 4'76%	43	35	44'87

* Dades sacramentals extretes de BERTRAN [2002] 114, 122, 128, 151 i 159.

Els primers llibres sacramentals pertanyents al Milà comencen el 1804. C. BERTRAN va fer-ne el buidatge i va publicar unes dades que hem pogut aprofitar per al nostre estudi.¹²⁷ Els tres primers anys els hem obtingut marginant les partides corresponents a milanesos dels llibres sacramentals d'Alcover, d'on era sufragània l'església.

Igual que altres pobles menuts d'interior (pel Milà podem estimar una població de 207 habitants), el creixement vegetatiu és quasi el normal (+18), però es nota, i molt, la recessió del període corresponent a la Guerra del Francès, en què presentà un balanç negatiu del -15. L'any 1809 ocupa el primer lloc en el rànquing del nombre d'òbits, amb vint-i-un decessos, i és també el que presenta el major nombre de cossos (dotze) i un balanç vegetatiu més negatiu (-17). El segueix el 1812, amb catorze defuncions i un balanç del -10. Els percentatges d'ambdós anys sumen exactament la cinquena part del total d'òbits.

La disparitat és molt evident en els fills de pares incògnits. El percentatge sobre el total és de 2'13%, només un punt per damunt de la mitjana general; tanmateix, durant el període bèl·lic aquest tant per cent es dispara fins assolir una de les cotes més altes de totes les parròquies que estudiem, el 4'76%. El nombre d'albats també evidencia la crisi de mortalitat adulta al Milà durant el conflicte contra Napoleó. En el període general de tot el vicenni és de 52'07%, però disminueix fins al 44'87% en el període de la guerra (1808-1814), més de 7 punts.¹²⁸

El Milà	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	6'8	7'8	9'8	13	9'35
Estimació de la població (TN 45×1.000)	151	173	217	288	207
Mitjana dels matrimonis	-	3'2	4'4	2	2'95
Mitjana dels òbits	6	9'4	9'4	8'2	8'45
Ràtios bapt./matrimonis	-	2'4	2'2	6'5	3'1

El Milà presenta un creixement considerable ja durant el període de guerra, que dels 150 habitants passà als més de 280 del final del vicenni. Amb la mit-

127. Cal agrair l'esforç que ens consta que va fer aquest autor, que va molestar-se a recuperar de l'òbit les dades sacramentals d'un poble pel qual, probablement, ningú s'hi hauria molestat en molt de temps. I encara és més d'agradir pel fet que ell no les necessitava per al seu treball, ja que queien fora de l'abast cronològic de l'obra.

128. Recordem que en les mitjanes generals de les quaranta parròquies, aquesta diferència només és de 5'5 punts.

jana de defuncions sí que es nota el sotrac de la guerra, ja que de 6 passa a 9⁴, encara que posteriorment s'estabilitza una mica.

Podem concloure dient que malgrat tenir un creixement vegetatiu en progressió acceptable, el Milà va sentir els efectes adversos de l'epidèmia i dels estralls de la Guerra del Francès però no fa bona l'apreciació de C. BERTRÁN, d'una «duríssima postguerra. Durant aquells anys el nombre de naixements fou menor i el de morts superior, la qual cosa provocà unes generacions minvades».¹²⁹ Aquests efectes adversos són constatables a través dels indicadors que hem citat de l'elevat percentatge de fills de pares incògnits i de la disminució del d'albats, però l'estabilització dels òbits i la consolidació d'una xifra de naixements per damunt de la dotzena, probable conseqüència de la immigració de refugiats (fixem-nos en l'alt percentatge de matrimonis durant la guerra) fan que el Milà gairebé dobli la població.

La Mussara

Enclavada dalt de tot d'un turó de 980 metres, prop de Vilaplana, al Baix Camp, la Mussara ocupa el centre de la plataforma de la serra que du el mateix nom, a les muntanyes de Prades. El poble fou abandonat el 1959, i s'extingí com a municipi dos anys després.¹³⁰ L'accés és i ha estat dificultós, circumstància que l'ha marginat dels principals nusos de comunicació i ha mantingut la població relativament aïllada. De cara al contacte amb pandèmies o amb guerres, aquesta situació va ser molt providencial. Amb la Mussara, se'ns fa més present que mai la distorsió que significa treballar amb un volum poblacional baix, ja que desvirtua els resultats de càlculs i percentatges. El 1787, el Cens de Floridablanca assenyalava per a la Mussara una població de 223 habitants,¹³¹ tanmateix, el 1795, es reclamà a la població una lleva de trenta-un individus, cosa que amb els increments metodològics significaria una estimació de només 98 habitants,¹³² menys de la meitat que l'anterior xifra, i molt menor que els 155 que estimem nosaltres per al primer quinquenni del segle XIX, a partir de la TN.

129. BERTRÁN [2002] 98 i 100.

130. GEC, XVI, 31.

131. *Floridablanca, 1787* [1969] I, 553. En els Estats de parròquia (SABATÉ [2002]) no apareix la Mussara.

132. PUIG [2007] 96.

La Mussara	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	6	3	5	+1	0	0	5	0	0
1802	5	1	5	0	0	0	2	4	60
1803	8	5	4	+4	0	0	1	3	75
1804	8	3	1	+7	0	0	1	0	0
1805	8	4	4	+4	0	0	3	1	25
1806	7	4	4	+3	0	0	3	1	25
1807	9	1	5	+4	0	0	3	2	40
1808	8	5	5	+3	0	0	2	3	60
1809	9	2	16	-7	0	1	6	10	62'5
1810	12	1	5	+7	0	0	4	1	20
1811	6	6	0	+6	0	0	0	0	0
1812	9	7	4	+5	0	0	3	1	25
1813	12	1	4	+8	0	0	0	4	100
1814	10	1	6	+4	0	0	5	1	16'66
1815	10	0	3	+7	0	0	2	1	33'33
1816	8	0	2	+6	0	0	0	2	100
1817	9	2	3	+6	0	0	3	0	0
1818	4	4	1	+3	0	0	1	0	0
1819	9	2	5	+4	0	0	1	4	80
1820	14	0	5	+9	0	0	2	3	60
TOTALS	171	52	87	+84	0	1 0'58%	47	40	45'97
Totals (1801-1805)	35	16	19	+16	0	0	12	8	66'66
Totals (1808-1814)	66	23	40	+26	0	1 1'51%	20	20	50

A l'època que analitzem, la Mussara presentava un creixement vegetatiu altíssim del +84 (més de tres vegades per damunt de l'ideal que li podríem suposar), àdhuc durant el període de la Guerra del Francès, ja era força alt (+26), cosa que ens indica l'aïllament a què la sotmet el seu enclavament dalt de les muntanyes, un aïllament que, en aquesta conjuntura de guerra i epidèmia, actuarà d'eficaç profilàctic i, alhora, de pol d'atracció de refugiats. Els anys del vicenni presenten una mortalitat oscil·lant entre els quatre i els cinc decessos, exceptuant l'any 1814 que n'hi hagué sis i, està clar, el 1809, que en

presenta setze (el 18'39% del total). La natalitat acostuma a ser més alta, de fet, únicament el 1809 mostra un balanç vegetatiu negatiu (-7), i curiosament, els anys amb més baptismes són alguns dels inclosos en el període de la guerra, el 1810, el 1813 i el 1814 (també el 1815 i el 1820), cosa que ve a reblar la circumstància de considerar que la Mussara va acollir alguns refugiats (principalment el 1811-1812 quan creix extraordinàriament el nombre de matrimonis).

Els anys crítics per excel·lència (1802, 1803, 1809, 1813) mostren uns elevadíssims percentatges de mortalitat infantil (60%, 70%, 62'5% i 100%, respectivament), cosa que ens fa pensar que en temps de crisi, la pitjor part se l'enduien els més menuts.

La Mussara	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	7	9	9'4	8'8	8'55
Estimació de la població (TN 45×1.000)	155	200	208	195	190
Mitjana dels matrimonis	5'3	2'6	3	1'6	2'6
Mitjana dels òbits	3'8	7	3'4	3'2	4'35
Ràtios bapt./matrimonis	1'3	3'4	3'1	5'5	3'2

La nostra suposició que la Mussara fou un petit pol receptor de refugiats (probablement de Vilaplana i dels voltants del Baix Camp), ens la corrobora el fet que durant els dos quinquennis de guerra (1806-1810 i 1811-1815) la natalitat augmentà i no disminuï, com succeeix normalment en qualsevol altra població. Quan més habitants s'estima al poblet (a través de la TN del 45×1.000) és en aquest període bèl·lic, 200 i 208 contra els 155 que tindria al començar el vicenni; acabarà els vint anys sensiblement per sota dels 200 habitants (per bé que el cens de 1822 només n'hi assenyala la meitat).¹³³ La disminució dels matrimonis és constant, d'una mitjana de 5'3, passa, ja en el període de la guerra, a 2'6 i a 3, per baixar encara més l'últim lustre (1'6). La mitjana de la mortalitat augmenta el doble en accedir al primer període de guerra, però en el següent quinquenni torna a recuperar la posició anterior i s'hi manté.

Els llibres d'òbits de la Mussara no registren cap incidència relacionada amb l'epidèmia o la guerra, únicament constaten la mort d'un dels convilantans, lluny del poble natal. Fou el 3 d'octubre de 1814, i el mort, Francesc Ribé era de la Vilella, però alguna relació devia tenir amb la Mussara per constar en els seus obituaris, «Soldat que era de la companyia de granadés del regiment de linea de voluntaris de la Palma, morí en la acció data en lo camp de Co-

133. ADSEÀ [1986] 152.

ramasana, junt a la Lacuna, com consta del òbit que envià lo capellà del seu regiment...». ¹³⁴

Nulles

Localitat de l'Alt Camp situada entre les valls dels rius Francolí i Gaià, en un turó al costat del torrent dels Garidells. És a cinc quilòmetres de Valls, té al costat Vallmoll i Vilabella, i agrega els nuclis propers de Bellavista i el despoblament de Casafort. ¹³⁵ El 1787 el Cens de Floridablanca li atribueix 344 habitants, xifra baixa si la comparem amb l'estimació poblacional que deduïm del fons de Miquelets (1795), que és de 472 habitants, i també amb l'estimació del primer quinquenni del segle XIX, de 413. ¹³⁶

Nulles	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albats %		
1801	15	7	15	0	0	0	5	10	33'33
1802	23	7	22	+1	0	0	8	14	63'63
1803	20	4	8	+12	0	1	5	3	37'5
1804	14	3	14	0	0	0	10	4	28'57
1805	21	4	10	+11	0	0	5	5	50
1806	15	3	6	+9	0	0	1	5	83'33
1807	22	2	15	+7	1	1	7	8	53'33
1808	15	3	12	+3	0	0	6	6	50
1809	10	7	64	-54	0	0	52	12	18'75
1810	18	6	11	+7	0	0	6	5	45'45
1811	12	5	15	-3	0	0	7	8	53'33
1812	10	6	31	-21	0	0	21	10	32'25
1813	11	11	11	0	0	0	4	7	63'63
1814	26	1	20	+6	0	1	4	16	80
1815	23	0	5	+18	0	0	1	4	80
1816	21	1	15	+6	0	1	3	12	80
1817	18	1	11	+7	0	0	3	8	72'72

134. AHA, *La Mussara*, capsa 1, núm. 19, Baptismes, Matrimonis i Òbits (1773-1833), f. 16v.

135. *Tarragona* [2000] 205; GEC, XVI, 254.

136. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 488 i 415. Al nucli de Nulles, s'hi ha d'afegir l'agregat de Casafort (llavors habitat per 72 veïns). AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12.

1818	18	10	7	+11	0	0	1	4	57'14
1819	23	7	11	+12	0	1	4	7	63'63
1820	31	5	3	+18	0	0	2	1	33'33
TOTALS	366	93	306	+60	1	5	157	149	48'69
					0'37%	1'36%			
Totals (1801-1805)	93	25	69	+24	0	1	33	36	52'17
						1'07%			
Totals (1808-1814)	102	39	164	-62	0	1	100	64	39'02
						0'98%			

Aquesta població compta amb els indicadors que s'han de mostrar per evidenciar una crisi demogràfica. D'uns 400 habitants estimats, Nulles assolí durant el primer vicenni del segle XIX un bon creixement vegetatiu del +60. Ja l'havia iniciat el primer lustre amb una progressió del +24, tanmateix, durant el període en què transcorregué la Guerra del Francès es trencà aquesta progressió i el balanç fou força negatiu (-62). L'any més crític, el 1809, mostra el balanç més negatiu del vicenni, -54, amb seixanta-quatre òbits, quan la mitjana habitual gairebé no arribava als quinze. En aquell mal any hi hagué un augment increïble de cossos per davant dels albat, als quals quadruplicuen. El 1812, l'altre any crític, presenta el segon balanç més negatiu, -21, i una proporció cossos/albat de dues tercers parts a favor dels primers. Aquests dos anys crítics sumen el 31% del total d'òbits de la sèrie, és a dir, que quasi una tercera part dels morts d'aquest període de vint anys estaven concentrats en aquestes dues males anyades.

El percentatge d'albat del primer quinquenni depassa la meitat en la mortalitat (52'17%), baixa per sota en el percentatge general de tot el període (48'69%) i baixa molt més (nou punts i mig) durant el període bèl·lic (39'02%). Recordem que la mitjana de diferència entre ambdós percentatges d'albat (el general i el corresponent al període de guerra), en el total de la mostra de les quaranta parròquies, és únicament de 6'6.

NULLES	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	18'6	16	16'4	22'2	18'3
Estimació de la població (TN 45×1.000)	413	355	453	493	406
Mitjana dels matrimonis	5	4'2	4'6	4'8	4'65
Mitjana dels òbits	13'8	21'6	16'4	9'4	15'3
Ràtios bapt./matrimonis	3'7	3'8	3'5	4'8	3'9

Com ja hem dit al principi, l'estimació poblacional dels primers anys del vicenni que estudiem, a partir de la TN del 45×1.000, és de 413 habitants, pràcticament la mateixa que les 414 ànimes que recull l'Estat de parròquia de 1804-1805.¹³⁷ La mitjana dels baptismes baixa moderadament durant el període bèl·lic, però es recupera en acabar-se la guerra. La mitjana dels òbits no s'aparta pas d'aquesta dinàmica, comença amb 13'8, augmenta vuit punts a l'entrar en el període crític, baixa cinc punts en el tercer quinquenni, sense arribar a la primera mitjana, i en la següent i última segueix el ritme de descens i se situa en 9'4.

Els comentaris en els obituaris de Nulles són escassos. Consten, això sí, tres morts per malaltia el 1808,¹³⁸ dues morts violentes a causa dels francesos el 1810 i el 1811, i dues morts per accident el 1804 i el 1819. El 7 d'abril de 1810 va morir Josep Mercader, fadrí pagès de trenta-cinc anys, el qual «morí de mans dels francesos», i el 30 d'abril de l'any següent, ho féu Joan Pallarès, puigdelfinenc de quaranta-cinc anys, però mort a Nulles per la mateixa causa. L'11 de setembre de 1819, el rector nullenc va celebrar ofici per l'ànima de Pau Recasens, mort a Peralta «de desgràcia, per haver-se trabucat lo carro que manaba y haber dat sobre ell».¹³⁹

No diuen els obituaris res, en canvi, dels tres desgraciats que van ser afusellats pels francesos el 12 de juny de 1811; els napoleònics hi tornaven a ser el 16 de maig de 1813, per bé que només de passada.¹⁴⁰

Perafort

Perafort, a 125 metres sobre el nivell del mar, veu creuar el riu Francolí pel terme. Formava una sola parròquia amb el nucli de Puigdelfí, en l'òrbita del Codony, a escassos quilòmetres de Tarragona, camí de Valls; també inclou els enclavaments de Mas de Magrinyà, Campot i la Ballaqueta.¹⁴¹ El 1787 el Cens de Floridablanca li atribueix només 121 habitants,¹⁴² ni tan sols amb l'increment del 60% (193) suggerit per J. M. GRAU i R. PUIG, no arriba ni de bon tros a l'estimació que li hem calculat per al primer lustre de la següent centúria, 364

137. SABATÉ [2002] 374. En realitat figuren 350 ànimes, però recordem que a les xifres dels compliments pasquals els apliquem un increment del 18'42%.

138. Hem computat mort per malaltia quan a la partida d'òbit llegiem «malaltia corporal y natural».

139. AHA, *Nulles*, caps 5, núm. 22, Òbits (1645-1852), f. 154, 157 i 182.

140. CANALES (cur.) [1988] 30 i 42.

141. *Tarragona* [2000] 213.

142. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 474.

habitants. El cens de Miquelets el 1795, també deflacionista, no estirava gaire més: 152 habitants.¹⁴³

Perafort	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	16	3	15	+1	0	0	8	7	46'66
1802	11	4	15	-4	0	0	10	5	33'33
1803	20	9	11	+9	0	0	8	3	27'27
1804	18	10	9	+9	1	0	3	6	66'66
1805	17	2	17	0	0	1	4	13	76'47
1806	18	1	9	+9	1	0	3	6	66'66
1807	15	3	5	+10	0	0	3	2	40
1808	16	1	3	+13	0	0	0	3	100
1809	10	4	67	-57	0	1	43	24	35'82
1810	14	8	5	+9	0	0	0	5	100
1811	12	1	5	+7	0	0	5	0	0
1812	8	7	18	-10	0	0	12	6	33'33
1813	18	9	8	+10	0	0	6	2	25
1814	14	2	7	+7	0	0	6	1	14'28
1815	26	2	13	+13	0	1	7	6	46'15
1816	28	2	16	+12	0	1	6	10	62'5
1817	17	4	9	+8	0	1	1	8	88'88
1818	24	2	8	+16	0	0	5	3	37'5
1819	24	4	9	+15	0	0	1	8	88'88
1820	26	2	10	+16	0	0	5	5	50
TOTALS	352	80	259	+93	2	5	136	123	47'49
					0'56%	1'42%			
Totals (1801-1805)	82	28	67	+15	1	1	33	34	50'74
					1'21%	1'21%			
Totals (1808-1814)	92	16	112	-20	0	1	71	41	36'60
						1'08%			

Perafort presenta una dinàmica demogràfica de crisi molt similar a la de Nulles, essent una població no gaire més gran (391 habitants). El rendiment vegetatiu és molt alt, +93, i és fruit, sens dubte, de l'augment de natalitat dels últims anys del vicenni, ja que durant el primer lustre, tot i existir progressió

143. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12.

(+15), aquesta no era important, i durant el període corresponent a la Guerra del Francès es trenca aquesta progressió i el balanç es torna vint punts negatiu. El 1809 la mortalitat es dispara dotze o tretze vegades més, de manera que, juntament amb el també any crític 1812, sumen gairebé el 33% (32'8%) del total d'òbits, és a dir, que entre els dos acaparen la tercera part de tots els òbits del vicenni. El percentatge d'albats és del 47'49% (i de més del 50% durant el primer quinquenni), però en el període de guerra disminueix quasi fins a onze punts (6'6 punts és la diferència referencial calculada en el conjunt de les quaranta parròquies).

Perafort	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	16'4	14'6	12'38	23'8	17'6
Estimació de la població (TN 45×1.000)	364	324	275	453	391
Mitjana dels matrimonis	5'6	3'4	4'2	2'8	4
Mitjana dels òbits	13'4	17'8	10'2	10'4	12'95
Ràtios bapt./matrimonis	2'9	4'2	2'9	8'5	4'4

La vila començava el segle XIX amb uns 364 habitants i després del sotrac de la guerra (en què baixà fins als 275) recuperà posicions i s'acabà situant en uns bons 450 pobladors. El primer lustre de guerra fou el pitjor, si ens fixem com augmentà la mitjana d'òbits, de 13'4 a 17'8, encara que posteriorment s'estacionà en uns moderats deu decessos.

Les anotacions del rector de la parròquia de Perafort, Josep Huguet, són crues com la vida mateixa i donen testimoni dels mals temps que es van viure en alguns anys d'aquell vicenni. Vers gener de 1812, la guerra degué provocar autèntics drames en sectors de refugiats que en fugien, fins al punt d'estar al darrere de l'alta mortaldat que hem constatat en més d'una població. A Perafort, en aquelles dates, mossèn Josep Huguet escrigué sobre la mort de la jove Teresa Borrell, filla dels Pallaresos: «Nota: esta miñona de edat poca diferència 20 anys, me assegurà mitja hora ans de morir, estant en llur enteniment, que se alimentà de pàmpols de cep y altres herbas 4 o 5 dias. Morí de fam». També deixà constància de la mort, el 1813, de Marià Mir, constantinenc, majordom del Mas Blanch, amb un breu «lo mataren». Finalment, el 7 de novembre de 1816, acabada ja la guerra, comentava la mort d'una jove esposa de vint-i-cinc anys, Maria Vidal, de sobrepant, «estave preñada de set mesos, li vingué un flux de sanch, se li donà la Absolució y la Extremaunció,

y acabat morí, y después de dos oras, se obrí y se li tragué la criatura y lo vas batejà ab cons. però per dó, ja era morta una filla».¹⁴⁴

L'obituari no diu res de les dues persones perafortines que mataren els francesos el 5 de maig de 1811, segons assegurava el Dr. BOSCH CARDELLACH:

En 5 de mayo que de repente invadieron los pequeños pueblos que abunda esta tierra, mataron los franceses en Perefort 2 personas, en Puigdelfí un hombre y 2 mugeres, en Maspujols una muger, en Pallaresos un hombre, en Argelaga una criatura, etc.; saquearon, atropellaron, violaron hombres, mugeres y todos los efectos que encontraron por todas partes.¹⁴⁵

Picamoixons

Nucli de població situat al costat de Valls, municipi al qual va estar integrat fins al segle XVIII. Està situat a l'esquerra del riu Francolí, a la sortida del congost de la Roixella.¹⁴⁶ Des de 1996 és una entitat municipal descentralitzada.

Picamoixons*	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albats %
1801	13	3	8	+5			
1802	13	3	7	+6			
1803	10	4	6	+4			
1804	20	4	8	+12			
1805	9	0	4	+5			
1806	15	5	5	+10			
1807	23	2	4	+19			
1808	10	4	8	+2			
1809	12	4	1	+11			
1810	17	4	15	+2			
1811	19	3	5	+14			
1812	12	9	18	-6			
1813	12	4	17	-5			
1814	16	5	13	+3			
1815	9	3	6	+3			

144. AHA, *Perafort*, caps 2, núm. 8, Òbits (1775-1852), f. 72v., 76 i 79.

145. CANALES (cur.) [1988] 28.

146. *Tarragona* [2000] 217; GEC, XVII, 511.

1816	17	3	1	+16					
1817	15	0	2	+13					
1818	21	4	5	+16					
1819	20	3	18	+2					
1820	17	7	5	+12					
TOTALS	300	74	156	+144	6** 2%	[7]*** [2'33%]	110 [§]	107	49'30
Totals (1801-1805)	65	14	33	+32	2 3'07%				
Totals (1808-1814)	98	33	77	+22	1 1'02%				

* Per al còmput dels sacramentals, utilitzem el ja publicat per Rius [2002] 444.

** Rius [2002] 100.

*** J. Rius compta dotze naixements de pares incògnits entre 1801 i 1850 (Rius [2002] 98). Una regla de tres ens dona, per a 1801-1820, un total de set naixements. Val a observar que del quadre on agrupa el recompte de bateigs de fills de pares incògnits, estructurat en apartats de cinquanta anys, el que ens interessa (1801-1850) és el que presenta un major nombre d'aquests naixements, doblant la segona xifra que li és immediata.

§ Extreiem únicament els totals del recompte de Rius [2002] 339, ja que aquests apareixen per períodes de vint-i-cinc anys (1801-1825). Per això, la suma de cossos i albat, no es correspon amb la dels òbits. El percentatge d'albat, l'hem calculat nosaltres.

Picamoixons és un agregat de Valls, però en el segle XIX comptava amb parròquia pròpia, i per això l'hem inclòs en la nostra mostra. La població estimada era d'uns 333 habitants, similar o més alta que algunes de les parròquies de la mostra amb municipi propi (l'Albiol, els Garidells, la Masó, el Milà, la Mussarra, Siurana de Prades o Vespella de Gaià). Haurem de comentar la taula sense comptar amb el nombre anual de cossos i d'albat; tampoc comptem amb els de parts múltiples i fills de pares incògnits, si bé podem fer servir els totals.

Sobta, d'entrada, l'altíssima taxa de creixement vegetatiu (+144), més de tres vegades per damunt del referent que hem calculat (+45). És igualment alta el primer lustre del segle (+32 del +6 que s'hi podria esperar) i també en el període corresponent a la Guerra del Francès (+22 de +10). De fet, només té dues anyades amb un balanç vegetatiu negatiu, 1812 i 1813, els anys de la fam i de la misèria provocada per la guerra. Això ens pot fer suposar que Picamoixons restà relativament aïllada de les epidèmies de principis de segle (1802-1803, en què registra un CV baix, però encara positiu), i del fatídic 1809 (únicament una defunció), però se'n sentí de la misèria que escampà la guerra

l'any 1812, l'únic període en què s'acumulen les defuncions (quaranta-vuit en tres anys!) i el CV baixa fins a cotes negatives. L'extraordinari balanç vegetatiu general es deu a un notable descens de la mortalitat els últims anys del vicenni (llevat del 1819), juntament amb un lleuger augment sostingut de la natalitat. El percentatge de fills de pares incògnits arriba als 2'33%, més del doble del referent general d'1'1%.

Picamoixons	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	13	15'4	13'6	18	15
Estimació de la població (TN 45×1.000)	288	342	302	400	333
Mitjana dels matrimonis	2'8	3'8	4'8	3'4	3'7
Mitjana dels òbits	6'6	6'6	11'8	6'2	7'8
Ràtios bapt./matrimonis	4'6	4	2'8	5'2	4

L'Estat de la parròquia de 1804-1805 deixa constància de l'existència de 296 ànimes,¹⁴⁷ xifra que s'apropa prou als 288 habitants que podem estimar per aquell lustre. L'evolució de la natalitat és una constant i passa dels 288 habitants als 333, només interrompuda el segon lustre de guerra en que baixà fins als poc més de 300. Pel que fa a l'evolució dels òbits, no varia gens a l'entrar en el període de guerra, però en el tercer quinquenni, la fase final de la guerra, l'ascens és considerable, ja que gairebé dobra el 6'6 anterior; en el darrer lustre, la mitjana torna a situar-se a l'alçada anterior, una mica per sota, amb un 6'2.

J. RIUS comenta que Agustí Garí fou el primer picamoixonenc víctima d'un enfrontament bèl·lic (a l'Antic Règim, és clar), atès que morí durant la Guerra del Francès, el 7 de juliol de 1812, se suposa que de forma violenta, altrament no en destacaria el cas.¹⁴⁸ Aquest autor també aporta un quadre de percentatges dels òbits entre 1801-1825, per als mesos de l'any.¹⁴⁹ Els majors percentatges són els compresos entre abril i octubre (el 66'5%), els mesos en els quals, per cert, els exèrcits d'antic règim sortien en campanya.

La Pobra de Montornès

Municipi del Tarragonès situat a la plana esquerra del Gaià, darrere de Torredembarra, a escassos tres quilòmetres de la costa.¹⁵⁰ El 1787 el Cens de Flo-

147. SABATÉ [2002] 374.

148. RIUS [2002] 329.

149. RIUS [2002] 362.

150. Tarragona [2000] 228.

ridablanca li atorgava una població de 769 habitants,¹⁵¹ xifra gairebé idèntica a la que ens resulta del compliment pasqual de 1801 (767), però bastant per sota, en ambdós casos, de l'estimació que calculem per al primer quinquenni a partir de la TN del 45×1.000 (880 habitants).

La Pobra de Montornès	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	30	7	12	+18	0	0	6	6	50
1802	37	11	35	+2	1	1	22	13	37'14
1803	44	14	21	+23	0	0	12	9	42'85
1804	47	12	25	+22	0	0	11	14	56
1805	40	7	27	+13	0	0	13	14	51'85
1806	47	9	19	+28	0	1	8	11	57'89
1807	53	16	23	+30	0	0	14	9	39'13
1808	42	7	27	+15	0	0	13	14	51'85
1809	33	12	108	-75	0	0	52	56	51'85
1810	54	12	30	+24	1	0	8	22	73'33
1811	40	8	41	-1	0	1	18	23	56'09
1812	36	14	56	-20	0	0	37	19	33'92
1813	51	15	39	+12	0	0	20	19	48'71
1814	42	11	28	+14	0	0	10	18	64'28
1815	58	6	32	+26	0	0	8	24	75
1816	43	5	33	+10	0	0	11	22	66'66
1817	40	6	17	+23	0	0	10	7	41'17
1818	31	18	26	+5	0	0	14	12	46'15
1819	59	21	26	+33	1	0	5	21	80'76
1820	51	1	31	+20	0	0	11	20	64'51
TOTALS	878	222	656	+222	3 0'34%	3 0'34%	303	353	53'81
Totals (1801-1805)	198	51	120	+78	1 0'50%	1 0'50%	64	56	46'66
Totals (1808-1814)	298	75	329	-31	1 0'33%	1 0'33%	158	171	51'97

Un creixement vegetatiu extraordinari de +222 és el que presenta la Pobra de Montornès durant els primers vint anys del segle XIX (pensem que el refe-

151. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 285.

rent que hem fixat per a un CV normal se situaria en un +130). En el primer lustre, ja era de +78, tanmateix, durant el període corresponent a la Guerra del Francès, el balanç és negatiu, no gaire alt, però sí de certa consideració (-31). El nombre de decessos de 1809 és tres vegades més alt que el dels anys anteriors, el de 1812, si fa no fa el doble, essent els únics anys, juntament amb el 1811, que presenten un balanç vegetatiu negatiu. La suma dels percentatges dels tres anys, es queda a dos punts del 33%, la tercera part del total d'òbits. En el període postbèl·lic, s'observa un cert augment de la natalitat que contribuirà a assolir la progressió vegetativa alludida. Cal destacar la reduïda taxa de fills de pares incògnits, que a la Pobra de Montornès gairebé depassa el terç de punt (0'34% i 0'33% en el període de la guerra). El tant per cent dels albats del vicenni és de 53'81%, decau menys de dos punts durant el període bèl·lic (51'97%), havent estat encara més baix durant el primer lustre (46'66%).

La Pobra de Montornès	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	39'6	55'2	45'4	44'8	43'9
Estimació de la població (TN 45×1.000)	880	1.226	1.008	995	975
Mitjana dels matrimonis	10'2	11'2	10'8	12'2	11'1
Mitjana dels òbits	24	41'4	39'2	26'6	32'8
Ràtios bapt./matrimonis	3'8	4'9	4'2	3'6	3'9

La població que nosaltres li calculem a partir de la TN és d'unes 880 persones a inicis de la dinovena centúria, per damunt de les estimacions de l'Estat de la parròquia de 1804-1805, on figuren 828 ànimes.¹⁵² La progressió serà especialment alta durant la guerra, cosa que ens vindria a indicar que es convertí en localitat d'acollida de refugiats; acaba el vicenni camí d'assolir el miler d'habitants.¹⁵³ L'augment de població féu augmentar també els òbits, que durant la guerra passen dels vint-i-quatre als quaranta de mitjana, quasi el doble, per moderar-se passat el conflicte fins els 26'6.

Els rectors Marià Ferrater i Pau Vidal (aquest, a partir de maig de 1810) anotaren algunes incidències relatives al període bèl·lic que demostren que la Pobra de Montornès no va quedar-ne al marge. El 12 de gener de 1809 va morir Joan Mateu, pagès de Rubials, el qual «fou mort violentament y per mans del enemich»; tres anys més tard, finaren Josep Biscamps Ollé, Esteve Gibert Aller i Pere Urgell Sagalà, i el mes de febrer del mateix 1809, Joan Nin Saumoy, tots morts pels francesos («fou mort per los enemichs», «morí per mans dels

152. SABATÉ [2002] 374.

153. El Cens de 1822 n'hi assenyalava 760. ADSERÀ [1986] 151.

enemics»). El 23 d'agost de 1811, feren una desagradable troballa, «qual cadàver [de Pere Màrtir Fortuny Carbonell] se encontrà lo dia mateix en est mateix terme, y segons la relació del facultatiu, fou la mort violenta ocasionada de algunas feridas se trobaren al cap del difunt». Finalment, el 16 de juny de 1813, va morir «un soldat de cavalleria, de nació suïss, servint al esquadró de lanceros de Dn. Pedro Sarsfield, morí de desgràcia per disparar-se li la carrabina que portaba, donà lloch la mortal ferida de que rebis los S.S. [...]». ¹⁵⁴

Puigdelví

Poble de l'interior del Tarragonès situat a l'esquerra del riu Francolí, a escassos quilòmetres de la capital i davant de Perafort, municipi del qual la seva església de Sant Sebastià n'era sufragània a inicis del segle XIX (abans, n'havia estat de la del Codony, municipi extingit). Així figura en el Cens de Floridablanca, que li atribueix 128 residents. ¹⁵⁵ 136 es poden estimar a partir del cens de Miquelets de 1795, ¹⁵⁶ i ben a prop dels 128 a partir de 1800.

Puigdelví	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	6	2	7	-1	0	0	2	5	71'42
1802	5	1	9	+1	0	0	4	5	55'55
1803	3	4	6	-3	0	0	6	0	0
1804	10	6	6	+4	1	0	1	5	83'33
1805	5	0	9	-4	0	0	1	8	93
1806	5	1	3	+2	1	0	1	2	66'66
1807	6	1	3	+3	0	0	2	1	33'33
1808	5	1	0	+5	0	0	0	0	0
1809	4	2	38	-34	0	0	22	16	42'10
1810	2	4	[6] ⁷	[-4]	0	0	[2]	[4]	66'66
1811	5	1	1	+4	0	0	1	0	0
1812	5	3	6	-1	0	0	4	2	33'33
1813	4	1	5	-1	0	0	4	1	20
1814	3	1	3	0	0	0	3	0	0
1815	11	2	6	+5	0	0	3	3	50

154. AHA, *La Poble de Montornès*, caps 13, núm. 62, Òbits (1759-1819), f. 157v., 158-158v., 179v., 182 i 191v.

155. GEC, XVIII, 441, *Floridablanca. 1787* [1969] I, 478.

156. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12.

1816	9	0	6	+3	0	0	3	3	50
1817	6	2	5	+1	0	0	1	4	80
1818	11	0	5	+6	0	0	4	1	20
1819	9	1	7	+2	0	0	1	6	85'71
1820	9	1	5	+4	0	0	4	1	20
TOTALS	123	34	136	-13	2	0	69	67	50'38
					1'62%				
Totals (1801-1805)	29	13	37	-8	1	9	14	23	62'16
					3'44%				
Totals (1808-1814)	28	13	59	-31	0	0	37	23	38'98

La condició de sufragània de Perafort, ens ha obligat a fer el còmput dels sacramentals d'aquesta parròquia i després marginar els corresponents a feligresos de Puigdelfí. En general, presenta un balanç vegetatiu negatiu del -13, prou alt, si tenim en compte que la població podia situar-se entorn dels 136 habitants; més encara si ens adonem que en el període corresponent a la Guerra del Francès, aquest rendiment negatiu es va quasi triplicar (-31). Amb tot, cal admetre que la balança es desequilibrà precisament pel retrocés que experimentà el poble en el període crític de 1808-1814, set dels vint anys de la mostra (això és, un 35%), en els quals tindrien lloc el 43'3% dels òbits. La natalitat és baixa, però es recuperarà apreciablement els últims anys del vicenni.

Val a admetre aquí, allò que ja hem dit d'algun altre poblet, que l'anàlisi dels percentatges amb xifres tan baixes tendeixen a certa distorsió. En els tants per cent dels albats, hi ha fins a quatre 0%, i diversos percentatges *rodons*. El general és de 50'38%, i havia estat més elevat en el primer quinquenni (62'16%), però durant el període de la guerra, baixa, respecte del general, fins a onze punts i algunes dècimes (38'98%), cosa que evidencia un predomini de la mortalitat adulta per sobre de la infantil. Recordem que la diferència de referència és 6'6, quasi la meitat.

Puigdelfí	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	5'8	4'4	5'6	8'8	6'15
Estimació de la població (TN 45×1.000)	128	97	124	195	136
Mitjana dels matrimonis	2'6	1'8	1'6	0'8	1'7
Mitjana dels òbits	7'4	10	4'2	5'6	6'8
Ràtios bapt./matrimonis	2'2	2'4	3'5	11	3'6

L'evolució de les mitjanes de baptismes, matrimonis i òbits resulta irregular, per bé que insistim en la distorsió a què tendeix l'anàlisi d'una mostra amb xifres tan baixes. La dels baptismes experimenta una sensible pèrdua durant els dos quinquennis en què es desenvolupà la guerra (1806-1815), de quasi punt i mig el primer quinquenni, i només dues dècimes el segon; en el darrer lustre, experimenta un augment de més de tres punts (8'8). La població, que començà la centúria amb uns 128 habitants, en tenia quasi 200 en acabar el vicenni. La mitjana dels òbits nota l'augment dels primers anys de guerra, quan de 7'4 puja a 10, però posteriorment s'estabilitza al voltant dels cinc decessos.

L'única notícia que tenim sobre la Guerra del Francès a Puigdelví és desoladora:

En 5 de mayo [de 1811] que de repente invadieron los pequeños pueblos que abunda esta tierra, mataron los franceses en Perefort 2 personas, en Puigdelví un hombre y 2 mugeres, en Maspujols una muger, en Pallaresos un hombre, en Argelaga una criatura, etc.; saquearon, atropellaron, violaron hombres, mugeres y todos los efectos que encontraron por todas partes.¹⁵⁷

Puigtinyós

Puigtinyós fou un municipi situat a uns 386 metres d'alçada entre la serra de Montferri i el riu Gaià, del qual formaven part el poble de Montferri (que imposaria el nom al municipi a partir de 1917) i el nucli de Vilardida.¹⁵⁸ Encara que compartissin parròquia, el Cens de Floridablanca computà per separat els tres termes i atorgava 306 habitants a Puigtinyós, 88 a Montferri i 44 més a Vilardida; i encara afegia els nuclis de Masllorenç (313) i Masarbonès (52), que depenien de la mateixa parròquia.¹⁵⁹ Amb aquests agregats, Puigtinyós passa de comptar 306 habitants, a comptar-ne 803, en sintonia amb l'estimació que ens indica el ritme de naixements (TN del 45×1.000) per als primers anys del segle XIX, que també situa la població per sobre dels 900 habitants.

157. CANALES (cur.) [1988] 28. Cfr. amb els òbits, que per a 1811 només van registrar una mort i no tres.

158. *Tarragona* [2000] 190.

159. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 260-262 i 291.

Puigtinyós	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	53	8	40	+13	0	1	12	28	70
1802	37	6	50	-13	0	0	13	37	74
1803	42	12	45	-3	0	1	21	24	53'33
1804	49	11	25	+24	1	0	14	11	44
1805	22	2	13	+9	0	0	7	6	46'15
1806	15	4	10	+5	0	0	3	7	70
1807	18	5	16	+2	0	1	10	6	37'5
1808	11	5	13	-2	0	1	6	7	53'84
1809	20	0	54	-34	0	0	29	15	27'77
1810	10	9	6	+4	0	0	3	3	50
1811	10	14	22	-12	0	0	10	12	54'54
1812	9	9	46	-37	0	0	22	24	52'17
1813	12	5	17	-5	1	0	10	7	41'17
1814	21	1	12	+9	0	0	5	7	58'33
1815	23	3	10	+13	0	1	7	3	30
1816	15	5	12	+3	0	0	3	9	75
1817	21	0	10	+11	0	1	4	6	60
1818	[22]	6	23	[+1]	0	0	7	16	69'56
1819	[22]	10	25	[-3]	0	0	2	23	92
1820	[21]	6	30	[-9]	0	0	5	25	83'33
TOTALS	388 [456]	121	479	-91 [-23]	2 [0'43%]	6 [1'31%]	203	276	57'62
Totals (1801-1805)	203	39	173	+30	1 0'49%	2 0'98%	67	106	61'27
Totals (1808-1814)	93	43	170	-77	1 1'07%	1 1'07%	95	75	44'11

Els registres sacramentals de Puigtinyós corresponents als primers vint anys del segle XIX són un xic incomplets, ja que manquen els últims tres anys de baptismes. Nosaltres donarem la xifra de la suma dels existents i també una estimació per regla de tres (entre claudàtors).

La població arrenca els primers anys de segle amb una forta natalitat que li permetrà mostrar un creixement vegetatiu en el primer lustre del +30, malgrat els anys recessius de 1802 i 1803, en els que creix la mortalitat. Durant el període corresponent a la Guerra del Francès es trenca aquesta progressió

i el balanç entra en números rojos amb un -77 , xifra força recessiva atès que podem estimar-li una població absoluta a la vila d'uns 512 habitants. El balanç general del vicenni, acaba alentint aquesta tendència gràcies a la baixa mortalitat de 1815 i 1817, i queda en un -91 . La mortalitat més alta, segueix produint-se l'any 1809 (amb cinquanta-quatre òbits) i el 1812 (amb quaranta-sis), encara que hi rivalitzen els tres primers anys del vicenni, amb xifres molt similars (quaranta, cinquanta i quaranta-cinc), tanmateix, són els dos primers anys alludits els que segueixen encapçalant el rànquing de balanç vegetatiu més negatiu (-34 i -37 , respectivament).

El tant per cent dels albats és alt, del $57'62\%$ (i més encara ho va ser el del primer lustre, amb un $61'27\%$), però durant el període bèl·lic, disminueix tretze punts i mig ($44'11\%$), més del doble de la diferència de referència ($6'6$) calculada en el total de les quaranta parròquies. Això demostra l'augment de la mortalitat adulta durant aquests anys de crisi política; en el 1809 en concret, el percentatge d'albats és del $27'7\%$, i per tant, el de cossos, del $72'3\%$.

Puigtinyós	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	40'6	14'8	15		20'5
Estimació de la població (TN 45×1.000)	902	328	333		455
Mitjana dels matrimonis	7'8	4'6	6'4	5'4	8'85
Mitjana dels òbits	34'6	19'8	21'4	20	23'55
Ràtios bapt./matrimonis	5'2	3'2	2'3		[3'7]

La forta natalitat amb la qual arrenca la població puigtinyenca eleva la mitjana de baptismes del primer quinquenni fins a $40'6$, tanmateix, durant els dos quinquennis següents (de guerra) experimentà una baixada brutal de més de vint-i-cinc punts i s'installà en els quinze. D'una població que els primers anys podia estimar-se que depassava els 900 habitants, en resulta una estimació de la mitjana general de la meitat, el tercer quinquenni havia baixat fins als 333 i el cens de 1822 n'assenyalava 285.¹⁶⁰ La mortalitat experimentà una forta pujada ja els primers anys, amb un $34'6$, i en la resta de quinquennis oscil·là entre els $19'8$ i els $21'4$, sens dubte perquè la població s'havia vist reduïda un terç.

A banda, cal comptar que hi hagué cinc anys en què es produí una mort per accident (els anys 1801, 1802, 1810, 1811 i 1814).

160. ADSERÀ [1986] 151.

El rector Josep Bernadà deixà diversos testimonis dels danys que els militars francesos van causar a la població de Puigtinyós, alguns, ben esgarrafosos. En el llibre de baptismes, s'esplaià en una nota en la qual explicava:

Nota / En estos últimos anys de guerra de cruel invasión de los malos francesos sequaços del tirà infernal Bonaparte, hagueren de fugir frequentísimament de est lloch de Puigtinyós sos habitants per passar per ell com a carretera dits feroses enemichs, en que desamparaban sas casas, mobles y habers, no cuydant sinó de salvar sas vidas, desde últimos de 1808 a últimos de 1813, y aixís nasqueren y se batejaren en ditas fugidas diferentes criaturas dels naturals de est poble en altres parròquias, de quals al present any 1818 algunas són mortas, y las restants vivas són las següents [...].¹⁶¹

Al tercer dia de 1809, Bernadà registrà l'òbit de Ramon Mercader, pagès, el qual «morí de una bala que ab un fusilasso li tiraren los francesos la primera vegada que entraren a Puigtinyós, estant-se pacíficament en lo portal de dit poble [...]». El 10 de juliol següent va celebrar els funerals d'Antònia Figueras Pasqual i de Magí Figueras, morts a finals de febrer «en la irrupció dels francesos». El 21 d'agost de 1810, traspassà l'ancià de setanta-sis anys, Francesc Esplugas, pagès vidu, «de resultas de dos colps de destrall al cap que rebé dels enemichs». Els primers dies de 1811, s'enterrà a dos joseps Domingo, avi i net, als quals «los enemichs francesos lo mataren en sa pròpia casa y heretat, en mars del any pròxim, junt ab son avi, també Joseph Domingo, als cadàvers dels quals enterraren bones persones».¹⁶² La rècula de testimonis que el rector Bernadà deixà per a la posteritat continua deixant-nos garratibats. El 25 d'abril de 1812, morí l'ancià de setanta anys Tomàs Rull, «de resultas de la misèria, que en tal temps fou general en tots los pobles»; a principis del maig següent, ho féu Caterina Alujas, vídua de quaranta-quatre anys, a qui «se encontrà morta de un o dos dias de resultas de la gran misèria y fam que regnaba», i també Teresa Miracle, donzella, a qui no fou possible administrar els últims sagraments «a raó del gran treball en què se posà sens poder parlar ni deglutir». El juny i el juliol de 1812, morien, també «de misèria», Antònia Miracle i Maria Mercader, de quaranta-vuit anys.¹⁶³ Aquells dies degueren ser terribles per als vilatans, ja que segons la crònica dels fets del Dr. BOSCH CARDELLACH el 13 de juliol de 1812 una host francesa provinent de Valls passà per Puigpelat, Bràfim i Puigtinyós, i «Algunas mugeres de Puigtiños temieron y huyeron; y

161. AHA, *Puigtinyós*, capsa 1, núm. 5, Baptismes (1783-1817), f. 277.

162. AHA, *Puigtinyós*, capsa 2, núm. 3, Òbits (1777-1839), f. 132, 136, 138, 138v., 141v.

163. AHA, *Puigtinyós*, capsa 2, núm. 3, Òbits (1777-1839), f. 141v., 142 i 142v.

los franceses que fueron a su alcance les dieron el pago que podía esperarse de su brutalidad». ¹⁶⁴

Després de la guerra, tocà posar-hi ordre i fer funerals als convilatans morts lluny de la seva localitat natal. El 19 de desembre de 1816, enterraren Salvador Virgili, al Montmell, mort el 1813 «en una fugida que feren los del poble dels enemichs francesos, en una masia me apar den Garrigó, estant molt malalt». El 8 de juny de 1818, els funerals van ser per l'ànima de Domingo Figueres Ravell, del mas Ravell de Puigtinyós:

[...] soldat en esta última guerra contra França [...] lo feren presoner al primer dia del any 1811 en Tortosa, y estaba malalt. No obstant pogué seguir fins a França ab los demás presoners y el deixaren en lo hospital del villajo de Livonia de Fransa, segons assegurà son parent Magí Bellvey, del Rourell, també presoner, quant retornà en 1814, fetas las paus.

Després de set anys sense retornar al poble, ni de saber-se'n res més, les autoritats el van declarar oficialment difunt i es van vendre tots els seus béns, el principal dels quals era la casa davant l'hort de la rectoria. Finalment, el 9 de desembre de 1818, se celebraren funerals per l'ànima d'Anton Fleitx, vidu, natural de Salomó, mort a finals de juliol de 1813:

[...] a la retirada del exèrcit francès desde València, y en ocasió que lo poble quedà sens habitants per uns deu dias, però antes de la fugida jo lo infrascrit rector li administrí lo Sagrament de la confessió [...] y alguns del poble procuraren escondidament en algun intervalo de passar dits enemichs, donant sepultura a son cadàver en lo cementiri del mateix Puigtinyós. ¹⁶⁵

Reus

La capital del Baix Camp era la població més gran de la comarca històrica (l'estimem en uns 23.500 habitants a l'època que estudiem, que és més del doble del que tenien les dues ciutats que la segueixen en segon i tercer lloc, Tarragona i Valls) i el centre neuràlgic vial i mercantil de pràcticament tot el territori del Camp, gràcies a trobar-se al centre d'una plana litoral entre la serralada pre-

164. CANALES (cur.) [1988] 38.

165. AHA, *Puigtinyós*, caps 2, núm. 3, Òbits (1777-1839), f. 150v., 152v. i 154.

litoral i la Costa Daurada.¹⁶⁶ Reus visqué, durant el segle XVIII, una època de progrés demogràfic sostingut que s'accentua en el període que estudiem. Dels 14.400 habitants que li atribuïa el Cens de Floridablanca, passava a 15.112 el 1797 i a quasi 17.000 en una enquesta de 1802.¹⁶⁷ L'estimació poblacional de l'última dècada del segle XVIII és ja de 20.085 habitants.¹⁶⁸

Reus	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	884	146	859	+25	3	25	993 [1800-04]	1.836 [1800-04]	64'9
1802	794	91	717	+77	3	20			
1803	710	196	556	+154	2	23			
1804	928	206	542	+386	8	22			
1805	735	145	503	+232	3	20	1.917	2.002	51'1
1806	893	157	473	+420	8	28			
1807	844	146	596	+248	2	27			
1808	825	100	569	+256	5	24			
1809*	766	257	[2.080]	-1.314	7	24			
1810	1.199	321	782	+417	11	54	1.600	2.298	59
1811	1.111	191	923	+188	9	58			
1812	810	201	925	-115	1	51			
1813	1.129	240	1.125	+4	4	49			
1814	1.162	208	709	+453	8	47			
1815	1.081	242	542	+539	3	53	988	1.844	65'1
1816	1.005	206	640	+465	7	41			
1817	985	190	457	+528	8	39			
1818	927	231	626	+301	8	33			
1819	992	225	801	+191	10	18			
1820	1.022	219	635	+387	6	25	291	341	53'70

166. *Tarragona* [2000] 249.

167. ANDREU [1986] 23 i ANGUERA (dir.) [2003] III, 24-25. Els Miquelets de 1795 registren 4.335 homes útils per a les armes (AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12), i aplicats els increments metodològics, s'arriba fins als 12.676 habitants (Cfr. altres xifres a: NAVARRO; ROVIRA [1990] 19 i MORELL [1994] 203 i 206), xifra clarament deflacionista, com sol succeir amb les grans localitats. La dificultat d'establir una xifra més ajustada a la realitat superant el factor fiabilitat dels censos i padrons de l'època, la van constatar ANGUERA; GORT; MELICH [1980] 3. Es parla de *deficiències* en la baixa taxa de masculinitat fins als set anys «potser per ajudar a posteriors ocultacions de cara a les quintes». ANGUERA (dir.) [2003] III, 25.

168. Estimació feta sobre el càlcul de la taxa de natalitat del 45×1.000, d'acord amb les dades de naixements de MORELL [1994] 95.

TOTALS	18.802	3.918	[15.060]	+3742	116 0'61%	681 3'62%	5.498 [5.591]**	7.980*** [7.954]	59'20 [58'91]
Totals (1801-1805)	4.051	784	3.177	+874	37 0'52%	307 4'38%	1.506	1.836§	54'93
Totals (1808-1814)	7.002	1.518	[7.113]	-111	19 0'46%	110 2'71%		2.298§§	51'47

* Manquen quatre folis arrancats dels òbits de la primera meitat d'aquest any, fins a l'agost. Per estimar una xifra, hem doblat la de la meitat de l'any (3).

** En el llibre de Baptismes corresponent de la Prioral de Reus (APSPR, *Baptismes*, XVIII, 1807-1811, f. 762), figura una anotació que computa unes altres xifres: 765 baptismes per 2.074 òbits. Passa el mateix, al final de 1811 (1.112 baptismes per 920 òbits), 1818 (930 baptismes per 626 òbits), 1819 (988 baptismes per 799 òbits) i 1820 (1.022 baptismes per 632 òbits).

*** La xifra correspon al període 1800-1819. La xifra en claudàtors, correspon a l'estimació de 1801-1820, calculada marginant dels primers quatre anys una mitjana que correspongui a 1800, i sumant-hi la xifra de 1820.

§ Recompte d'albats corresponent al període 1800-1819. Extraïem totes les dades d'ANDREU [1986] 45 i 104. Les xifres no es corresponen amb les d'òbits (que sumen 15.060, mentre que les de cossos i albats quinquennals sumen 13.545), però les fem servir igualment perquè allò que ens interessa és el tant per cent d'albats. La corresponent a 1820, és d'un recompte anotat al mateix llibre d'òbits reusenc, just al final de 1820. APSPR, *Òbits*, XIII.

§§ Aquesta xifra correspon al quinquenni 1800-1804. ANDREU [1986] 45.

Per als recomptes d'aquesta vila del Camp de Tarragona, hem utilitzat els publicats per J. ANDREU, cosa que ha causat alguna disparitat cronològica envers la dinàmica que nosaltres hem aplicat, res que no haguem sabut corregir i/o aprofitar degudament. Alhora, ens ha privat de les dades dels parts múltiples i fills incògnits, que hem hagut de completar desplaçant-nos a l'arxiu de la Prioral de Sant Pere de Reus (APSPR). L'estudi d'aquest autor és un veritable assaig demogràfic sobre Reus, més que no pas l'anàlisi breu que oferim aquí.

En primer lloc cal observar que les xifres que mostra Reus són les més altes de les quaranta parròquies que hem triat com a mostra en el nostre estudi. Reus era, sens dubte, la localitat més poblada del Camp de Tarragona, i a través de la TN del 45×1.000, es pot estimar una població, durant el primer vicenni del segle XIX, d'aproximadament uns 20.890 habitants, i un miler més en el quinquenni de 1816-1820, concretament, fins a 21.915.¹⁶⁹

Focus d'atracció de la immigració, Reus, fou una localitat en constant creixement en aquesta època, de manera que no ha d'estranyar l'alt creixement vegetatiu de +3.742 (superior al que li correspondria si atengués al referent que

169. Aquesta xifra coincideix plenament amb les conclusions d'ANDREU [1986] 26.

ens hem fixat per als CV i que en aquest cas és de +2.800). Durant el primer lustre, aquesta progressió ja era considerable (+874), i encara que decau fins a xifres negatives en el balanç vegetatiu del període corresponent a la Guerra del Francès (-111), és al tercer període, el postbèl·lic, en què observem el major nombre de baptismes (801, 640, 626, etc.). De fet, com ja hem dit, el creixement de la població és constant i els únics anys que mostren un saldo negatiu són, com ja ens podíem imaginar, el 1809 (-1.314) i el 1812 (-115). Aquest fatídic any 1809 presenta una elevada xifra d'òbits, 2.080, aproximadament tres vegades més alta que la mitjana que s'anava donant.¹⁷⁰ No va ser gaire menys fatídica la posterior època de fam, entre 1812 i 1813 les defuncions oscil·len entre les 923 i les 1.125, quan la mitjana de defuncions fora del període de crisi és de poc més de sis-cents.

Observem, així mateix, que a partir de 1810 es constata un apreciable augment de la natalitat (la majoria dels anys depassaran el miler de baptismes), probablement causada per la immigració i/o els refugiats; també, que la vila notà els efectes epidèmics dels primers anys d'aquesta centúria,¹⁷¹ que presenten elevades xifres de mortalitat i un creixement vegetatiu, positiu, però de dos dígits i no de tres.

Hem pogut computar el nombre de parts múltiples i de fills de pares incògnits que no recull J. ANDREU en el seu llibre.¹⁷² Els primers són en nombre de 116, però amb prou feines depassen el 0'6%, sensiblement per sota de la taxa de referència (0'75%); el percentatge és encara més baix en el període de la guerra (0'52%). Passa ben al contrari amb el tant per cent dels fills de pares incògnits, com no podia ser d'una altra manera, ja que es tracta de la localitat més gran del Camp de Tarragona, un focus d'atracció d'immigració i també d'expòsits, per les infraestructures benèficsocials que albergava la vila. Són 681 fills de pares incògnits, el nombre més alt de tota la mostra de les quaranta parròquies, per damunt inclús de Tarragona (500), encara que proporcionalment la capital del Camp es mostra, en aquest sentit, superior. La taxa general de fills de pares incògnits de Reus és de 3'62%,¹⁷³ més del triple de la mitjana general (1'1%), una taxa que augmenta a 4'38% durant el període de guerra.

170. Segons A. ARNAVAT, les víctimes de l'epidèmia a Reus foren 1.927. ARNAVAT [1992] 74.

171. ANDREU [1986] 24-25.

172. Vam consultar els llibres de baptismes del vicenni: APSPR, *Baptismes*, xvi (1798-1801), xvii (1802-1806), xviii (1807-1811), xix (1812-1815) i xx (1816-1820).

173. Els primers anys de la segona meitat d'aquest segle, 1851-1855, presenten, a Reus, una taxa de fills incògnits (o 'fora del matrimoni') superior, concretament del 4'46%, segons la mitjana dels resultats apuntats a ANGUERA (dir.) [2003] III, 28.

Durant el primer lustre era més baixa, 2'7%, però tot i així ja superava el doble del referent fixat.

Comptem amb la xifra d'albats del període 1800-1819, que tractarem com si fos la que nosaltres hem establert com a paràmetre entre 1801 i 1820. J. ANDREU recompta un total de 7.980 albats en aquest vicenni, que representen un 59'20% del total de morts. És un percentatge que havia estat menor durant el primer lustre (1800-1804), quasi fregant el 55%, i no fou més durant el període de la guerra (51'47%). Hi ha, doncs, una considerable disminució d'albats en el període de la guerra, de quasi vuit punts.¹⁷⁴

Reus	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	810'2	905'4	1.058'6	986'2	940'1
Estimació de la població (TN 45×1.000)	18.004	20.120	23.524	21.915	20.891
Mitjana dels matrimonis	156'8	196'2	216'4	214'2	195'9
Mitjana dels òbits	635'4	900	844'8	631'8	753
Ràtios bapt./matrimonis	5'1	4'6	4'8	4'6	4'7

Durant els primers anys del segle, podem estimar una població de poc més de 18.000 habitants, a partir del càlcul de la TN del 45×1.000, xifra a la qual s'aproxima enormement la que dona l'Enquesta de Godoy de 1797 (i supera la del padró de 1802)¹⁷⁵ i les ànimes registrades a l'Estat de parròquia de 1804-1805.¹⁷⁶ Segons el fons dels Miquelets (1795), la població útil masculina des dels set anys en amunt, seria de 7.378, multiplicant-la per dos (la població femenina) i sumant-li un 21'5% (el tant per cent d'aquest sector poblacional en el Cens de Floridablanca), dona 17.928, ben bé els més de 18.000 que nosaltres calculem.

L'evolució de les mitjanes dels baptismes augmenten durant el període corresponent a la Guerra del Francès, o sigui, el segon i el tercer quinquenni (de 810 passa a 905 i a 1.058),¹⁷⁷ que s'ha de correspondre amb l'allau immigratori, de refugiats i de concentració de tropes a la vila;¹⁷⁸ de fet, durant el quinquen-

174. J. ANDREU calcula que el quinquenni 1805-1809, aquesta diferència arribà a ser de deu punts. ANDREU [1986] 45-46.

175. NAVARRO; ROVIRA [1980] 20-21. Però no pas a la que dona Andreu de Bofarull, segons el qual Reus tenia quasi 17.000 ànimes el 1802, i les davalla encara més el 1803 (15.500). IGLÉSIES [2002] 126.

176. SABATÉ [2002] 374. Eren 13.000, i amb l'increment del 18'42%, 15.394.

177. La mitjana de baptismes a l'època moderna (1681-1800) fou de 429'7, i la d'òbits, de 274'6. MORELL [1994] 96.

178. I que J. ANDREU, no dubte a precisar que comportà, d'acord amb els censos que va consultar, un

ni postbèllic, la mitjana de baptismes es redueix sensiblement, fins els 986. A partir d'aquesta xifra podem estimar una població al voltant dels 21.915 habitants, ben lluny dels 3.228 veïns que registra el cens de 1822, i més pròxima a la que esmentava el coetani Jaume Ardèvol, i també altres regidors reusencs, per al 1820, de 25.500 ànimes.¹⁷⁹ Un recompte de 1821, registrava 5.890 famílies, equivalents a 26.035 ànimes.¹⁸⁰

No hem pogut consultar directament els llibres d'òbits reusencs, farcits, possiblement, de dades i notícies sobre l'ocupació napoleònica; hem de recórrer a la crònica del doctor de Bràfim ANTONI BOSCH CARDELLACH, força crítica i severa amb una població que, com en altres guerres, no féu sinó passar d'unes mans a les altres. Mirarem de resumir-ho. El 19 d'agost de 1810 entraren a Reus els francesos, i pel que sembla, la van convertir en la base d'operacions. Per evitar un saqueig en regla, les autoritats van inventariar els aliments que guardaven els habitants i els van confiscar per a l'exèrcit francès; fou tal la quantitat que s'endugueren els gals, que el cap de l'exèrcit espanyol, O'Donnell, expedí diverses ordres i edictes contra d'ells per col·laboracionisme. El 28 d'agost hi entrà l'exèrcit espanyol, després d'haver cercat la població amb 1.500 suïssos, i va fer sortejar dos-cents joves per ser quintos del seu contingent. Segons el rector de Bràfim que escrivia aquesta crònica, «Buena parte de Reus era afrancesada». L'11 de gener de 1811 les tropes napoleòniques tornaren a entrar a Reus, amb 6.000 efectius, però en van sortir quatre dies més tard. El maig següent, a punt d'iniciar el setge de Tarragona, les tropes galles s'estengueren per tot el Camp, que quedà desert «a excepció de Reus, Valls y Vallmoll. Las dos por ser muy numerosas y la última por afrancesada». Efectivament, quan el 4 de juliol Suchet, el vencedor de Tarragona, va entrar a Reus, la vila féu tocar la campana de Sant Pere «que solo se toca en su día. Huvo iluminación general con música y grande decoración en la casa de la vila y en Palacio (que así se nombraba casa Miró donde era alojado Suchet)»; a mitjan

augment del doble de la població. ANDREU [1986] 25 i n. 28. Aquest autor dedica unes pàgines molt interessants a desgranar el fenomen migratori d'aquests anys a Reus (p. 28 i seg.).

179. IGLÉSIES [2002] 69-70 i 128, SABATÉ [2002] 374, ADSERÀ [1986] 152, ANDREU [1986] 26 i ANGUERA (dir.) [2003] 26. Tan allunyada com és la necessitat d'emprar un *multiplicador* de 7'5 per arribar a aproximar les dues xifres (els 3.228 veïns del cens de 1819 i les 25.500 ànimes d'Ardèvol). En aquest sentit, ens convenç més la xifra de 4.374 famílies, que dona R. AMIGÓ a partir de l'empadronament, i més encara la revisada per P. ANGUERA, a partir de la mateixa font, i de la que en van resultar 4.654 veïns (ANGUERA; GORT; MELICH [1980] 3 i IGLÉSIES [2002] 127). Aquestes xifres només necessiten, per igualar-se a l'estimació feta a partir de la TN del 45×1.000, un multiplicador 5'2, gairebé la mateixa taxa que per a la Conca de Barberà del s. XVIII van fixar GRAU; GUAL; PUIG [1990] 13-14.

180. ANGUERA (dir.) [2003] III, 26.

juliol s'hi posà la junta corregimental, formada per «individuos del país presidiados de un francés que mandaba en lo político». Reus no rebia, tot i això, cap tracte de favor, el juny de 1812 «Era muy frecuente casi diario afusilar algunos en Reus». El mes de novembre fou mogut; el coronel Orian entrà amb 1.500 homes i acorralà els francesos al convent dels Descalços, plantà unes forques a la plaça i exigí 50.000 duros de contribució, després d'això marxà, havent saquejat la duana i l'estanc prèviament. L'abril de 1812, una host espanyola de 2.000 soldats s'endugué prop de set-cents mossos sortejats com a quintos. A primers de juliol, tornen a possessionar-se de la vila les tropes franceses, i al cap de poc hi entrava Suchet, victoriós de la campanya de València, i a la vila «se le hicieron muchos honores, salvas e iluminaciones, proclamándole libertador, etc.». A finals d'agost, ja hi tornava a haver tropes espanyoles a Reus. El 26 de setembre hi retornaren els francesos, el maig de 1813, les tropes espanyoles del general Manso, etc.¹⁸¹

En ocasió de la mort el primer dia de 1812 del soldat Ramon Pujol, el rector de l'Aleixar comentà l'acció en la qual va participar i on va ser ferit de mort. Segons l'eclesiàstic, el guerriller Miralles aplegà mig miler d'homes i entrà a Reus:

la divisió del Dr. Josep Miralles, capità del loc de la Palma, valerós, qui ab son Rector havent alsat gent en defensa de la Pàtria han incomodat molt al enemich, dia 31 de la que tenia en esta sa divisió y lu de tiradors en Vilaplana entre las dos serian 500, nevada y sabent era lo enemich en Reus, envistí dins la vila y los obligà a retirar-se; ferit dit Pujol en la acció y conduit en esta, rebé los sacraments [...] era fill de Vallclara.¹⁸²

Aquell any fou el de la gran fam i Reus es convertí en pol d'atracció de tots els afamats d'arreu de la comarca; A. ARNAVAT, en rescata alguns testimonis interessants. Un memorial de l'Ajuntament reusenc de 1811 afirma que la majoria dels ciutadans es trobaven «ociosos y sentían los efectos del hambre más cruel, por la paralización del comercio y la industria». El març de 1812, la premsa de l'època recorda que els reusencs van passar setmanes senceres sense tastar pa, i que s'aplegaren a la vila gran quantitat de famílies indigents d'arreu de la província, i «comenzó de aumentar la miseria a tal extremo que vimos lánguidos de hambrientos a nuestros infelices hermanos, desfallecer por las calles sin poder encontrar medios para hacerlos reanimar».¹⁸³

181. CANALES (cur.) [1988] 18-24, 28, 30, 32, 34, 37-40 i 42.

182. AHA, *l'Aleixar*, caps 43, núm. 131, Òbits (1768-1823), f. 307.

183. ARNAVAT [1992] 74.

Segons l'informe del prefecte Alban de Villeneuve, de gener de 1813, a causa de la guerra, la vila de Reus degué perdre uns 6.000 habitants,¹⁸⁴ però les estimacions poblacionals calculades a partir de la TN del 45×1.000 ens diuen tot el contrari, la vila augmentava de població a raó d'uns 2.000 residents més cada cinc anys, a causa dels refugiats que acudien a cercar seguretat en una localitat afrancesada; de fet, l'últim lustre del vicenni, acabada ja la guerra, es pot constatar una pèrdua de més de 1.500 habitats que trenca aquest ritme alcista, tan atípic en la resta de localitats. Els quasi 22.000 habitants que podríem estimar per al quinquenni 1816-1820 encara s'haurien de rebaixar més el 1822, quan a partir del padró militar format per ordre del Govern se li computaven 3.228 veïns,¹⁸⁵ que rectificats amb un increment de cinc, amb prou feines passarien dels 16.000 habitants.

La Riba

Municipi al límit nord-occidental de l'Alt Camp, tocant a la Conca de Barberà i confrontant igualment amb Alcover i Valls, se situa a uns 250 metres d'alçada a l'entrada de l'estret de la Riba, prop de la serra de Miramar i a l'esquerra del riu Francolí. Encara que es troba al peu de les muntanyes pradenques, la seva àrea comercial es vincula a Valls. Al 1787 consten 552 habitants,¹⁸⁶ encara que per la quota de Miquelets, vuit anys més tard (1795) podríem deduir-li una població de 469,¹⁸⁷ lluny en ambdós casos dels 684 habitants que es poden estimar per als primers anys del segle XIX, a través del càlcul de la TN del 45×1.000.

184. ADSERÀ [1986] 44-45.

185. ADSERÀ [1986] 152. Val a insistir en el caràcter poc fiable dels padrons militars, molt proclius a reflexar alts índex d'ocultació, més encara en una gran localitat de naturalesa comercial.

186. THOMAS [1989] 147 i 164.

187. PUIG [2007] 97. Amb els incrementns pertinents.

La Riba	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	46	6	20	+26	2	0	6	14	70
1802	32	3	45	-13	1	0	10	35	77'77
1803	19	14	42	-23	0	0	19	23	54'76
1804	32	15	38	-6	0	0	15	23	60'52
1805	25	11	23	+2	0	0	8	15	65'21
1806	30	5	20	+10	0	0	10	10	50
1807	40	5	18	+22	1	0	12	6	33'33
1808	39	2	19	+20	0	0	12	7	36'84
1809	22	16	45	-23	1	0	23	22	48'88
1810	48	3	12	+36	0	0	8	4	33'33
1811	40	8	36	+4	0	0	13	23	63'88
1812	30	13	33	-3	0	0	14	19	57'57
1813	50	7	21	+29	0	0	9	12	57'14
1814	53	5	22	+31	0	0	7	15	68'18
1815	46	11	17	+29	0	0	9	8	47'05
1816	41	10	17	+24	0	0	10	7	41'17
1817	57	9	37	+10	1	0	16	21	56'75
1818	46	15	42	+4	0	0	21	21	50
1819	60	10	40	+20	1	1	10	30	75
1820	55	7	39	+16	1	0	13	26	66'66
TOTALS	811	175	586	+225	8	1	245	341	58'19
					0'98%	0'12%			
Totals (1801-1805)	154	49	168	-14	0	0	58	110	65'47
Totals (1808-1814)	282	54	188	+94	1	0	86	102	54'25
					0'35%				

La Riba presenta unes de les millors xifres de la mostra quant al creixement vegetatiu general (+225, quan allò ideal la situaria en un +120), però no havia pas començat tan bé, ja que es nota que va acusar l'epidèmia dels primers anys del segle XIX, amb altes xifres de mortalitat sobre de discretes de natalitat, i amb un balanç vegetatiu en primer quinquenni de -14. Durant el període corresponent a la Guerra del Francès, el creixement vegetatiu es recupera gràcies a l'augment que experimenta la natalitat, i excusant algunes males anyades ocasionals (les de sempre, 1809, amb -23, i 1812, amb -3), i arriba fins el +94.

De fet, els únics anys amb un balanç vegetatiu negatiu són els primers del vicenni (1802, 1803, 1804), i els pitjors del període de guerra, el 1809 i el 1812. La resta són, amb major o menor mesura, positius.

L'anàlisi dels tants per cent dels albats tornen a mostrar la cara més amarga de la crisi de mortalitat adulta, ja que el percentatge general d'albats arriba fins al 58'19%¹⁸⁸ (el primer lustre s'havia disparat fins a quasi el 65'5%), i durant el període de la guerra, disminueix ostensiblement, ben be quatre punts (54'25%), senyal evident que en la balança entre la mortalitat infantil (albats) i l'adulta, aquesta segona recuperarà terreny, encara que sense arribar a superar la primera.

La Riba	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	30'8	35'8	43'8	51'8	40'55
Estimació de la població (TN 45×1.000)	684	795	973	1.151	901
Mitjana dels matrimonis	9'8	6'2	8'8	10'2	8'75
Mitjana dels òbits	33'6	22'8	25'8	35	29'3
Ràtios bapt./matrimonis	3'1	5'7	4'9	5	4'6

El càlcul de la TN del 45×1.000 ens permet aventurar per al primer quinquenni del segle XIX una població d'uns 684 habitants que s'adiu força amb les 717 ànimes que es declaren a l'Estat de la parròquia de 1804-1805.¹⁸⁹ L'augment és considerable, el vicenni s'acaba amb 1.150 habitants, en un creixement sostingut que no coneix interrupcions durant el període de guerra.

La mitjana dels òbits és inversemblant amb la que presenta qualsevol altra població amb un període crític d'epidèmies i guerres al mig d'un vicenni, ja que enlloc d'augmentar el nombre de la mitjana de defuncions, el que fa és disminuir-los, i dels 33'6 del primer lustre, passa als 22'8 del segon i a 25'8 el tercer. Contra tot pronòstic, el quart i últim quinquenni, fora ja del període crític d'epidèmies i guerres, la mitjana d'òbits torna a créixer, i ho fa considerablement, ja que augmenta més de nou punts. Aquest augment només es pot explicar si atenem a l'augment general de la població. En el quadre podem seguir l'evolució de les estimacions de població a partir de la TN del 45×1.000 i veiem

188. En el seu estudi, V. GUAL computa els naixements ribetans juntament amb els de Vilaverd, població de la qual era sufragània la primera. Els percentatges d'albats per al primer decenni els situa poc més enllà del 53%, i per al tercer lustre (1811-1815) en un 50'34%. Tanmateix, en els comentaris, parla de «caiguda del percentatge d'albats en els primers quinze anys del segle XIX». GUAL [1991a] 71-72.

189. SABATÉ [2002] 374.

que dels 684 habitants dels primers anys,¹⁹⁰ la vila en guanyà 110 poc després (795 habitants), a continuació passà als quasi 1.000, i en el darrer quinquenni, quedà en 1.150. Aquest augment en la població hauria de provocar un mateix augment, proporcional, en la mortalitat.

Amb tot, els comentaris del rector¹⁹¹ plasmats en els obituaris de l'època mostren la impossibilitat de quedar al marge i aïllada dels terribles efectes produïts per les guerres. Per reconstruir els sacramentals, ja hi va haver feina, com ens explica una nota a la portada del volum de baptismes de 1803-1836:¹⁹²

Llibre de Batismes de la parròquia de Sant Nicolau Bisbe del lloch de la Riba, sufragànea de Vilavert, Arquebisbat de Tarragona. / Nota: Per haver-se perdut lo llibre de baptismes de dita parròquia per causa dels francesos que van encontra lo puesto ahont estaba custodiat (asó és) un llibre que comensaba lo any 1803 = fins lo dia últim de abril de 1811, havent jo lo vaig firmât preguntat ab tot lo judici prudent a cada un dels meus feligresos per saber ab lo modo posible lo naixement de totas las criaturas desde dit any 1803 fins lo dia últim de dit mes de abril del any 1811, he escrit, o he tornat de nou escriurer las partidas següents / Riba, 24 abril de 1812 / Fran[cis]co Martorell, p[re]b[e]re y vic[ari]. / Nota: trobaran algunas partidas que no venen regidas per mesos, però són del mateix any.

Tornant als obituaris, direm que s'hi compten quatre morts violentes en aquest període, tres el 1811, a mans dels francesos, i una altra el 1812; també tres morts accidentals, una el 1809, una altra el 1810 i una tercera, el 1817, de sobrepert (si és que aitals defuncions poden considerar-se accidentals més que no pas el desenllaç d'alguna malaltia o imponderable clínic d'última hora). El 25 d'agost de 1810 va morir Magí Bentura, un pagès de seixanta-set anys «per casualitat, de un tiro de fosell dels francesos». Molta *casualitat* fou aquesta! El 13 de gener de 1811, traspassà Josep Calbó, del Morell, soldat de la 4a Companyia del Batalló de Tarragona, sense donar temps a l'extremunció, cosa que fa pensar que moriria de forma violenta, potser en combat. El 2 de maig següent, finaren els pagesos Ramon Isern, de cinquanta-dos anys i Ramon Anglès, a qui els «mataren los francesos». Finalment, el 4 d'agost de 1812, morí penjat Isidre Llorens, i pel comentari del vicari pensem que degué ser un suïcidi,

190. Xifra que també ens confirma l'estudi de GRAU; PUIG [1989] 52-53.

191. Regentava la rectoria el vicari Tomàs Ferran, fins l'agost de 1802, en que passà a fer-ho el prebère Francisco Martorell, fins a finals de 1817. AHA, la *Riba*, capsa 2, núm. 2, Òbits (1803-1836).

192. AHA, la *Riba*, capsa 2, núm. 2, Baptismes (1803-1836), portada.

pecat mortal que no hem trobat repetit en cap de les poblacions de la mostra del nostre estudi,¹⁹³ ja que «se atribuí lo morir del modo dit [penjat] al gran desvarí que tingué».¹⁹⁴

Riudecanyes

Municipi a l'interior del Baix Camp, situat a quasi 200 metres d'altitud, just a sota del pantà i a la dreta de la riera del mateix nom. Té per veïnes les localitats de Duesaigües i Vilanova d'Escornalbou.¹⁹⁵ El Cens de Floridablanca li reconeix 986 habitants,¹⁹⁶ xifra molt per damunt de les 664 ànimes que es poden suposar del quadernet dels compliments pasquals de 1801 i també dels 860 que resulten del registre de Miquelets de 1795.¹⁹⁷ S'apropa extraordinàriament, en canvi, als 973 que podem estimar per a la població a partir del càlcul de la TN del 45×1.000.

Riudecanyes	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	44	8	31	+13	0	0	18	13	41'93
1802	39	2	52	-13	1	0	17	35	67'30
1803	44	11	36	+8	0	0	22	14	38'88
1804	50	17	26	+24	0	0	9	17	65'38
1805	42	4	32	+10	0	0	15	17	53'12
1806	31	13	38	-7	0	2	16	22	57'89
1807	66	6	55	+11	0	1	20	35	63'63
1808	32	4	39	-7	0	0	19	20	51'28
1809	50	6	87	-37	1	0	22	65	74'71
1810	43	14	32	+11	1	0	18	14	43'75
1811	35	7	28	+7	0	0	20	8	28'57
1812	28	17	39	-11	1	0	22	17	43'58

193. La qual cosa no vol dir que no hi hagués més suïcidis. Hem de pensar que donada la situació d'extrema crisi social i de subsistències que s'estava vivint n'hi devia haver més, però podem assegurar que només el comentari del vicari ribetà Martorell és el suficientment clar com per deduir-ho en aquest cas.

194. AHA, *La Riba*, capsa 2, núm. 2, Òbits (1803-1836), f. 13, 15, 17 i 25.

195. *Tarragona* [2000] 261.

196. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 544.

197. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818)*, núm. 12. Cfr. MORELL [1994] 185.

1813	38	6	30	+8	0	0	14	16	53'33
1814	52	9	40	+12	1	0	13	27	67'5
1815	35	6	22	+23	0	0	11	11	50
1816	51	7	22	+29	1	0	12	10	45'45
1817	42	15	20	+22	1	0	13	7	35
1818	46	10	34	+12	1	1	17	17	50
1819	52	14	65	-13	0	0	16	49	75'38
1820	48	10	35	+13	0	1	25	10	28'57
TOTALS	868	186	763	+105	8	5	339	424	55'57
					0'92%	0'57%			
Totals (1801-1805)	219	43	177	+42	1	0	81	96	54'23
					0'45%				
Totals (1808-1814)	278	63	295	-17	4	0	128	167	56'61
					1'43%				

El primer lustre del vicenni, Riudecanyes ja el va iniciar amb un creixement vegetatiu positiu del +42, de fet, el general per a tot el període és de +105, una mica inferior al CV de referència, que calculem en un +130. Amb tot, el que presenta durant el període corresponent a la Guerra del Francès és en xifres negatives, no gens altes, però negatives, -17. Dels sis anys que mostren un balanç vegetatiu negatiu, la meitat corresponen a anys reconegudament crítics (1802, -13; 1809, -37, i 1812, -11). Amb tot, els fatídics 1809 i 1812, no presenten xifres exagerades; és cert que el primer és el de major nombre de decessos (n'hi hagueren vuitanta-set), però el segon queda relegat, en aquest rànquing tan particular, al sisè lloc. De fet, la suma dels òbits de 1809 i 1812, només representa el 16'5% del total.

Riudecanyes	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	43'8	44'4	37'6	47'8	43'4
Estimació de la població (TN 45×1.000)	973	986	835	1.062	964
Mitjana dels matrimonis	8'4	8'6	9	11'2	9'3
Mitjana dels òbits	35'4	50'2	31'8	35'2	38'15
Ràtios bapt./matrimonis	5'2	5'1	4'1	4'2	4'6

El 1804, l'Estat de la parròquia assenyalava l'existència a Riudecanyes d'un total de 947 combregants,¹⁹⁸ xifra molt pròxima a l'estimació de 973 feta a par-

198. SABATÉ [2002] 374. No cal dir-ho, la xifra és amb l'increment del 18'42%.

tir del càlcul de la TN del 45×1.000 . L'evolució de la natalitat, vista a través de les mitjanes quinquennals dels baptismes, mostren una clara progressió que va des del 43'8 del primer lustre, als 47'8 del darrer, encara que cal tenir en compte que aquesta evolució no fou constant, i que la mitjana caigué quasi set punts en el tercer quinquenni (1816-1820). La general, 43'4, permet estimar una població que depassa el miler d'habitants, 1.062; el cens de 1822 n'assenyala encara alguns més, 1.115.¹⁹⁹ La mitjana dels òbits comença amb 35'4, sofreix un brutal augment de quasi quinze punts en el primer període de la guerra (1806-1810), però posteriorment torna a recuperar l'índex anterior, i fins i tot se situa per sota (31'8); l'últim quinquenni presenta gairebé la mateixa mitjana que el primer.

El Rourell

És el municipi més petit del Camp de Tarragona i està situat a 117 metres d'alçada, a la dreta del riu Francolí, poc abans que desemboqui a la Glorieta. És veí del terme d'Alcover, els Garidells, la Masó, el Morell, Vallmoll i Vilallonga del Camp. Antigament formava part del Codony, i al Cens de Floridablanca se li vincula el llogarret de Riba-roja (de cinc habitants). 217 habitants són els que apareixen en el cens anomenat el 1787,²⁰⁰ i 310 el deduït del cens de Miquelets de 1795.²⁰¹ Atès que són xifres per sota de les estimades a través de la TN del 45×1.000 per als primers anys del segle XIX (368), potser caldria suposar un alt índex de deflació similar al trobat en altres poblacions.²⁰²

199. ADSERÀ [1986] 152. La mitjana general de baptismes a l'època moderna (1567-1694) és de 23'9; la d'òbits, 15'7. MORELL [1994] 185.

200. SERRA [1995] 21 i 25, *Floridablanca. 1787* [1969] I, 463 i 482. Comptant l'agregat de Riba-roja (5 habitants).

201. AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 12.

202. Si apliquem un increment del 60% seguint a GRAU; PUIG [1999a], llavors els 217 habitants es converteixen en 347. També el nombre de les ànimes de l'Estat de la parròquia de 1804-1805 resulta baix: 293. SABATÉ [2002] 374.

El Rourell*	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	19	3	8	+11	0	0	1	7	87'5
1802	18	4	20	-2	0	0	8	12	60
1803	10	7	8	+2	1	0	4	4	50
1804	20	5	9	+11	2	0	7	2	22'22
1805	16	3	9	+7	0	0	2	7	93
1806	16	3	15	+1	0	0	4	11	73'33
1807	15	4	18	-3	1	0	8	10	55'55
1808	17	3	7	+10	1	0	4	3	43'85
1809	11	5	56	-45	0	0	17	39	69'64
1810	15	4	17	-2	0	0	13	4	23'52
1811	15	8	23	-8	1	1	13	10	43'47
1812	14	11	9	+5	0	0	5	14	44'44
1813	16	5	10	+6	0	1	5	5	50
1814	27	1	14	+13	0	1	2	12	85'71
1815	17	1	11	+6	0	0	7	4	36'36
1816	22	6	5	+17	0	0	1	4	80
1817	16	1	12	+4	0	0	4	8	66'66
1818	23	7	18	-4	0	0	5	13	72'22
1819	16	8	9	+7	1	0	1	8	88'88
1820	23	1	12	+11	0	1	2	10	83'33
TOTALS	346	90	290	+36	7	4	111	179	61'72
					2'02%	1'15%			
Totals (1801-1805)	83	22	54	+29	3	0	22	32	59'25
					3'61%				
Totals (1808-1814)	115	37	136	-21	2	3	58	78	53'42
					1'73%	2'60%			

* Fins al 1809, s'han computat les dades sacramentals marginant les corresponents a la sufragània de Santa Magdalena de la Masó.

El Rourell presenta un creixement vegetatiu una mica dèbil del +36, que durant el període en el que transcorregué la contesa del Francès s'enfonsa fins a un -21. Els pitjors balanços són els de 1809 (-45) i 1811 (-8), tot i que també s'acusen els de 1802 i 1810 (-2). Els percentatges dels dos primers anys que hem dit, junts, assoleix el 20% del total d'òbits de la sèrie. Durant l'última etapa del vicenni, creix una mica la natalitat (la mitjana ronda els vint naixements) i decreix la mortalitat, de forma que es pot regularitzar el balanç vegetatiu.

Pel que fa als fills de pares incògnits el percentatge general s'ajusta al nostre referent: 1'15%, però experimenta un notable augment (dobra i més), en el període de la guerra, fins als 2'6%. Els albats són un altre indicador de la crisi demogràfica; se situen per damunt del 60% en el tant per cent global (61'7%), però durant el període de guerra baixen més de vuit punts (53'4%), signe clar de pujada de la mortalitat adulta enfront de la infantil, per bé que no suficient per superar-la.

El Rourell	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	16'6	14'8	17'8	20	17'3
Estimació de la població (TN 45×1.000)	368	328	395	444	384
Mitjana dels matrimonis	4'4	3'8	5'2	4'6	4'5
Mitjana dels òbits	10'8	22'6	13'4	11'2	15
Ràtios bapt./matrimonis	3'7	3'8	3'4	4'3	3'8

Malgrat la notable pèrdua poblacional durant el primer quinquenni de guerra, quan passa dels 368 habitants als 328, la població recupera ràpidament efectius i al final del vicenni assoleix els 444 habitants, ben lluny dels 155 habitants que A. I. SERRA assenyala per a 1830.²⁰³ Els òbits superen el doble de la xifra inicial de 10'8, però es resituen posteriorment fins a la normalitat d'un 11'2.

Els obituaris, a banda d'algunes morts que es comenta que foren per malaltia (una el 1801, dues el 1803, una altra el 1804, dues més el 1805 i el 1806 i una darrera el 1811), només registren un assassinat a mans dels francesos, el 25 de març de 1809, quan «se encontrà al pla dit de Pastó de terme de la Masó un cadàver que se judicà que morí dels enemichs lo dia de la campanya de Valls que fou lo dia vint y sinch de febrer del referit any, per estar ausent lo vicari natural de la Masó per temor del enemich, lo dit dia se li donà sepultura». Es tractava d'un tal Bernat Vernis, de Reus. El 12 de juny de 1809, morí el pare Fèlix, company servita conventual de Sant Boi, que «per temor dels enemichs se encontrà en dit castell, [essent] fill y natural de Valls».²⁰⁴ El 25 d'agost de 1810 els francesos arribaren al Rourell, igual que a d'altres pobles de la comarca.²⁰⁵

203. SERRA [1995] 25. Han de ser *veïns*, i no *habitants*. Llavors, amb un multiplicador 5, ens trobaríem 775 habitants, xifra més coherent.

204. AHA, *El Rourell*, capsa 5, núm. 32, Òbits (1795-1848), f. 115 i 224.

205. CANALES (cur.) [1988] 19.

La Secuita

Municipi al nord del Tarragonès, a la plana al costat de Perafort, a 176 metres sobre el nivell del mar. Passà a ser municipi independent des d'inicis del segle XIX; el 1846 incorporà, a més, els termes de l'Argilaga i Montbui.²⁰⁶ El cens de 1787 fa constar 494 residents,²⁰⁷ xifra poblacional que s'adiu amb les dues que podem contrastar-hi, la de feligresos del compliment pasqual de 1801 (590), i l'estimació a partir del càlcul de la TN del 45×1.000 dels primers anys del segle XIX, que ens dona 448 habitants.

La Secuita	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	12	1	13	-1	0	0	9	4	30'76
1802	26	1	20	+6	1	0	6	14	70
1803	19	5	21	-2	0	0	10	11	52'38
1804	22	4	13	-2	1	0	7	6	46'15
1805	22	3	15	+7	0	0	9	6	40
1806	20	6	12	+8	1	0	6	6	50
1807	22	7	14	+8	0	0	7	7	50
1808	28	6	12	+16	0	0	8	4	33'33
1809	16	8	69	-53	0	0	41	28	40'57
1810	26	6	10	+16	1	2	3	7	70
1811	32	3	22	+10	0	1	13	9	40'90
1812	8	3	36	-28	0	0	23	13	36'11
1813	18	16	20	-2	1	0	9	11	55
1814	37	9	24	+13	1	0	4	20	83'33
1815	35	5	13	+22	0	0	5	8	61'53
1816	29	3	15	+14	0	0	5	10	66'66
1817	28	1	2	+26	0	0	1	1	50
1818	28	4	16	+12	1	0	5	11	68'75
1819	29	6	14	+15	0	0	3	11	78'57
1820	15	7	13	+2	0	0	5	8	61'53

206. *Tarragona* [2000] 302.

207. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 476.

TOTALS	472	104	374	+98	7 1'48%	3 0'63%	179	195	52'13
Totals (1801-1805)	101	14	82	+19	2 1'98%	0	41	41	50
Totals (1808-1814)	165	51	193	-28	3 1'81%	3 1'81%	101	92	47'66

El creixement vegetatiu que mostra la Secuita és excellent (+98), superior al +70 que podríem fixar com a ideal, i això es deu a dos fets: en primer lloc, la crisi epidèmica dels primers anys va ser allí neulida (índexs negatius, però gens alts, -1, -2, etc.), i en segon lloc, un ritme progressiu de forta natalitat després del període corresponent a la Guerra del Francès, durant el qual, el CV s'interromp i esdevé negatiu (-28). Com sol passar a la majoria de les parròquies de la mostra els pitjors anys són el 1809 (-53) i el 1812 (-28), que registren una mortalitat alta (105 decessos d'un total de 374 —el 28%—). La natalitat és creixent, i només s'enfonsa un sol any, el 1812, l'any de la gran fam.

El tant per cent de fills de pares incògnits (0'63%), en canvi, no arriba a la mitjana general (1'1%), però el depassa sobradament durant el període de guerra (1'81%). El percentatge dels albats és dos punts més alt que el dels cossos (52'13%), però durant el període bèl·lic, disminueix quatre punts i mig (47'66%), amb la qual cosa se'ns està indicant un augment encobert de la mortalitat adulta.

La Secuita	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	20'2	22'4	26	25'8	23'6
Estimació de la població (TN 45×1.000)	448	497	577	573	524
Mitjana dels matrimonis	2'8	6'6	7'2	4'2	5'2
Mitjana dels òbits	16'4	23'4	23	12	18'7
Ràtios bapt./matrimonis	7'2	3'3	3'6	6'1	4'5

L'estimació de la població de la Secuita, atenent la taxa de natalitat del 45×1.000, és de 524 habitants, 448 en el primer lustre i 573 al finalitzar el vi-cenni. La primera xifra ve avalada per les 487 ànimes deduïbles de l'Estat de la parròquia de 1804-1805.²⁰⁸ La vila presenta un creixement moderat però sostingut. Pel que fa a la mitjana dels òbits, i com era d'esperar, arrenca alta (16'4)

208. SABATÉ [2002] 374.

per causa de l'epidèmia de principis de segle, creix set punts durant el període de guerra, i després baixa considerablement a la meitat (12).

Els registres d'òbits de la Secuita resulten curiosos d'esbrinar. Hi apareixen sis morts violentes el 1811, i una munió de morts per accident: el 1810 (1), 1811 (1), 1815 (1), i sobretot, el 1812 (10). Aquest elevat nombre d'«accidents repentins» precisament l'any de la gran fam, el 1812, fa pensar molt. Sembla que a la terrible crisi de subsistència s'ajuntà la inclemència dels militars francesos, que el mes de gener van escampar-se «por todos los pueblos de la comarca hasta la Sacuita, Vilabella, Salamó. Por todos hicieron saqueos, tropelías y las mayores violencias, señaladamente contra las mujeres».²⁰⁹ En canvi, la mort violenta produïda el 1815, va ser a causa d'un fenomen climàtic (es tractava del pagès de cinquanta anys Josep Solé, que traspassà sense rebre cap sagrament «per morir repentinament junt ab los bous ab que llaurava, en la caiguda de un llam»). Per la resta de defuncions violentes, el vicari va ser bastant moderat. El 1811 es registren funerals de convilatants morts fora de la Secuita, a Vistabella (Francisco Gils), a Perafort (Francisco Vidal) i al Pont d'Armentera (Antoni Garcias). A mitjan novembre de 1812 «se encontrà mort violentament» el cadàver de Josep Fortuny.²¹⁰

La Selva del Camp

A mig camí entre Alcover i Reus, al peu del puig de Sant Pere, hi ha aquest municipi que s'estén des de la plana fins els primers contraforts de la Serra de la Mussara, i que es constitueix com una de les localitats més antigues del Camp de Tarragona. Aquesta privilegiada situació de pas entre la capital del Baix Camp i la comarca de l'Alt Camp, i també la capitalitat de la Comuna del Camp que retingué secularment, van fer créixer en habitants i en importància aquesta població.²¹¹ Els censos de 1763 i 1773, li atribueixen 454 i 520 cases, respectivament, i una relació de veïns el 1775, 650²¹², que podien equivaldre a unes 2.724 / 3.120 persones (3.250 la relació de veïns),²¹³ i que considerem que resulten sensiblement deflacionistes, igual que els 3.390 habitants que li atribueix el Cens de Floridablanca. Com hem tingut ocasió de dir, la

209. CANALES (cur.) [1988] 36.

210. AHA, *La Secuita*, caps 6, núm. 56, Òbits (1744-1834), s/f, per dates.

211. *Tarragona* [2000] 305 i 307; RECASENS ROVIRA [1992] 21.

212. RECASENS ROVIRA [1992] 43-44.

213. D'acord amb la nostra experiència sobre censos poblacionals d'aquesta època, al nombre de cases li apliquem un multiplicador de 6, i al de veïns, de 5.

deflació en aquest cens es fa més notòria en les poblacions importants. En tot cas, totes aquestes dades poblacionals queden força lluny dels 4.155 habitants que podríem estimar els primers anys del segle XIX a partir del càlcul de la TN del 45×1.000 .

La Selva del Camp	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	177	26	104	+73	1	1	40	64	61'53
1802	159	30	220	-61	1	1	61	151	57'21
1803	166	36	208	-42	4	1	89	119	57'21
1804	195	44	142	+53	1	3	57	85	59'85
1805	238	41	199	+39	0	0	57	142	71'35
1806	178	35	110	+68	1	1	52	58	52'72
1807	161	32	116	+45	0	1	51	65	56'03
1808	174	28	142	+32	0	2	48	94	66'19
1809	133	23	346	-213	0	0	167	179	51'73
1810	171	30	120	+51	1	2	60	60	50
1811	172	44	147	+25	0	2	60	87	59'18
1812	134	47	186	-52	0	2	91	95	51'07
1813	149	44	146	+3	1	1	59	87	59'58
1814	179	23	90	+89	1	0	51	39	43'34
1815	174	26	125	+49	0	0	31	94	75'2
1816	151	31	119	+32	0	1	51	68	57'14
1817	170	31	91	+79	3	6	36	55	60'43
1818	151	46	111	+40	2	2	46	65	58'55
1819	177	51	92	+85	2	4	34	58	63'04
1820	[169]*	35	146	[+23]	[1]	[1]	51	95	65'06
TOTALS	3.209 [3.377]	703	2.860	+495 [+517]	[19] 0'56%	[31] 0'91%	1.092	1.768	61'81
Totals (1801-1805)	935	177	873	+62	7 0'71%	6 0'64%	304	561	64'26
Totals (1808-1814)	1.112	239	1.177	-65	3 0'26%	9 0'80%	536	641	54'46

* No consten els baptismes de 1820, i hem substituït la dada per la mitjana de la resta (168'89).

La Selva del Camp era una de les viles més grans de la comarca històrica que analitzem. El seu ritme de creixement vegetatiu era sensiblement superior al referent que es podia atribuir-li (+505). La vila acusa una forta mortalitat els primers anys, en temps de la crisi epidèmica, però en els últims anys, aquesta disminuï apreciablement, cosa que explica el bon CV. No obstant això, durant el període comprès en els anys de la Guerra del Francès, el balanç vegetatiu s'estronca i cau fins el -65. El pitjor any, el 1809, registra 346 òbits i un balanç de -214, les xifres de mortalitat més altes del vicenni. Les defuncions durant 1812 també són netament superiors a la resta d'any (186 òbits i un CV de -52).²¹⁴ Fins a un 18'6% assoleix el percentatge d'aquests dos anys junts. La crisi de mortalitat de 1802 i 1803 (428 decessos, el 14'2% del total) resta temperada també per l'alt índex de naixements, cosa que permet al primer lustre presentar un CV positiu (+62), encara que per sota de les seves possibilitats.

En els albats és on també s'evidencia la crisi demogràfica. El tant per cent d'albats a la Selva és alt, quasi d'un 65%,²¹⁵ però durant el període de crisi bèl·lica es redueix dràsticament deu punts (54'46%), creix, doncs, el nombre de la mortalitat adulta enfront de la infantil.

La Selva del Camp	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	187	163'4	161'6	[162'2]	168'8
Estimació de la població (TN 45×1.000)	4.155	3.631	3.591	[3.604]	3.751
Mitjana dels matrimonis	35'4	29'6	36'8	38'8	35'1
Mitjana dels òbits	174'6	166'8	138'8	111'8	143
Ràtios bapt./matrimonis	5'2	5'5	4'3	[4'1]	[4'8]

La població estimada (sempre a través del càlcul de la TN del 45×1.000) per als primers anys del segle XIX és d'uns 4.155 habitants, xifra per sobre de la que dona l'Estat de la parròquia de 1804-1805, que amb l'increment del 18'42%, és de 3.789 ànimes²¹⁶. La guerra afectà notablement la població, que es veié disminuïda fins arribar al voltant dels 3.600 habitants, xifra que, malgrat la disminució, va permetre que es mantingués com la vila més poblada per darrere de les tres ciutats principals.

214. El 1812 un prior de la vila es lamentava que «nos trobavem faltats de un tot, arribant a tal extrem nostra misèria, y tanta escases dels comestibles que la quartera de blat se pagava a vint duros y no pochs moriren defallits per falta de pa». ARNAVAT [1991] 74.

215. Al llarg del segle XVIII, aquest percentatge va ser sensiblement inferior, 62'5%, i igual en la segona meitat de dita centúria, 63'59%. Dades extretes de RECASENS ROVIRA [1992] 47-48.

216. SABATÉ [2002] 374.

Existeix publicada una dada poblacional de 1795, manllevada del fons de Miquelets,²¹⁷ però com acostuma a passar amb aquesta mena de fonts militars, resulta del tot deficitària, ja que indicaria una població d'uns 2.600 habitants quan per al primer quinquenni n'estimem 4.155. Passa el mateix amb la contrastació de dades de l'últim quinquenni, per al qual estimem 3.600 habitants, i que segons el cens de 1822, li correspondrien 509 veïns.²¹⁸ La mitjana dels òbits, en canvi, mostra una nítida evolució decreixent, que no s'altera en període de crisi epidèmica ni militar.

Els regents de la parròquia selvatana a l'època sobre la que fem el nostre estudi foren el vicari Andreu Riber, mort el 7 de maig de 1809 i el seu successor des de finals de març d'aquell any, el prevere i rector Anton Bargalló. Als dos els pertocà apuntar les incidències als obituaris. A partir de 1806 Riber afegeix la causa de mort en cada òbit, per bé que ben parcament. Aquell mateix any es registren fins a quinze òbits per malaltia («malaltia de pit», «febres», «càncer», i els infants, «malaltia de cuchs»); el següent, cinc; el 1808, una; el 1810, dos, i el 1814, quatre. De morts violentes n'hi ha només dues, una el 1808 i l'altra el 1810. També constatem les morts accidentals, tres el 1806 (dos per sobrepant), una el 1807 i una altra el 1810.

Una de les morts per sobrepant, la de Francesca Puig Briansó, noia de vint-i-vuit anys, meresqué un breu comentari del vicari. Morí el 17 de setembre de 1806, «de repent, y per estar en cinta, se li féu la operació cesària, y encara se batejà la criatura que junt ab la mare se enterraren [...]». El 6 de novembre següent, va traspasar Andreu Girona, fadrí, pagès de disset anys «de mort violenta», diu l'obituari. El 14 de març de 1809, a Prades, finà Teresa, la vídua de Ramon Cavaller «ab motiu de aver anat en dita vila per fugir dels Francesos», cosa que ens indica que una part de la població de la Selva abandonà la vila durant els pitjors moments; potser algun dia es podrà saber quants o en quina proporció van optar per aquest exili provisional. Finalment, el 12 de juliol de 1810, va morir «un presoner que portaven los soldats de Campo verde», de qui se n'ignorava el nom. El 12 de gener de 1811, morí el Pare Bruno Domingo Gebellí, monjo de la cartoixa de Montealegre, «encontrat en la Selva per motiu dels bàrbaros francesos [...]». Un il·lustre refugiat. El 28 de juny de 1812, ho féu Feliu Puig «soldat del regiment de Manso²¹⁹ de Casadores de Cataluña, fill

217. GRAU; PUIG [1999b] 7.

218. IGLÉSIES [2002] 71 i SABATÉ [2002] 374. Per aproximar els 509 veïns del cens de 1822 als 3.600 habitants estimats a partir de la TN del 45×1.000, hauríem d'emprar un multiplicador 7.

219. Josep Manso Solà (1785-1863) treballava al comerç quan ingressà a l'exèrcit per expulsar l'enemic francès. El 1809 havia aixecat una companyia de la qual n'era el capità. El 1811 era el cap del Batalló de Caçadors Voluntaris de Catalunya, al front dels quals derrotà als napoleònics a Molins

de Joan y de Magdalena Puig, del loch de Lilla, de dit Arquebisbat», i finalment, el 14 de maig de 1814 es va fer una novena per l'ànima de Pau Soronella, «qual lo mataren desgraciadament en lo terme de la Bisbal».²²⁰

BOSCH CARDELLACH aporta alguna dada més sobre el paper dels selvatans en aquella guerra. Igual que a Reus, a la Selva es presentà una host espanyola l'abril de 1812 qui convocà tots els homes entre setze i quaranta anys i s'endugué per sorteig un bon grapat de quintos. El 16 de maig de 1813, abandonaren la vila els francesos, i al juny i al juliol, ja hi havia tropes espanyoles.²²¹

Siurana de Prades

A 737 metres d'altitud, dalt d'un impressionant tossal que mira al pantà del mateix nom, al costat de la Serra del Montsant, s'alça aquesta població d'arrels medievals que, en el segle XIX era municipi, i que s'incorporà des de mitjans d'aquella centúria al de Cornudella del Montsant.²²² Els censos immediatament anteriors al segle XIX són clarament deflacionistes: el de Floridablanca (1787) assenyala 186 habitants, i del dels Miquelets (1795) se'n poden deduir 124. Tanmateix, l'estimació poblacional a partir del càlcul de la TN del 45×1.000, dóna 204 habitants.²²³

Siurana de Prades	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	8	2	9	-1	0	0	3	6	66'66
1802	6	2	7	-1	0	0	5	2	28'57
1803	9	1	4	+5	0	0	2	2	50
1804	14	0	5	+9	0	0	5	0	0
1805	9	3	8	+1	0	0	7	1	12'5
1806	9	0	2	+7	0	0	2	0	0
1807	9	1	8	+1	0	0	3	5	63'5
1808	8	0	3	+5	0	0	3	0	0

de Rei, Sant Boi i Martorell. Seria governador de Barcelona, i després de la guerra, de la província de Tarragona (1823), capità general de Castella, Aragó i València (1840-1850), i senador. Rebé la Llorejada de l'orde de Sant Ferran i el títol de Comte del Llobregat. JANUÉ [1999] 645.

220. AHA, *La Selva del Camp*, caps 49, núm. 723, Òbits (1803-1818), f. 129, 239, 297, 363, 384, 387, 418, 448, 459 i 492v.

221. CANALES (cur.) [1988] 37 i 42-44.

222. *Tarragona* [2000] 115-116.

223. *Floridablanca. 1787* (1969) I, 511, PUIG [2007] 96.

1809	12	0	22	-10	0	0	14	8	36'36
1810	8	1	2	+6	0	0	2	0	0
1811	13	3	5	+8	0	0	3	2	40
1812	11	7	14	-3	0	0	12	2	14'28
1813	7	4	5	+2	0	0	4	1	20
1814	11	0	6	+5	0	0	1	5	83'33
1815	15	1	8	+7	0	0	4	4	50
1816	10	1	8	+2	0	0	4	4	50
1817	7	3	6	+1	0	0	5	6	16'66
1818	7	2	1	+6	0	0	0	1	100
1819	7	10	4	+3	0	0	0	4	100
1820	18	4	12	+6	0	0	8	4	33'33
TOTALS	198	45	132	+66	0	0	80	52	39'39
Totals (1801-1805)	46	8	33	+13	0	0	22	11	33'33
Totals (1808-1814)	70	15	57	+13	0	0	39	18	31'57

Amb el cas de Siurana de Prades succeí quelcom similar que amb el de la Mussara, parlem de la profilaxi que significa comptar amb un enclavament aïllat i apartat, que relativitza els estralls demogràfics i actua al mateix temps de pol d'atracció de refugiats. Les xifres són clares, Siurana comptà amb un creixement vegetatiu sorprenentment alt, del +66, quan la mitjana feia preveure que fos menys de la meitat; àdhuc dins del període corresponent a la Guerra del Francès, aquest CV (+13) quasi dobla el que per referència podríem atribuir com a més normal (+7). Com tota la resta de poblacions, també Siurana va acusar algunes anyades crítiques (1801, 1802, 1809, 1812 —la suma dels percentatges dels òbits d'aquestes dues últimes, arriben al 27'2% del total—), per bé que el balanç negatiu és pràcticament nul (-1, -3, i el 1809, extraordinàriament del -10). Amb una mortalitat de mitjana 6'6 i una natalitat de mitjana 10 no es podia esperar més que un balanç vegetatiu força saludable.

La crisi demogràfica va actuar, ni que fos col·lateralment, i així ho demostra el tant per cent dels albats, que del 39'9% del vicenni, baixa quasi vuit punts, fins el 31'5% en el període de guerra. Recordem que la mitjana diferencial de les quaranta parròquies és de 6'6.

Siurana de Prades	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	9'2	9'2	11'4	9'8	9'9
Estimació de la població (TN 45×1.000)	204	204	253	217	220
Mitjana dels matrimonis	1'6	0'4	3	4	2'25
Mitjana dels òbits	6'6	7'4	7'6	6'2	6'6
Ràtios bapt./matrimonis	5'7	23	3'8	2'45	4'4

L'evolució per mitjanes dels quatre quinquennis del vicenni ens mostra, en una paraula, estabilitat, ja que fluctuen molt poc. La població augmentà molt durant el segon lustre de guerra pels refugiats, però s'acabà estabilitzant. La mitjana d'òbits, per bé que sensiblement superior durant la guerra, es mostra força moderada i oscil·la entre els 6'2 de l'últim quinquenni i els 7'6 del precedent.

Tarragona

Tarragona, capital del Camp, seu arquebisbal i punt neuràlgic de tota l'administració estatal i de govern, gaudia d'una privilegiada situació, ja entrevistada pels romans, sobre un promontori que domina el Camp, encerclat de muntanyes dins de la vall del riu Francolí.²²⁴ I el que era més important, amb un recinte murallat capaç de plantar cara a qualsevol exèrcit. El 1787, Floridablanca li atribuïa 8.570 habitants,²²⁵ xifra prou raonable si pensem que la primera estimació poblacional que tenim de la ciutat, la del quinquenni 1801-1805, eleva els efectius humans fins als 9.226.

224. *Tarragona* [2000] 315.

225. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 457 i 465. Hi hem afegit el nucli de la Quadra de Torell (29 habitants).

Tarragona*	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògn.	† Cossos albats %		
1801	466	76	224	+242	5	7	96	128	57'14
1802	342	59	350	-8	3	10	125	225	64'28
1803	408	109	291	+117	1	5	118**	173	59'45
1804	434	117	282	+152	5	13	81	201	71'27
1805	426	74	213	+213	1	14	106	107	50'23
1806	437	81	277	+166	10	18	115	156	56'31
1807	433	89	175	+258	6	24	69	106	60'57
1808	485	67	305	+180	5	26	104	202	66'01
1809	583	212	2.126	-1.543	2	37	1.299	827	38'89
1810	981	349	641	+340	5	71	195	447	69'73
1811	653	185	623	+30	2	55	453	170	27'28
1812	146	45	45	+101	0	23	33	12	26'66
1813	200	49	179	+21	0	25	56	123	68'71
1814	542	118	302	+240	3	56	102	200	66'22
1815	464	137	169	+295	4	32	50	119	70'41
1816	420	117	139	+281	0	24	45	94	67'62
1817	448	90	134	+314	0	17	42	92	68'65
1818	433	69	222	+211	1	14	83	139	62'61
1819	459	99	248	+211	1	15	63	185	74'59
1820	471	109	231	+240	5	14	92	139	60'17
TOTALS	9.231	2.133	7.176	+2.055	59 0'63%	500 5'41%	3.332	3.845	53'57
Totals (1801-1805)	2.076	435	1.360	+716	15 0'35%	49 1'14%	526	834	61'32
Totals (1808-1814)	3.590	1.025	4.221	-631	17 0'47%	293 8'16%	2.241	1.981	46'92

* Dades parcialment extretes de RECASENS [1965] 76-77 i 425-426. També exposades anteriorment a RECASENS [1964] 472-474. S'han completat amb la consulta dels llibres sacramentals dels anys 1801, 1802, 1819 i 1820, i dels baptismes de 1801-1820 i s'han computat, a més, els parts múltiples, els fills de pares incògnits i els albats. Hem prescindit dels còmputos anotats al final dels mateixos volums sacramentals, no sempre de fiar.

* En el període 1803-1807, Recasens també computa els albats, però ho fa considerant com a tal 'l'infant mort menor de deu anys'. Nosaltres, al llarg de tot aquest treball, sempre hem considerat *albat* 'l'infant mort amb aquesta qualitat en els llibres sacramentals'. Les dades emprades són, doncs, les comptabilitzades als llibres sacramentals i no les que aporta Recasens.

La ciutat-capital va acollir masses de refugiats i va concentrar enormes contingents armats. Quan el juny de 1811 va caure, va patir per tots els carrers iavingudes un terrible saqueig, amb degollament final a les escales de la seu, afusellaments sumaríssims i tota mena de brutals repressions. Tots aquests trastorns socials repercutiren en la població, i sobretot en les xifres poblacionals, de forma que dificulta l'obtenció d'unes conclusions clares i concises.

D'entrada, observem que la ciutat va acusar la crisi de 1803-1804, i com en moltes altres poblacions, la majoria, l'acusà sobretot el 1802, l'única anyada amb balanç vegetatiu negatiu, llevat, és clar, del terrible 1809, que a Tarragona costà la vida a milers de persones. Els registres d'òbits assenyalen 2.126 morts per a tot aquell any, però la historiografia eleva la xifra a més de 3.000.²²⁶ La causa fou la terrible epidèmia de febre tifoide que s'havia escampat arreu, que s'acarnissà en una Tarragona plena fins dalt per l'enorme onada de refugiats de guerra que s'hi havien concentrat.²²⁷ De manera que la ciutat la va patir, proporcionalment, més que cap altra localitat. Durant les setmanes en què més àlgida fou la crisi de mortaldat, l'enregistrament d'òbits no va ser pas exhaustiu i moltes de les defuncions van caure en l'oblit i el silenci. Les estimacions dels cronistes coetanis dels fets eleven les víctimes d'aquella pandèmia a la ciutat de Tarragona a més de 4.000 civils i uns 6.000 militars, i asseguraven, entre d'altres coses, que «Hubo notable temporada de más de 30 [defuncions] todos los días [...]»,²²⁸ una autèntica hecatombe. El convent de Sant Domènec es convertí en un improvisat hospital militar en el qual els monjos assistien tothom com podien; va ser necessari habilitar una part del claustre com a cementiri perquè no es donava l'abast a dur-los a enterrar.²²⁹

A més d'aquestes dues cruels anyades, s'han de comptar també les que seguiren a la presa i el saqueig de la ciutat (1811, 1812 i 1813). En la primera s'esdevingué la cruel matança dels assaltants, més de 5.600 víctimes, per bé que l'estimació de milicians tarragonins assassinats no supera els 350. Fos com fos, allò que fa baixar la població durant el quinquenni és l'abandonament de la ciutat que es produí immediatament després d'aquests fets luctuosos. Encara que observem creixements vegetatius positius, la taxa a què arriben és molt baixa en comparació a d'altres anys sense crisi, i si es mantenen en valors positius, no és per altra cosa sinó per un desmesurat augment de la natalitat provocat sens dubte per l'allau de refugiats que la ciutat acollia. Aquest allau migratori que repobla la ciutat és el que motiva un CV magnífic de més de

226. RECASENS [1965] 220 i RECASENS [1964] 441-442 i 485. 6.000 diu CANALES (cur.) [1988] 31.

227. Vegeu RECASENS [1964] 482-484, RECASENS [1965] 436-442 i RECASENS [1971].

228. RECASENS [1971] 66 i 67.

229. SABATÉ [1992] 110.

+2.000, mentre que si s'hagués acomplert l'estimació basada en les mitjanes de la sèrie que estudiem, no s'hauria arribat en circumstàncies normals al +1.400. Ja fou molt bo durant el primer quinquenni, la ciutat acusà poc o gens les males anyades de fam (de fet, només el 1802), i els natalicis gairebé doblaren les defuncions. Aquesta dinàmica, es recupera després del període corresponent a la Guerra del Francès, amb uns nombres de baptismes per sobre del doble d'òbits, i ajuda a explicar aquell CV tan excellent, malgrat que durant la guerra, el CV resultés força negatiu (-631), i més que ho hauria estat si la massa de refugiats no hagués aportat a la ciutat, en els anys més crítics (1808-1811), un considerable augment de la natalitat (2.702 naixements en aquests quatre anys).

Evidentment, aquests quatre primers anys de guerra (1808-1811) comporten les xifres més altes de mortalitat de Tarragona, 3.695 decessos, que representen més de la meitat del total del vicenni (51'5%), en només quatre anys de guerra! Els dos anys següents després de la caiguda de Tarragona, la ciutat minvà considerablement la població i trobem xifres molt per sota a les que ens tenia habituats.²³⁰ Ens podem fixar en els matrimonis per corroborar-ho: la mitjana del vicenni són 106, i el 1812 i el 1813, no depassen els 45 i 49, respectivament; disminueixen també les defuncions, 45 i 179. Com ja hem dit, els últims anys del vicenni, durant la postguerra, són extraordinàriament bons, sens dubte a causa del flux migratori que reposa els actius després de la catàstrofe viscuda.²³¹ En els darrers sis anys de la sèrie, la mitjana dels baptismes arriba fins als 450, i la dels òbits no passa de 170.

Esdevé tot un fenomen digne d'estudi l'exorbitant nombre de fills de pares incògnits de la ciutat, 500, que representen un percentatge que trenca totes les barreres: 5'4%. Recordem que la nostra mitjana de referència és l'1%. Durant el primer lustre el nombre de fills de pares incògnits s'ajusta a aquest paràmetre (1'14%), tanmateix, durant el període corresponent a la Guerra del Francès, el tant per cent s'estira fins a un increïble 8'16%, la taxa més alta de totes

230. Aquestes desigualtats poblacionals emmarcades en aquella conjuntura de trastorns socials provocats per la guerra i l'epidèmia estan detalladament descrites a RECASENS [1964] 472 i seg. i a RECASENS [1965] 426-427 i 435. A la pàgina 486 de la primera referència, l'autor elabora una taula amb les estimacions poblacionals de cada trimestre entre 1808 i 1813, calculades a partir de l'«índice de natalidad y mortalidad relativas del quinquenio 1803-1807».

231. J. M. RECASENS dedica apartats especials a tractar la influència i l'aportació que la immigració va representar per a la ciutat (RECASENS [1964] 481-482 i RECASENS [1965] 428 i seg.) i posa de relleu l'enorme problemàtica que representava per a les autoritats, fins al punt d'haver d'actuar enèrgicament i constituir juntes de vigilància i comissions militars d'«expulsión de forasteros», que poc hi van poder fer.

les calculades en el nostre estudi. Aquests percentatges tan alts i desmesurats ens fan pensar en dos possibles motius que ho justifiquin. En primer lloc, la ingent quantitat de refugiats que la ciutat acollí, gent trasbalsada, maltractada per les tropes, amb el jovent més fora de control que de costum, i en segon lloc, el fet que com a seu eclesiàstica posseïdora d'infraestructures d'assistència i beneficència social, era lògic que Tarragona rebés expòsits de tota l'àrea d'influència, ja que, en aquest sentit, actuava com a pol d'atracció. Quantes d'aquelles criatures no serien orfes recents, fills de les misèries més brutals de la guerra? Mancaria un estudi seriós sobre la qüestió que posés de relleu —o desmentís, si fos el cas— aquestes hipòtesis de treball que aquí plantejem.

Finalment, tenim un nou indicador de la crisi demogràfica en el percentatge dels albats, que en la general dels vint anys és superior als cossos en quasi quatre punts (53'97%), i en canvi, durant el període corresponent a la Guerra del Francès resulta inferior, ja que disminueix gairebé sis punts i descendeix fins al 46'92%. Ja hem afirmat molts cops al llarg d'aquest treball que aquest descens no és tal, sinó un augment encobert de la mortalitat adulta que desequilibra la balança en el percentatge.²³²

Tarragona	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	415'2	583'8	401	446'2	461'5
Estimació de la població (TN 45×1.000)	9.226	12.973	8.911	9.915	10.255
Mitjana dels matrimonis	87	121'6	162'6	96'8	106'6
Mitjana dels òbits	272	704'8	263'6	194'8	203
Ràtios bapt./matrimonis	4'7	4'8	2'4	4'6	4'3

En l'evolució dels quinquennis dels vint anys d'estudi es veu clarament allò que dèiem sobre l'allau migratori produït a l'esclatar la guerra. La ciutat passà d'una mitjana de 415 naixements quinquennals a una altra de 583; més de 168 unitats de diferència representen un augment extraordinari, de quasi un 30%. Per la TN del 45×1.000 podem estimar una població, aquests primers anys de centúria, de 9.226 habitants, que coincideix perfectament amb les estimacions fetes per la Capitania General i Junta Suprema, per al període anterior a la guerra, d'un miler de cases, 1.800 veïns i entre 8.000 i 9.000 habitants. La xifra poblacional que hom pot estimar durant el segon quinquenni és d'aproximadament 13.000 habitants, un augment força possible si es té en compte l'onada

232. Tal i com també ho veu RECASENS [1964] 477 i 484.

migratòria de principis de 1809, que J. M. RECASENS calculava que podia haver trencat el sostre poblacional amb més de 20.000 persones.²³³

A continuació, en el segon quinquenni de guerra, que s'inicia aquell fatídic 1811, la mitjana baixa molt més, fins als 400, 182 unitats de cop. La invasió de refugiats i la concentració de tropes provocà la ràpida expansió de la febre tifoide; després de juny de 1811, amb la presa militar i el brutal saqueig subsegüent, la ciutat quedà buida. Si d'aquest quinquenni haguéssim prescindit dels dos darrers anys, uns anys de forta recuperació, el descens de la mitjana dels tres primers anys hauria estat espectacular.

L'evolució poblacional s'estabilitza en els 446 en l'últim quinquenni, amb un augment més moderat de quaranta-cinc unitats. En aquest lustre, podem estimar per a la ciutat una població de més de 10.000 habitants,²³⁴ en números rodons. La mitjana general queda en 461'5, i a partir d'aquesta es pot especular una població d'uns 10.255 habitants, a partir del càlcul de la TN per a tot el vicenni.

Les mitjanes corresponents als òbits evidencien la matança feta per les tropes napoleòniques. D'una mitjana ja prou alta, de 272, ocasionada per les fams dels primers anys, s'augmenta brutalment fins als 704 en el segon quinquenni; en el tercer (1811-1815) es recuperen les xifres del primer quinquenni i es moderen encara més en el quart i últim lustre, moment en què es queden en 194'8. Creiem que si en el tercer quinquenni (el corresponent a la matança) la mitjana s'estabilitza en lloc de disparar-se encara més és pel pes dels anys posteriors en què es produeix una gran minva poblacional provisional. L'informe del prefecte Alban de Villeneuve, de gener de 1813, assegurava que la ciutat havia perdut 7.000 habitants durant la guerra, i que llavors només tenia 3.000 residents.²³⁵ Si una font francesa, i per tant parcial, assenyalava 7.000 víctimes, podem comptar que en devien haver estat moltíssimes més.

Què podem dir dels desastres de la guerra patits per aquesta ciutat? Què podem dir que no hagin dit ja autors que han estudiat la qüestió amb més atenció i profunditat? Res.²³⁶ Ens limitarem, en tot cas, a comentar els obi-

233. RECASENS [1965] 430; RECASENS [1971] 63.

234. Un cens municipal comptava només 6.649 habitants el 1816 (RECASENS [1965] 443), tot i que hem de tenir en compte els magnífics anys posteriors, amb un creixement vegetatiu de quasi +1.000. El cens militar de 1822 situava la població tarragonina al voltant dels 7.320. ADSERÀ [1986] 151.

235. ADSERÀ [1986] 44-45.

236. Remetem al clàssic RECASENS [1965] 220-222. La bibliografia sobre el setge, la presa i el saqueig de Tarragona el 1811 és, ultra els importants treballs de J. M. RECASENS, molt diversa: *Tarragona sacrificada* [1816], SALAS [1882], ALEGRET [1911], *Sitio* [1911], ALEGRET [1924] 164, YRANZO [1935], SÁNCHEZ REAL [1955], IGLÉSIES [1965] 56-60, SALVAT [1965] 247-273, etc. També, com no

tuaris per seguir la línia d'actuació que hem mantingut en tot l'estudi. En els registres d'òbits de 1808, hom veu que la gent moria d'un bon grapat de causes. Abunden la «sufocació» i la «vallesa» (res més natural), però també hi consten: apoplexia, «càncer», «còlica», «debilitat», «dolor de cor», hidropesia, «inflamació», «mal de costat», tercianes, tumors, vòmits, etc. Una dona morí de sobrepant aquell any; un sergent d'artilleria (Francisco Arredo) traspasà el 12 d'agost «de resultas de un susto»²³⁷ (la delicada situació militar no deixava de cobrar tributs, ni que fos indirectament).

El 1809 quasi tots moren o són trobats morts sense haver fet testament, ni rebut els últims sagraments de l'extremunció. El juny de 1811 comença el drama humà. El fatídic dia 28, trobem una munió de partides d'òbit per morts «violentes», que no reben l'extremunció, ni poden haver disposat les últimes voluntats, partides que solen incloure la frase «qual mort justifica [en tal]». Les partides continuen registrant-se al llarg de tot el mes de juliol. Són innumerales, així que només en triem un parell o tres de mostra. La mort de Pau Recasens Pastor, a l'Arrabassada, fou «de resultas de dos fusiladas dels enemichs»; la de Francesc Monguió, «de resultas de moltas feridas dels enemichs». Tenia vint-i-nou anys.²³⁸ La del pagès Francisco Icart, «morí desgraciadam[en]t de un casco de bomba». Aquesta última pertany a partides (89) manades buidar el 1814-1818 per una *mandatòria*, per haver estat produïdes «en lo assalt que donaren los francesos en dita ciutat [...]».²³⁹

El setge per recuperar Tarragona s'inicià el 3 de juny de 1813. La ciutat hauria de patir encara un bombardeig naval i les voladures dels francesos en abandonar-la («con grande estruendo, siendo tal en dos ocasiones que me pareció temblaban los montes a 4 horas de distancia de donde yo era»), fins que el 19 d'agost ja no quedà cap francès al Camp de Tarragona.²⁴⁰

podia ser d'altra manera, la relació del rector de Bràfim a CANALES (cur.) [1988] 3531-3532. Són igualment interessants les aportacions sobre la milícia urbana tarragonina que féu VALLVERDÚ [1987], VALLVERDÚ [1992] i VALLVERDÚ [1996].

237. AHA, *Tarragona*, caps 27, núm. 51, Òbits (1798-1809). Lòbit del sergent Arredo és al f. 277.

238. Monguió tenia cinc germans més, la meitat dels quals sucumbiren als estralls de la guerra. El gran, Pau Monguió Bertran (1772-1811), sotstinent de milícies urbanes, morí lluitant al carrer dels Cavallers, defensant casa seva. També morí en l'assalt el seu sogre, Josep Ferran. GÜELL [1990] 14.

239. AHA, *Tarragona*, caps 28, núm. 52, Òbits (1809-1819), f. 280 i seg., 284, 288, 295v., 295v.-303v. (les partides de la *mandatòria*). A partir del f. 304, continuen altres partides pertanyents al juny de 1811.

240. CANALES (cur.) [1988] 43-47.

Torredembarra

Vila de la Costa Daurada, al nord del riu Gaià, en el camí ral cap a Barcelona. La sorra de les platges limita amb les de Creixell d'una banda i amb les d'Altafulla de l'altra; a una quinzena de quilòmetres al nord-est de Tarragona. És una de les poblacions més grans de la mostra de les quaranta parròquies.²⁴¹ Floridablanca recollia 1.903 habitants el 1787 (i 146 més a Clarà —barri torrenc que s'incorporaria oficialment a la vila el 1844—).²⁴² Aquesta xifra de 2.049 habitants és netament inferior a les 2.446 ànimes que resulten del compliment pasqual de 1801 i inferior també als 2.208 habitants que podem estimar per a la vila a partir del càlcul de la TN del 45×1.000 .²⁴³

Torredembarra	*	=	†*	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	114	8	50	+64	0	2	32	18	36
1802	79	11	116	-37	0	1	49	67	57'75
1803	91	28	93	-2	6	2	48	45	48'38
1804	112	31	80	+23	1	2	42	38	42'69
1805	101	21	48	+53	0	1	22	26	54'16
1806	97	9	55	+42	0	3	18	37	67'27
1807	98	15	65	+33	0	0	26	39	60
1808	93	15	58	+35	0	0	35	23	39'65
1809	48	34	271	-223	2	2	179	92	33'94
1810	122	29	62	+60	0	8	26	36	58'06
1811	104	25	103	+1	0	3	59	44	42'71
1812	96	25	63	+33	0	7	36	27	42'85
1813	75	23	61	+14	0	2	30	31	50'81
1814	106	28	65	+41	0	3	23	42	64'61
1815	111	28	56	+55	1	1	16	40	71'42
1816	90	14	46	+44	2	2	17	29	63'04
1817	108	10	31	+77	2	2	8	23	74'19
1818	71	20	56	+15	0	1	23	33	58'92

241. CATALÀ [2007] 12.

242. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 482 i 485. En plena edat mitjana era Torre de Clarà, després canvià el nom per Torredembarra. CATALÀ [2007] 13.

243. No és així, en canvi, amb l'Estat de la parròquia de 1804-1805, segons el qual hi hauria unes 1.805 ànimes. SABATÉ [2002] 375. Les xifres poblacionals que mostra L. CATALÀ també són a la baixa, 2.067 habitants per al 1800 i 2.043 per al 1804. CATALÀ [2007] 21.

1819	90	27	47	+43	0	0	26	21	44'68
1820	99	12	66	+33	1	1	28	38	57'57
TOTALS	1.905	413	1.501	+404	13	41	895	749	49'90
					0'68%	2'15%			
Totals (1801-1805)	497	99	387	+101	7	8	193	194	50'12
					1'40%	1'60%			
Totals (1808-1814)	644	179	683	-39	2	25	388	295	43'19
					0'31%	3'88%			

* No ha resultat gens fàcil el còmput dels òbits de Torredembarra. Els criteris que seguien els eclesiàstics registradors dels sacramentals diferien en diversos aspectes, i al canviar de mans, lògicament variava el sistema registral. Fins el 1804 la numeració dels òbits inclou els funerals (novenes, caps d'any o funerals de fills de la vila morts a fora), que hem hagut de destriar; mentre que a partir de 1805 ja no ha estat així; els anys 1810, 1811, 1812, 1813 i 1814 no apareixen amb els òbits numerats; en els de 1809, 1810 i altres també es computen (a banda) els mitjos cossos, és a dir, els òbits de vailets entre els set i els dotze anys, de manera que ens hem trobat amb tres numeracions distintes quan n'esperàvem dues. Clarà va incloua en les numeracions, però no en tots els anys, concretament va computada a banda el 1808 i a partir de 1815, etc. L'amic L. CATALÀ també es trobà amb les mateixes dificultats i, de fet, les poques xifres de còmput en què no coincidim varien de ben poc. CATALÀ [2007] 33-34.

La progressió vegetativa que experimentà Torredembarra en aquest primer vicenni del segle XIX és una de les més altes de la mostra, ja que pel nombre de baptismes, es podria suposar un creixement vegetatiu que arribés als +300, i el que li calculem és de +400. Tanmateix, Torredembarra acusà les èpoques de crisi, sobretot durant el període de la Guerra del Francès, amb un CV regressiu de -39. També s'havia ressentit durant el binomi 1802-1803, anys que, juntament amb el 1809, són els únics amb un CV negatiu i, tot i això, el CV d'aquests primers cinc anys també dobla les expectatives, i de poder ser +50 va ser en realitat de +101. Aquest excellent inici de segle, juntament amb els anys de la postguerra, en què es minoritzà una mica la mortalitat mentre la natalitat s'estabilitzava a l'alça, són els factors que contribueixen a un CV tan magnífic.

El 1809 torna a ser protagonista perquè trenca totes les barreres de mortalitat i arriba als 271 decessos, quan la mitjana d'òbits general era de 75; no ha d'estranyar, doncs, que el vicari mossèn Marià Miró intitulés el 1809 com l'«any de les malalties».²⁴⁴ El 1812, però, no li fa de parella com a any més crític, ja que fou pitjor el 1811 (103 decessos, i un CV nul) i el 1802 (116 decessos i CV -37). Val a fixar-nos en una curiositat que no hem vist repetida enlloc: després de cada any crític, la sèrie de baptismes experimenta una inexplicable

244. AHA, *Torredembarra*, caps 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 169. També: CATALÀ [2006] 34.

alça. Vegem-ho. Després del binomi 1802-1803, en el 1804, es produeixen 112 natalicis, la segona xifra més alta; l'any següent al fatídic 1809, se'n produeixen 122; un any després de 1812, 106. El percentatge d'òbits que apleguen 1809 i 1811 respecte als vint anys és del 24'9%, ben bé la quarta part del total.

Vila marinera i oberta al trànsit terrestre i marítim, Torredembarra hauria de tendir a exhibir un alt nombre de fills de pares incògnits, i ho fa. Són percentatges tan alts com el 2'15% del total i el 3'88% en el període de la Guerra del Francès, quasi el doble i el quàdruple del tant per cent que hem fixat com a referent (1'1%). També el percentatge d'albats ens mostra els efectes de la crisi demogràfica. S'ajusta ben bé a la meitat, 49'9%, i durant el període de guerra, baixa quasi sis punts (43'19%); la mortalitat infantil en el primer lustre del vicenni, encara era més alta, 53'69%. El percentatge corresponent a 1809 és dels més baixos de la sèrie, 33'94%, i passa el mateix amb l'altre any crític del període bèl·lic (1811, 42'7%).

Torredembarra	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	99'4	91'6	98'4	91'6	95'25
Estimació de la població (TN 45×1.000)	2.208	2.035	2.186	2.035	2.116
Mitjana dels matrimonis	19'8	20'4	25'8	16'6	20'65
Mitjana dels òbits	77'4	102'2	69'6	49'2	75'05
Ràtios bapt./matrimonis	5	4'4	3'8	5'5	4'6

L'evolució dels quinquennis ens mostra una disminució general de la població els últims anys. En el cas dels baptismes, hi ha una baixada dels natalicis de quasi vuit punts en el segon quinquenni (període de guerra: 1806-1810), una baixada que recupera posicions durant el següent lustre (98'4) i que té, en l'últim, una altra forta disminució que el deixa a la mateixa alçada que el segon quinquenni, 91'6.²⁴⁵ La mitjana general del vicenni, 95'25, ens permet aproximar una estimació de la població torrenca a través del càlcul de la TN del 45×1.000: 2.116 habitants. La població havia iniciat la centúria amb uns 2.208 habitants, i acabava el vicenni amb poc més de 2.000. Malgrat que l'estimació poblacional que nosaltres fem de l'últim lustre és d'uns 2.035 habitants, el cens de 1822, n'assenyalava dos-cents més, 2.235.²⁴⁶

245. L. CATALÀ exposa un cens segons el qual al 1813 hi hauria 1.916 habitants a Torredembarra (CATALÀ [2007] 21), xifra que considerem baixa si la comparem amb les estimacions resultants del càlcul de la TN del 45×1.000, concretament la del quinquenni 1811-1815, que dona uns 2.186 residents, 270 habitants de diferència.

246. ADSERÀ [1986] 151.

La mitjana dels òbits s'inicià amb 77'4, augmentà considerablement durant el segon quinquenni (primer lustre del període corresponent a la Guerra del Francès), fins a 102'2, quasi vint-i-cinc punts; tornà a baixar més de trenta punts i, en el darrer quinquenni continuà la progressió descendent i baixà més de vint punts, fins als 49'2.

El recompte de causes de mort a través dels comentaris dels vicaris i rectors en els llibres d'òbits són per al cas de Torredembarra —com en la majoria de casos— breus i poc de fiar (constituïria una excepció el cas del rector Antoni Boni, que tot seguit abordem). En molts casos es pot llegir que el feligrès morí de «la última malaltia», comentari breu que sembla més una fórmula dins del redactat de la partida d'òbit que no pas un indicador. Notem, així mateix, que aquest comentari es dona en quatre partides de 1815 i en quinze de 1816, i que va ser a partir del juny de 1815 quan l'enregistrament dels òbits els signava Bernat Rabascall, un eclesiàstic que tal volta tenia el seu criteri especial a l'hora de redactar les dites partides. Ara bé, pel que fa a les morts violentes, n'apareixen tres, totes a mans dels francesos, el 1808, 1809 i el 1814; també hi consten tres morts per accident: dos ofegats el 1807, i un altre accidentat el 1816.

A Torredembarra ens trobem un altre cas de rector-cronista, ens referim a mossèn Antoni Boni, que entre les partides d'òbit de finals de 1808, considerà oportú justificar la seva absència entre aquella data i els primers mesos de 1809. El seu relat pot ser un fidel testimoni de l'actuació dels elements més iconoclastes de l'exèrcit napoleònic a l'entrada d'una població catòlica:

Nota: / Dia vint y tres de desembre de mil vuit cents y vuit, pasaren per esta vila cerca sis mil francesos a peu, per-a apoderarse o sitiar la ciutat de Tarragona, però los paisans se apoderaren de las fortaleesas y no entraren en dita // ciutat los francesos, los vehiins de esta vila casi tots fugiren, quedaren alguns ancians y malalts en ella. Yo Dr. Anton Boni, rector, també me vas quedar per-a assistir-los, però succehí que la tarde de dit dia 13 alguns de dits francesos saquexaren la iglésia havent tirat una escopetada al pany de la porta de la iglésia, qe. dóna a la plaza, yo vas acudir suplicant-los que los donaria lo que tindria, a fí qe. no fesin mal, però immediatament anaren al presbyteri un de ells donà un colp de destral al sacrari del altar major y lo tirà a la mesa del altar. Yo vas dir alguna cosa perqe. no fesin tal cosa o sacrilegi, alguns de ells me agafaren me robaren y un de ells me amenasà ab lo sable llevar-me lo cap y després de un rato me donà moltas cuchilladas qe. me féu sis feridas, algunas molt graves. Saquexaren y robaren

la iglesia ; yo, del modo que puguí (desengrant-me) vas anar a la Poble de Montornès (ahont me vas desmayar) perque me curesin, però ni allí encontrí cirugía. Lo dia 27 arribí a Tarragona (havent fugit de Vespella, ahont nos perseguiren los enemichs) estiguí més de dos meses en aquella ciutat, per poder-me curar. Los francesos estigueren cerca un mes en esta vila e immediatas, después se retiraren acia Crexel y Vendrell, en dit temps esta parròquia estigué sens sacerdot, però Joseph Borrut, que se quedà en la vila notà los que se moriren en aquell temps, y són los següents [...].²⁴⁷

La veracitat d'aquest testimoni es comprova perquè el rector de Vespella, mossèn Francesc Oliva, en ratifica la versió, ja que el 25 de desembre de 1808 apuntà: «vino huyendo a esta casa [l'abadia de Vespella] el párroco de Torredembarra huyendo de los franceses en busca de un seguro refugio. Llegó herido de pies a cabeza. Un sablazo en ambas manos, varias heridas en los brazos y la más penetrante en la región lumbar [...]».²⁴⁸

Les atrocitats atribuïdes a l'enemic francès a Torredembarra es fan vives a través de la lectura d'alguns comentaris dels obituaris. El 4 de juliol de 1809 se celebrà el funeral per l'ànima d'Isabel Casals Dalmau, de la Nou, anciana de setanta-sis anys que «morí (segons notícias) ofegada per los francesos en dit lloch de la Nou als últims de desembre de 1808».²⁴⁹ No hi ha dubtes que aquest primer contacte amb l'exèrcit francès va resultar fatal per als torrencs, ja que a més de la pressió fiscal a la qual els sotmetia, la vila fou despietadament saquejada, «no es la misma que antes de la irrupción del enemigo. Saqueada despiada[da]mente por este y abismados sus infelices vecinos en la más deplorable situación, se halla con el sentimiento de verse privada de explayar por ahora su bien acreditado patriotismo».²⁵⁰

Generalment, el rector inscrivía també les defuncions de naturals de la vila que morien fora del poble, d'acord amb les notícies que li podien arribar. A principis de 1810 ens trobem una nota que ens assabenta com n'era de difícil documentar algunes morts de naturals de la vila en temps revoltats i camps de batalla en què no es perdia massa el temps identificant cadàvers:

Nota: Com vingueren notícias y un exprés que digué que havia mort en lo exèrcit Dn. Francisco Roig y Escofet, se ly feren los

247. AHA, *Torredembarra*, Capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 138-138v. El foli en qüestió apareix reproduït a CATALÀ [2007] 16.

248. ROVIRA [1984] 63.

249. AHA, *Torredembarra*, Capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 156v.

250. ROVIRA [1984] 60 i ROVIRA [1987] 22.

funerals de enterro general en esta parròquia ab assistència de tots los sacerdots de la vila, en lo dia 9 de janer de mil vuit-cents y deu, però después se han rebut diferents cartas formadas del dit Dn. Francisco Roig (y jo las he llegidas) dient qe. era presoner de guerra en Dijón, y aixíns és cert que no morí». ²⁵¹

A mitjan gener de 1810 celebraren els funerals per l'ànima de Cosme Comes, corder de trenta-tres anys, mort a finals de 1808 «al exèrcit». El 8 de març següent, foren per la de Francisco Pavardès, pagès de vint anys, mort el 17 de gener a Arenys de Mar, «essent somatent», i el 20 de setembre de 1811, per la de Ramon Llagostera, que «fou soldat de la primera secció, morí en Tortosa [...]». ²⁵²

Pel doctor SALVADOR ROVIRA I GÓMEZ, sabem que la vila fou ocupada per primera vegada cap al 23 o el 24 de desembre de 1808 i fins a la primera quinzena de febrer de 1809 i que d'ençà romangué alternativament ocupada per un i altre bàndol; el 19 d'agost de 1813 l'exèrcit francès abandonà definitivament Tarragona i el seu Camp. ²⁵³

Pel relat d'ANTONI BOSCH CARDELLACH, endevinem que aquells temps no van ser fàcils pels torrencs. A mitjan juny de 1813, la població estava ocupada per 2.000 soldats francesos. Vers el 23 de juny, una host de 9.000 francesos provinents de Tortosa saquejà la vila, juntament amb d'altres (Valls, Creixell, Bràfim). El trànsit dels 20.000 soldats de l'exèrcit de Suchet, en el mes següent, no degué ser millor, ja que anaven fent «iguales estragos por todo, señaladamente en Valls, Vendrell, Torredembarra, donde se detuvieron más». ²⁵⁴

Tornem als obituaris i observem que no totes les persones van morir lluitant, algunes havien caigut sota el flagell epidèmic i d'altres foren vilment assassinades. El 30 de juliol de 1812, es dedicaren funerals a l'ànima de Francesc Anton Ximenes, «(Que morí en la ciutat de Tarragona lo any de las malaltias que fou lo any mil vuit cents y nou)». Finalment, el 27 de juliol de 1814, els funerals foren per Joan Hivern, a qui «mataren los francesos en lo mas de Clarà». ²⁵⁵

251. AHA, *Torredembarra*, capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 164v. També CATALÀ [2007] 17, que assenyala que Roig Escofet visqué una vintena d'anys més i que acabà morint tranquil·lament a la seva vila natal el 1848, com se sol dir, en el seu llit.

252. AHA, *Torredembarra*, capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 165, 166 i 171.

253. ROVIRA [1984] 63-65.

254. CANALES (cur.) [1988] 44-46.

255. AHA, *Torredembarra*, capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 169 i 195.

Vallmoll

Municipi de l'Alt Camp, situat a 161 metres sobre el nivell del mar, a escassos quilòmetres de Valls, que limita igualment amb la Masó, el Rourell i el Morell, amb qui comparteix el pas del Francolí.²⁵⁶ El Cens de Floridablanca hi detecta 1.164 habitants, xifra similar a la que registra l'Estat de la parròquia el 1804-1805 (1.101 ànimes),²⁵⁷ però un xic deficitària respecte als 1.293 habitants calculats a través de la TN del 45×1.000, en els primers anys del segle XIX.

Vallmoll	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	45	6	50	-5	0	1	14	36	72
1802	63	9	65	-2	1	0	17	48	73'84
1803	59	15	33	+26	1	0	18	15	45'45
1804	60	5	52	+6	0	0	27	25	48'07
1805	64	13	52	+12	1	0	22	30	57'69
1806	55	5	65	-10	0	0	22	45	69'23
1807	54	5	38	+16	0	0	16	22	57'89
1808	47	5	36	+11	1	2	21	17	47'22
1809	41	17	229	-188	0	1	121	108	47'16
1810	51	27	32	+19	1	0	17	15	46'87
1811	56	2	52	+4	1	0	20	32	61'53
1812	40	12	46	-6	1	0	21	25	54'34
1813	58	16	39	+19	0	0	19	20	51'58
1814	73	9	64	+9	2	2	28	36	56'25
1815	65	7	54	+11	0	0	19	35	64'81
1816	53	12	27	+26	0	1	13	14	51'85
1817	59	11	25	+34	1	0	13	12	48
1818	75	29	44	+31	0	1	16	28	63'63
1819	71	29	56	+15	0	0	12	44	78'57
1820	71	18	38	+33	0	0	17	21	55'26

256. GAVALDÀ 1983] 19.

257. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 466 i 470 (amb l'agregat de Bellavista, de 53 habitants), SABATÉ [2002] 375.

TOTALS	1.160	271	1.097	+63	10 0'86%	8 0'68%	469	628	57'24
Totals (1801-1805)	291	48	252	+37	3 1'03%	1 0'34%	98	154	61'11
Totals (1808-1814)	366	107	498	-112	6 1'63%	5 1'36%	245	253	50'80

La vila vallmollenca, amb una estimació de 1.288 habitants, és el nucli més gran a prop de Valls. Els indicadors que presenta ens evidencien el pas castròfic de com a mínim tres dels genets de l'apocalipsi: la Guerra, la Fam i la Pesta. Primerament, el creixement vegetatiu, malgrat ser positiu (+63), és insuficient per a un ritme natalici superior al miler d'unitats en vint anys, al qual es podria suposar un +170. Malgrat l'ensopegada demogràfica dels primers anys d'epidèmia, Vallmoll havia obtingut, al primer lustre, un acceptable CV (+37), tanmateix, el període que correspon al desenvolupament de la Guerra del Francès, estroncà aquesta prometedora progressió. Durant els anys del conflicte armat el balanç vegetatiu és negatiu (-112), fins al punt que posteriorment alentí la recuperació vegetativa, tot i les bones xifres de l'etapa postbèlica. Les úniques anyades negatives són, coincidint amb les de moltes altres poblacions, les de començament de segle (1801 i 1802), la de 1806 (-10), la de 1812 (-6), i destaca sobre la resta la de 1809, que assoleix una xifra increïble (-118).

L'any 1809 es produïren fins a 229 decessos, quan la mitjana se situa en els 55 per any. La segona més alta en mortalitat no correspon al període bèllic, sinó a la crisi d'inicis de segle (l'any 1802, 65 defuncions). Només el percentatge d'òbits de 1809 ja depassa el 20% del total, és a dir que en sols un any moriren a Vallmoll la cinquena part de totes les defuncions dels vint anys de la mostra. Una anotació del rector en l'òbituari (transcrita més endavant), ens dona a conèixer que l'epidèmia s'inicià al poble amb l'entrada de les tropes franceses, a principis de març de 1809, i que a finals de juny, tres mesos més tard, s'havia endut 104 cossos a la vila, vuit més fora d'aquesta i fins a 76 albats, un total de 188 defuncions que en altres circumstàncies hem de suposar que no s'haguessin produït. De fet, si restem aquestes defuncions atribuïdes a l'epidèmia del nombre total de decessos d'aquell any, ens en queden 41, xifra de mortalitat prou possible per al ritme que observava la vila.

El percentatge de fills de pares incògnits és baix (0'68%), però també es dobla durant el període de guerra (1'36%) i depassa el referent calculat d'1'1%. També en els percentatges d'albats es nota la petjada de la crisi demogràfica, es

tracta de més d'un 57% que, durant el període bèl·lic, disminueix fins al 50'8%, una apreciable reducció de sis punts i mig indicadora de l'augment de la mortalitat adulta en la balança amb la infantil. L'any 1809 n'és una bona mostra, el tant per cent d'albats és de 47'1%, i efectivament, li corresponen 121 cossos (dels quals 112 moriren empestats) i 108 albats (dels quals 76 foren els que caigueren sota l'impenitent flagel de l'epidèmia). Si esborrèssim els morts per l'epidèmia, el que queden són 9 cossos i 32 albats, i el percentatge d'albats ja no seria 47'1%, sinó un altíssim 78%.

Vallmoll	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	58'2	49'6	58'4	65'8	58
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.293	1.102	1.297	1.462	1.288
Mitjana dels matrimonis	9'6	11'8	13	19'8	13'55
Mitjana dels òbits	50'4	80	51	38	54'85
Ràtios bapt./matrimonis	6	4'2	4'4	3'3	4'2

En l'evolució poblacional a través de les mitjanes per quinquennis, apreciem, en la dels baptismes, una lleugera caiguda el primer lustre corresponent al període de la Guerra del Francès, ja que d'una població de 1.293 habitants, es passa a una altre de 1.102. A partir d'aquí recupera posicions, de manera que en l'últim quinquenni ja eren 1.462 els residents a Vallmoll. Pel que fa a la mitjana dels òbits, es produeix un notable augment en el primer quinquenni de guerra (1806-1810), de quasi trenta punts (80); en el segon quinquenni de guerra el ritme de la mortalitat torna a recuperar la seva situació inicial (51), i en el període postbèl·lic acaba disminuint encara més, tretze punts per ser exactes (38).

L'epidèmia de febres tifoides de 1809 es va deixar sentir a Vallmoll com en cap altra banda del Camp de Tarragona. Ja hem vist com, només el 1809 representa en òbits, una cinquena part del total del vicenni; en un sol any, 1809, van morir un dels cada cinc vallmollencs que traspasarien al llarg dels primers vint anys d'aquella centúria. També hem vist en l'evolució de les mitjanes dels òbits, la sotragada que representa passar del primer lustre (1801-1805) al segon (1806-1810), de cinquanta a vuitanta (trenta punts de diferència!).

El rector que enregistra els decessos és sobri en els comentaris «de mort natural y corporal», diu a la majoria de partides; només en algunes admet que el finat traspasà «repentinament». Hem estat prudents i no hem gosat pressuposar que aquestes morts sobtades hagin estat causades per la violència de l'enemic francès. No sabríem com qualificar la mort, el 17 de setembre de

1804, de Rosa Guasch, l'esposa de Josep Domingo, morta sense rebre l'eucaristia ni l'extremunció «assustada de la crema de la masia de dit Pere haont habitava [...]». A partir del 1809, les malifetes de les tropes franceses ja es palesen als fulls de l'obituari vallmollenc. El 17 de març de 1809, morí Teresa Ferrer, esposa del pagès Josep Bonet, «morí sens Sagraments per causa de la persecució dels francesos». A més d'això, a la pobra tampoc «No se li feren los funerals, també per ser ocupada dita vila los enemichs y haver-se escapat de sas persecucions los sacerdots de la present comunitat». La situació sembla restablir-se quatre dies més tard, quan ja s'oficien enterraments a Vallmoll. El 10 d'abril següent, «morí sens sagraments un pobre miquelet o voluntari de Catalunya per no haver avisat a temps». I quinze dies més tard, ho féu Josep Marimon, que «morí de resultas de las feridas de las balas dels francesos». Aquells dies, també finà Francisco Vidal, fadrí, «soldat dels tiradors, natural de Vilallonga», rebuts els Sants Sagraments «qe. en semblants casos se poden rebre, per ordre y decret de la Justícia Militar fou sentenciat y mort». Queda clar que es tractava d'una execució sumaríssima contra un traïdor i/o desertor. El noi tenia vint-i-un anys. El 19 de setembre de 1811, va morir Rosa Folch, muller del cirurgià Miquel Molins, «en la sua casa morí repentinament de mort corporal y de un tret de fusill», i finalment, el 27 de juliol de 1813, qui traspasà fou el pagès Josep Pedro que «morí de mort violenta (passant per son mas las tropas francesos y ferint-lo gràvement)». Es tractava d'un pobre ancià de setanta-tres anys.²⁵⁸

Aquell 1809, no van ser els francesos els únics causants de la gran mortalitat registrada arreu, l'epidèmia estesa pel país féu la feina que els primers es deixaven. El rector Carbonell deixà escrita una interessant anotació, amb data de 29 de juny de 1809:²⁵⁹

Benehí solemnement la nova part del sementiri per no cabrer los cossos en lo sementiri vell, per causa de la gran epidèmia del present any, que comensà quant entraren los francesos en la present vila, dia 3 de mars del corrent, y marxaren dia 20 de mars del mateix mes y any, de cuia epidèmia moriren fins el dia de S. Pere 104 cossos en la vila y 8 fora de la vila, y 76 albats. Per lo present, ha calmat, encara qe. no del tot la dita epidèmia, y vulla Déu cèssia del tot si·ns convé.

258. AHA, *Vallmoll*, caps 34, núm. 108, Òbits (1790-1838), f. 70, 98, 98v., 101v., 106, 130, 133v. i 142v.

259. AHA, *Vallmoll*, caps 34, núm. 108, Òbits (1790-1838), f. 118v.

La plana de Vallmoll i els voltants van ser escenari d'un seguit d'enfrontaments bèl·lics entre els alts comandaments napoleònics (Saint-Cyr, Souham, Mac Donald) i els aliats (Reding, Sarsfield, Campo Verde), de manera que passaven tropes per la vila contínuament (Saint-Cyr s'hi hostatjà manta vegades). Vallmoll era camí cap a Valls, i els francesos ho van aprofitar més d'un cop per tallar el pas als enemics.²⁶⁰ A principis de maig de 1811 els francesos s'assentaren davant la capital i la cercaren, i les localitats properes quedaren desertes, a excepció de Reus, Valls i Vallmoll, «Las dos por ser muy numerosas [...]»; el 20 de juny següent, es lliurà d'un saqueig, ja que les tropes franceses passaren de llarg i caigueren sobre Vilabella, i el 19 de setembre, a Vallmoll i a Valls, es presentaren tropes espanyoles a la recerca de dos afrancesats, mataren la mare d'un d'ells i li'n confiscaren els béns.²⁶¹

Valls

Valls és una de les tres capitals de comarca del Camp de Tarragona, poblacionalment per sota de la vila reusenca, rivalitzava en població amb Tarragona, i en el marc econòmic era part de l'eix que formen les tres localitats. Gaudeix d'una posició intermèdia ideal per comunicar les comarques interiors amb la costa, i està situada a uns 217 metres d'alçada. El nucli vallenc s'integra també dels agregats de Fontscaldes, Masmolets, el Bosc de Valls, la Granja i els despoblats d'Espinavesa, el Palau del Reig i Olivet,²⁶² però no hi comptem Picamoixons, que té parròquia pròpia i és una de les quaranta que estudiem. Els 8.541 habitants que li assenyalava el Cens de Floridablanca el 1787, queden bastant per sota dels 10.408 que nosaltres estimem a partir del càlcul de la TN del 45×1.000 ²⁶³ dels primers anys del segle XIX.

260. Vegeu GAVALDÀ [1983] 77-78. El combat apareix descrit breument a CANALES (cur.) [1988] 24.

261. CANALES (cur.) [1988] 27-28, 30 i 34.

262. *Tarragona* [2000] 353.

263. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 500. També queda més per sota el nombre d'ànimes que resulten de l'Estat de la parròquia de 1804-1805: 7.105 (SABATÉ [2002] 375), xifra reflectària respecte de la que calculem a través de la TN, en més del 30%.

Valls	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	505	82	460	+45	1	7	118	342	74'34
1802	431	65	471	-40	0	1	183	288	61'14
1803	448	84	319	+129	4	3	141	178	55'79
1804	472	121	286	+186	5	3	123	163	56'99
1805	486	100	355	+131	4	8	184	171	48'16
1806	485	79	393	+92	6	3	129	264	67'17
1807	483	106	306	+177	6	5	110	196	64'05
1808	477	66	336	+141	1	4	113	223	66'36
1809	335	111	1.092	-757	4	7	548	544	49'81
1810	461	86	299	+162	1	5	160	139	46'48
1811	426	107	300	+126	7	10	126	174	58
1812	354	128	456	-102	5	7	222	234	51'31
1813	419	106	458	-39	2	4	123	335	73'14
1814	483	88	267	+216	1	5	122	145	54'30
1815	477	90	269	+208	3	5	108	161	59'85
1816	390	71	319	+71	2	2	93	226	70'84
1817	444	111	233	+211	2	3	79	154	66'09
1818	442	149	295	+147	1	7	15	180	61'01
1819	530	170	504	+26	4	4	86	418	82'93
1820	553	87	299	+254	5*	4	97	202	67'55
TOTALS	9.101	2.007	7.717	+1.384	64 0'70%	97 1'06%	2.980	4.737	61'38
Totals (1801-1805)	2.342	452	1.891	+451	14 0'59%	22 0'93%	749	1.142	60'39
Totals (1808-1814)	2.955	883	3.208	-253	21 0'71%	47 1'59%	1.414	1.794	55'92

* El segon d'aquests parts múltiples, corresponent a la família Puiggené, va ser de trigèmins.

Valls, presenta un bon creixement vegetatiu del +1.384, molt ajustat al referent que li podríem suposar si atenem al ritme dels natalicis (vers el +1.350). Malgrat l'ensopegada de 1802 (extraordinària mortalitat de 471 i un CV de -40), el primer lustre del vicenni mostra un CV excellent de +451, quan el normal hagués estat d'uns +350. Com sol passar en la resta de poblacions, aquesta progressió es veu estroncada durant el període corresponent a la Guerra del Francès, que registra una davallada en el CV de -253.

L'any 1809 és el més baix de la sèrie en baptismes, i el més alt, de llarg, en òbits (1.092), amb un elevadíssim balanç vegetatiu negatiu (-757). Valls no va haver de fer front únicament a l'epidèmia de febres tifoides, sinó també a la crueltat de les tropes invasores napoleòniques, que el 22 de febrer d'aquell any, irromperen a la ciutat obrint-se pas a trets; van saquejar totes les cases que trobaren buides i «mataron a algunos».²⁶⁴

Els anys que el segueixen en alta mortalitat s'han d'anar a cercar fora del període de guerra, a la crisi dels primers anys (1801 i 1802, amb 460 i 471 òbits, respectivament). De fet, el percentatge de decessos del 1809 respecte del total del vicenni, és del 14%, mentre que en tractar-se d'un sol any entre vint, hauria de voltar el 5%. Tanmateix, val a dir que ens hem fixat en la procedència dels titulars de cada partida d'òbit,²⁶⁵ i aproximadament una quarta part dels morts foren gent forastera, la qual cosa ens posa sobre la pista de refermar la hipòtesi que ens hem fet de bell antuvi sobre les tres grans capitals de comarca (Reus, Tarragona i Valls) i el paper que jugaren com a pol d'atracció de refugiats i de concentració de tropes. Afegirem igualment que una nota de l'eclesiàstic que inscrivía els òbits fa saber que va poder esbrinar quants feligresos van morir des del 22 de febrer al 10 de març, i que només en aquests disset dies la xifra s'elevà a vint-i-sis.²⁶⁶

El percentatge corresponent als fills de pares incògnits també s'ajusta prou a la mitjana general (1'1%), ja que s'atura a l'1'06%, però durant el període de guerra, augmenta mig punt fins quasi l'1'6%. El tant per cent dels albats de tot el vicenni és alt, un 61'3%, i a causa de l'elevada mortalitat adulta en el període crític (1808-1814), el tant per cent es resitua i baixa fins al 56%, cinc punts menys.

Valls	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	468'4	448'2	431'8	472	455'05
Estimació de la població (TN 45×1.000)	10.408	9.960	9.595	10.488	10.112
Mitjana dels matrimonis	90'4	53	103'8	117'6	100'35
Mitjana dels òbits	378'2	485'2	350	330	385'85
Ràtios bapt./matrimonis	5'1	8'4	4'1	4	4'5

264. CANALES (cur.) [1990] 12. Vegeu, així mateix, l'aportació de: AMAT; MURILLO [1997] i la de MURILLO [2008] 382-387.

265. Ens hi hem pogut fixar, seria dir millor, ja que sota el cognom que presideix cada partida, l'enregistrador de l'òbituari feia constar la localitat de procedència.

266. AHA, *Valls*, capsa 108, núm. 633, Òbits (1801-1811), f. 715v.

En l'evolució dels baptismes per les mitjanes dels quinquennis, s'observa la disminució de la natalitat en la dècada central corresponent a la Guerra del Francès. D'uns 10.400 habitants, la vila davalla als 9.960 i als 9.600; acabada la guerra, Valls recupera els efectius que tenia a l'iniciar la centúria, i els 472 naixements del darrer quinquenni fan pressuposar una població, per TN, de 10.488 habitants.²⁶⁷ Es podria dir que, demogràficament, Valls *féu les paus* en aquests vint anys. La mitjana general és de 455 naixements, que a través del càlcul de la TN del 45×1.000 , permeten especular una població de 10.112 habitants.

Les mitjanes dels òbits mostren una tendència similar a la dels matrimonis, un ascens brutal en el segon quinquenni (el primer del període bèl·lic) de 378'2 a 485'2, 107 punts de diferència; un descens vertiginós a continuació fins els 350, és a dir, 135 punts avall, i en el següent i últim lustre, un aleniment d'aquesta disminució, en un còmode 330, només vint punts per sota.

L'eclesiàstic que tenia a cura les inscripcions d'òbits, devia tenir igualment instruccions d'emplenar-les amb la màxima austeritat de comentaris superflus. Només hi trobem una mort violenta el 1811 i una altra per accident el 1804. Cap més esment ens permet deduir el patiment de la principal vila de l'Alt Camp durant l'ocupació napoleònica, potser únicament algunes morts, diguem-ne, 'fora de lloc'. El 1809 s'enregistrà la defunció de Matias Prats «en lo pati del castell», i de Josep Foguet, prop de «S. Francisco»; també les d'Isidre Montalà i Joan Soler, «en la muralla de las Creus», i finalment la de Mariano Robira, «en lo arrebaldel castell». A banda, cal noticiar igualment una nota del vicari que diu «Nota dels que se ha pogut averiguar que moriren desde lo die 22 de febrer fins als 10 de mars de 1809»²⁶⁸, cosa que ens fa suposar que cap dels eclesiàstics que regentaven la parròquia val·lenca hi van ser llavors. Fixem-nos que el febrer de 1809 fou precisament quan es lliurà la batalla de Pont de Goi.

No hi trobem més esments, però podem completar les dades amb la crònica de BOSCH CARDELLACH, segons la qual, aquell 22 de febrer de 1809 els francesos ocuparen Valls, superant els sometents, «mataron a algunos, saquearon por todo aquel dia las casas que hallaron desamparadas, que fueron muchas, y se establecieron en dicha villa, nombrando su 'maire'».²⁶⁹ Aquí tenim la constatació dels que moriren entre el 22 de febrer i el 10 de març, segons el regent de la rectoria. Però la crònica continua donant més dades sobre Valls. El 18 d'agost de 1810 els francesos manaren aplegar queviures i provisions i orga-

267. Prop dels 1.697 veïns que consten al Cens de 1822 (ADSERÀ [1986] 151), si utilitzéssim el 7 com a multiplicador, però com ja hem advertit, l'índex d'increment que se sol emprar és 5.

268. AHA, *Valls*, capsa 108, núm. 633, Òbits (1801-1811), f. 715v. i 716.

269. CANALES (cur.) [1988] 12. Sobre la batalla de Valls, vegeu VENTURA [1984], però sobretot MURILLO [2008].

nitzaren un nou ajuntament «(por haberse ausentado los vocales del suyo)». El gener de 1811, els vallencs foren obligats a proporcionar a l'exèrcit invasor abundants queviures i farratges, encara que «no cometieron tropelía memorable, salvo alguna violencia o atentado particular ocasionado por la licencia militar. En los arrabales y sus alrededores devastaron quanto estuvo en sus alcances sin límites». A principis de maig de 1811 s'inicià el setge de Tarragona, els napoleònics corrien arreu del Camp, i quedaren totes les viles desertes, excepció feta de les tres capitals de comarca, «por ser muy numerosas». El 10 de maig la vila va haver d'aplegar 6.000 racions de pa per a l'exèrcit enemic; el 14, exigiren més racions, llegums, arròs i escales; el 25, Suchet amenaçà de atacar la població «porque no han salido a recibirle y ser tardos en pagar las contribuciones» (s'endugueren presos a Reus tres ciutadans principals i el rector); l'endemà, un ban ordenà extingir totes les ordes religioses, i s'establí a la vila un nou ajuntament «de sus apasionados». A finals de setembre, hi passaren les «compañías patrióticas» del coronel Orian, que buscaven dos afrancesats; van matar la mare d'un d'ells i li'n confiscaren els béns. A mitjan desembre, tornaren els napoleònics i capturaren 150 persones que dugueren a Tarragona perquè netegessin la ciutat. A finals de gener de 1812, passaren novament 4.500 soldats francesos, que exigiren 12.000 racions, botes i espardeñyes, però encara fou pitjor quan a principis del mes següent una host de 2.000 napoleònics «se apoderó de todos sus víveres con el mayor rigor, se mandaron contribuciones de todos géneros [...]». El 14 de maig, els gals havien cobrat de la vila 20.000 racions i alguns milers de duros, i se'n anaren cap a Lleida. A mitjan estiu, extorquiren els vallencs a pagar-los diners abans de vuit dies, sota pena de sortejar l'elecció d'un presoner i afusellar-lo. Fins al 30 de novembre Valls no tornà a estar en mans espanyoles, quan entraren les divisions d'Eroles, Manso i Miralles, però no s'havia acabat encara la guerra. El 23 de juny de 1813, Valls, juntament amb d'altres viles, fou saquejada pels francesos, que hi feren grans estralls tot el mes de juliol.²⁷⁰ No és debades, que l'any 1813 presenta la xifra d'òbits més alta del període bèl·lic, després de 1809.

Vespella de Gaià

Situada al nord del Tarragonès, a prop de la comarca de l'Alt Camp, del riu Gaià i de la serra de Montferri. És a 191 metres d'alçada, entre els termes de Salomó, Bonastre, la Nou de Gaià i la Secuita; inclou l'agregat dels Masos de Vespella.²⁷¹ La població que li assenyala el Cens de Floridablanca és de 287

270. CANALES (cur.) [1988] 18, 24, 28-29, 34-37, 40 i 45-46.

271. *Tarragona* [2000] 365.

persones,²⁷² vuitanta-set més que l'estimació que resulta del càlcul a partir de la TN del 45×1.000, però únicament tres menys que les ànimes que registra l'Estat de la parròquia de 1804-1805.²⁷³

Vespella de Gaia	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	10		10	0	0	0	4	6	60
1802	10		14	-4	0	0	5	9	64'28
1803	4		9	-5	0	0	2	7	77'77
1804	11		13	-2	0	1	9	4	30'76
1805	10		17	-7	0	1	9	8	47'06
1806	13		15	-2	0	0	9	6	40
1807	10		[8] [*]	[+2]	1	0	[6]	[2]	[25]
1808	12	0	8	+4	0	1	2	6	75
1809	8	2	30	-22	0	0	11	19	65'3
1810	19	4	17	+2	0	0	8	9	52'94
1811	10	6	[12]	[-1]	0	0	8	9	52'94
1812	11	2			0	0			
1813	12	9			0	0			
1814	15	3			0	1			
1815	15	2	9	+6	0	0	4	5	55'55
1816	8	2	7	+1	0	0	5	2	28'57
1817	12	2	4	+8	0	0	1	3	75
1818	9	7	11	+2	0	0	3	8	72'72
1819	11	0	15	-4	0	0	4	11	73'33
1820	14	3	11	+3	0	0	5	6	54'54
TOTALS	224	42	210	-14	1	4	95	120	57'14
		[64]	[247]	[-23]	0'44%	1'78%	[111]	[141]	
Totals (1801-1805)	45		63	-18	0	2	29	34	53'96
						4'44%			
Totals (1808-1814)	87	26	67	+20	0	2	28	39	58'33
			[104]	[-17]		2'29%	[49]	[68]	

* Només es conserven les anotacions fins al mes de juliol. Per extrapolar una xifra, l'hem doblat. Hem fet el mateix amb la xifra corresponent a 1811.

272. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 266.

273. SABATÉ [2002] 375.

No comptem amb els darrers tres anys del període corresponent a la Guerra del Francès (1812-1814), ni amb els set primers anys de matrimonis, ni amb la meitat dels òbits de 1811. Amb tot, les dades que tenim són suficients per endevinar que aquest poblet de 250 habitants no va esquivar els terribles efectes de les guerres i epidèmies del seu temps. Hem substituït les anyades que no tenim, per una estimació calculada a partir de les que tenim. És un mètode per sortir del pas quan les dades que manquen són escasses, però que perd en fiabilitat a mesura que el nombre de dades substituïdes és més alt. Malgrat això, hem volgut fer-ho per uniformitzar els comentaris de cada població. Amb les dades reals i les estimatives, veiem que el creixement vegetatiu de Vespella és la meitat de l'ideal, un pobre balanç que empitjora considerablement durant el període de guerra (-17). El 1809 entra dins dels anys que sí que tenim computats, i és un any que registra més del doble de defuncions (30) de les que, per mitjana, solien registrar-se anyalment, que eren una dotzena. El balanç vegetatiu de 1809 és el més negatiu de tots, amb un -22.

Pel que fa als fills de pares incògnits, només es donen quatre casos (un 1'78% bastant per sobre del referent d'1'1%), dos al primer lustre (2'3%) i dos més durant el període de guerra (4'4%), fins arribar a quadruplicar el referent. Amb els albats en canvi, no apareixen indicis de crisi. Representen un 57'1%, taxa que durant el període crític (1808-1814) augmenta més d'un punt (58'3%). És més, l'any més crític, el 1809, els albats són més que els cossos, dinou contra onze, amb un percentatge del 65'3%. Al llarg de la sèrie que conservem, els albats són majoria en dotze anys de disset.

Vespella de Gaià	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	9	12'4	12'6	10'8	11'2
Estimació de la població (TN 45×1.000)	200	275	453	240	248
Mitjana dels matrimonis			4'4	2'8	[4'2]
Mitjana dels òbits	12'6	15'6		9'6	[12'3]
Ràtios bapt./matrimonis			2'8	3'8	[2'6]

Les mitjanes per quinquennis ens posen pel camí de pensar que Vespella es convertí en refugi per a la gent de la comarca que fugien de la guerra o de la poca salubritat. Ho diem perquè en la dècada corresponent a la Guerra del Francès és precisament quan més augmenta la natalitat, i els 200 pobladors inicials pugen fins a 275 i passen del doble amb 453 el segon lustre de la guerra. En pocs anys havia doblat la població, cosa insòlita si no es pensa en el fenomen de nouvinguts circumstancials. Després de la guerra, el poble acaba

tenint uns 240 habitants, 280 si fem més cas al cens de 1822.²⁷⁴ Les mitjanes d'òbits són superiors a les de baptismes, i augmenten tres punts el primer quinquenni de guerra; no posseïm dades suficients per calcular la corresponent al lustre 1811-1815, però sabem que en el següent va disminuir fins a 9'6, inclús per sota de la de baptismes, i recuperà així un creixement vegetatiu positiu.

La portada de l'obituari vespellenc és força tètrica, ja que s'enceta amb un dibuix impressionant de calaveres. Els quatre últims fulls del llibre d'òbits de 1763-1807 estan parcialment esquinçats, i una diligència final, a la coberta interior, en culpa als francesos invasors: «Nota. Todas las partidas de òbits que faltan en el present manual del any 1781 y de 1807 que encontro jo Antoni Ferrer esquinsats los fulls que creuré lo feren los Francesos en temps de Napoleón [...]».²⁷⁵ Els registres d'òbits alguna cosa aporten sobre l'horror de la guerra. El 27 de desembre de 1808 morí Josep Llaurador, aparentment d'una accidental caiguda d'un marge «venint de la Riera a Vespella», però per les dades en què això succeïa no sembla descabellat suposar que podria haver passat en el decurs d'algun trasbals produït per la invasió francesa. El 7 de maig de 1809, va morir Fèlix Virgili, de cinquanta-un anys, «Los francesos degollaren a un tret de fusell qui va desde esta casa a la font de casa Virgili [...] Quant fou encontrat per mos feligresos lo sepultaren en lo comú sementiri». El 19 següent, traspassà Magdalena Cabessa, una dona de quaranta anys, que «morí en lo mas de Alujas refugiada dels francesos». Finalment, el 24 de juny de 1811, va morir Miquel Llagostera, també a mans dels francesos.²⁷⁶

Vilabella

Municipi de l'Alt Camp, situat en una zona de turons sobre la plana, a la dreta del riu Gaià, que fa frontera amb el Tarragonès (Renau, Vespella i Salomó), i és veí de Montferri, Bràfim, Puigpelat i Nulles.²⁷⁷ Vilabella mostra, com tindrem ocasió de veure, una progressió regressiva de població que ja venia del segle

274. ADSERÀ [1986] 151.

275. AHT, *Vespella de Gaià*, núm. 1, Òbits (1765-1807). De les últimes partides, és la del rector Joan Antoni Figueres Cuspera, mort el 23 de juny de 1807 i enterrat dos dies més tard. El succeí com a regent dels llibres parroquials el vicari Antoni Martí.

276. AHA, *Vespella de Gaià*, capsa 7, núm. 41, Òbits (1808-1811), f. 3, 6 i 16. Respecte a aquesta última mort, cal dir que en aquella data passava per Puigtinyós, Salamó, Vespella i el Catllar la divisió del marquès de Campo Verde, que protegia l'atac principal, encara que no sembla que entressin gaire en combat. Vegeu CANALES (cur.) [1988] 31.

277. *Tarragona* [2000] 374.

xviii. En el Cens de Floridablanca, se li assenyalen 1.506 habitants,²⁷⁸ tanmateix, per als primers anys del segle XIX, nosaltres li calculem poc més de 1.200 habitants (a partir de la TN del 45×1.000).

Vilabella	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	52	8	32	+20	1	0	10	22	68'75
1802	48	10	51	-3	0	0	14	37	72'54
1803	58	12	30	+28	0	0	18	12	40
1804	60	16	45	+15	1	0	32	13	28'88
1805	54	12	31	+23	0	0	14	17	54'83
1806	49	15	45	+4	0	0	8	37	82'22
1807	59	16	49	+10	0	0	13	36	73'46
1808	56	5	32	+24	0	0	15	17	53'12
1809	48	11	163	-115	0	3	92	71	43'55
1810	61	19	40	+21	0	2	19	21	52'5
1811	44	17	41	+3	1	0	14	27	65'85
1812	31	16	140	-109	0	0	84	76	54'28
1813	37	22	40	-3	0	0	13	27	67'5
1814	62	9	70	-8	2	0	15	55	78'57
1815	63	13	29	+34	1	0	9	20	68'96
1816	51	11	33	+19	0	1	11	22	50
1817	53	11	26	+27	0	1	15	11	42'30
1818	55	30	31	+24	1	0	10	21	67'74
1819	49	19	31	+18	0	0	8	23	74'19
1820	44	10	33	+11	0	0	10	23	69'69
TOTALS	1.034	282	992	+42	7	7	406	586	59'13
					0'67%	0'67%			
Totals (1801-1805)	272	58	189	+83	2	0	88	101	53'43
					0'73%				
Totals (1808-1814)	339	99	526	-187	3	5	234	292	55'51
					0'88%	1'47%			

Vilabella presenta un creixement vegetatiu positiu (+42), però molt per sota de les seves possibilitats reals, que podrien xifrar-se al voltant del +100. Les úniques xifres que mostren un balanç vegetatiu negatiu són les de 1802,

278. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 493.

1809, i els tres últims anys de guerra (1812-1814); els més terribles van ser el 1809 i el 1812, que apleguen més de 300 decessos i representen un 30'5% del òbits de la sèrie, gairebé la tercera part del total. La fam d'aquell any va deixar-se sentir especialment a Vilabella. El Dr. BOSCH I CARDELLACH assegurava que la gent es moria pels camins i pels carrers, i «Así yo vi morir 63 en dos villas de Bráfim y Vilabella en el espacio de tres meses [...]»²⁷⁹. De fet, si als 140 decessos de 1812 en restem 38 (que és la mitjana dels divuit anys restants), ens queden encara més d'un centenar d'òbits.

Sens dubte, si el balanç vegetatiu va estabilitzar-se (encara que no suficientment) va ser gràcies a la bonança dels anys postbèl·lics, a partir de 1815, amb una apreciable disminució de la mortalitat. Durant el període comprès per la Guerra del Francès, el balanç vegetatiu és desastrós, un -187, de manera que si la vila hagués patit mitja dotzena de septennis *negres* com aquest, seguits, hauria desaparegut del mapa.

L'índex de fills de pares incògnits resulta per sota del referent d'1'1%, ja que és de 0'67%, però com que es dobla en el període de guerra (1'47%) s'acaba situant netament per damunt. El percentatge d'albats és de 59'13%, i en el període de guerra, descendeix quasi quatre punts, fins al 55'51%, deixant-se notar la funció reequilibradora que produeix l'augment de la mortalitat adulta, per bé que hem de confessar majors diferències en altres poblacions (recordem que la mitjana d'aquestes diferències és de 6'6).

Vilabella	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	54'4	54'6	47'4	50'4	51'7
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.208	1.213	1.053	1.120	1.148
Mitjana dels matrimonis	11'6	13'2	15'4	16'2	14'1
Mitjana dels òbits	37'8	65'8	64	30'8	49'55
Ràtios bapt./matrimonis	4'6	4'1	3	3'1	3'6

En el primer lustre, i a partir de la TN del 45×1.000, podem estimar una població d'uns 1.200 habitants, però val a dir que l'Estat de la parròquia de 1804-1805,²⁸⁰ només comptabilitza 800 ànimes, i que amb l'increment del 18'42% que apliquem, encara queda curt: 947.

Les mitjanes dels baptismes mostren una evolució bastant estable, que davalla durant el segon quinquenni de guerra, quan la població que passava dels 1.200 habitants, cau fins als 1.050. A finals del vicenni s'havia recuperat i es

279. CANALES (cur.) [1988] 38.

280. SABATÉ [2002] 375.

podia estimar en uns 1.120. La dels òbits mostra, com ens podem imaginar, un increment notable —de quasi el doble— durant la dècada de crisi. En aquesta, veiem mitjanes de 65'8 i de 64, quan en els quinquennis inicial i final, són de 37'8 i de 30'8.

Com hem pogut comprovar, les anyades de 1809 i 1812 van resultar terribles per als vilabellencs, ja que els òbits de les dues juntes sumaven quasi la tercera part del total d'aquests primers vint anys d'estudi. En l'evolució dels òbits, s'acusa el brutal augment entre un primer quinquenni, i el segon, que correspon al període on s'enquadra l'epidèmia tifoide i l'inici de les hostilitats amb els napoleònics.

Només dues incidències en sengles partides d'òbit podrien indicar-nos la naturalesa anòmala dels mals temps que van tocar viure durant la Guerra del Francès. Cap esment sobre fets bèl·lics, ni sobre els francesos, només un cadàver, el de Pere Seguí Martí, que el 20 de juny de 1811 «se encontrà mort de una ferida», sense especificar la naturalesa d'aquesta ferida ni si li havia pogut fer algú. També, el 13 de març de 1812, «se trobà mort [a Josep Sanahuja] i mitj cremat en una carbonera».²⁸¹

Allò que sí que ens pot informar més sobre l'infortuni dels vilabellencs durant aquella cruenta guerra és la crònica del doctor de Bràfim, ANTONI BOSCH CARDELLACH. Contava el metge que cap a mitjan juny de 1811, «En estos días los franceses afusilaron por sospechas a 5 paysanos en Constantí, 3 en Nulles, 2 en Cabezas, 1 en Riera, 1 en Vilabella y otros en otros lugares».²⁸² És molt possible que el desgraciat fos el Pere Seguí a qui es trobà mort d'una ferida. El següent dia 24, hi passà una divisió espanyola. A finals d'any, «una comisión militar de franceses exigió con mucha violencia y tropelía la contribución atrasada en Vilabella, Bráfim y Vilarodona, llevándose presos al Vendrell a los insolventes y a muchos de justicia». A principis de l'any següent, els francesos s'estenien pels pobles de la comarca, la Secuita, Salomó i Vilabella «Por todo hicieron saqueos, tropelías y las mayores violencias, señaladamente contra las mugeres». L'agost de 1812 les autoritats napoleòniques amenaçaren Valls i Vilabella «y otros que dentro ocho días, en caso de no pagar [la contribució de guerra], cada día se sortearía uno de los presos para afusilarlo».²⁸³

281. AHA, *Vilabella*, caps 31, núm. 196, Òbits (1759-1815), f. 216 i 220.

282. CANALES (cura c.d.) [1988] 30.

283. CANALES (cura c.d.) [1988] 31, 35, 36 i 39.

Vilafortuny

Nucli medieval al costat de Cambrils, municipi al qual pertany des de 1842, i del qual ha estat una partida rural més; està situat entre Barenys i la riera de Riudoms.²⁸⁴ Ha tingut parròquia pròpia, i actualment s'ha convertit en una selecta zona turística de xalets i cases bessones de la Costa Daurada. El Cens de Floridablanca diu que el 1787 era un «término rónego de una sola Casa habitada», en la qual vivia una parella jove (de menys de vint-i-cinc anys), i quitxalla (mitja dotzena d'infants), un total de vuit habitants; ara bé, si hi afegim els agregats que depenien de la seva parròquia: les Comes d'Ulldemolins (11 habitants), Vilagrassa (despoblat), les Franqueses (despoblat) i el Mas de l'Abat (3 habitants), el nombre d'habitants pujava fins a vint-i-dos.²⁸⁵ Són lluny encara dels trenta-cinc habitants que li podríem atribuir si atenem el càlcul a partir de la TN del 45×1.000, encara que amb xifres poblacionals tan baixes, la distorsió fa impossible aventurar cap comentari explicatiu.

Vilafortuny	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat %		
1801	0	1	6	-6	0	0	3	3	50
1802	1	0	2	-1	0	0	2	0	0
1803	3	2	1	+2	0	0	0	1	100
1804	1	1	1	0	0	0	0	1	100
1805	3	1	3	0	0	0	3	0	0
1806	1	1	3	-2	0	0	2	1	33'33
1807	2	1	1	+1	0	0	0	1	100
1808	3	2	1	+2	0	0	0	1	100
1809	0	0	4	-4	0	0	1	3	75
1810	2	3	4	-2	0	0	3	1	25
1811	0	0	2	0	0	0	1	1	50
1812	2	0	5	-3	0	0	5	0	0
1813	1	3	4	-3	0	0	3	1	25
1814	2	2	3	-1	0	0	2	1	33'33
1815	2	3	2	0	0	0	1	1	50
1816	6	1	2	+4	0	0	1	1	50
1817	3	0	5	-2	0	0	2	3	60
1818	9	0	0	0	0	0	0	0	0

284. GEC, XXIV, 136; SALCEDA [1998] I, 55.

285. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 507, 483, 487, 495 i 504.

1819	0	0	3	-3	0	0	2	1	33'33
1820	2	0	0	+2	0	0	0	0	0
TOTALS	43	21	50	-7	0	0	29	21	42'02
Totals (1801-1805)	8	5	13	-5	0	0	8	5	38'46
Totals (1808-1814)	10	10	23	-13	0	0	15	8	34'78

Ens fixem en dues dades. En primer lloc, el creixement vegetatiu, que és força negatiu (-7 d'una renda natalícia de 43, que situa una estimació normal en els +7). Ho és ja els primers anys (-5) i ho torna a ser durant el període de guerra (-13). En segon lloc, que els anys que en la resta de poblacions són els més acusadament crítics, 1802, 1809, 1812, etc., per bé que mostren xifres altes de mortalitat i negatius CV, tampoc són massa dispers ni exagerades. Això ens fa pensar que el nucli vilafortunyenc més que perdre població per un CV advers, potser l'anava perdent a un ritme gradual per emigració. Observem que els darrers anys del vicenni no s'hi celebrà cap casament.

La menudesa del volum poblacional s'acredita amb l'absència de parts múltiples i de fills de pares incògnits. L'únic indicador clar de crisi demogràfica ens el proporciona el percentatge d'albats, que és de 42% i que decau més de set punts durant el període de la guerra (34'78%), cosa que posa de relleu un augment de la mortalitat adulta.

Vilafortuny	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	1'6	1'6	1'4	4	2'15
Estimació de la població (TN 45×1.000)	35	35	31	88	47
Mitjana dels matrimonis	1	1'4	1'6	0'2	1'05
Mitjana dels òbits	2'6	2'6	3'2	2	2'5
Ràtios bapt./matrimonis	1'6	1'1	0'8	20	2

La població de Vilafortuny romangué inalterable els primers deu anys amb trenta-cinc habitants (suposats a partir del càlcul de la TN del 45×1.000), decau una mica en el segon lustre de la guerra, però en la postguerra augmenta exponencialment, fins arribar a una estimació que fregaria els noranta habitants, i el 1822 podria tenir-ne uns 125.²⁸⁶ La mitjana dels òbits no fluctua gai-

286. ADSERÀ [1986] 152.

re, del 2'6 de la primera dècada, passa al 3'2 del segon quinquenni del període de guerra, i torna a baixar a 2 els últims anys. Sens dubte la postguerra li va provar força, a aquesta petita població cambrilenca, i caldria esbrinar si es va beneficiar d'una immigració basada en nous assentaments d'antics refugiats.

Els obituaris de Vilafortuny registren una defunció per malaltia el 1819, dues de violentes el 1811 i el 1812, i una més per accident (ofegament al mar) el 1806. El 9 d'octubre de 1811 «en lo terme del mas del Albat [...] morí de un cop de bala un home (sens haverse pogut saber son apellido, patrimoni, edat)», i el 9 de maig de 1812, va morir a la platja de Salou i sense sagramentar, un soldat natural de Perafort.²⁸⁷

Vilallonga del Camp

Localitat del Tarragonès situada a la plana, en el límit entre les comarques de l'Alt i el Baix Camp, molt a prop del Morell i també del Rourell, a la dreta del riu de la Glorieta. El terme comprèn diversos llocs més: el Mas de l'Obra, el Carxol, les Sorts, la Quadra de Montoliva i l'antic poblat de la Font de l'Astor.²⁸⁸ Vilallonga podia comptar, vers 1787 amb uns 972 habitants,²⁸⁹ xifra que, salvant les distàncies, no resulta tan incompatible amb els 1.150 que podem estimar per al quinquenni de 1801-1805. El 1795, per la lleva dels Miquelets que registra 272 homes hàbils per a les armes, podríem fer una estimació (amb els increments ja coneguts) d'una població total aproximada de 979 habitants.²⁹⁰

287. AHA, *Vilafortuny*, caps 11, núm. 20, Òbits (1723-1852), s/f.

288. *Tarragona* [2000] 379, GEC, XXIV, 145.

289. Amb els esmentats agregats: Montoliva (9 habitants), la Granja dels Frares (66), Sorts (8), Mas de l'Obra (despoblat), la Font de l'Astor (15), Hospitals (despoblat) i Centelles (25). *Floridablanca*. 1787 [1969] I, 468, 469, 471, 479, 480, 492 i 506.

290. RIERA [2003] 108. Es comptabilitzen els majors de vint-i-cinc anys (43'46%), als quals hem afegit els llevats dels agregats de la Granja [dels Frares] (26), la Font de l'Astor (5), el Mas de l'Obra (3) i Montoliva (6).

Vilallonga del Camp	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albats %		
1801	43		34	+9	0	0	16	18	52'94
1802	49		29	+20	0	0	10	19	65'51
1803	46		42	+4	0	0	22	20	52'38
1804	54		30	+24	1	1	11	19	63'33
1805	38		46	-8	0	0	19	27	58'69
1806	52		28	+24	0	1	9	19	67'85
1807	52		24	+28	0	1	13	11	45'83
1808	39		42	-3	0	0	14	28	66'66
1809	43		167	-124	0	0	84	83	49'07
1810	40		32	+8	0	2	16	16	50
1811	52		49	+3	1	3	23	26	53'06
1812	37		36	+1	0	1	21	15	41'66
1813	41		44	-3	1	1	19	25	56'81
1814	47		47	0	0	0	24	23	48'93
1815	44		29	+15	0	0	12	17	58'62
1816	40		26	+14	1	0	11	15	57'69
1817	60		35	+25	0	1	15	20	57'14
1818	50		55	-5	0	0	18	37	67'27
1819	53		29	+24	0	0	7	22	75'86
1820	59		31	+28	1	1	12	19	61'29
TOTALS	939		856	+83	5 0'53%	12 1'27%	377	479	55'95
Totals (1801-1805)	230		181	+49	1 0'43%	1 0'43%	78	103	56'90
Totals (1808-1814)	299		418	-119	2 0'66%	7 2'34%	202	216	51'67

És aquesta una de les poques viles que podríem escollir com a ideals, ja que la població que li podem estimar (1.043 habitants), s'aproxima força a la mitjana de les quaranta parròquies del nostre estudi (960). El creixement vegetatiu (+83) es troba per sota de les seves expectatives si considerem que amb una progressió normal podria arribar a més de +140. Les poques anyades amb saldo vegetatiu negatiu (1805, 1808, 1809, 1812 i 1818) presenten un balanç escàs (-3, -4, -8), llevat de la de 1809 (-124), que registrà 167 decessos, i és, juntament amb la de 1811, la pitjor del vicenni; ambdues apleguen el 25% del

total d'òbits dels vint anys, això és, la quarta part. Extraordinàriament, també el 1818 registra una alta mortalitat amb cinquanta-cinc decessos i un CV de -5. El balanç vegetatiu del període corresponent a la Guerra del Francès, és força negatiu, -119. Creiem que una bona primera etapa abans de la guerra en què es notà poc la crisi epidèmica del 1802-1803 (i que mostra un excellent CV del +49), però sobretot l'estabilització, després de la guerra, d'una natalitat al voltant dels cinquanta naixements i escaig i un major control a la baixa de la mortalitat, foren els artífex d'un CV general positiu suficient que aconseguí recuperar posicions després de la davallada de 1808-1814.

El tant per cent dels fills de pares incògnits supera el referent d'1'1%; és 1'27% a la general i quasi el dobla en el període de crisi (2'34%). El percentatge dels albats, que se situa gairebé en el 56%, baixa més de quatre punts durant el període de guerra (51'67%), i evidencia aquest augment de la mortalitat adulta que arrabassa els punts de diferència a la mortalitat infantil. És significatiu que l'any 1809, en concret, aquest percentatge baixi fins per sota del 50%, i que el corresponent a 1812, arribi a poc més del 41%.

Vilallonga del Camp	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	46	45'2	44'2	52'4	46'95
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.022	1.004	982	1.164	1.043
Mitjana dels matrimonis					
Mitjana dels òbits	36'2	58'6	41'2	35'2	42'8

L'Estat de la parròquia de 1804-1805 registra un total de 724 ànimes,²⁹¹ que amb l'increment del 18'42% són 857, una xifra d'habitants més en consonància amb la lleva de Miquelets de 1795 i el Cens de Floridablanca de 1787, que no pas amb l'estimació calculada a partir de la TN del 45×1.000.

Les mitjanes per quinquennis dels baptismes fluctuen poc i es manté una població al voltant del miler d'habitants. S'aprecia, en tot cas, un lleuger descens durant els anys de guerra, que la vila sap recuperar ràpidament de manera que a finals del vicenni se li poden estimar uns 1.164 habitants; passat el vicenni, el Padró de 1822 li assenyalava 1.010 habitants.²⁹² Les mitjanes dels òbits mostren, lògicament, un considerable augment durant la dècada de crisi, ja que d'un ritme de decessos de 36'2, es passa a un increment de més de vint-i-dos punts fins a 58'6. Al següent quinquenni torna a baixar fins el 41'2 i

291. SABATÉ [2002] 375.

292. ADSERÀ [1986] 151.

segueix decreixent, en l'últim lustre fins al 35'2, pràcticament el mateix índex que a l'inici del segle.

Mossèn Llorenç López, rector al front de la parròquia vilallonguina al llarg d'aquest primer vicenni del segle XIX,²⁹³ es permetia el luxe d'incloure breus comentaris sobre la causa i motiu de la mort dels feligresos, en el que són partides d'òbits una mica més riques en dades. L'estudi que en podem fer, ens proporciona unes dades i ens mena a unes conclusions que considerem més fiables que no pas les d'altres homòlegs més moderats i arbitraris a l'hora d'enregistrar els obituaris.

Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.	Any	† Viol.	† Malal.
1801	0	5	1808	0	36	1815	1	0
1802	0	12	1809	8	3	1816	0	0
1803	0	5	1810	0	1	1817	1	0
1804	0	9	1811	1	6	1818	0	2
1805	0	32	1812	1	3	1819	0	1
1806	0	22	1813	1	0	1820	0	4
1807	0	13	1814	0	2	Totals	13	26

Si mossèn López va ser exhaustiu, els efectes de l'epidèmia a Vilallonga del Camp es deixaren notar sobretot els anys precedents a 1809. De les tretze morts violentes, tres són ocasionades pels francesos (dues el 1809, i una altra el 1813). També s'hi haurien d'afegir un grapat de morts per accident, una el 1801, una altra el 1803, un sobrepert el 1804, una altra el 1807 (es tractava d'Isabel Mestre Borrell, de 56 anys, «ofegada en lo cup de casa sua») i dues més el 1818. Les malalties que esdevenien mortals en els feligresos, eren d'allò més diverses. Catorze de les morts per malaltia el 1805 foren degudes a «febres» (que podien ser «ardents», «pútrides» o «catarrals»), els anys anteriors, també n'hi havia hagut algunes, i en els posteriors continuà el degotall: set el 1806, tres el 1807, i vuit el 1808. També n'hi havia per: tercianes, tos, i en els infants, «cucs» i «dentició». Menys corrents, eren: apoplexia, asma, «barretes», còlera morbo, diarrea, dolor de pleura, epilèpsia, «frenesí», hidropesia, inflamació d'intestins o de pit, pigota, tisis, i en els infants, erisipela i «espalma».

Passem a les morts violentes. El 14 de novembre de 1801 va morir Josep Massó, pagès de vint-i-vuit anys, «de una ferida penetrant de necessitat mor-

293. RIERA [1994] 45. En el rectorologi de la vila ocupa el número 21. Regentà la parròquia entre 1792 i 1831 i també entre 1835 i 1847. Segons aquesta autora, Mn. López abandonà la parròquia entre 1810-1815, acompanyant l'arquebisbe (p. 36).

tal». El març de 1809, i tot referint-se a cinc de les morts violentes d'aquell any (Josep Badia, Domingo Figuerola, Francisco Cullaré, Miquel Ciurana i Miquel Martí), mossèn López anotava que «Las quatre immediatament sobrenotats que en compañía de molts altres habitants de esta vila anaren de somaten per-a assistir en la campaña que se tingué contra los francesos en lo Pont de Goy, lo expressat dia vint y sinch de febrer, los mataren al regressar a esta, no havent-se pogut saber si foren morts per los nostres soldats o per los francesos». El 19 de març d'aquell any, també moria Josep Bellver Baldrich, de vint-i-quatre anys, que «morí repentinament de un colp de bala disparada dels francesos». El 6 de febrer de 1811, mataren Francisco Montserrat, soldat de trenta anys que «morí ferit de un fusilaso»; el 27 de gener de 1812, ho féu Pere Segur, batlle de la vila, que «fou mort de un cop de trabuch cerca las vuit horas de la nit, y dins la cuyna de sa pròpia casa». El 22 de desembre de 1812, es celebraren els funerals per l'ànima de Jaume Martí, mort el primer dia d'octubre de 1807 a l'hospital de Vila-seca, «havent anat de somaten destinat entre Cambrils y lo Hospitalet [...]». Finalment, el 24 de juliol de 1813, va morir el pagès de trenta-tres anys Francisco Forns, «dels Garidells portaren a ésta vila ferit de un cop de pistola que li disparà un soldat de cavall francès».²⁹⁴

Segons la crònica de BOSCH CARDELLACH, els francesos entraren a Vilallonga el 19 d'agost de 1810, però s'hi degueren estar poc temps, ja que el 28 següent Vilallonga era quarter general de l'exèrcit espanyol; a mitjan novembre de 1811 hi tornaven a ser els francesos.²⁹⁵

Vila-rodona

A l'extrem interior de l'Alt Camp, Vila-rodona és al costat del Penedès, prop del riu Gaià que travessa el terme de nord a sud, i queda limitat per la serra de Montmell. És a 260 metres d'alçada i el terme comprèn la Serra, Mas d'en Bosc, Mas de l'Alzinet, Vilardida i manta masos deshabitats.²⁹⁶ El 1787 el Cens de Floridablanca li assenyalava un total de 1.428 habitants,²⁹⁷ xifra que a quinze anys de l'estimació que fem a través del càlcul de la TN del 45×1.000, que ens dóna 1.413 habitants, coincideix prou. També la visita pastoral de 1804, assegura l'existència de 1.130 ànimes de comunió, que es converteixen en 1.338,

294. AHA, *Vilallonga del Camp*, caps 124, núm. 178, Òbits (1747-1828), f. 271v., 301, 302, 323v., 325 i 326v.

295. CANALES (cur.) [1988] 18-19, 20 i 34.

296. *Tarragona* [2000] 367, GEC, XXIV, 171.

297. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 300.

si hi afegim el 18'42 percentual corresponent a les no-ànimes (infants menors).²⁹⁸

Vila-rodona*	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incògnits	† Cossos albat ^{**} %		
1801	76	11	51	+25			24	27 ^{***}	52'94
1802	66	8	60	+6			28	32	53'33
1803	53	15	70	-17			32	38	54'28
1804	59	11	61	-2			42	19	31'14
1805	64	14	57	+7			32	25	43'85
1806	66	16	62	+4			27	35	56'45
1807	60	12	71	-11			33	38	53'52
1808	68	16	58	+10			33	25	43'10
1809	54	17	157	-103			99	58	36'94
1810	76	37	58	+18			32	26	44'82
1811	83	20	86	-3			42	44	51'16
1812	62	17	166	-104			92	74	44'57
1813	77	13	54	+23			18	36	66'66
1814	87	3	53	+34			13	40	75'47
1815	86	7	35	+51			13	22	62'85
1816	75	8	56	+19			25	31	55'35
1817	80	6	52	+28			12	40	76'92
1818	71	18	52	+19			20	32	61'53
1819	89	24	91	-2			17	74	81'31
1820	101	13	78	+23			34	44	56'41
TOTALS	1.453	286	1.428	+25	[14] [§] [0'96%]	[15] ^{§§} [1'03%]	668	760	53'22
Totals (1801-1805)	318	59	299	+19			158	141	47'15
Totals (1808-1814)	507	123	632	-125			329	303	47'94

* Extraiem les dades de: SANTESMASES [1984] 100-101.

** Hem agafat els òbits corresponents a minyons menors de deu anys. SANTESMASES [1984] 81-82.

*** Al llibre de Santesmases, apareixen comptabilitzats setanta-dos albat, xifra impossible si tenim en compte que el nombre total d'òbits és de cinquanta-un. Hem suposat que la xifra de la casella

298. SANTESMASES [2007] 17.

«1 mes-1 any», 50, estava equivocada i havia de ser 5 i no 50, ja que computant la filera amb cinc, dona exactament els cinquanta-un decessos de l'any. Així, els difunts menors de deu anys, sumen vint-i-set.

§ És una estimació que resulta de dividir els setanta-tres parts múltiples de tot el segle XIX (SANTESMASES [1984] 94) per cinc, per tal d'obtenir-ne una cinquena part proporcional al vicenni que analitzem.

§§ És una estimació que resulta de la regla de tres aplicada als trenta-vuit fills de pares incògnits de la primera meitat de segle. SANTESMASES [1984] 94.

La població de Vila-rodona va patir els períodes de crisi amb intensitat similar a la de la majoria de les comunitats del Camp de Tarragona. Veiem unes anyades regressives a l'inici del vicenni (1803 i 1804) i també, evidentment, el 1809 i el 1812 (que presenten els pitjors balanços vegetatius, -103 i -104, respectivament, i un major nombre d'òbits, 157 i 166). Vila-rodona era molt sensible a les epidèmies i sofrí especialment la de 1804-1805, com ens confirmà en el seu llibre el metge de la vila Francesc Guasch, que en féu un acurat seguiment i elevà a més de 270 els afectats.²⁹⁹ També la de 1809, en què a mitjan agost ja havien traspassat, segons la visita pastoral, 144 vilardonins.³⁰⁰ No es quedà enrere el brot de 1819, essent tercer en el rànquing de mortalitat, amb 91 decessos, i un creixement vegetatiu negatiu, de -2. De fet, el creixement vegetatiu general, encara que positiu, resulta baixíssim, ja que dels +215 que se li podrien suposar, en presenta només +25. El primer lustre ja mostrava un CV baix de +19, quan hagués pogut ser de +50, però el que acabà d'arrossegar el balanç vegetatiu fins a la zona negativa fou el període corresponent a la Guerra del Francès, que és de -125. Al final, i com acostuma a passar, entre 1809 i 1812 es destarota la progressió vegetativa de la vila (amb els 323 decessos, que corresponen al 22% del total d'òbits), i la única diferència és que per Vila-rodona fou pitjor l'any 1812 que no pas el 1809, encara que les xifres són semblants.

El percentatge dels albatos és sensiblement superior al dels cossos (53'22%), però passa a ser a l'inrevés en el període corresponent a la Guerra del Francès, quan aquest tant per cent baixa fins a sis punts (47'15%) i ens demostra un cop més com els estralls epidèmics i militars provocaren un augment de la mortalitat adulta.

299. SANTESMASES [2007]18-34.

300. SANTESMASES [2007]46.

Vila-rodona	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	63'6	64'8	79	83'2	72'65
Estimació de la població (TN 45×1.000)	1.413	1.440	1.755	1.848	1.614
Mitjana dels matrimonis	11'8	19'6	12	13'8	14'3
Mitjana dels òbits	59'8	81'2	78'8	65'8	71'4
Ràtios bap./matrimonis	5'3	3'3	6'5	6	5

L'evolució dels naixements, vista a través de les mitjanes per quinquennis de baptismes és d'augment constant i progressiu. La població passa dels poc més de 1.400 habitants als 1.440 el segon quinquenni, i als 1.755 el tercer; acaba els vint anys amb uns 1.850 residents aproximadament.³⁰¹ Quant a l'evolució dels òbits, val a dir que s'ajusta a la situació de crisi generalitzada, ja que experimenta un ascens notable —de 59'8 a 81'2, més de vint punts— en el primer quinquenni corresponent al període de guerra (1806-1810), i ja després inicia el descens, molt lent en el següent quinquenni (78'8, només baixa dos punts i mig), però que en els últims anys arriba a 65'8, tretze punts per sota i només a sis de diferència de la primera mitjana amb què s'encetà el vicenni.

La relació d'ANTONI BOSCH CARDELLACH apunta el fet que Vila-rodona fou una de les viles saquejada pels napoleònics el 20 de febrer de 1809, com també ens ho confirma la documentació parroquial: «Los francesos quant entraren a 21 de febrer de 1809 tot ho robaren». A primers d'abril de 1811, hi tornaren a sojornar, i també a finals d'agost, moment en què convergí tota una divisió napoleònica. El 23 de juny següent, fou seu d'un consell de guerra espanyol i hi sojornaren tot l'exèrcit manat per Campo Verde i Eroles. A mitjan desembre, fou considerada vila insolvent, i per tant va rebre la visita d'una comissió militar francesa que s'endugué al Vendrell alguns vilatans.³⁰²

J. SANTESMASES afirmava que a principis de segle la població vilarodoni-
na ratllava els 1.500 habitants, dada amb què coincidim, i també deia que el 1834, havia descendit fins els 1.382.³⁰³ En tot cas, i a la vista de les estimacions poblacionals calculades a partir de la TN del 45×1.000, podem assegurar que aquest descens no es produí ni per la Guerra del Francès, ni per les epidèmies de començament de segle, ni tan sols que es produí en les dues primeres dècades que estudiem, hauria hagut de ser, en tot cas, a la dècada dels anys vint o a

301. 1.235 segons el cens de 1822. ADSERÀ [1986] 151.

302. CANALES (cur.) [1988] 12, 26, 30, 33 i 35; i SANTESMASES [2007]43.

303. SANTESMASES [1984] 75.

inici de la següent. Les estimacions calculades remunten progressivament la xifra d'habitants sense voler dir, és clar, que la vila no patís l'entrada de les tropes franceses de manera tràgica, com ho documenten els 166 morts de 1812, més ocasionats per la fam que generà el conflicte armat que per efecte directe de les bales enemigues.³⁰⁴

Vila-seca de Solcina

A pocs metres del mar, entre Tarragona i Reus, està situat el municipi de Vila-seca, de qui depenien la Plana, Barenys, les Franqueses de Vilafortuny, les Comes d'Ulldemolins i les platges de la Pineda i de Salou (municipi independent des de 1989). La vila es troba en terreny pla (a uns 45 metres d'alçada), travessada pel barranc de Barenys. Els habitants que tenia la vila el 1787, segons el Cens de Floridablanca, eren uns 2.743.³⁰⁵ Veurem que a principis del segle XIX, l'estimació poblacional calculada a partir de la TN del 45×1.000, ens resitua la població en els 2.866.

Vila-seca de Solcina	*	=	†	Creix. veg.	Parts múlt.	Fills incòg.	† Cossos albat %		
1801	157	31	128	+29	5	1	55	73	57'03
1802	118	14	234	-116	2	0	112	122	52'13
1803	120	39	163	-43	1	0	68	95	58'28
1804	125	44	94	+31	2	0	46	48	51'06
1805	125	21	88	+37	0	1	42	46	52'27
1806	115	29	88	+27	1	1	47	41	46'59
1807	116	24	97	+19	5	2	41	56	57'73
1808	129	22	97	+32	1	0	27	70	72'16
1809	87	47	437	-350	3	1	253	184	42'10
1810	147	44	104	+43	3	4	44	60	57'69
1811	121	34	128	-7	1	2	70	58	45'31
1812	107	43	128	-21	2	1	73	55	42'96
1813	139	44	127	+12	2	3	45	82	64'56
1814	164	24	122	+42	2	2	41	81	66'39
1815	147	25	49	+98	2	3	23	26	53'06

304. SANTESMASES [1984] 85.

305. *Floridablanca. 1787* [1969] I, 506 i 503. Al nucli vilasecà (2.729 habitants) li hem afegit l'agregat de Mascalbó (14).

1816	149	34	80	+69	2	3	32	48	60
1817	149	27	88	+61	1	2	40	48	54'54
1818	134	53	109	+25	1	1	49	60	55'04
1819	148	45	224	-76	1	1	86	138	61'60
1820	281	29	132	+149	1	0	70	62	46'96
TOTALS	2.778	673	2.717	+61	38	28	1.264	1.453	53'47
					1'36%	1%			
Totals (1801-1805)	645	149	795	-150	10	2	323	384	48'30
					1'55%	0'31%			
Totals (1808-1814)	894	258	1.143	-249	14	13	553	590	51'61
					1'56%	1'45%			

A primera vista, s'aprecien dos clars períodes de crisi demogràfica en la tau-la corresponent a Vila-seca, un a principis del vicenni, l'epidèmia del binomi 1802-1803, que costà un retrocés de quasi -160; l'altre en el període comprès durant la Guerra del Francès, també amanida amb una forta epidèmia de febre tifoide el 1809 i misèria i fam el 1812, que se saldà amb un retrocés de -378. La resta d'anys, llevat del 1819 en què també es registra un balanç vegetatiu negatiu, s'obtenen bons resultats de creixement vegetatiu, fins a contrarestar la davallada i assolir un CV general de +61. No obstant això, aquest es queda molt curt (hauria pogut aproximar-se més al referent de +410), però recupera posicions, i ho fa gràcies als últims anys del vicenni que registren un apreciable ascens de la natalitat.

L'any més negatiu, com sempre, és el 1809 (437 decessos i un CV de -350); el 1812 (128 decessos, CV de -21) no el segueix de manera immediata, sinó darrere de 1802 (234 decessos, CV de -116). Tot i això, el percentatge d'òbits sobre el total, que apleguen 1809 i 1812, és superior al 20%, és a dir, una cinquena part. Efectivament, aquest període que correspon a la Guerra del Francès registra una de les pitjors xifres de CV de les quaranta parròquies, amb un -249, quan l'ideal hagués estat +90. Aquest és un clar indicador de la crisi demogràfica que va viure la vila. Val a dir que en el primer lustre el CV també resulta desastrós (-150), cosa que sembla confirmar que Vila-seca acusava molt els períodes epidèmics.

La taxa de fills de pares incògnits la trobem força baixa per tractar-se d'una vila enmig del camí ral i oberta a un port de platja, un escàs 1% (recordem que el nostre referent és l'1%), encara que augmenta en el període de guerra fins a l'45%. El percentatge dels albats també compleix la premissa d'indicar crisi demogràfica, ja que disminueix un punt i mig durant el període de guerra

(53'47% és el percentatge d'albats del vicenni, i 51'61% és el corresponent al període 1808-1814). Fixem-nos còm l'any 1809, concretament, registra el percentatge d'albats més baix (42'1%), i l'igualava el corresponent a 1812 (42'9%).

Vila-seca de Solcina	1801-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1801-1820
Mitjana dels baptismes	129	118'8	135'6	172'2	138'9
Estimació de la població (TN 45×1.000)	2.866	2.640	3.013	3.826	3.086
Mitjana dels matrimonis	29'8	33'2	34	37'6	33'65
Mitjana dels òbits	141'4	164'6	110'8	126'6	135'85
Ràtios bapt./matrimonis	4'3	3'5	3'9	4'5	4'1

L'evolució de la població a través de les mitjanes per quinquennis, ens mostra, en el cas dels baptismes, una petita regressió en el segon quinquenni (quan s'entra en el període corresponent a la Guerra del Francès). La població passà dels 2.866 als 2.640 habitants. A la segona meitat del vicenni s'inverteix aquesta dinàmica i encara en període de guerra el nombre de residents augmentà fins a depassar els 3.000, i a finals del vicenni, ja passava dels 3.800, bastant per damunt dels 600 veïns que consten en el cens de 1822.³⁰⁶ Les mitjanes dels òbits segueixen la dinàmica que hem trobat en moltes viles del Camp de Tarragona, un augment considerable al passar al segon quinquenni (primer del període de guerra), en aquest cas de vint-i-tres punts, un descens notable al tercer quinquenni, de 164'6 passa a 110'8 (cinquanta-quatre punts de regressió), i una lleugera estabilització en els últims anys, que en el cas que ens ocupa consisteix en un nou ascens de setze punts; la mitjana general dels òbits es fixa en els 135'8.

Els eclesiàstics que regentaren la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca fins el 1809 feren constar només en algunes partides d'òbit la causa de la mort, una dada interessant que, tanmateix, queda invalidada pel fet que, pel que sembla, ho van fer sense cap ànim d'exhaustivitat. Amb tot, consten disset morts per malaltia el 1808 i catorze el 1809, la majoria per febre pútrida (set el 1808 i onze el 1809). Entre les causes de mort més comunes, esmentaven l'apoplexia, el dolor pleurític, la inflamació, el mal de costat, les tercianes, etc. Menys comuns són: l'erisipela, el flux de sang, l'«ofegó», la tisi pulmonar... A partir de febrer de 1809 els eclesiàstics a cura de qui anaven els obituaris (mossèn Josep

306. ADSERÀ [1986] 151, IGLÉSIES [2002] 70. Com ja hem fet notar en apartats corresponents a d'altres poblacions, també aquí hauríem d'utilitzar un multiplicador més alt (6'4) per assimilar ambdues xifres.

Lluch, mossèn Domingo Ferratges i mossèn Ramon Marraco),³⁰⁷ ja no solen anotar la causa de la mort. També consten dues morts violentes a mans dels francesos el 1811, i quatre d'accidentals, dues el 1808 (una per sobrepert), una altra el 1809 (també de sobrepert), i una última el 1812. Les dues morts violentes potser coincideixen amb les dels quatre pescadors d'anguiles que capturaren els francesos a l'entrar a Vila-seca, el maig de 1811, que van ser afusellats perquè els francesos van creure que desviaven les aigües de les sèquies per tal de proporcionar-la a l'esquadra britànica.³⁰⁸

Els escassos comentaris relatius a la conjuntura de guerra i d'epidèmia que patia el país no són representatius d'una vila com Vila-seca, gran i enmig del camí ral; pel que fos, els regents de la parroquial van preferir ser cauts, i només se n'estaren el 19 de gener de 1812, poc després d'una batalla, en què morí un «bagatger que digueren sos companys era natural de Tiberu, morí en la batalla tinguérem en esta vila los españoles y francesos». A més del *bagatger*, també hi moriren un soldat i un atambor.³⁰⁹ Mossèn Babot, en el *Repertori*, data la batalla el dia 20 i parla d'una desfeta francesa que els costà més de 200 homes, xifra que no es pot confirmar pas en altres fonts.³¹⁰

El text redactat per BOSCH CARDELLACH diu que els francesos hi arribaren el 19 d'agost de 1810, i dos dies després hi hagué una important topada, prop de la vila, a conseqüència de la qual els francesos s'hagueren de replegar a Reus, per l'acció dels vaixells de la costa. Al maig de 1811, inici del setge a Tarragona, els francesos demanaven a Valls, Riudoms i Vila-seca més racions, més llegums, més arròs i escales, i s'enduien llençols i matalassos per als seus hospitals.³¹¹

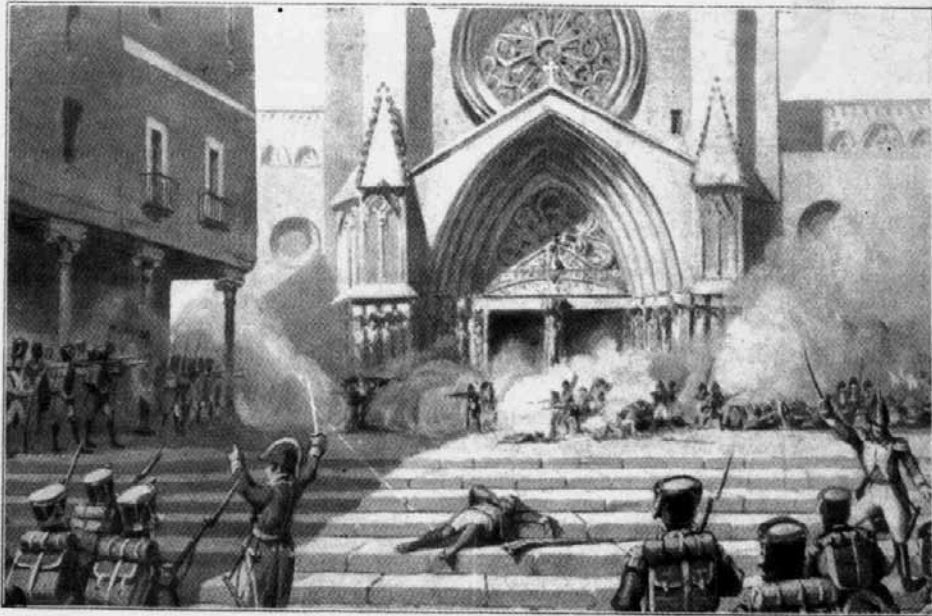
307. Vegeu JORDÀ (cur.) [1992] 79.

308. MORELL [1990] 150, que cita la *Topografia mèdica* del doctor Agustí Gibert.

309. Arxiu Parroquial de Vila-seca, *Òbits*, III (1799-1818), s/f. Sobre aquesta batalla, vegeu MELERO [2000].

310. JORDÀ (cur.) [1992] 28; també MORELL [1990] 150, extret igualment de Gibert. El rector de Bràfim elevava la xifra de presoners francesos a 562, «Fue la victoria completa». CANALES (cur.) [1988] 35. També ho reproduïxen MORELL; VAQUER [2001] 45.

311. CANALES (cur.) [1988] 18, 28 i 35.

En la seva visió de l'atac, l'artista Francesc Blanch ens fa observar l'ordre que dona un cap de les forces enemigues.

(*"Historia General de Catalunya"*. M. Serra i Arbós. Barcelona.)

Font: Biblioteca – Hemeroteca Municipal de Tarragona

II. Taula general de resultats

Anomenem *taula general* al quadre que aplega els resultats sumats de la mostra de quaranta parròquies que estudiem. Està organitzada en els següents apartats: 1) localitat, 2) població estimada a partir de la taxa de natalitat del 45×1.000 , 3) nombre total de baptismes de la mostra corresponents al vicenni 1801-1820 i, separat per barra (/), el nombre total de baptismes de la mostra del període crític, 1808-1814, i en negreta el tant per cent, 4) el mateix, amb el nombre total de matrimonis, 5) el mateix, amb el nombre total d'òbits, 6) nombre d'òbits corresponent als anys 1809 i 1812, amb especificació del percentatge que representa respecte del total d'òbits de cada parròquia en concret, 7) nombre d'albats de cada parròquia al llarg del vicenni 1801-1820 i, separat per la barra, els del període crític, ambdues xifres amb l'especificació dels respectius tant per cent respecte del nombre total d'òbits de cada parròquia, 8) el mateix, amb els parts múltiples, 9) el mateix, amb els fills de pares incògnits.

Localitat	Pobla- ció	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
L'Albiol	341	307 /110 35'8%	77 /32 41'5%	157 /55 35%	18 11'4% 13 8'2%	68 43'31% /23 41'8%	1 0'32% /0 0%	8 2'60% /2 1'81%
Alcover	3.083	2.775 /931 33'54%	/-	/-	-	/-	30 1'08% /9 0'96%	32 1'15% /15 1'61%
L'Aleixar	1.043	939 /288 30'6%	233 /63 27%	897 /360 40'1%	129 14'3% 60 6'6%	452 50'39% /184 51'11%	7 0'74% /1 0'34%	9 0'95% /6 2'08%
L'Argilaga	128	116 /37 31'89%	26 /16 61'53%	133 /75 56'39%	38 28'57% 9 6'76%	59 44'36% /26 34'66%	1 0'86% /0	0 0%
Les Borges del Camp	922	821 /240 29'23%	-	677 /277 40'91%	107 15'8% 32 4'7%	373 55'09% /133 48'01%	9 1'09% /1 0'41%	8 0'97% /6 2'50%
Botarell	462	416 /133 31'97%	71 /16 22'54%	336 /133 39'58%	26 7'73% 18 5'35%	164 48'80% /63 47'36%	8 1'92% /5 3'75%	3 0'72% /0 0%
Bràfim	1.143	1.029 /300 29'15%	263 /102 38'78%	1.069 /540 50'51%	247 23'10% 94 8'79%	576 53'88% /258 47'77%	5 0'48% /1 0'33%	11 1'06% /3 1'00%
Cabra del Camp	730	657 /224 34'09%	175 /69 39'42%	594 /259 43'43%	73 12'28% 55 9'25%	291 48'98% /112 43'41%	3 0'45% /3 1'34%	9 1'36% /2 0'89%

Localitat	Pobla- ció	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
Cambrils	2.193	1.974	419	1.788	237	952	9	32
		/713	/138	/739	13'25%	53'24%	0'45%	1'62%
		36'11%	32'93%	41'33%	104	/404	/5	/11
El Catllar	1.074	967	241	1.035	174	489	2	4
		/330	/197	/504	16'81%	47'24%	0'20%	0'41%
		34'12%	81'74%	48'69%	131	/184	/0	/1
Constantí	2.315	2.084	565	2.163	539	1.227	4	23
		/672	/217	/1.124	24'91%	56'72%	0'19%	1'10%
		32'24%	38'40%	51'96%	126	/590	/1	/11
Creixell	694	625	140	472	65	239	3	17
		/190	/53	/189	13'77%	50'63%	0'48%	2'72%
		30'4%	37'85%	40'04%	33	/80	/0	/5
Figuerola del Camp	406	366	-	308	45	149	1	4
		/153		/119	14'61%	48'37%	0'27%	1'09%
		41'80%		38'63%	22	/47	/0	/2
Els Garidells	346	312	75	287	46	140	3	2
		/98	/27	/140	16'02%	48'78%	0'96%	0'64%
		31'41%	36%	48'78%	37	/65	/0	/2
La Masó	247	223	48	201	17	118	2	2
		/66	/16	/65	8'45%	58'70%	0'88%	0'88%
		29'59%	33'33%	32'33%	14	/30	/2	/1
El Milà	207	187	59	169	21	88	3	4
		/63	/29	/78	12'42%	52'07%	1'6%	2'13%
		33'68%	49'15%	46'15%	14	/35	/1	/3
					8'28%	44'87%	1'58%	4'76%

Localitat	Població	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
La Mus-sara	190	171 /66 38'59%	52 /23 44'23%	87 /40 45'97%	16 18'39% 4 4'59%	40 45'97% /20 50%	0 0%	1 0'58% /1 1'51%
Nulles	406	366 /102 27'86%	93 /39 41'93%	306 /164 53'59%	64 20'91% 31 10'13%	149 48'69% /64 39'02%	1 0'27% /0 0%	5 1'36% /1 0'98%
Perafort	391	352 /92 26'13%	80 /16 20%	259 /112 43'24%	67 25'86% 18 6'94%	123 47'4% /41 36'60%	2 0'56% /0 0%	5 1'42% /1 1'08%
Picamoi-xons	333	300 /98 32'66%	74 /33 44'59%	156 /77 49'35%	1 0'64% 18 11'53%	107 49'30% /- 1'02%	6 2% /1 1'02%	[7] [2'33%] /-
La Pobla de Montornès	975	878 /298 33'94%	222 /75 33'78%	656 /329 50'15%	108 16'46% 56 8'53%	353 53'81% /171 51'97%	3 0'34% /1 0'33%	3 0'34% /1 0'33%
Puigdelfí	136	123 /28 22'76%	34 /13 38'23%	136 /59 43'38%	38 27'94% 6 4'41%	69 50'73% /23 38'98%	2 1'62% /0 0%	0 0%
Puig-tinyós	[455]	[456] [†] /93 [20'39%]	121 /43 35'53%	479 /170 35'49%	54 11'27% 46 9'6%	276 57'62% /75 44'41%	2 [0'43%] /1 1'07%	6 [1'31%] /1 1'07%
Reus	20.891	18.802 /7.002 37'24%	3.918 /1.518 38'74%	15.060 /7.113 47'23%	2.080 13'81% 925 6'14%	7.980 53'98% /[3.117] [45'82%]	116 0'61% /19 0'46%	681 3'62% /110 2'71%

* Treballem sobre disset dels vint anys de baptismes (1801-1817).

Localitat	Pobla- ció	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
La Riba	901	811 /282 34'77%	175 /54 30'85%	586 /188 32'08%	45 7'67% 33 5'63%	341 58'19% /102 54'25%	5 0'61% /1 0'35%	0 0%
Riude- canyes	964	868 /278 32'02%	186 /63 33'87%	763 /295 38'66%	87 11'40% 39 5'11%	454 59'50% /167 56'61%	8 0'92% /4 1'43%	5 0'57% /0 0%
El Rourell	384	346 /115 33'23%	90 /37 41'11%	290 /136 46'29%	56 19'31% 9 6'61%	179 61'72% /78 57'35%	7 2'02% /2 1'73%	4 1'15% /3 2'60%
La Secuita	524	472 /165 34'95%	104 /51 49'03%	374 /193 51'60%	69 18'44% 36 9'62%	195 52'13% /92 47'66%	7 1'48% /3 1'81%	3 0'63% /3 1'81%
La Selva del Camp	3.751	[3.377] /1.112 32'92%	703 /239 33'99%	2.860 /1.177 41'15%	346 12'09% 186 6'50%	1.768 61'81% /641 54'46%	19 0'56% /3 0'26%	31 0'91% /9 0'80%
Siurana de Prades	220	198 /70 35'35%	45 /15 33'33%	132 /57 43'18%	22 16'66% 14 10'60%	52 39'39% /18 31'57%	0 0%	0 0%
Tarragona	10.255	9.231 /3.590 38'89%	2.133 /1.025 48'05%	7.177 /4.222 58'82%	2.126 29'62% 45 0'62%	3.845 53'57% /1.981 46'92%	59 0'63% /17 0'47%	500 5'41% /293 8'16%
Torre- dembarra	2.116	1.905 /497 26'08%	413 /179 43'34%	1.501 /687 45'76%	271 18'05% 63 4'20%	749 49'90% /295 43'19%	13 0'68% /2 0'31%	41 2'15% /25 3'88%

Localitat	Pobla- ció	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
Vallmoll	1.288	1.160 /366 31'55%	271 /107 39'48%	1.097 /498 45'39%	229 20'87% 46 4'19%	628 57'24% /253 50'80%	10 0'86% /6 1'63%	8 0'68% /5 1'36%
Valls	10.112	9.101 /2.955 32'46%	2.007 /883 43'99%	7.717 /3.208 41'57%	1.092 14'15% 456 5'90%	4.737 61'36% /1.794 55'92%	64 0'70% /21 0'71%	97 1'06% /47 1'59%
Vespella de Gaià	248	224 /87 38'83%	[64]* /26 40'62%	[247] /[104] [42'10%]	30 [12'09%] - [58'33%]	[141] [57'14%] /[68] [0%]	1 0'44% /0 0%	4 1'78% /2 2'29%
Vilabella	1.148	1.034 /339 32'78%	282 /99 35'10%	992 /526 53'02%	163 16'43% 140 14'11%	586 59'07% /292 55'51%	7 0'67% /3 0'88%	7 0'67% /5 1'47%
Vilafor- tuny	47	43 /10 23'25%	21 /10 47'61%	50 /23 46%	4 8% 5 10%	21 43'02% /8 34'78%	0 0%	0 0%
Vilallonga del Camp	1.043	939 /299 31'84%	-	856 /418 48'83%	167 19'50% 36 4'20%	479 55'95% /216 51'67%	5 0'53% /2 0'66%	12 1'27% /7 2'34%
Vila- rodona	1.614	1.453 /507 34'89%	286 /123 43%	1.428 /632 44'25%	157 10'99% 166 11'62%	760 53'22% /303 47'94%	[14] [0'96%] /-	[15] [1'03%] /-
Vila-seca de Solcina	3.086	2.778 /894 32'18%	673 /258 38'33%	2.717 /1.143 42'06%	437 16'08% 128 4'71%	1.453 53'47% /590 51'61%	38 1'36% /14 1'56%	28 1% /13 1'45%

* La sèrie de matrimonis només conté tretze de les vint xifres (1809-1820), i la de defuncions, la meitat (1808-1811 i 1815-1820).

	Pobla- ció	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Albats	Parts múlt.	Fills incòg.
Totals	76.812	[69.186] /23.893 34'53%	[14.439] /5.904 40'88%	[56.213] /26.241 44'68%	9.511 16'91% 3.268 5'81%	[30.877] 54'92% /[12.643] 48'32%	480 0'69% /129 0'53%	1.631 2'35% /597 2'49%
Mitjanes	1.920	[1.724] /597	[401] /164	[1.405] /672	243 /86	[791] /[332]	12 /3	40 /15
Mitjanes sense les tres capitals de comarca	960	[866] /279 32'27%	[193] /75 38'83%	[729] /324 45'78%	117 16'48% /52 16'20%	[397] 54'51% /164 50'56%	6'5 0'75% /1'9 0'69%	9'54 1'10% /4'2 1'5%

NOTA: La *població* és la xifra resultant de la TN del 45×1.000, corresponent a tot el període estudiat. (1801-1820). * baptismes; = matrimonis; + òbits. La barra inclinada separa la mateixa dada per a tot el període de la dels anys de guerra (1808-1814). Els percentatges dels totals dels baptismes, matrimonis i òbits, corresponen a la xifra del període del conflicte respecte de la del vicenni (a sobre seu). Els percentatges dels totals d'òbits de 1809 i 1812, dels albats, dels parts múltiples i dels fills de pares incògnits (de la columna sisena a la novena) són respecte del total (d'òbits les dues primeres, i les dues últimes, de baptismes). Si la xifra dels totals apareix entre claudàtors, vol dir que dins la suma hi ha alguna estimació extreta per regla de tres a partir d'una mitjana. Les mitjanes les hem fet dividint una suma pel nombre dels components reals (és a dir, descomptant les parròquies sense xifra), i, a l'hora de fer els percentatges entre dues xifres, hem igualat els components de les dues sumes. Les mitjanes i els percentatges han estat calculats amb dècimes.

Trebalem, doncs, sobre una mostra de quaranta poblacions del Camp de Tarragona, i uns 76.812 individus, entre les quals destaquen les tres capitals de comarca: Tarragona (10.255), Reus (20.891) i Valls (10.112), que sumen 41.258, i representen el 53'7% del total de la mostra, és a dir, més de la meitat. Per això, a més de calcular les mitjanes generals, també hem calculat les mateixes mitjanes, marginant aquestes tres poblacions; per evitar la distorsió que significa incloure aquestes tres grans poblacions.

El nombre total de baptismes de les quaranta parròquies quasi arriba als 70.000 (69.186), quasi 24.000 dels quals, es produïren durant el període crític, i conformen el 34'5%, un percentatge ajustat, ja que la proporció dels set anys crítics (1808-1814), envers els vint de la mostra (1801-1820), és precisament aquesta, 35%. No passa el mateix amb el nombre de matrimonis i amb

el d'òbits, ja que els primers són uns 14.439, i 5.904 en el període crític, que representa un 40'8% i, el segon són uns 56.212, i 26.228 en el període de crisi, que representa un 44'6%. Les defuncions, doncs, són moltes més durant el temps de guerra, en un tant per cent superior als nou punts. També augmenta el nombre de matrimonis, quasi sis punts per sobre del tant per cent proporcional; potser hi trobaríem una explicació en les masses de refugiats que es traslladen d'un indret a un altre, o en la concentració de tropes, ja que cal admetre que l'escenari de guerra portava desenes de milers de combatents regulars, que no deixaven de ser joves en edat fèrtil vinguts al país.

Quant a les mitjanes, hem fet servir més d'un cop la mitjana de població sense comptar les tres capitals de comarca, 960 habitants, quasi un miler, per donar una idea de les poblacions grans i de les menudes. En el següent quadre, exposem les poblacions de les quaranta parròquies (estimades a partir de la taxa de natalitat del 45×1.000), ordenades de major a menor.

Localitat	Població
Reus	20.891
Tarragona	10.255
Valls	10.112
La Selva del Camp	3.751
Vila-seca	3.086
Alcover	3.083
Constantí	2.315
Cambrils	2.193
Torredembarra	2.116
Vila-rodona	1.614
Vallmoll	1.288
Vilabella	1.148
Bràfim	1.143
El Catllar	1.074
L'Aleixar	1.043
Vilallonga del camp	1.043
La Pobla de Montornès	975
Riudecanyes	964
Les Borges del Camp	922
La Riba	901

Localitat	Població
Cabra del Camp	730
Creixell	694
La Secuita	524
Botarell	462
Puigtinyós	[455]
Figuerola del Camp	406
Nulles	406
Perafort	391
El Rourell	384
Garidells	346
L'Albiol	341
Picamoixons	333
Vespella de Gaià	248
La Masó	247
Siurana de Prades	220
El Milà	207
La Mussara	190
Puigdelfí	136
L'Argilaga	128
Vilafortuny	47

III. Creixement vegetatiu i fecunditat

La diferència entre baptismes i òbits és el que denominem creixement vegetatiu [CV]. Sol ser positiu i progressiu, llevat, és clar, d'aquelles etapes en les quals la població ha patit alguna crisi (epidèmica, de subsistències, militar, etc.). En el decurs de la nostra investigació, hem trobat una curiosa anotació que ens mostra com veien la qüestió alguns regents parroquials: «Nota: En lo any 1816 han nat 21 criatures, de estas 16 miñonas y 5 miñons, y han mort 7, a saber: un home, un noy, tres donas y tres noyas; resulta una ganànsia de 14 parroquians.»³¹²

Pel que fa a la fecunditat, per la naturalesa del buidatge que hem fet servir en el nostre estudi, no podem aspirar més que a calcular-la a partir de la simple ràtio de baptismes/matrimonis,³¹³ és a dir, la mitjana de naixements per unions.

Creixement vegetatiu [CV]

En la següent taula, a més de la localitat (i entre parèntesis la inicial de la comarca) i les xifres de baptismes, matrimonis i òbits dels dos períodes contrastats (el vicenni 1801-1820 i el període crític de la Guerra del Francès, 1808-1814, separats per una barra), hem afegit els CV dels dos períodes i finalment, les ràtios de baptismes per matrimonis, també dels dos períodes (separats amb la barra).

312. AHA, *Aiguamúrcia*, capsa 1, núm. 4, Baptismes (1816-1843), f. 12v. La nota estava inserida en el lloc de les partides corresponents a gener de 1817.

313. El millor hauria estat poder fer la reconstrucció de famílies (GUAL [1993c] 117), però aquest sistema exigeix tal quantitat de recomptes que de cara a les estrictes pretensions del nostre estudi han estat inviables.

Localitat	*	=	†	Creix. veg.	Ràtio = / *
L'Albiol (BC)	307 /110	77 /32	157 /55	+150 /+55	3'9 /4'3
* Alcover (AC)	2.775 /931	/-	/-	/-	/-
L'Aleixar (BC)	939 /288	233 /63	897 /360	+42 /-72	4 /4'7
L'Argilaga (T)	116 /37	26 /16	133 /75	-17 /-39	4'4 /3'5
Les Borges del Camp (BC)	821 /240	/-	[677] /277	[+144] /-37	/-
Botarell (BC)	416 /133	71 /16	336 /133	+80 /0	5'8 /3'3
Bràfim (AC)	1.029 /300	263 /102	1.069 /540	-40 /-240	3'9 /3'2
Cabra del Camp (AC)	657 /224	175 /69	594 /258	+63 /-34	3'7 /3'4
Cambrils (BC)	1.974 /713	419 /138	1.788 /739	+186 /-26	4'7 /5'1
El Catllar (T)	967 /330	241 /197	1.035 /504	-68 /-174	4 /3'3
Constantí (T)	2.084 /672	565 /217	2.163 /1.124	-79 /-452	3'6 /3'2
Creixell (T)	625 /190	140 /53	472 /189	+153 /+1	4'4 /4'1
Figuerola del Camp (AC)	366 /153	-	308 /119	+58 /+34	-
Els Garidells (AC)	312 /98	75 /27	287 /140	+25 /-42	4'1 /4
La Masó (AC)	223 /66	48 /16	201 /65	+22 /+1	4'7 /5'4
El Milà (AC)	187 /63	[59] /29	[169] /78	+18 /-15	[3'1] /2'3
La Mussara (BC)	171 /66	52 /23	87 /40	+84 /+26	3'2 /3'2
Nulles (AC)	366 /102	93 /39	306 /164	+60 /-62	3'9 /3'6

Perafort (T)	352 /92	80 /16	259 /112	+93 /-20	4'4 /3'5
Picamoixons (AC)	300 /98	74 /33	156 /77	+144 /+22	4 /3'4
La Pobla de Montornès (T)	878 /298	222 /75	656 /329	+222 /-31	3'9 /4'5
Puigdelfí (T)	123 /28	34 /13	136 /59	-13 /-31	3'6 /2'9
* Puigtinyós (AC)	[456] [†] /93	121 /43	479 /170	[-23] /-77	[3'7] /2'7
Reus (BC)	18.802 /7.002	3.918 /1.518	15.060 /7.113	+3.742 /-111	4'7 /4'7
La Riba (AC)	811 /282	175 /54	586 /188	+225 /+94	4'6 /5'3
Riudecanyes (BC)	868 /278	186 /63	763 /295	+105 /-17	4'6 /4'6
El Rourell (AC)	346 /115	90 /37	290 /136	+36 /-21	3'8 /3'6
La Secuita (T)	472 /165	104 /51	374 /193	+98 /-28	4'5 /3'4
La Selva del Camp (BC)	[3.377] ^{**} /1.112	703 /239	2.860 /1.177	[+517] /-65	[4'8] /4'9
Siurana de Prades (BC)	198 /70	45 /15	132 /57	+66 /+13	4'4 /13'4
Tarragona (T)	9.231 /3.590	2.133 /1.025	7.177 /4.222	+2.054 /-632	4'3 /3'6
Torredembarra (T)	1.905 /644	413 /179	1.501 /683	+404 /-39	4'6 /4'1
Vallmoll (AC)	1.160 /366	271 /107	1.097 /498	+63 /-112	4'2 /4'3
Valls (AC)	9.101 /2.955	2.007 /883	7.717 /3.208	+1.384 /-253	4'5 /6'2
* Vespella de Gaià (T)	224 /87	[64] ^{***} /26	[247] /104	[-23] /[-17]	[2'6] /2'8

* Treballem amb disset de les vint xifres de baptisme del període, extrapolant la regla de tres de les de 1801-1817.

** Manca la xifra de baptismes de 1820. S'ha treballat, doncs, amb l'extrapolació per regla de tres del període 1801-1819.

*** En aquesta sèrie de sacramentals, només consten tretze anys de matrimonis sobre vint, i la meitat (deu sobre vint) dels d'òbits. Les xifres, doncs, s'han extrapolat per regla de tres.

Vilabella (AC)	1.034 /339	282 /99	992 /526	+42 /-187	3'6 /3'5
Vilafortuny (BC)	43 /10	21 /10	50 /23	-7 /-13	2 /0'9
Vilallonga del Camp (T)	939 /299	-	856 /418	+83 /-119	-
Vila-rodona (AC)	1.453 /507	286 /123	1.428 /632	+25 /-125	5 /4'9
Vila-seca de Solcina (BC)	2.778 /894	673 /258	2.717 /1.143	+61 /-249	4'1 /3'7
TOTALS	[69.186] /23.893	[14.439] /5.904	[56.212] /26.228	[+10.201] /-3.094	147'3 /147'5
MITJANES	[1.724] /597	[401] /164	[1.441] /672	[+261] /[-79]	4'09 /4'09
MITJANES (sense les capitals de comarca: Tarragona, Reus i Valls)	[866] /279	[193] /75	[729] /324	[+83'9] /[-58'6]	4'05 /4'03

Durant els primers vint anys del segle XIX, a les quaranta parròquies estudiades es van produir 69.186 naixements, 23.893 dels quals foren dins del període crític, i representen el 34'53%. També es contragueren 14.439 matrimonis, 5.904 dels quals, en el període bèl·lic, i són el 40'88%. Finalment, traspassaren un total de 56.212 individus, 26.228 dels quals ho van fer dins del període de crisi, i representen el 44'65%. Contrastem els CV del vicenni amb els del període de guerra, i veurem que els segons solen ser sempre molt més baixos, sovint negatius mentre que els primers són positius. En període de crisi el creixement vegetatiu d'una comunitat era regressiu.

El CV a les quaranta parròquies és de +10.201, força bo, ja que vindria a ser el 14'74% dels naixements, que vol dir que es pot afirmar que un de cada set naixements prosperava i marcava la diferència amb la mortalitat. No podem dir el mateix del període crític, en el qual el CV és de -3.094, és a dir, que la població en lloc d'augmentar va disminuir a un ritme del 4'5% sobre el total de naixements. És important cercar la diferència entre el nombre de baptismes i el CV perquè la mitjana de les quaranta parròquies ens servirà per contrastar aquesta diferència en cada un dels llocs. Si dividim el total de baptismes pel total de CV, el resultat és de 6'78, aquí tenim un de cada set naixements. Entendrem que un CV és bo en una determinada parròquia, quan no sigui més de sis o set vegades menor (en percentatges, és aproximadament un 15%) que

el nombre total de baptismes. Seran bons, per exemple, els CV de l'Albiol o Picamoixons, ja que el seu CV de +150 i +144 són gairebé la meitat del nombre total de baptismes, i no una sisena o setena part. No serà tant bo el de Cambrils, ja que el seu CV +186 és més de deu vegades inferior al nombre total de baptismes (1.974). Serà desastrós el de Constantí, -79, amb un nombre de baptismes superior als 2.000.

El càlcul de les mitjanes ens indica quin seria el resultat si aglutinéssim en una sola població les quaranta de l'estudi. Aquesta població mitjana, hauria tingut uns 1.724 naixements durant aquest primer vicenni del segle XIX, 597 dels quals s'haurien produït dins del període crític; també hauria concertat més de 400 enllaços, 164 dels quals en el període bèl·lic, i, finalment, hauria patit la pèrdua de més de 1.400 veïns, 672 en el període de la Guerra del Francès. Hauria mostrat un CV del +261 al llarg del vicenni, però en el període crític, aquest CV hauria estat del -79, la diferència: +340.

Fecunditat [F]

Pel que fa a la fecunditat, de la mitjana de les ràtios de baptismes/matrimonis obtenim una xifra de 4'09, és a dir, ens posa sobre la pista del fet que cada parella podia tenir una mitjana de quatre fills. És una ràtio sensiblement per sota de la que aconsegueix V. GUAL per a la Conca de Barberà, en el segle anterior, el XVIII (4'9).³¹⁴

Les localitats de la costa

En la següent taula, exposem les mateixes dades que en l'anterior, però només de les sis localitats de la costa estudiades.

314. GUAL [1993c] 118.

Localitat costanera	*	=	+	Creixement vegetatiu	Ràtio = / *
Cambrils (BC)	1.974 /713	419 /138	1.788 /739	+186 /-26	4'7 /5'1
Creixell (T)	625 /190	140 /53	472 /189	+153 /+1	4'4 /4'1
Tarragona (T)	9.231 /3.590	2.133 /1.025	7.177 /4.222	+2.054 /-632	4'3 /3'6
Torredembarra (T)	1.905 /644	413 /179	1.501 /683	+404 /-39	4'6 /4'1
Vilafortuny (BC)	43 /10	21 /10	50 /23	-7 /-13	2 /0'9
Vila-seca de Solcina (BC)	2.778 /894	673 /258	2.717 /1.143	+61 /-249	4'1 /3'7
TOTALS	16.556 23'92% /6.041 25'28%	3.799 26'31% /1.663 28'16%	13.705 24'38% /6.999 26'67%	+2.851 28'01% /-958 30'83%	4 /3'5

Sis poblacions de quaranta representen el 15%, tanmateix, no són aquests els percentatges que obtenim, sinó uns de més alts. Val a dir que una de les poblacions, Tarragona, propicia aquesta distorsió. En el quadre veiem que els naixements són el 23'9% del total (i en el període crític, més del 25%); els matrimonis són el 26'3% (més del 28% en el període crític), i les defuncions representen el 24'38% (26'67% en el període de crisi). Amb el CV també obtenim tants per cent més intensos. El CV de les sis poblacions costaneres és del 28%, i el negatiu corresponent al període de crisi, del 30'8%. Les ràtios de baptismes/matrimonis se situen en el 4 i en el 3'5, respectivament. La diferència entre les mitjanes dels CV dels dos períodes és molt superior a la que ens resultava en la taula completa de les quaranta parròquies (+340), ja que en aquest cas, són +634 punts.

IV. Albats, parts múltiples [PM] i fills de pares incògnits [FI]

Els albats

Els albats eren aquells infants i joves³¹⁵ que morien abans de fer la primera comunió, i per tant, no havien tingut l'ocasió d'esdevenir ànimes. Com que no es consideraven ànimes desapareixia la necessitat d'encomanar-los al Cel, i els enterraments eren ben senzills, sense gaire cerimònia. Traduir aquest concepte doctrinal a una edat determinada no és possible, perquè en cada parròquia el rector oficiava la primera comunió a discreció, quan li anava bé, aprofitant la visita de l'arquebisbe o quan considerava suficientment adoctrinat un determinat grup de menuts, etc. Aquesta circumstància ocasionava no poques disparitats.³¹⁶ D'una banda, podia haver *ànimes* —és a dir, infants que ja havien fet la primera comunió— de deu i dotze anys (com és el cas dels cossos que s'enterren a l'Albiol —Magí Anglès Rabadà, de deu anys, que morí ofegat el 1803— o a Cabra —Josep Canela, de dotze anys, mort el 1810) i, d'altra banda, albats de catorze anys (com el cas que trobem a la Secuita)³¹⁷ o inclús de més edat, de setze o disset anys (segons els compliments pasquals de Pobla de Montornès, de 1815; de Riudecanyes, de 1810, 1815 i 1820 o de Torredembarra, de 1812, 1817 i 1820).

315. La mortalitat infantil s'entén quan l'individu té menys d'un any, la juvenil quan en té més. GUAL [1993c] 275. En aquest treball, hem optat per anomenar *mortalitat infantil* els albats.

316. GUAL [1993c] 275-277 és l'autor que més s'estén en el tema. J. TEIXIDÓ, fixà el pas d'albat a adult en els dotze anys per als homes i en els deu per a les dones, per bé que admet la dificultat d'establir una edat de frontera. TEIXIDÓ [1997] 99-100.

317. AHA, *L'Albiol*, capsa 3, núm. 18, Òbits (1770-1845), f. 65; AHA, *Cabra*, capsa 18, núm. 60, Òbits (1786-1851), f. 76v.; AHA, *La Secuita*, capsa 6, núm. 56, Òbits (1744-1834), s/f.

En més d'una parròquia, el rector enterrava els marrecs en l'interval d'edat dels set als disset anys com a *mig cos*,³¹⁸ un terme interessant, que apunta a un intent de conciliar posicions entre les autoritats eclesiàstiques i els feligresos que es resistien que els fills fossin ànimes abans dels set anys. Hi ha obituàries com els de Vila-rodona, Torredembarra i també Tarragona que inclouen aquest terme de *mig cos*. En aquesta darrera parròquia concretament, els *mitjos cossos* corresponen a vailets d'entre els set i els tretze anys. En el cas torrenc, vam computar els de 1809: aquell any moriren 271 individus, 160 dels quals eren cossos, 19 *mitjos cossos* i 92 albats. Entre aquests mitjos cossos, n'hi havia de set anys (4), de vuit (5), de nou (5), de deu (1), d'onze (3) i de dotze (1). En el nostre estudi, quan els hem trobat en alguna parròquia els hem comptat com a cossos i no com a albats.

Els estudis dels percentatges del nombre d'albats sobre el total de morts han vorejat sempre el 50%, en números rodons. Aquest alt nombre d'albats en les societats d'antic règim³¹⁹ era conseqüència de les condicions econòmiques i de les crisis de subsistències:

La mortalitat adulta catastròfica ens indicarà una guerra, una epidèmia o algun altre fet extraordinari, la infantil és més sensible a la fam i a la pobresa. El cos adult resisteix millor una època de privació mentre que el cos en creixement si no té les proteïnes suficients no pot desenvolupar-se. De fet els nens també eren més propensos a les endèmies estivals de les diarrees i infeccions gastrointestinals, produïdes sovint per l'estat de les aigües (com ja s'intuí a l'època) i per les altes temperatures, que es veien afavorides pels remeis contraproductius donats pels metges (com pot ser la llet de cabra que podia estar infectada amb la 'febre de malta'). En resum, els anys que els albats seran més abundants ens parlaran generalment d'anys de crisi alimentària, com també seran resultat de les malalties endèmiques i en algun cas epidèmiques.³²⁰

Altres autors, han apuntat igualment el fenomen de l'infanticidi, pràctica que no considerem que fos massa habitual, encara que tampoc creiem que eradicada del tot, sobretot en temps de crisi de subsistències.³²¹

318. Vegeu GUAL [1988] 48 i TEIXIDÓ [1997] 100, que citen el cas de Vila-rodona.

319. Cada autor, d'acord amb els estudis fets, l'eleva a una xifra diferent: 50% a Rocafort de Queralt entre 1661-1801 (GUAL [1988] 51); 59% a Montblanc, segle XVIII (GRAU [1990] 45); 49% a Cabra 1800-1819 (TEIXIDÓ [1997] 102), etc.

320. GRAU [1990] 45-47.

321. RIUS [2002] 96. Aquest autor comenta el sistema d'infanticidi de posar l'infant a dormir al mateix

Fos com fos, en el nostre estudi hem anat a comprovar el tant per cent d'albats de les quaranta parròquies de la mostra. En la taula general es veu el resultat que ens ha donat la suma de tots els albats, un 54'92% a la general³²², i un 48'32% en el període de la Guerra del Francès. A la següent taula, fem constar: 1) localitat i inicial de la comarca entre parèntesis, 2) òbits del període 1801-1820, 3) òbits del període crític, 1808-1814, 4) tant per cent, 5) nombre i percentatge d'albats del període 1801-1820, 6) nombre i percentatge d'albats del període 1808-1814, 7) diferència d'aquests dos últims percentatges.

Localitat	† 1801- 1820	† 1808- 1814	% (35)	Albats 1801-1820 Albats %	Albats 1808-1814 Albats %	Diferèn- cia entre els %
L'Albiol (BC)	157	55	35	68 43'31	23 41'8	1'51
Alcover (AC)	-	-	-	-	-	-
L'Aleixar (BC)	897	360	40'1	452 50'39	184 51'11	-0'72
L'Argilaga (T)	133	75	56'39	59 44'36	26 34'66	9'70
Les Borges del Camp (BC)	677	277	40'91	373 55'09	133 48'01	7'08
Botarell (BC)	336	133	39'58	164 48'80	63 47'36	1'44
Bràfim (AC)	1.069	540	50'51	576 53'88	258 47'77	6'11
Cabra del Camp (AC)	594	259	43'43	291 48'98	112 43'41	5'57
Cambrils (BC)	1.788	739	41'33	952 53'24	404 54'66	-1'42
Catllar, El (T)	1.035	504	48'69	489 47'24	184 36'50	10'74
Constantí (T)	2.163	1.124	51'96	1.227 56'72	590 52'49	4'23
Creixell (T)	472	189	40'04	239 50'63	80 43'32	7'31
Figuerola del Camp (AC)	308	119	38'63	149 48'37	47 39'49	8'88
Els Garidells (AC)	287	140	48'78	140 48'78	65 46'42	2'36
La Masó (AC)	201	65	32'33	118 58'70	30 46'15	12'55
El Milà (AC)	169	78	46'15	88 52'07	35 44'87	7'2
La Mussara (BC)	87	40	45'97	40 45'97	20 50'00	-4'03
Nulles (AC)	306	164	53'59	149 48'69	64 39'02	9'67
Perafort (T)	259	112	43'24	123 47'40	41 36'60	10'80
Picamoixons (AC)	156	77	49'35	107 49'30	-	-

lлит dels pares, amb el perill que morissin ofegats durant la nit. La mentalitat era la de no estar pecant, puix que l'ofegament no era intencionat en produir-se en moments d'inconsciència mental durant el son nocturn.

322. El percentatge calculat sobre tres poblacions del Camp de Tarragona (Riudecanyes, Montbrió i el Catllar) al llarg del segle XVIII, donava un 59'6%, que era un 61'6% l'últim quart de segle. SIMON [1992] 254.

La Pobla de Montornès (T)	656	329	50'15	353 53'81	171 51'97	1'84
Puigdelfí (T)	136	59	43'38	69 50'73	23 38'98	11'75
Puigtinyós (AC)	479	170	35'49	276 57'62	75 44'41	13'12
Reus (BC)	15.060	7.113	47'23	7.980 53'98	[3.117] [45'82]	8'16
La Riba (AC)	586	188	32'08	341 58'19	102 54'25	3'94
Riudecanyes (BC)	763	295	38'66	454 59'50	167 56'61	2'89
El Rourell (AC)	290	136	46'29	179 61'72	78 57'35	4'37
La Secuita (T)	374	193	51'60	195 52'13	92 47'66	4'47
La Selva del Camp (BC)	2.860	1.177	41'15	1.768 61'81	641 54'46	7'35
Siurana de Prades (BC)	132	57	43'18	52 39'39	18 31'57	7'82
Tarragona (T)	7.177	4.222	58'82	3.845 53'57	1.981 46'92	6'65
Torredembarra (T)	1.501	687	45'76	749 49'90	295 43'19	6'71
Vallmoll (AC)	1.097	498	45'39	628 57'24	253 50'80	6'44
Valls (AC)	7.717	3.208	41'57	4.737 61'36	1.794 55'92	5'44
Vespella de Gaià (T)	[247]	[104]	[42'1]	[141] [57'14]	[68] [58'33]	[-1'19]
Vilabella (AC)	992	526	53'02	586 59'07	292 55'51	3'56
Vilafortuny (BC)	50	23	46	21 43'02	8 34'78	8'24
Vilallonga del Camp (T)	856	418	48'83	479 55'95	216 51'67	4'28
Vila-rodona (AC)	1.428	632	44'25	760 53'22	303 47'94	5'28
Vila-seca de Solcina (BC)	2.717	1.143	42'06	1.453 53'47	590 51'61	1'86
TOTALS	[56.212]	26.228	1786'2	[30.870] 54'91	[12.643] 48'20	6'59
MITJANES	[1.405]	672	44'65	[791]	[332]	

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o, en els totals, que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Entre 1801-1820 el tant per cent d'albats se situa en el 54'9%, però en el període crític (1808-1814) baixa fins el 48'2%. Aquest descens d'un període determinat a un altre de crisi política, militar, econòmica i epidèmica no s'ha d'interpretar com que hi sobreviu un nombre més alt d'albats, sinó com que hi mor un nombre més elevat d'adults, i es trenca l'equilibri percentual al seu favor. És a dir, aquesta disminució de la mortalitat infantil no és real, el que passa és que augmenta la mortalitat adulta i acaba per superar la primera.³²³ Es configura, doncs, com un augment encobert de la mortalitat adulta.

323. Així ho va observar també RECASENS [1964] 477 i 484 i també GUAL [1997] 40, que afirma que la predominància dels adults en les puntes de mortalitat «encara confereix més importància a la crisi».

Aquests 6'59 punts que marquen la diferència entre un percentatge (54'9) i l'altre (48'2), entre el d'un període determinat i el de crisi, ens serveix de referència per determinar en quines parròquies la diferència fou més accentuada (i per tant més acusada la crisi), i en quines menor. Observem una diferència de més de deu punts al Catllar, la Masó, Perafort, Puigdelfí i Puigtinyós, i una diferència mínima, de menys de dos punts i en alguns casos fins i tot negativa a l'Albiol, l'Aleixar, Botarell, Cambrils, la Mussara, la Pobla de Montornès, Vespella de Gaià i Vila-seca de Solcina.

Els parts múltiples

El percentatge de més o menys parts múltiples no és indicador, en principi, de cap crisi o de cap bonança. Tanmateix, a tall de curiositat i, tal volta per complementar el capítol de la fecunditat, n'extraurem els números i els tants per cent corresponents per analitzar el fenomen en la nostra mostra. En la següent taula, presentem: 1) localitat, 2) població estimada a partir de la TN del 45×1.000 , a tot el vicenni (1801-1820), 3) baptismes de tot el vicenni separats per una barra (/) dels corresponents al període de la Guerra del Francès (1808-1814), 4) parts múltiples del vicenni, 5) percentatge sobre els baptismes, 6) resultat de dividir el nombre de baptismes pel de PM (o sigui, un de cada), 7) PM del període de la Guerra del Francès (1808-1814), 8) percentatge sobre els baptismes del mateix període, 9) resultat de dividir el nombre de baptismes pel de PM, del període crític.

Localitat	Pobla- ció	Baptismes 1801-1820 / 1808-1814	PM 1801- 1820	%	1/ PM	PM 1808- 1814	%	1/ PM
L'Albiol	341	307 / 110	1	0'32	1/307	0	-	-
Alcover	3.083	2.775 / 931	30	1'08	1/92	9	0'96	1/103
L'Aleixar	1.043	939 / 288	7	0'74	1/134	1	0'34	1/288
L'Argilaga	128	116 / 37	1	0'86	1/116	0	-	-
Les Borges del Camp	922	821 / 240	9	1'09	1/91	1	0'41	1/240
Botarell	462	416 / 133	8	1'92	1/52	5	3'75	1/26
Bràfim	1.143	1.029 / 300	5	0'48	1/205	1	0'33	1/300
Cabra del Camp	730	657 / 224	3	0'45	1/219	3	1'34	1/74
Cambrils	2.193	1.974 / 713	9	0'45	1/219	5	0'70	1/142
El Catllar	1.074	967 / 330	2	0'20	1/483	0	-	-
Constantí	2.315	2.084 / 672	4	0'19	1/521	1	0'14	1/672
Creixell	694	625 / 190	3	0'48	1/208	0	-	-
Figuerola del Camp	406	366 / 153	1	0'27	1/366	0	-	-
Els Garidells	346	312 / 98	3	0'96	1/104	0	-	-
La Masó	247	223 / 66	2	0'88	1/111	2	3'03	1/33
El Milà	207	187 / 63	3	1'6	1/62	1	1'58	1/63
La Mussara	190	171 / 35	0	-	-	-	-	-
Nulles	413	366 / 102	1	0'37	1/366	0	-	-
Perafort	391	352 / 92	2	0'56	1/176	0	-	-
Picamoixons	333	300 / 98	6	2	1/150	1	1'02	1/98
Pobla de Montornès	975	878 / 298	3	0'34	1/292	1	0'33	1/298
Puigdelfí	136	123 / 28	2	1'62	1/61	0	-	-
Puigtinyós	455	[456] / 93	2	0'43	[1/228]	1	1'07	1/93
Reus	20.891	18.802/7.002	116	0'61	1/162	19	0'46	1/368
La Riba	901	811 / 282	8	0'98	1/101	1	0'35	1/282
Riudecanyes	964	868 / 278	8	0'92	1/108	4	1'43	1/69
El Rourell	384	346 / 115	7	2'02	1/49	2	1'73	1/57
La Secuita	524	472 / 165	7	1'48	1/67	3	1'81	1/55
La Selva del Camp	3.751	[3.377]/1.112	[19]	[0'56]	1/177	3	0'26	1/370
Siurana de Prades	220	198 / 70	0	-	-	-	-	-
Tarragona	10.255	9.231 / 3.590	59	0'63	1/156	17	0'47	1/211
Torredembarra	2.116	1.905 / 644	13	0'68	1/146	2	0'31	1/322
Vallmoll	1.288	1.160 / 366	10	0'86	1/116	6	1'63	1/61
Valls	10.112	9.101 / 2.955	64	0'70	1/142	21	0'71	1/140
Vespella de Gaià	248	224 / 87	1	0'44	1/224	0	-	-
Vilabella	1.148	1.034 / 339	7	0'67	1/147	3	0'88	1/113
Vilafortuny	47	43 / 10	0	-	-	-	-	-
Vilallonga del Camp	1.043	939 / 299	5	0'53	1/187	2	0'66	1/149

Vila-rodona	1.614	1.453 / 507	[14]	[0'96]	1/103	-	-	-
Vila-seca de Solcina	3.086	2.778 / 894	38	1'36	1/73	14	1'56	1/63
TOTALS	76.812	69.186/23.893	483	0'69	1/143	129	0'53	1/185

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Així doncs, d'una mostra de quasi 70.000 naixements, tenim 483 parts múltiples, dels quals 480 corresponen a bessons i 3 a trigèmins.³²⁴ Aquests 483 parts múltiples representen el 0'69% dels naixements, és a dir, 1 de cada 143. Una proporció quasi exacta (1/145) és la que calcula V. GUAL per a Rocafort de Queralt en el segle XVIII. J. TEIXIDÓ, a Cabra del Camp, encara fila més fi, 1/144, també per al segle XVIII i fins 1819. De fet, la nostra proporció també és d'1/144 si comptem únicament els bessons i no els trigèmins (480). És, així mateix, una proporcionalitat que es repeteix en diverses poblacions de la Conca de Barberà i a Vilanova de Prades.³²⁵ A la vista d'aquests resultats, no sembla tan aleatori ni difícil de fer el percentatge del nombre de PM. Molt més difícil és contrastar la proporcionalitat dels trigèmins, que nosaltres hem calculat en 1/23.062 (el 0'004% dels naixements).

Pel que fa al període crític (1808-1814), veiem que baixa la proporció de parts múltiples. Sobre la nostra mostra, són, en aquest període estricte, 129 de 23.893 parts, això és, el 0'53%, 1 de cada 185.

Els fills de pares incògnits [FI]

Denominem *fills de pares incògnits* aquells nadons a qui no se'ls coneix la filiació, i que, per tant, es podien conèixer igualment com *expòsits* (també poden aparèixer com: *fills de l'aventura*, *fills de fortuna*, *fills de Déu*, *bords*, etc.). Creiem encertada la definició que en fa J. ROCA: «En una societat convulsionada com la del segle XIX, amb episodis bèl·lics freqüents, grans bosses de pobresa i canvi social profund, un element colpidor seguia essent l'exposició —l'abandonament— dels infants [...] fruit bàsicament de la misèria econòmica.»³²⁶

324. Els primers trigèmins van nèixer el 1813 a Cambrils; els segons, ho feren l'últim dia d'octubre de 1817 a Reus, en el si de la família Company-Martí, i els tercers, van veure la llum el 1820 a Valls, en la família Puiggené. AHA, *Cambrils*, capsa 22, núm. 69, Baptismes (1801-1816), f. 317-318; APSPR, *Baptismes*, XX (1816-1820) s/n.; AHA, *Valls*, capsa 100, núm. 612, Baptismes (1820-1825), f. 44-45.

325. GUAL [1988] 31; TEIXIDÓ [1997] 84; GUAL [1993c] 317.

326. ROCA [2000] 221. A l'Espluga, durant el segle XIX, el percentatge de FI va ser del 0'76%.

Els nadons eren exposats a les portes de les cases benestants, d'hospitals o, més sovint, de la mateixa parròquia i/o església. Llavors se'ls podia traslladar a la Casa de la Caritat de Tarragona o a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, encara que el més habitual devia ser que el rector l'assignés a un matrimoni de la localitat, perquè se'n fes càrrec.³²⁷

El que no està tan clar són els motius concrets que impulsaven una mare a abandonar el fill acabat de nèixer. Hi ha certa controvèrsia, que nosaltres creiem que no respon més que a la mateixa diversitat de la casuística del fenomen. V. GUAL ho denomina *naixements il·legítims*, perquè resulta força obvi que l'abandonament de la criatura obeeix al fet que havia estat concebuda i parida fora del aleshores sagrat vincle matrimonial. Tanmateix, J. M. GRAU para major atenció en les parelles casades i legals que per raons econòmiques (ruïna, crisi de subsistències, fam) es veien obligades a desfer-se d'algun fill nounat (i per tant, desconegut per la comunitat) davant la impossibilitat de mantenir-lo.³²⁸

Nosaltres no farem cap diferència entre *fills il·legítims* i *fills exposats*, ja que en els llibres sacramentals no la fan. Tots són fills de pares incògnits, fruit d'un episodi de trasbals social, ja sigui per una necessitat de mobilitzar-se (fugides, deportacions, trasllats), ja sigui per la violència dels militars (saquejos, violacions), ja sigui per la penosa situació que se'n deriva de tot plegat (epidèmies, misèria, fam), etc. Apuntem, això sí, que estem d'acord amb la tesi de V. GUAL, que lamenta que en aquest tema no es pugui passar del terreny de les hipòtesis.

En els llibres sacramentals, hem trobat alguns casos referits a FI que apunten a mares solteres i a fills posteriorment reconeguts. Dos dels casos són de l'Aleixar. L'un ilustra el cas d'una mare soltera (Brígida Trillas) que declarava la identitat del pare, un fadrí de Montbrió (Francesc Ciurana), voluntari del regiment de Girona; era el maig de 1807, per tant encara no havia esclatat la guerra contra Napoleó, per bé que estava a punt. El segon cas sí que s'esdevingué en plena guerra, dins del període de fam de l'estiu de 1812, i té a veure amb una parella promesa que, davant la imminència del seu enllaç va precipitar-se i va fer Pasqua abans de Rams; poc després i de forma sobtada, els pares d'ell van trencar el compromís i van deixar la núvia *en orsai*. Almenys aquesta era

327. Així ho hem trobat en alguns casos, en els obituaris, quan morien albats, cas per exemple d'Antònia M. Francesca, nascuda incògnita el 30 de maig de 1814, i que moria tres anys més tard, com a filla de Francesc Mariner i d'Antònia. AHA, *Les Borges del Camp*, capsa 8, núm. 35, Òbits (1798-1851), f. 231.

328. GUAL [1993c] 151-152; GRAU [1990] 37 i 39.

la seva justificació, que al quedar embarassada no va tenir opcions.³²⁹ Finalment, una nota marginal del rector torrenc Bernat Rabascall en el llibre de baptismes, ens fa saber que el 15 de novembre de 1814, «Se me ha presentat Anton Recasens, natural de Vespella, habitan en Salomó, dient-me que ell és lo pare natural de aquesta infanta que aquesta partida expresa de pares incògnits, y que la mare se diu Maria Antònia Güell, actualment casats los dos.»³³⁰ Segurament estem davant d'una altra parella de «Montescos i Capuletos» que, al final, van retrobar el seu camí.

En el següent quadre, tenim: 1) localitat, 2) nombre de baptismes del vicenni (1801-1820) i del període crític (1808-1814), 3) nombre de fills de pares incògnits del vicenni, 4) tant per cent sobre els naixements, 5) nombre de fills de pares incògnits del període crític i tant per cent sobre els naixements, 6) percentatge a les localitats costaneres, 7) percentatge a les localitats majors de 2.000 habitants.

Localitat	Baptismes 1801-1820 / 1808-1814	F. I. 1801- 1820	% *	F. I. 1808- 1814	F. I. %*	% Localitat costanera	% Localitat +2000 h.
L'Albiol	307 / 110	8	2'6	2	1'8		
Alcover	2.775 / 931	32	1'1	15	1'6		1'1 / 1'6
L'Aleixar	939 / 288	9	0'9	6	2		
L'Argilaga	116 / 37	0	0	0	0		
Les Borges del Camp	821 / 240	8	0'9	6	2'5		
Botarell	416 / 133	3	0'7	0	0		
Bràfim	1.029 / 300	11	1	3	1		
Cabra del Camp	661 / 223	9	1'3	2	0'8		
Cambrils	1.974 / 713	32	1'6	11	1'5	1'6/1'5	1'6 / 1'5
El Catllar	967 / 330	4	0'4	1	0'3		
Constantí	2.084 / 672	23	1'1	11	1'6		1'1 / 1'6
Creixell	625 / 190	17	2'7	5	2'6	2'7/2'6	
Figuerola del Camp	366 / 153	4	1	2	1'3		
Els Garidells	312 / 98	2	0'6	2	2		
La Masó	223 / 66	2	0'8	1	1'5		
El Milà	187 / 63	4	2'1	3	4'7		
La Mussara	171 / 66	1	0'5	1	1'5		

329. AHA, *L'Aleixar*, caps 43, núm. 131, Òbits (1768-1823). Les dues notes es troben al final del volum d'òbits, just abans de les diligències dels compliments pasquals.

330. AHA, *Torredembarra*, caps 28, núm. 128, Baptismes (1806-1836), f. 97.

Localitat	Baptismes 1801-1820 / 1808-1814	F. I. 1801- 1820	% *	F. I. 1808- 1814	F. I. %*	% Localitat costanera	% Localitat +2000 h.
Nulles	366 / 102	5	1'3	1	0'9		
Perafort	352 / 92	5	1'4	1	1		
Picamoixons	300 / [98]	[7]	[2'33]	n.c.	n.c.		
La Pobla de Montornès	878 / 298	3	0'3	1	0'3		
Puigdelfí	123 / 28	0	0	0	0		
Puigtinyós	[456] / 93	6	[1'3]	2	2'1		
Reus	18.802 / 7.002	681	3'6	110	2'7		3'6 / 2'7
La Riba	811 / 282	1	0'1	0	0		
Riudecanyes	868 / 278	5	0'5	0	0		
El Rourell	346 / 115	4	1'1	3	2'6		
La Secuita	472 / 165	3	0'6	3	1'8		
La Selva del Camp	[3.377] / 1.112	30	0'8	9	0'8		0'8 / 0'8
Siurana de Prades	198 / 70	0	0	0	0		
Tarragona	9.231 / 3.590	500	5'4	293	8'1	5'4/8'1	5'4 / 8'1
Torredembarra	1.862 / 590	41	2'2	25	4'2	2'2/4'2	2'2 / 4'2
Vallmoll	1.160 / 366	8	0'6	5	1'3		
Valls	9.101 / 2.955	97	1	47	1'5		1 / 1'5
Vespella de Gaià	224 / 87	4	1'7	2	2'2		
Vilabella	1.034 / 339	7	0'6	5	1'4		
Vilafortuny	43 / 10	0	0	0	0		
Vilallonga del Camp	939 / 299	12	1'2	7	2'3		
Vila-rodona	1.453 / [507]	[15]	[1]	n.c.	n.c.		
Vila-seca de Solcina	2.778 / 894	28	1	13	1'4	1 / 1'4	1 / 1'4
TOTALS	[69.147]/ 23.380	[1.632]	2'35	598	2'55	2'58/2'96	1'9 / 2'6
TOTALS (sense les tres capitals de comarca)	[32.013] / 9.833	[352]	1'09	148	1'50		

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Observant les dades aplegades en el quadre, podem comentar-ne almenys dos aspectes importants. En primer lloc, que el percentatge total de FI és elevadíssim (2'3), almenys si mirem de contrastar-lo. L'únic treball amb cara i ulls sobre el particular, encara que no del Camp de Tarragona, però sí d'una

comarca tan prospera com és la Conca de Barberà, és el de V. GUAL. Els recomptes de fills il·legítims als pobles de la Conca, a l'època moderna, ofereix un percentatge general de l'1'18%.³³¹ Partint d'aquesta referència, repeteixo, la nostra taxa és molt alta, el doble.

Ara bé, cal pensar en el factor desestabilitzador que representen les grans poblacions, les capitals de comarca. Les tres aglutinen un altíssim nombre de FI, de fet, el 78'4% del total de les quaranta parròquies de la mostra que treballarem, cosa que representa que en aquestes tres poblacions (Tarragona, Reus i Valls), n'hi ha tres de cada quatre. Això és fàcil d'explicar si pensem que era en aquestes capitals on es concentrava un major nombre d'institucions benèfiques i/o de caritat. Probablement, bona part dels nadons exposats a Tarragona, Reus o Valls, no hi havien nat, sinó que hi haurien estat «exportats» pel major nombre i qualitat de les institucions que se'n podien fer càrrec, i també, perquè no, pel fet que una gran població constituïa un indret més anònim i discret on executar l'exposició del nadó.

Marginant, doncs, els FI de les tres capitals de comarca, el percentatge ens baixa fins a un raonable 1'09%, molt en sintonia amb el de la Conca de Barberà. És significatiu el fet que en les poblacions de més de 2.000 habitants (Alcover, Cambrils, Constantí, Reus, la Selva del Camp, Tarragona, Torredembarra, Valls i Vila-seca) aquest tant per cent sigui de l'1'9%.

El percentatge de FI en localitats de la costa, també resulta considerablement més alt, 2'58%, pot ser també perquè hi hem d'incloure Tarragona, encara que marginant-la, queda en 1'87%. Fem notar que les poblacions a la costa estan obertes al mar, i per tant són centres de pas i tràfic de sectors poblacionals masculins amb residència llunyana i/o incerta (mariners, mercaders, venedors, funcionaris, militars, etc.).

El segon aspecte que volem posar en relleu, i el principal, és la diferència entre la taxa de FI general i la taxa de FI durant el període de guerra (1808-1814). Aquesta segona, sempre és molt més alta, dada que evidencia com piques el període de trasbals social, patiment bèl·lic, misèria i crisi de subsistències que va significar. Els 598 FI batejats en aquest període representen el 2'5%, i marginant les tres capitals de comarca, baixa fins a 1'5%; en el primer cas, són dues dècimes més que la general, i en el segon, quatre. Entre les localitats de més de 2.000 habitants, supera la taxa general en set dècimes (1'9 / 2'6), i entre les de la costa, quasi en quatre (2'58 / 2'96). Sempre, en tot cas, resulta superior aquesta taxa dins del període crític.

331. GUAL [1993c] 152-199. Hem apuntat el nombre total de FI i el tant per cent, població a població.

CATALUÑA.

El Union N.º 5. José. 14.

F. Campaná, Editor.

Entrada de los franceses en Tarragona y precipitada huida de los habitantes de esta ciudad.

Font: Biblioteca – Hemeroteca Municipal de Tarragona

V. Les epidèmies

La pesta és un dels genets apocalíptics que va de bracet amb la guerra, per l'estreta relació que tenen. L'aplegament massiu d'enormes quantitats de gent (un exèrcit) sense les més elementals mesures higièniques ni sanitàries, amuntegats els contingents, dormint a la serena, mal vestits i pitjor alimentats, etc., provocaven en molts casos, un brot epidèmic, el qual, es traslladava allà on es traslladava l'exèrcit. Si a aquest fenomen afegim que per fugir de la guerra, el primer any de conflicte, es van arribar a concentrar a Tarragona més de 420.000 persones, ens trobem amb el brou de cultiu ideal per a una epidèmia. La febre tifoide, concretament, era endèmica als exèrcits de l'època, fins al punt «que los médicos castrenses la tenían como inevitable y familiar, especialmente en los ejércitos en campaña.»³³² El brot epidèmic de pesta va ser, doncs, conseqüència directe de l'estat de guerra.

Es manifestava amb un decaïment, pallidesa a la cara, calfreds, nàusees, vòmits, inapetència, mal de cap, etc., i un cop enllitat, el pacient era víctima d'escalfors, acceleració del pols, i sobretot decoloració de la llengua, que es tornava groguencoblanquinosa. Si el pacient no es curava amb els remeis poc menys que casolans de l'època, al cap d'una setmana augmentava el mal de cap i la febre, i apareixien els deliris i les males evacuacions; cap al dotzè dia de la malaltia, l'escalfor es feia insuportable, la llengua s'assecava i adquiria una decoloració negra amb gangrenes, apareixien suors i convulsions, etc.³³³

332. RECASENS [1971] 64.

333. RECASENS [1971] 65.

La febre tifoide de 1809

L'any 1809 fou anomenat, l'«any de les malalties».³³⁴ Resulta difícil precisar el nombre total de víctimes que es va cobrar aquesta epidèmia, ja que segons les fonts, oscillen entre les 4.000 i les més de 10.000; l'epidèmia fou especialment virulenta al llarg del primer semestre de 1809. El doctor ANTONI BOSCH CARDELLACH, des de Bràfim, apuntà l'existència de «fiebres catarrals gàstricas» ja a la segona meitat de març de 1809, i tot seguit afegia que van durar «como lo restante de su comarca», fins a primers de desembre. Assegurava que a Bràfim caigueren malalts les dues tercers parts de la població, i que en van morir la sisena part,³³⁵ dada que hem pogut comprovar amb els números d'òbits recomptats.

Tarragona, que aplegà la major part de refugiats per la guerra, fou la localitat on més morts va causar el flagell epidèmic. Entre desembre de 1808 i agost de 1809 s'enregistraren més de 2.000 defuncions, de les quals calculem que haurien estat víctimes de l'epidèmia unes 1.600. Molts no tingueren temps de passar per l'església, «Hubo notable temporada de más de 30 [defuncions] todos los días [...]».³³⁶ Des d'allí, es podia haver estès arreu. A Alcover, van morir caorze veïns per «lo contagi de febre pútrides de algunes persones que vingueren de Tarragona [...]».³³⁷

A Vallmoll, també es mostrà especialment virulenta l'epidèmia i causà una gran mortaldat. El rector Carbonell va anotar a finals de juny de 1809:³³⁸

Benehí solemnement la nova part del sementiri per no cabrer los cossos en lo sementiri vell, per causa de la gran epidèmia del present any, que comensà quant entraren los francesos en la present vila, dia 3 de mars del corrent, y marxaren dia 20 de mars del mateix mes y any, de cuia epidèmia moriren fins el dia de S. Pere 104 cossos en la vila y 8 fora de la vila, y 76 albats. Per lo present, ha calmat, encara qe. no del tot la dita epidèmia, y vulla Déu cèssia del tot si·ns convé.

Fins l'any 1809, els regents de la parroquial de Sant Esteve de Vila-seca van fer constar ocasionament la causa de mort a les partides d'òbit. Això ens

334. Pel vicari torrenc mossèn Marià Miró. AHA, *Torredembarra*, capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 169. També: CATALÀ [2006] 34.

335. RECASENS [1971] 66; CANALES (cur.) [1988] 13.

336. RECASENS [1971] 67.

337. BERTRÀN [1980] 125.

338. AHA, *Vallmoll*, capsa 34, núm. 108, Òbits (1790-1838), f. 118v.

permet saber que el 1808 finaren disset vilatans i el 1809, catorze, la majoria dels quals ho féu per febre pútrida, concretament foren set el 1808 i onze el 1809.³³⁹

Als difunts en la seva pròpia localitat, s'hi havien d'afegir els que morien fora, gent que havia fugit i s'havia refugiat generalment en alguna gran urbs. Un cas il·lustratiu, entre molts, és el de Francesc Anton Ximenes, per al qual, a finals de juliol de 1812, el rector de Torredembarra oficiava funerals. Ximenes, «(morí en la ciutat de Tarragona lo any de las malalties que fou lo any mil vuit cents y nou)».³⁴⁰

Si passem a les xifres, veurem plasmats en números aquests esgarrifosos comentaris. A la següent taula exposem: 1) localitat i inicials de la comarca entre parèntesis, 2) nombre d'òbits del vicenni que estudiem, 3) nombre d'òbits el 1809 (any de l'epidèmia), 4) tant per cent, 5) creixement vegetatiu del vicenni que estudiem, 6) CV de 1809, i 7) percentatge dels albats el 1809.

LOCALITAT	† 1801-1820	† 1809	% (5)	CV 1801-1820	CV 1809	% Albats 1809
L'Albiol (BC)	157	18	11'4	+150	+2	44'4
Alcover (AC)	-	-	-	-	=	-
L'Aleixar (BC)	897	129	14'3	+42	-79	60'46
L'Argilaga (T)	133	38	28'57	-17	-35	31'57
Les Borges del Camp (BC)	677	107	15'8	[+144]	-70	51'40
Botarell (BC)	336	26	7'73	+80	-5	30'76
Bràfim (AC)	1.069	247	23'10	-40	-223	41'70
Cabra del Camp (AC)	594	73	12'28	+63	-42	42'46
Cambrils (BC)	1.788	237	13'25	+186	-156	48'52
El Catllar (T)	1.035	174	16'81	-68	-140	33'33
Constantí (T)	2.163	539	24'91	-79	-451	48'79
Creixell (T)	472	65	13'77	+153	-54	32'30
Figuerola del Camp (AC)	308	45	14'61	+58	-28	42'22
Els Garidells (AC)	287	46	16'02	+25	-32	30'43
La Masó (AC)	201	17	8'45	+22	-12	17'64
El Milà (AC)	169	21	12'42	+18	-17	42'85
La Mussara (BC)	87	16	18'39	+84	-7	62'5
Nulles (AC)	306	64	20'91	+60	-54	18'75
Perafort (T)	259	67	25'86	+93	-57	35'82

339. APVS, Òbits, III (1799-1818), s/f.

340. AHA, *Torredembarra*, capsa 34, núm. 140, Òbits (1791-1851), f. 169.

LOCALITAT	† 1801-1820	† 1809	% (5)	CV 1801-1820	CV 1809	% Albats 1809
Picamoixons (AC)	156	1	0'64	+144	+11	-
La Pobla de Montornès (T)	656	108	16'46	+222	-75	51'85
Puigdelfí (T)	136	38	27'94	-13	-34	42'10
Puigtinyós (AC)	479	54	11'27	[-23]	-34	27'77
Reus (BC)	15.060	2.080	13'81	+3.742	-1.314	-
La Riba (AC)	586	45	7'67	+225	-23	48'88
Riudecanyes (BC)	763	87	11'40	+105	-37	74'71
El Rourell (AC)	290	56	19'31	+36	-45	69'64
La Secuita (T)	374	69	18'44	+98	-53	40'57
La Selva del Camp (BC)	2.860	346	12'09	[+517]	-213	51'73
Siurana de Prades (BC)	132	22	16'66	+66	-10	36'36
Tarragona (T)	7.177	2.126	29'62	+2.054	-1.543	38'39
Torredembarra (T)	1.501	271	18'05	+404	-223	33'94
Vallmoll (AC)	1.097	229	20'87	+63	-188	47'16
Valls (AC)	7.717	1.092	14'15	+1.384	-757	49'81
Vespella de Gaià (T)	[247]	30	[12'14]	3-24]	-22	65'3
Vilabella (AC)	992	163	16'43	+42	-115	43'55
Vilafortuny (BC)	50	4	8	-7	-4	75
Vilallonga del Camp (T)	856	167	19'50	+83	-124	49'07
Vila-rodona (AC)	1.428	157	10'99	+25	-103	36'94
Vila-seca de Solcina (BC)	2.717	437	16'08	+61	-350	42'10
TOTALS	55.212	9.511	662'85	+10.201	-6.716	1.640'77
MITJANES	1.405	243	16'99	+2681	-172	44'34

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

En aquesta taula hi ha tres elements que ens ajuden a copsar la crisi de l'any 1809: el percentatge d'òbits, el creixement vegetatiu (CV) i el percentatge dels albats. Veiem que el tant per cent que representen els òbits d'aquesta anyada respecte del total del vicenni és gairebé del 17%, quan teòricament hauria de ser del 5% (un de vint anys), o sigui que triplica i més el percentatge orientatiu. El CV dels vint anys és de +10.201. En teoria el CV corresponent a un any hauria de ser vint vegades menor (o sigui, uns +510), però la xifra és tan baixa que inclús és negativa, -6.716. Pel que fa als albats, la mitjana dels percentatges de 1809 és de 44'34. Si el percentatge total d'albats de les quaranta parròquies (vegeu l'apartat relatiu als albats) és d'un 54'92% a la general (1801-1820), i

un 48'22% en el període de guerra (1808-1814), llavors podem comprovar que el corresponent a 1809 està quatre punts per sota d'aquest últim, i nou del general. Recordem que la disminució del tant per cent d'albats ve donada indiscutiblement per un augment encobert de la mortalitat adulta.

Una altra comarca que també ha estat estudiada demogràficament en aquest 1809 és la Conca de Barberà, on V. GUAL exposa un «recorregut per la geografia de la catàstrofe» que nosaltres condensem en unes línies: a Barberà, 25 naixements i 65 defuncions; a l'Espluga de Francolí, 114/158; a Lilla 10/43; a Pira, 17/62; a Rocafort de Queralt; 25/71, a Rojals, 24/71; a Solivella, 37/73; a Vallclara, 7/28; a Vilaverd, 30/91; a Vimbodí, 72/122, etc.³⁴¹

El brot del primer lustre del segle XIX

Els primers anys del segle XIX, havia rebrotat una altra epidèmia de febres pútrides, bilioses o «Calenturas gástricas y verminosas», com afirmava el metge vilarodoní Francesc Guasch, en un dels pocs (si no l'únic) tractats mèdics sobre aquest brot, la *Memoria sobre la epidemia de calenturas gástricas y verminosas que ha reynado en la villa de Villarrodona en el verano de mdcccv*. (Barcelona: Manuel Texero, 1807).³⁴² Pel que sembla, la malaltia presentava inflamació, pleuresia, febre, deliri, convulsions, defalliments, vòmits i hemorràgies, i també verminosos (cucs a l'intestí), i era causada bàsicament per una alimentació deficient, la insalubritat dels habitatges i la mala qualitat de les aigües la primavera de 1804; en una paraula, era la conseqüència de la pobresa derivada de la crisi de subsistències.³⁴³

Tanmateix, malgrat la força amb la qual es va sentir en algunes poblacions, no va tenir en general gaire incidència. A l'Urgell va resultar nefasta, i també es notà a l'Alt Camp. A la Conca de Barberà, on també es deixà sentir, es constata un creixement vegetatiu negatiu el 1802 en tres parròquies de la comarca (n'hi ha onze), i l'any següent, en set; «el 1804 patiren quatre més».³⁴⁴

Tornant a les parròquies objecte del nostre estudi, direm que el vicari d'Alcover, va escriure el 1805: «En aquest any havem suferit una epidèmia cruel de Febres Pútrides de las quals moriren alguns, que van notats amb una creu. Però per haver portat en la Parroquial la Verge del Remey astich cert

341. GUAL [1997] 40 i ss.

342. SANTESMASES [2007] 37-38.

343. Observem que a Vila-rodona, la visita de 1804 denunciava fins a setanta-cinc pobres i captaires. SANTESMASES [2007] 18-43.

344. GUAL [1997] 37.

calmaren, y fou tal la devoció q. la tingueran en dita par[roquia]l 4 mesos ab un gasto extraordinari, prova gran del amor dels patricis enbers aquella Reyna Sra.».³⁴⁵ Dels 216 òbits d'aquell any, el vicari va fer constar al costat de cada extracte corresponent a una víctima de l'epidèmia una creueta; hi ha setanta-quatre creuetes: més d'una tercera part de les defuncions.

A Vilallonga del Camp, catorze de les morts per malaltia el 1805 foren ocasionades per «febres» (que podien ser «ardents», «pútrides» o «catarrals»). Els anys anteriors, també n'hi havia hagut algunes, i en els posteriors continuà el degotall: set el 1806, tres el 1807 i vuit el 1808.³⁴⁶

A Vila-rodona, a primers d'abril, les febres s'endugueren tota una família completa, un matrimoni i els cinc fills, i dos mesos més tard, estaven afectades més d'un centenar de persones, encara que el total de pacients afectats es va elevar finalment a més de 220.³⁴⁷

En el següent quadre podem comparar el nombre d'òbits del vicenni amb el del primer lustre (1801-1805) i el tant per cent que representa. També podem contrastar els creixements vegetatius (CV) dels dos períodes, i el percentatge d'albats del primer lustre.

LOCALITAT	† 1801-1820	† 1801-1805	% (25)	CV 1801-1820	CV 1801-1805	% Albats 1801-05
L'Albiol (BC)	157	41	26'11	+150	+28	48'78
Alcover (AC)	-	726	-	-	[35]	62'12
L'Aleixar (BC)	897	239	26'64	+42	-7	43'51
L'Argilaga (T)	133	30	22'56	-17	0	70
Les Borges del Camp (BC)	677	171	25'25	[+144]	+49	56'14
Botarell (BC)	336	93	27'67	+80	+12	77'41
Bràfim (AC)	1.069	212	19'83	-40	+28	49'05
Cabra del Camp (AC)	594	140	23'56	+63	+1	48'57
Cambrils (BC)	1.788	507	28'35	+186	-77	49'70
El Catllar (T)	1.035	207	20	-68	+45	50'72
Constantí (T)	2.163	550	25'42	-79	+7	58'18
Creixell (T)	472	125	26'48	+153	+4	55'2
Figuerola del Camp (AC)	308	70	22'72	+58	+73	47'14
Els Garidells (AC)	287	53	18'46	+25	+24	49'05

345. AHAT, *Alcover*, capsa 63, núm. 281, Òbits (1794-1807).

346. AHA, *Vilallonga del Camp*, capsa 124, núm. 178, Òbits (1747-1828), f. 271v., 301, 302, 323v., 325 i 326v.

347. SANTESMASES [2007] 39 i 43.

LOCALITAT	† 1801- 1820	† 1801- 1805	% (25)	CV 1801- 1820	CV 1801- 1805	% Albats 1801-05
La Masó (AC)	201	50	24'87	+22	+6	54
El Milà (AC)	169	30	17'75	+18	+4	51
La Mussara (BC)	87	19	21'83	+84	+16	66'66
Nulles (AC)	306	69	22'54	+60	+24	52'17
Perafort (T)	259	67	25'86	+93	+15	50'74
Picamoixons (AC)	156	33	21'15	+144	+32	-
La Pobla de Montornès (T)	656	120	18'29	+222	+78	46'66
Puigdelfí (T)	136	37	27'20	-13	-8	62'16
Puigtinyós (AC)	479	173	36'11	[-23]	+30	61'27
Reus (BC)	15.060	3.177	21'09	+3.742	+874	54'93
La Riba (AC)	586	168	28'66	+225	-14	65'47
Riudecanyes (BC)	763	177	23'19	+105	+42	54'23
El Rourell (AC)	290	54	18'62	+36	+29	59'25
La Secuita (T)	374	82	21'92	+98	+19	50
La Selva del Camp (BC)	2.860	873	30'52	[+517]	+62	64'26
Siurana de Prades (BC)	132	33	25	+66	+13	33'33
Tarragona (T)	7.177	1.360	18'95	+2.054	+716	61'32
Torredembarra (T)	1.501	387	25'78	+404	+101	50'12
Vallmoll (AC)	1.097	252	22'97	+63	+37	61'11
Valls (AC)	7.717	1.891	24'50	+1.384	+451	60'39
Vespella de Gaià (T)	[247]	63	25'50	[-23]	-18	53'96
Vilabella (AC)	992	189	19'05	+42	+83	53'43
Vilafortuny (BC)	50	13	26	-7	-5	38'46
Vilallonga del Camp (T)	856	181	21'14	+83	+49	56'90
Vila-rodona (AC)	1.428	299	20'93	+25	+19	47'15
Vila-seca de Solcina (BC)	2.717	795	29'26	+61	-150	48'30
TOTALS	56.212	13.756	24,47	+10.642	+2.692	2.122'84
MITJANES	1.472	343		+272	+69	54'43

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Els números són perfectament normals i corresponen a una època de creixement. El percentatge de defuncions d'aquest primer quinquenni, que hauria de ser teòricament del 25% (cinc anys de vint, en són una quarta part), és en realitat del 24'47%, és a dir, només mig punt per sota. El creixement vegetatiu, que també hauria de ser el mateix que el general però reduït una a quarta

part és exactament aquest: +2.692 multiplicat per 4, dóna +10.768. Inclús el percentatge d'albats, 54'43%, gairebé coincideix amb el general (54'92%), dada que ens indica que no hi va haver un augment de la mortalitat adulta.

Observem, però, que a les poques localitats on consta un tant per cent de mortalitat en el primer quinquenni superior al normal (a la taula anterior: els valors per damunt del 27%), sí solen correspondre's amb un altíssim percentatge d'albats:

LOCALITAT	† 1801-1820	† 1801-1805	% (25)	CV 1801-1820	CV 1801-1805	% Albats 1801-1805
Botarell (BC)	336	93	27'67	+80	+12	77'41
Cambrils (BC)	1.788	507	28'35	+186	-77	49'70
Puigdelfí (T)	136	37	27'20	-13	-8	62'16
Puigtinyós (AC)	479	173	36'11	[-23]	+30	61'27
La Riba (AC)	586	168	28'66	+255	-14	65'47
La Selva del Camp (BC)	2.860	873	30'52	[+517]	+62	64'26
Vila-seca de Solcina (BC)	2.717	795	29'26	+61	-150	48'30
TOTALS	8.902	2.646	29'72	+1.063	-145	61'22

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Efectivament, aquestes vuit parròquies amb els percentatges de mortalitat més alts del primer quinquenni, mostren un tant per cent d'albats del 61'2%, set punt per damunt del general. Això ens podria indicar que aquesta epidèmia dels primers anys del segle XIX, va ser especialment virulenta entre la població infantil i juvenil. Ens fixem igualment en el CV del primer quinquenni, molt per sota del general (hauria de ser de +265, i baixa fins a -145).

El rebrot de finals del vicenni

L'any 1819 i 1820, també es registra en moltes poblacions un fort augment de la mortalitat. En les taules de mortalitat, el 1819 és el cinquè any amb més decessos, per darrere de 1809, 1812, 1802 i 1811. En nou poblacions de les quaranta que analitzem, el 1819 i el 1820 foren uns dels tres pitjors anys de crisi demogràfica.

Almenys en el cas de Cambrils, fou a causa d'un brot de febres, com apareix anotat al final de 1820: «Han mort entre cosos y albats [...] 126 [...]». En est

any [1820] se han perdut [...] 44 [...] a causa de las febras».³⁴⁸ Cambrils passà d'una mitjana de cinquanta decessos a més del centenar aquests dos últims anys. A l'Aleixar, la mitjana de decessos del període postbèl·lic se situava entre els 25/30, però el 1818 assoleix els 39; el 1819, els 45, i l'any següent, els 47. A les Borges del Camp, amb una mitjana dels decessos similar, el 1819 se'n produïren 51; a Bràfim, la mitjana al voltant dels 37 òbits puja a 52 el 1819 i a 47 l'any següent; al Catllar, la mitjana de morts després del període crític se situava al voltant dels 34, i en les tres últimes anyades passa a 56, 60 i 50 difunts, etc. Si el CV va seguir sent positiu en moltes poblacions va ser pel fort increment de la natalitat que es va experimentar i que va compensar amb escreix els efectius humans que es perdien pel rebrot epidèmic.

Deduïm, a més, que aquestes febres de 1819 també degueren afectar sobretot la població infantil i juvenil, ja que ens fixem que ensems l'augment de mortalitat, puja considerablement el percentatge d'albats del trienni 1818-1820: l'Aleixar (51%, 77%, 59%), les Borges del Camp (68%, 84%, 53%), Bràfim (65%, 85%, 70%), Cambrils (el 1819: 66%), etc. En gairebé totes les poblacions, la mitjana del percentatge d'albats del trienni (1818-1820) és clarament superior a la del vicenni (1801-1820).

Localitat	Mitjana † 1815-1817	Mitjana † 1818-20	Mitjana CV 1818- 1820	Mitjana CV 1815-20	Mitjana % albats 1818-1820	% albats 1801- 1820
L'Albiol (BC)	7	8	+6	+8	37	43'31
Alcover (AC)	-	-	-	-	-	-
L'Aleixar (BC)	27	43	+15	+17	62'87	50'39
L'Argilaga (T)	1	4	+1	+3	38'88	44'36
Les Borges del Camp (BC)	28	33	+18	+14	68'68	55'09
Botarell (BC)	9	15	+7	+9	52'76	48'80
Bràfim (AC)	33	46	+19	+23	74'19	53'88
Cabra del Camp (AC)	23	23	+10	+11	51	48'98
Cambrils (BC)	47	95	+9	+36	57'38	53'24
El Catllar (T)	34	55	-11	+2	50'95	47'24
Constantí (T)	36	66	+34	+50	72'58	56'72
Creixell (T)	16	25	+14	+20	62'40	50'63
Figuerola del Camp (AC)	11	12	+5	+6	48'45	48'37

348. AHA, *Cambrils*, caps 30, núm. 82, Òbits (1817-1833).

Localitat	Mitjana † 1815-1817	Mitjana † 1818-20	Mitjana CV 1818- 1820	Mitjana CV 1815-20	Mitjana % albat 1818-1820	% albat 1801- 1820
Els Garidells (AC)	7	14	+3	+9	59'40	48'78
La Masó (AC)	10	8	+3	+21	68'79	58'70
El Milà (AC)	6	8	+5	+5	69'30	52'07
La Mussara (BC)	2	3	+5	+5	46'66	45'97
Nulles (AC)	10	7	+13	+12	51'36	48'69
Perafort (T)	12	9	+15	+13	58'79	47'49
Picamoixons (AC)	3	9	+10	+10	-	-
La Pobla de Montornès (T)	27	27	+19	+19	63'80	53'81
Puigdelfí (T)	5	5	+4	+3	41'93	50'38
Puigtinyós (AC)	10	26	[-3]	[+2]	81'63	57'62
Reus (BC)	546	687	+293	+401	65'16	59'20
La Riba (AC)	23	40	+13	+50	63'88	58'19
Riudecanyes (BC)	21	44	+4	+14	51'31	55'57
El Rourell (AC)	9	13	+4	+6	81'47	61'72
La Secuita (T)	10	14	+9	+15	69'61	52'13
La Selva del Camp (BC)	111	116	[+49]	+51	62'21	61'81
Siurana de Prades (BC)	7	5	+5	+8	77'77	39'39
Tarragona (T)	147	233	+220	+258	65'79	53'57
Torredembarra (T)	44	56	+30	+44	53'72	49'90
Vallmoll (AC)	35	46	+26	+25	65'82	57'24
Valls (AC)	273	366	+142	+152	70'49	61'38
Vespella de Gaià (T)	6	9	0	+5	66'86	57'14
Vilabella (AC)	29	31	+17	+22	70'54	59'13
Vilafortuny (BC)	3	1	0	0	11'11	42'02
Vilallonga del Camp (T)	30	38	+15	+16	68'14	55'95
Vila-rodona (AC)	47	73	+13	+23	66'41	53'22
Vila-seca de Solcina (BC)	72	155	+32	+54	54'53	53'47
TOTALS	1.787	2.468	+1.082	+1.442	2.283'52	
MITJANES	45	63	+27	+36	60'09	54'91

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

Els indicadors de crisi són clars. Hem dividit el període postbèl·lic en dos triennis, 1815-1817 i 1818-1820 (el del rebrot). La mitjana de baptismes de les parròquies de la mostra que estudiem, entre 1815-1817, és de quaranta-cinc; la dels últims anys del vicenni, on localitzem el rebrot epidèmic, és de seixanta-tres, més d'una quarta part més alt. La mitjana del creixement vegetatiu dels anys després del període de la Guerra del Francès (1815-1820), és de +36, però si reduïm aquest període als tres últims anys del vicenni, llavors la mitjana baixa nou punts.

Amb tot, malgrat reconèixer l'existència d'una crisi epidèmica, els indicadors ens menen a suposar-la de baixa intensitat, major que el brot de principis del vicenni, però ni de bon tros a l'alçada de la terrible epidèmia que es va patir el 1809.

Finalment, allò que dèiem sobre la població infantil i juvenil, que fou la més perjudicada del rebrot,³⁴⁹ sembla confirmar-se amb la mitjana del percentatge dels albats, ja que la mitjana general és de 54'91, però l'extreta dels tres últims anys del vicenni és clarament superior, en més de cinc punts, 60'09.

349. En alguns estudis hem vist que també s'ha fet palesa la magnitud de la crisi en la població infantil, com ara a Vilaverd. Vegeu GUAL [1996] 14. Aquest autor calcula les intensitats de les crisis de mortalitat infantil, i situa la de 1809 al capdamunt, amb un índex del 9'6.

VI. La fam de 1812

A conseqüència de l'estat de guerra al país, sobretot per les campanyes militars del 1811, la misèria i la fam s'estengueren arreu. En el seu estudi sobre l'economia del Baix Camp al segle XIX, P. ANGUERA, ja assenyalà que:

El 1813 la destroça de les vinyes i oliverars havia deixat la població en la més absoluta misèria, després d'haver passat el març de 1812 una gran carestia de blat. Les terres restaren abandonades, les collites eren malmeses pels exèrcits i les calamarses. El 1812 una pedregada havia provocat la pèrdua de 80.000 càrregues de vi. Bofarull calcula que els francesos talaren 70.000 oliveres del terme de Reus al llarg de tota la guerra.³⁵⁰

Les paraules de F. PUIGJANER ens poden acostar més al tema:

Aquel mismo año hubo en Cataluña, y sufrió nuestra Villa, una terrible escasez, mejor diremos, una verdadera hambre, ocasionada por la esterilidad y por la duración y consecuencias de la guerra con Francia. En la época á que nos referimos llegó á venderse en Valls una cuartera de maiz á 16 duros y una libra de algarrobas á cinco reales. Bastante gente se alimentaba de yerbas y muchísimos devoraban cierto pan amasado con una semilla llamada *yull*, que llegava á embriagar. El pan que amasaban las casas particulares tenia que ser custodiado por fuerza armada, al ser llevado y traído de los hornos de la Villa, á fin de evitar de este modo el que fuese robado por la hambrienta muchedumbre. Además de la sopa de los Conventos, el Ayuntamiento tuvo que dar tambien un rancho

350. ANGUERA [1981] 17-18.

diario á los menesterosos. Tan terrible fue para Valls el año 1812, llamado comunmente el año del hambre.³⁵¹

Més precís és A. ARNAVAT, que aporta alguns testimonis interessants. Un memorial de l'ajuntament de Reus afirmava el 1811 que la majoria dels habitants es trobaven «ociosos y sentían los efectos del hambre más cruel, por la paralización del comercio y la industria». Cap al març de 1812, sabem per la premsa reusenca que els ciutadans de la vila van passar setmanes senceres sense tastar pa, i que a la vila s'amuntegaven grans quantitats de famílies indigents de tota la província, i «comenzó de aumentar la miseria a tal extremo que vimos lánguidos de hambrientos a nuestros infelices hermanos, desfallecer por las calles sin poder encontrar medios para hacerlos reanimar». Afegeix que el 1812, un prior de la Selva del Camp es lamentava de que «nos trobavem faltats de un tot, arribant a tal extrem nostra misèria, y tanta la escasés dels comestibles que la quartera de blat se pagava a vint duros y no pochs moriren defallits per falta de pa».³⁵²

També D. BERTRÀN, en el seu estudi sobre Alcover, constata la fam i aporta eloqüents comentaris de les actes municipals: «Los vezinos estan a la última miseria y muchos viven de limosna. Casi todos han perdido sus cosechas con tanta ida y venida de tropas y algunos han sido vexados por no tener que dar, y el otro dia murieron otros, según yo creo del hambre [...]». Mig any més tard, a finals d'agost de 1813, no tenien reserves, i després que una host anglesa saquegés el poc que els quedava als alcoverencs, es lamentaven escrivint: «lo poble a quedat a la ultima miseria porque los inglesos prengueren lo poc que havia a la Vila y ja no ens queda altra sortida que la de morirnos de fam [...]».³⁵³

En un estudi fet sobre la població de Lilla, s'argumenta que «el 1812 la fam i la malaltia s'afegí i superà de ben segur a les armes com a causa de la mort». Aquell any, van morir al poble, víctimes de la fam, tres germanets orfes de pocs anys, Joan, Teresa i Margarida, fills de Salvador Rosic Mestre, mort pels soldats de Napoleó a finals d'agost de 1810.³⁵⁴

El testimoni personal del doctor ANTONI BOSCH CARDELLACH resulta igualment esfereïdor:

Aumentaba entonces de tal modo el hambre en el pueblo que por nuestras calles sólo se veían personas descoloridas, hinchadas o

351. PUIGJANER [1981] 291.

352. ARNAVAT [1992] 74. També ANDREU [1986] 35.

353. BERTRÀN [1980] 139, 143, 152 i 154.

354. GRAU; PUIG [1996] 120. Vegeu, així mateix, SÁNCHEZ RIPOLLÉS [1994] i PUIG [2003].

abotargdas de cara y pier//nas, o secos y de color negruzco, que se cahían por las calles y caminos, muriéndose algunos de hambre, por no tener que trabajar ni comer. Así yo vi morir 63 en dos villas de Bráfim y Vilabella en el espacio de tres meses, sin embargo que las dos juntas no llegan a 500 vecinos.³⁵⁵

La crònica d'aquells fets, junt amb els altres casos, ens pot servir per donar els paràmetres de la cronologia d'aquesta epidèmia de fam. BOSCH CARDELLACH sosté que les autoritats franceses exigiren als pobles (a voltes molt violentament) una contribució econòmica al llarg de tot el 1811. El setembre d'aquell any, «los franceses ya usaban de mucho rigor en la cobranza de sus contribuciones de guerra, capitación, asistencia de hospitales, leña, paga, vestuario, etc, apaleaban las justicias, las llevaban atadas a Reus o Tarragona, pedían se denunciasen los insolventes para fusilarlos, y otras tropelías». A finals d'any, una comissió militar francesa passava pels municipis exigint «con mucha violencia y tropelía la contribución atrasada», i a Vilabella, Bráfim i Vila-rodona s'endugueren presos els insolvents cap al Vendrell. El febrer de 1812 s'apropriaren de tots els queviures de Valls «con el mayor rigor» i s'imposaren tota mena de contribucions fiscals a tots els pobles de la comarca,

[...] diciendo la orden: *los que no cumplan lo pagarán con la vida, sin valerles causa o motivo alguno* [...] Pocos cumplieron; los más huyeron. Todos los víveres y géneros desde Valls eran transportados a Tarragona con muchos carros y bagages por espacio de 4 días, de día y noche sin cesar. En este mes ya era grande la miseria del pueblo, que solía comía malvas y otras yervas sin pan, por venderse el trigo a 14 duros la quartera.³⁵⁶

Al març de 1812, la misèria augmentà, el blat s'arribà a vendre a vint-i-dos duros la quartera, «Comenzaron a morir algunos de hambre». Continuà creixent la misèria a l'abril, i al maig una nova ràtzia dels napoleònics va deixar el preu de la quartera pels núvols. Una host de 10.000 soldats passà pels pobles «despojando a sus vecinos de todos sus alimentos y efectos, aumentando así su miseria»; de Valls s'endugueren 20.000 racions i alguns milers de duros. El governador de Tarragona, Bartoletti, demanà una contribució de pa, vi, oli i roba i s'hagué d'accontentar amb una dècima part del que havia imposat en un principi.³⁵⁷ Les mateixes autoritats franceses admetien que la crisi de subsis-

355. CANALES (cur.) [1988] 36-37.

356. CANALES (cur.) [1988] 33, 35-36.

357. CANALES (cur.) [1988] 37.

tències, l'havia provocat l'estat de guerra. En la seva memòria, el prefecte de les Boques de l'Ebre, Alban de Villeneuve, afirmava que d'ençà el 1808 els recursos agraris havien minvat una tercera part, que els guanys de la pagesia havien disminuït al veure manllevats els productes agraris com a contribució en espècie per a les tropes (tant franceses com espanyoles) i sobretot, que l'efecte que van tenir les contribucions forçades, requises i destrossa de collites havia estat una davallada en la producció agrícola de manera que «vers la fin de 1811 et dans les premiers jours de 1812, une infinité de malheureux sont morts de faim dans les campagnes».³⁵⁸

Creiem que el setge i posterior saqueig de Tarragona, no només van bloquejar el comerç naval obert a través del port tarragoní, sinó que van comportar el manteniment al Camp de Tarragona d'una força militar francesa considerable. És possible que la fam hagués començat l'abril o el maig de 1811 i hagués continuat fins després del juny de 1812, ja que aquell més, segons Bosch Cardellach, la situació continuava igual de malament.

En els obituaris que hem consultat hi ha algun rastre de la fam que fuetejà el poble aquells dies. A Perafort, els primers dies de 1812, mossèn Josep Huguet va escriure, sobre la mort de la jove Teresa Borrell, filla dels Pallaresos, una «Nota: esta miñona de edat poca diferència 20 anys, me assegurà mitja hora ans de morir, estant en llur enteniment, que se alimentà de pàmpols de cep y altres herbas 4 o 5 dias. Morí de fam.»³⁵⁹ A Puigtinyós, el 25 d'abril de 1812, va finir Tomàs Rull, de setanta anys, «de resultas de la misèria, que en tal temps fou general en tots los pobles». Una setmana més tard, traspassà Caterina Alujas, vídua de quaranta-quatre anys, a qui «se encontrà morta de un o dos dias de resultas de la gran misèria y fam que regnaba», i també morí Teresa Miracle, donzella, la qual no va poder ni rebre els últims sagraments «a raó del gran treball en què se posà sens poder parlar ni deglutir»; el juny i el juliol següents, morien també «de misèria», Antònia Miracle i Maria Mercader, de quanta-vuit anys.³⁶⁰

Ara bé, si analitzem la qüestió amb el prisma fred dels números, el binomi 1811-1812 no va resultar tan dolent en general, ja que del nombre total d'òbits produïts aquells anys, se'n deriva una proporció ajustada. Dins d'un vicenni, un any representa proporcionalment un 5%. Ja hem vist com el 1809 sí que supera aquest 5%, i amb escriuix. Tanmateix, el binomi 1811-1812 no: d'un nombre total de decessos de 55.965 (sense comptar Vespella de Gaià i Alcover,

358. ROVIRA [1987] 51.

359. AHA, *Perafort*, capsa 2, núm. 8, Òbits (1775-1852), f. 72v.

360. AHA, *Puigtinyós*, capsa 2, núm. 3, Òbits (1777-1839), f. 141v., 142 i 142v.

poblacions de les quals no tenim les dades corresponents al propdit binomi), comptem 3.144 òbits el 1811, que representen un 5'61%, i 3.268 el 1812, el 5'83%; el percentatge del binomi, respecte del total d'òbits, és del 5'72%. El percentatge corresponent a 1813, amb prou feines depassa el 5%.

LOCALITAT	† 1801-20	† 1811	%	† 1812	%	† 1813	%
L'Albiol (BC)	157	5	3'18	13	8'28	6	3'82
Alcover (AC)	-	-	-	-	-	-	-
L'Aleixar (BC)	897	30	3'34	60	6'68	23	2'56
L'Argilaga (T)	133	11	8'27	9	6'76	8	6'01
Les Borges del Camp (BC)	677	20	2'95	32	4'72	17	2'51
Botarell (BC)	336	21	6'25	18	5'35	15	4'46
Bràfim (AC)	1.069	36	3'36	94	8'79	34	3'18
Cabra del Camp (AC)	594	40	6'73	55	9'25	13	2'18
Cambrils (BC)	1.788	77	4'30	104	5'81	67	3'74
El Catllar (T)	1.035	48	4'63	131	12'65	39	3'76
Constantí (T)	2.163	140	6'47	126	5'82	78	3'60
Creixell (T)	472	17	3'60	33	6'99	23	4'87
Figuerola del Camp(AC)	308	16	5'19	22	7'14	10	3'24
Els Garidells (AC)	287	7	2'43	37	12'89	9	3'13
La Masó (AC)	201	15	7'46	14	8'28	13	7'69
El Milà (AC)	169	4	2'36	14	8'28	13	7'69
La Mussara (BC)	87	0	0	4	4'59	4	4'59
Nulles (AC)	306	15	4'90	31	10'13	11	3'59
Perafort (T)	259	5	1'93	18	6'94	8	3'08
Picamoixons (AC)	156	5	3'20	18	11'53	17	10'89
La Pobla de Montornès (T)	656	41	6'25	56	8'53	39	5'94
Puigdelfí (T)	136	1	0'73	6	4'41	5	3'67
Puigtinyós (AC)	479	22	4'59	46	9'60	17	3'54
Reus (BC)	15.060	923	6'12	925	6'14	1.125	7'47
La Riba (AC)	586	36	6'14	33	5'63	21	3'58
Riudecanyes (BC)	763	28	3'66	39	5'11	30	3'93
El Rourell (AC)	290	23	7'93	9	3'10	10	3'44
La Secuita (T)	374	22	5'88	36	9'62	20	5'34
La Selva del Camp (BC)	2.860	147	5'13	186	6'50	146	5'10
Siurana de Prades (BC)	132	5	3'78	14	10'60	5	3'78
Tarragona (T)	7.177	623	8'68	45	0'62	179	2'49
Torredembarra (T)	1.501	103	6'86	63	4'19	61	4'06
Vallmoll (AC)	1.097	52	4'74	46	4'19	39	3'55
Valls (AC)	7.717	300	3'88	456	5'90	458	5'93

LOCALITAT	† 1801-20	† 1811	%	† 1812	%	† 1813	%
Vespella de Gaià (T)	[247]	-	-	-	-	-	-
Vilabella (AC)	992	41	4'13	140	14'11	40	4'03
Vilafortuny (BC)	50	2	4	5	10	4	8
Vilallonga del Camp (T)	856	49	5'72	36	4'20	44	5'14
Vila-rodona (AC)	1.428	86	6'02	166	11'62	54	3'78
Vila-seca de Solcina (BC)	2.717	128	4'71	128	4'71	127	4'67
TOTALS	55.965 [56.212]	3.144	5'61	3.268	5'83	2.832	5'06
MITJANES	1.472	82		86		74	

Val a dir, però, que del total de trenta-vuit poblacions d'aquesta taula (quaranta, menys dues: Alcover i Vespella), són més d'una quinzena les que superen aquesta frontissa del 5% el 1811, i fins a vint-i-nou, les que ho fan el 1812. També, que distorsionen els baixos percentatges de petites poblacions (la Mussara no registra cap defunció el 1811; Puigdelfí, només una; el Milà, dues; Perafort, cinc...), i enganya el cas de Tarragona, una gran població que per causes bèl·liques estava deserta (quaranta-cinc òbits el 1812 —el 0'6%—).

Cal apuntar, així mateix, que la crisi de subsistències de 1812 es va deixar sentir en alguns llocs més que en d'altres, i que en algunes poblacions fou d'una gran intensitat: un 14'1% a Vilabella, un 12'8% als Garidells, un 12'6% al Catllar, un 11'6% a Vila-rodona el 1812, l'11'5% a Picamoixons, més del 10% a Nulles, Siurana i Vilafortuny, etc. Les localitats a les quals corresponen els esfereïdors comentaris al principi d'aquest capítol també registren un percentatge d'òbits sensiblement per sobre de la normal proporció del 5%: Reus, la Selva del Camp, Perafort i Puigtinyós; Valls també, encara que ens imaginem que hauria pogut ser pitjor si el municipi no hagués pres mesures palliatives. Reus registra 923 òbits el 1811, 925 el 1812 i 1.125 l'any següent, i el bienni mostra un percentatge sobre el total de defuncions del 6'13%. A la Selva els decessos de 1811 foren 147 i els de 1812, 186, i el binomi té un percentatge del 5'8%. A Perafort s'enterraren divuit persones el 1812 (un 6'9%); A Puigtinyós, quaranta-sis (el 9'6%); A Valls, 456 en un any (1812) i 458 en l'altre (1813), de manera que assolí cotes del 5'9%. Encara que depassen el referent del 5%, no ho fan en excés.

A la taula de creixements vegetatius i d'albats, es copsa millor la magnitud demogràfica de la crisi de subsistències del trienni 1811-1813: 1) localitats, 2) CV del vicenni (1801-1820), 3) CV del trienni 1811-1813, 4) mitjana d'albats del vicenni, i 5) mitjana d'albats del trienni.

LOCALITAT	Creixement vegetatiu 1801-1820	Creixement vegetatiu 1811-1813	Mitjana d'albats 1801-20	Mitjana d'albats 1811-1813
L'Albiol (BC)	+150	+21	43'31	40'23
Alcover (AC)	-	-	-	-
L'Aleixar (BC)	+42	-4	50'39	37'58
L'Argilaga (T)	-17	-11	44'36	32'95
Les Borges del Camp (BC)	[+144]	+18	55'09	35'35
Botarell (BC)	+80	+1	48'80	48'57
Bràfim (AC)	-40	-60	53'88	54'02
Cabra del Camp (AC)	+63	-18	48'98	46'67
Cambrils (BC)	+186	+40	53'24	53'91
El Catllar (T)	-68	-97	47'24	52'07
Constantí (T)	-79	-136	56'72	53'77
Creixell (T)	+153	0	50'63	51'06
Figuerola del Camp(AC)	+58	+7	48'37	37'31
Els Garidells (AC)	+25	-26	48'78	47'21
La Masó (AC)	+22	-4	58'70	43'17
El Milà (AC)	+18	-2	52'07	42'76
La Mussara (BC)	+84	+19	45'97	41'66
Nulles (AC)	+60	-24	48'69	49'73
Perafort (T)	+93	+7	47'40	19'44
Picamoixons (AC)	+144	+3	49'30	-
La Pobla de Montornès (T)	+222	-9	53'81	46'24
Puigdelfí (T)	-13	+2	50'73	17'77
Puigtinyós (AC)	[-23]	-54	57'62	49'29
Reus (BC)	+3.742	+77	53'98	-
La Riba (AC)	+225	+30	58'19	59'53
Riudecanyes (BC)	+105	+4	59'50	41'82
El Rourell (AC)	+36	+3	61'72	45'97
La Secuita (T)	+98	-20	52'13	44
La Selva del Camp (BC)	[+517]	-24	61'81	56'61
Siurana de Prades (BC)	+66	+7	39'39	24'76
Tarragona (T)	+2.054	+152	53'57	40'88
Torredembarra (T)	+404	+48	49'90	45'27
Vallmoll (AC)	+63	+17	57'24	55'81
Valls (AC)	+1.384	-15	61'36	60'81
Vespella de Gaià (T)	[-23]	=	[57'14]	-
Vilabella (AC)	+42	-109	59'07	62'54
Vilafortuny (BC)	-7	-6	43'02	25
Vilallonga del Camp (T)	+83	+1	55'95	50'51

LOCALITAT	Creixement vegetatiu 1801-1820	Creixement vegetatiu 1811-1813	Mitjana d'albats 1801-20	Mitjana d'albats 1811-1813
Vila-rodona (AC)	+25	-84	53'22	54'13
Vila-seca de Solcina (BC)	+61	-16	53'47	50'94
TOTALS	+10.178 [+10.201]	-262		1.619'34
MITJANES	[+261]	-6	54'91	44'98

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

El CV, ha proporció del +10.178 del vicenni, hauria de rondar els +1.500 entre el 1811-1813, i en canvi, resulta negatiu, -262. Els albats són un altre indicador de crisi demogràfica, ja que entre les mitjanes del vicenni i del trienni, hi van pràcticament deu punts de diferència. La mitjana d'albats entre 1811-1813 és deu punts més baixa que la general, perquè pujà el tant per cent de mortalitat adulta.

A tall indicatiu de la crisi, notem que la fam de 1812 també va causar importants estralls demogràfics a la Conca de Barberà. A Lilla, el 1812 celebraren solament deu naixements, xifra que no es repetia de feia més de trenta-cinc anys (sens dubte, i en la mesura de llurs possibilitats, la gent se n'estava de fer venir al món fills que no podien alimentar); a Rocafort es produeixen dotze baptismes per quaranta-cinc enterraments, amb un predomini aclaparador de la mortalitat adulta (trenta-cinc); a Rojals quinze baptismes per vint-i-cinc defuncions; a Solivella el 1812 resultà pitjor que el 1809, i s'hi registraren trenta-dos batejos per noranta-cinc defuncions, la majoria pertanyents a adults (cinquanta-set); a Vimbodí els quaranta-set infants batejats (feia quaranta-cinc anys que no disminuïa tant el nombre de nadons) s'oposen als cent onze òbits, la major part, d'adults, etc. En definitiva, la crisi de 1812 la patiren nou de les onze parròquies estudiades de la comarca, d'entre les quals, en set parròquies, el percentatge de mortalitat adulta va ser superior a la infantil.³⁶¹

361. GUAL [1997] 41-47.

VII. Conclusions

«A la segona meitat del segle XIX les piràmides demogràfiques encara reflectien els grups d'edat més afectats per l'adversitat durant el primer vicenni del segle.»³⁶² Amb aquestes paraules de J. MORELL, s'entreveu l'enorme daltabaix demogràfic viscut pel país durant la Guerra del Francès, no només a Vila-seca, sinó al Camp de Tarragona, a Catalunya i a tot Espanya.

Nosaltres, en aquest treball, només ens ocupem del Camp de Tarragona. Després d'haver efectuat el recull de dades a través dels fons sacramentals de les quaranta parròquies de la nostra mostra, d'haver realitzat els càlculs pertinents i interpretat els resultats i d'haver-ho disposat tot en el present treball estem en disposició, ara sí, d'afirmar o rebatre alguns dels postulats als quals arribava, especulant a través de bibliografia, el professor E. CANALES, segons hem esmentat a la justificació.

Bàsicament, el nostre tiralínieu interpretatiu es mou entre els següents punts:

1. El període que comprèn la Guerra del Francès (1808-1814) fou demogràficament recessiu i representà una involució demogràfica important. El causant de la crisi de mortalitat va ser la invasió militar de les tropes franceses, que va provocar la concentració i dispersió —precària i provisional— de considerables masses humanes i va afavorir el brot epidèmic de febres tifoïdes; també va provocar una fam generalitzada per la destrucció o confiscació de les collites.

2. L'any més catastròfic del període crític i de tot el vicenni fou el 1809, en plena crisi militar i sobretot epidemiològica. El 1812, conegut com l'*any de la fam*, va resultar també catastròfic, per bé que no arribà a ser-ho amb les

362. MORELL [1990] 151.

dimensions del 1809. Molt per darrere, se situarien els rebrots epidèmics dels primers anys del vicenni (1802-1803) i dels últims (1818-1819).

3. Les localitats més apartades (la Mussara, Siurana) registren taxes de crisi molt menors o inclús inexistents, atès que el fet de ser de difícil accés va actuar d'eficaç profilàctic contra les epidèmies i contra els estralls de la guerra.

4. El fenomen dels refugiats es configura com un poderós factor capaç de desestabilitzar determinats càlculs poblacionals.

5. La taxa d'albats al Camp de Tarragona és de 54'9%, i se situa unes poques unitats per damunt del 50% que semblava ser la norma a l'època moderna. Durant el període de la Guerra del Francès, aquesta taxa cedeix terreny a favor de la mortalitat adulta i es queda en un percentatge del 48'3%.

6. La taxa de fills de pares incògnits a l'àrea rural és d'1'09, pràcticament la mateixa que la calculada a la Conca de Barberà, però en general, comptant també les tres capitals de comarca, s'eleva a 2'35. La taxa creix algunes dècimes més en l'estricta període de la Guerra del Francès, i molt més en les poblacions de costa o en les viles més poblades.

Involució demogràfica

La portada de l'obituari vespellenc és força tètrica, ja que s'enceta amb un impressionant dibuix de calaveres, tanmateix, serà a través de números i percentatges que aconseguirem fer-nos una idea precisa i científica de la mortaldat produïda durant el període 1808-1814, on la guerra i l'epidèmia es van donar la mà per atacar de ple el país, i també, és clar, les quaranta parròquies de la nostra mostra.

Per copsar millor el pas de la crisi demogràfica hem de recórrer als òbits, els creixements vegetatius i les diferències entre els percentatges d'albats, sempre contrastant els dos períodes, el vicenni (1801-1820) i els anys que durà la Guerra del Francès (1808-1814). En la següent taula, hem disposat: 1) localitat, amb les inicials de la seva comarca, 2) la població de les quaranta parròquies estudiades, estimada a través de la taxa de natalitat del 45×1.000, 3) el nombre d'òbits del vicenni (1801-1820), 4) el nombre d'òbits del període crític (1808-1814), 5) el percentatge que relaciona aquestes dues últimes dades, 6) el creixement vegetatiu del vicenni, 7) el creixement vegetatiu del període crític, 8) la diferència entre ambdós CV obtenint com a percentatge el resultat sobre la població ($CV - CV \times 100 / \text{població}$), 9) la diferència entre el percentatge d'albats del vicenni i del període crític (com més alta és la diferència, major mortalitat adulta).

Localitat	Població (TN 45x1000)	† 1801- 1820	† 1808- 1814	% (35)	CV 1801- 1820	CV 1808- 1814	CV-CV % * Po- blació	Diferència d'albats dels dos períodes
L'Albiol (BC)	341	157	55	35	+150	+55	60'11	1'51
Alcover (AC)	3.083	-	-	-	-			-
L'Aleixar (BC)	1.043	897	360	40'1	+42	-72	-2'87	-0'72
L'Argilaga (T)	128	133	75	56'39	-17	-39	-43'75	9'70
Les Borges del Camp (BC)	922	677	277	40'91	[+144]	-37	11'60	7'08
Botarell (BC)	462	336	133	39'58	+80	0	17'31	1'44
Bràfim (AC)	1.143	1.069	540	50'51	-40	-240	-24'49	6'11
Cabra del Camp (AC)	730	594	259	43'43	+63	-34	3'97	5'57
Cambrils (BC)	2.193	1.788	739	41'33	+186	-26	7'29	-1'42
El Catllar (T)	1.074	1.035	504	48'69	-68	-174	-22'53	10'74
Constantí (T)	2.315	2.163	1.124	51'96	-79	-452	-22'93	4'23
Creixell (T)	694	472	189	40'04	+153	+1	22'19	7'31
Figuerola del Camp (AC)	406	308	119	38'63	+58	+34	22'66	8'88
Els Garidells (AC)	346	287	140	48'78	+25	-42	-4'91	2'36
La Masó (AC)	247	201	65	32'33	+22	+1	9'31	12'55
El Milà (AC)	207	169	78	46'15	+18	-15	1'44	7'2
La Mussara (BC)	190	87	40	45'97	+84	+26	57'89	-4'03
Nulles (AC)	406	306	164	53'59	+60	-62	-0'49	9'67
Perafort (T)	391	259	112	43'24	+93	-20	18'67	10'80
Picamoixons (AC)	333	156	77	49'35	+144	+22	49'84	-
La Pobla de Montornès (T)	975	656	329	50'15	+222	-31	19'58	1'84
Puigdelfí (T)	136	136	59	43'38	-13	-31	-32'35	11'75
Puigtinyós (AC)	[455]	479	170	35'49	[-23]	-77	-21'97	13'12
Reus (BC)	20.811	15.060	7.113	47'23	+3.742	-111	17'44	8'16
La Riba (AC)	901	586	188	32'08	+225	+94	35'40	3'94
Riudecanyes (BC)	964	763	295	38'66	+105	-17	9'12	2'89
El Rourell (AC)	384	290	136	46'29	+36	-21	3'90	4'37
La Secuita (T)	524	374	193	51'60	+98	-28	13'35	4'47

Localitat	Població (TN 45x1000)	† 1801- 1820	† 1808- 1814	% (35)	CV 1801- 1820	CV 1808- 1814	CV-CV % * Po- blació	Diferència d'albats dels dos períodes
La Selva del Camp (BC)	3.751	2.860	1.177	41'15	[+517]	-65	12'05	7'35
Siurana de Prades (BC)	220	132	57	43'18	+66	+13	35'90	7'82
Tarragona (T)	10.255	7.177	4.222	58'82	+2.054	-632	13'86	6'65
Torredembarra (T)	2.116	1.501	687	45'76	+404	-39	17'24	6'71
Vallmoll (AC)	1.288	1.097	498	45'39	+63	-112	-3'80	6'44
Valls (AC)	10.112	7.717	3.208	41'57	+1.384	-253	11'17	5'44
Vespella de Gaià (T)	248	[247]	[104]	[42'10]	[-23]	[-17]	-16'12	[-1'19]
Vilabella (AC)	1.148	992	526	53'02	+42	-187	-12'63	3'56
Vilafortuny (BC)	47	50	23	46	-7	-13	-42'55	8'24
Vilallonga del Camp (T)	1.043	856	418	48'83	+83	-119	-3'45	4'28
Vila-rodona (AC)	1.614	1.428	632	44'25	+25	-125	-6'12	5'28
Vila-seca de Solcina (BC)	3.086	2.717	1.143	42'06	+61	-249	-6'09	1'86
Totals	76.812	[56.212]	26.228	1784'2	+10.201	-3.094	8'21	
Mitjanes	1.920	[1.441]	672	44'65	+261	-79		6'59

Nota: Les xifres entre claudàtors indiquen valors obtinguts per regla de tres o que alguns dels sumadors s'han obtingut mitjançant aquest càlcul.

La població de les quaranta parròquies del nostre estudi, entre 1801-1820, es pot estimar en unes 76.812. Sobre aquesta població, al llarg dels vint primers anys del segle XIX es van produir 56.213 defuncions, 26.228 de les quals, succeïren dins del període que denominem *crític*, és a dir, entre 1808-1814, que representen el 44'65% del total. En proporció, els anys del període crític representen un 35% del total dels vint anys, per tant, aquí ja tenim un primer indicador de la crisi de mortalitat, ja que el tant per cent se situa a quasi deu punts del que hauria estat normal, repetim, en proporció.

Les xifres del creixement vegetatiu també són força demostratives del delta-baix demogràfic. El CV del vicenni, a les quaranta parròquies és de +10.201, el

CV corresponent al període crític, que en proporció hauria de ser unes tres vegades menor (cap al +3.400), és, en canvi, més de cinc vegades menor —3.094.

Hem afegit el càlcul diferencial dels CV d'ambdós períodes (columna número 8) per mostrar alguns contrastos interessants. L'Albiol mostra un CV envejable, en ambdós períodes, del +150 i del +55; el càlcul, és a dir, la diferència entre els dos valors del CV sotmès a regla de tres amb la xifra de població, dona 60'11. A partir d'aquí, cap altra població resisteix la comparació. S'hi apropen la Mussara (57'89), la Riba i Siurana (35), totes localitats aïllades i de difícil accés. Les xifres més baixes són per l'Argilaga (-43), Vilafortuny (-42), Puigdelfí (-32), Bràfim (-24), el Catllar (-22), Constantí (-22), Puigtinyós (-21), etc., localitats on ja hem vist que la crisi epidèmica i militar es patí amb més intensitat.

Finalment, comptem amb l'indicador dels albats. Només hem operat amb la diferència entre els percentatges d'albats d'ambdós períodes, prou significatiu, ja que la disminució del nombre és senyal evident de l'augment encobert de la mortalitat adulta. La mitjana de separació entre els dos percentatges, en general, és gairebé de 6'6 punts. Tanmateix, hi ha localitats que han experimentat un distanciament entre els dos percentatges notable. Per citar-ne alguns, fixem-nos en els que han depassat els deu punts: Puigtinyós (13'1), la Masó (12'5), Puigdelfí (11'7), Perafort (10'8), el Catllar (10'7), etc. D'altres, no van notar aquesta disminució d'albats: la Mussara, Cambrils, l'Aleixar, Botarell, l'Albiol, la Pobla de Montornès, Vila-seca de Solcina, etc. Observem que algunes de les poblacions que hem citat amb major i menor diferenciació, es repeteixen, coincidint amb les de xifres més altes i més baixes resultants dels creixements vegetatius, cas de la Mussara, Puigdelfí o el Catllar.

Els annus mirabilis

Durant el buidatge de dades i en la posterior disposició en el present treball hem pogut copsar sobradament que el 1809 ha estat, dins de la crisi demogràfica, el pitjor. El desembre anterior, les tropes franceses envaïren el país, i d'ençà, enormes masses de refugiats es tancaren a Tarragona o s'escamparen per diverses poblacions, fugint de les represàlies militars i de l'horror de la guerra. Les condicions de precarietat i amuntegament d'aquests refugiats, del tot anti-higièniques, juntament amb la presència de guarnicions de soldats, aviat van afavorir un nou brot epidèmic de febre tifoide que, gràcies a la concentració humana, va experimentar un ascens inaturable³⁶³ Anys més tard, la dinàmica

363. Vegeu: RECASENS [1971].

cruel de la guerra destruï camps, impedí conreus i confiscà collites senceres, de manera que aparegué una crisi de subsistències de grans proporcions.

Les dades tornen a acompanyar aquest drama amb evidències incontables. Un any entre vint (de la mostra) representa en proporció un 5%, tanmateix, el nombre de decessos registrats aquest 1809 no és pas d'un 5%, sinó d'un 16'9%, és a dir, que triplica la proporció normal. Juntament amb el 1812, representen quasi el 23%; ben bé una quarta part de tots els morts del vicenni en només dos anys!

La incidència percentual de la mortalitat en els dos rebrots epidèmics de principi i de final del vicenni no va tenir, en general, gaire transcendència. El primer (1802-1803) només alterà els indicadors de mortalitat de determinades poblacions com: Cambrils, Puiginyós, la Riba, la Selva del Camp o Vila-seca, però en el general de la mostra presenta una proporció percentual de mortalitat relativament normal. El segon (1818-1819) es va deixar notar més, amb mitjanes de mortalitat netament superiors, de vegades per sobre del doble, amb uns creixements vegetatius sensiblement reduïts (positius encara, donat l'empit dels natalicis a finals del vicenni, general a totes les poblacions de la mostra), i amb una taxa d'albats cinc punts per sota de la general.

El factor migratori

Les migracions, d'una gran magnitud tant per la quantitat com per la provisionalitat, han estat un factor capaç, en més d'una població, de fer poc vàlids uns càlculs poblacionals. Tota dada poblacional s'integra en un context evolutiu, i participa d'una conjuntura progressiva o regressiva, però la provisionalitat d'una considerable massa humana en una localitat concreta és capaç de trencar aquest context i, per tant, mina la seva fiabilitat. L'exemple més clar l'hem tingut en la capital del Camp de Tarragona, la qual doblà el nombre de residents als pocs mesos de la invasió napoleònica: passà de 8.000 habitants a 15.000 i més endavant a 25.000 per, dos anys més tard, a l'anar maldades amb el setge, quedar reduïda a uns 2.000; després de la presa i el saqueig, eren uns pocs centenars... Moltes altres poblacions (l'Argilaga, Cabra, Cambrils, Creixell, la Mussara, Picamoixons, la Riba, la Secuita, Vespella, etc.) experimentaren incomprendibles sotrats demogràfics, un augment de baptismes i/o matrimonis en el període crític, que només es pot explicar a partir d'una població refugiada que fa pujar els índexs.

Ens imaginem dos corrents migratoris de refugiats, l'un, el de la gent de les comarques envers les grans capitals (Tarragona, Reus i Valls, també la Selva

del Camp, Alcover i localitats costaneres com Cambrils i Torredembarra), i, una altra de paral·lela, que correspondria als catalans de tota la geografia del país, envers qualsevol població rural on poguessin passar més desapercebuts, o on hi tinguessin coneguts. Caldria confirmar-ho a través d'estudis més profunds i minuciosos.

La taxa d'albats

El percentatge d'albats durant el vicenni a la mostra de les quaranta parròquies és quasi del 55% (54'92%), uns quants punts per sobre del calculat en d'altres poblacions com Rocafort de Queralt (50%) o Cabra del Camp (49%).³⁶⁴ És una taxa que oscil·la entre el 39'3% de Siurana i el 61'8% de la Selva del Camp. Allò que sí que es constata és un apreciable disminució d'aquesta taxa en l'estricta període de la Guerra del Francès, quan la taxa general baixa fins a 48'3% (entre els 31'5% de Siurana i els 57'3% del Rourell), és a dir, quasi set punts avall. No ens cansem de recordar que aquest fet, general a totes les poblacions, no respon a una menor mortalitat infantil i juvenil, sinó a un augment notable de la mortalitat adulta que desequilibra el percentatge que es calcula entre ambdues mortalitats. Així es pot veure també amb la taxa concretada en l'any 1809, que és del 44'3%. La major o menor diferència entre la taxa d'albats general i la del període crític és un indicador de la crisi de mortalitat adulta en moltes poblacions, molt alta al Catllar, la Massó, Perafort, Puigdelví o Puigtinyós, etc., i quasi imperceptible en d'altres com: l'Albiol, l'Aleixar, Botarell, la Mussara o la Poble de Montornès.

Els fills de pares incògnits

La taxa de fills de pares incògnits de les poblacions rurals del Camp de Tarragona presents a la nostra mostra ha estat de l'1'09%,³⁶⁵ molt propera a l'1'18% dels pobles de la Conca de Barberà.³⁶⁶ Ara bé, aquesta taxa ha estat calculada marginant les tres poblacions principals del Camp de Tarragona, perquè els respectius índexs de FI desvirtuaven els resultats. El pes de Tarragona i Reus és considerable en aquesta taxa, la primera en compta amb una de 5'4%, i la segona de 3'6%. Ambdues aglutinaven les més potents institucions benèfiques de la zona i actuaven de pols d'atracció d'expòsits. Les quaranta

364. GUAL [1988] 51; TEIXIDÓ [1997] 102.

365. S'entén, sobre el nombre total de baptismes del vicenni.

366. Segons hem pogut calcular de: GUAL [1993c] 152-199.

poblacions de la mostra, juntes, tenen una taxa de FI del 2'35%, és a dir, que un de cada quaranta-dos naixements era de pares ignots.

Aquesta taxa augmenta algunes dècimes en tres supòsits: *a*) en el període de crisi, que és de 2'5% (i marginant les tres capitals de comarca, de l'1'5%), *b*) en les poblacions majors de 2.000 habitants, que és d'1'9% i de 2'6% en el període crític, i *c*) en les poblacions de la costa, que és del 2'5% i del 2'9% en el període crític.

La taxa més alta correspon a Tarragona durant el període crític, quan la ciutat havia triplicat la població entre naturals, refugiats i soldats, i assolí el 8'1%, això és, un de cada dotze naixements. Les més baixes corresponen a petites poblacions, rurals i apartades, on no s'hi solien exposar nadons mai, ni hi havia mares solteres, com l'Argilaga, Botarell, Puigdelfí, la Riba, Riudecanyes, Siurana o Vilafortuny.

Fons i bibliografia

Fons

L'estudi ha estat fet partint d'una mostra de quaranta poblacions i/o parròquies, entre les quals hi ha nuclis agregats, pobles, viles i ciutats, que no tots són municipis, a més d'algun que actualment ha desaparegut o que ha canviat la fessomia de soca-rel (cas de la Mussara, o Vilafortuny). Les poblacions han estat analitzades a través dels sacramentals parroquials custodiats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona [=AHA].

Han estat una excepció les poblacions següents: Picamoixons, Reus, Vespella de Gaià, Vila-rodona i Vila-seca de Solcina. Per a un dels llibres d'òbits de Vespella i per conèixer l'última dada sobre població hem acudit al corresponent arxiu parroquial; per a la resta, hem utilitzat bibliografia.

- **Picamoixons:** RIUS [2002] 100.
- **Reus:** ANDREU [1986] 45 i 104. També hem complementat alguns recomptes (parts múltiples, fills incògnits i albats) acudint a l'Arxiu Parroquial de la Prioral de Sant Pere de Reus [=APSPR], llibres de baptismes núm. XVI (1798-1801), XVII (1802-1806), XVIII (1807-1811), XIX (1812-1815) i XX (1816-1820).
- **Vespella:** [Llibre d'òbits de 1763-1807]: Arxiu Històric de Tarragona, Fons parroquial de Vespella de Gaià, núm. 1.
- **Vila-rodona:** SANTESMASES [1984] 100-101.
- **Vila-seca:** Arxiu Parroquial de Sant Esteve de Vila-seca [=APSEV], llibres de baptismes núm. VI (1798-1819) i VII-VIII (1819-1851); llibres de matrimonis núm. V (1801-1818) i VI (1819-1851), i d'òbits núm. III (1799-1818) i IV (1819-1854).

Bibliografia

- ADSERÀ I MARTORELL, Josep (1984). *Epidemia de Tarragona del año 1809 y su entorno histórico en el Principado de Cataluña. La enfermedad dominante fue la fiebre carcelaria*. Universitat de Barcelona. [Tesi doctoral inèdita]
- (1986). *Tarragona, capital de provincia. Estudio histórico documental sobre la división del territorio*. Tarragona: l'autor.
- ALEGRET, Adolfo (1911). *Historia del sitio, defensa, asalto y evacuación de Tarragona en la guerra de la Independencia*. Barcelona: Impr. Vicente Martínez.
- (1924). *Tarragona a través del siglo XIX*. Tarragona: Impr. Torres & Virgili.
- AMAT SANS, Elisenda; MURILLO GALIMANY, Francesc (1997). «L'entrada dels francesos a Valls el febrer de 1809. Durant la Guerra del Francès, setze mil francesos ocuparen la ciutat». *Cultura* [Valls], n. 568 (gener), p. 19-20.
- ANDREU, Jordi (1986). *Població i vida quotidiana a Reus durant la crisi de l'antic règim*. Reus: Edicions del Centre de Lectura (Assaig; 21).
- ANGLÈS SORONELLAS, Fina; VENTÓS RODRÍGUEZ, Joan-Miquel (2004). *L'Aleixar*. Valls: Cossetània Edicions (La Creu de Terme; 25).
- ANGUERA, Pere; GORT, Ezequiel; MELICH, Jordi (1980). *Aproximació a la història de Reus*. II. Reus: Ajuntament, 1980.
- ANGUERA, Pere (1981). *Economia i societat al Baix Camp a mitjan del s. XIX*. Tarragona: Publicacions del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics (Escaire; 3).
- (dir.) (2003). *Història General de Reus*. III. *Una societat en ebullició. 1800-1923*. Reus: Ajuntament.
- ARNAVAT, Albert (1992). *Moviments socials a Reus. 1808-1874. Dels motins populars al sindicalisme obrer*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs.
- BERTRAN ÀLVAREZ, Carles (2002). *El Milà (1868-1923). Població, societat i economia d'un municipi de l'Alt Camp*. Valls: Pagès Editors / Consell Comarcal de l'Alt Camp / Arxiu Històric Comarcal.
- BERTRAN CUDERS, Josep (1992). *Apectes socio-econòmics del segle XIX i inicis del XX a Cambrils*. Tarragona: El Mèdol.
- BERTRAN VALLVÈ, Dídac (1980). «La vida a una petita població durant la Guerra del Francès: Alcover (1808-1813)». A: SOLER ÀLVAREZ, Eliseu A.; FORTEZA, Tomàs; GUARDIAS, Antonio (cur.). *Recull Joaquim Avellà Vives (1901-1967)*. Tarragona: Llibreria Guardias, p. 99-155.
- CANALES GILI, Esteban (cur.) (1988). «Una visió més real de la Guerra del Francès. La història de Bràfim d'en Bosch i Cardellach». *Recerques*, n. 21 (1990 = Homenatge a Pierre Vilar), II, p. 7-49.

- (2002). «El impacto demográfico de la guerra de la Independencia». *Segon Congrés Recerques, Enfrontaments civils: postguerres i reconstruccions* [Lleida, 10-12 d'abril de 2002]. II. Lleida: Recerques / Universitat / Pagès editors, v. 1, p. 283-299.
- (2006). *1808-1814: demografía y guerra en España*. [En línia]. <<http://seneca.uab.es/historia/demographie.htm>> i també a <www.uclm.es/ab/humanidades/profesores/descarga/manuel_ortiz/crisisregimen.pdf> [Consulta: octubre de 2006]. [Ref. en el text: CANALES [www2006]]
- CARDÓ I SOLER, Josepa (1983). *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs (Estudis Vallencs; 13).
- CATALÀ MASSOT, Lluís (2007). *Societat, urbanisme i serveis públics a la Torredembarra del segle XIX*. Tarragona: Centre d'Estudis Sinibald de Mar.
- DUCH PLANA, Montserrat; GINÉ FURNÉ, Anna M. (2001). *Constantí*. Valls: Cossetània Edicions (La Creu de Terme; 11).
- ESPORRÍN I PONS, Montserrat; MAROTO I NADAL, Montserrat; MONCLÚS I LLOP, Montserrat; MONTROYA I BOTIA, Isabel (1979). «Estudi demogràfic de Cambrils a través del s. XIX». A: *1er. Col·loqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació Provincial de Tarragona, p. 171-180.
- FELIP SÁNCHEZ, Jaume; GUAL VILÀ, Valentí (1988). «La població de la Riba entre el 1767 i el 1815». *El Brugent* [La Riba], n. 67 (octubre), p. 17-18, i n. 68 (desembre), p. 12-13.
- FERRER, M. Antònia (1979). «Estudi demogràfic de la Ciutat de Tarragona, 1820-1824». A: *1er. Col·loqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació Provincial, p. 147-169.
- (1983-1984). «Poblament de Reus durant l'ocupació francesa». *Universitas Tarraconensis* [Tarragona], VI, p. 199-216.
- El Cens del Comte de Floridablanca. 1787 (Part de Catalunya)* (1969). Intr., ed. i índex per Josep Iglésies. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajua. [Ref. en el text: *Floridablanca. 1787* [1969]]
- Gran Enciclopèdia Catalana*. XXV. 2a ed. (1986-1990). Barcelona: Fundació Gran Enciclopèdia Catalana. [Ref. en el text: [GEC]]
- GORT I JUANPERE, Ezequiel (1994). «Breu notícia de l'entrada dels francesos a l'hospital d'Alcover (1809)». *Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs* [Alcover], n. 67 (juliol-setembre), p. 28-29.

- GRAU I MONNÉ, M. Dolors (1992). *La vila d'Alcover durant el regnat d'Isabel II (1833-1868)*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp.
- GRAU PUJOL, Josep M. T. (1990). *Població i lluita contra la mort a Montblanc (segle XVIII)*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (2002). «Montblanc, refugi d'un notari tarragoní durant la Guerra del Francès (1811)». *El Foradot* [Montblanc], n. 11 (abril), p. 20-21.
- (2004). «Expatriats gironins morts en el setge francès de Tarragona (1811)». *Arjau* [Sant Feliu de Guíxols], n. 48 (febrer), p. 5.
- (2005). «Mallorca refugi dels notaris de Tarragona durant la Guerra del Francès (1811-1813)». *Paratge. Quaderns d'Estudis de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària*, SCGHSVN [Sant Cugat del Vallès], n. 18, p. 77-86.
- GRAU PUJOL, Josep M. T.; GUAL I VILÀ, Valentí; PUIG I TÀRRECH, Roser (1990). *Noms i gent de la Conca de Barberà*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- GRAU PUJOL, Josep M. T.; PUIG TÀRRECH, Roser (1989). «La Riba en el segle XVIII: una economia puixant entorn del paper». *El Brugent. Miscel·lània Ribetata* [la Riba], n. 2, p. 23-55.
- (1995). «Els homes de l'Albiol el 1795». *El Pont Alt* [la Selva del Camp], n. 66 (desembre), p. 5-7.
- (1996). *Lilla. Aproximació a la història d'un poble*. Lilla: Parròquia de Sant Joan Evangelista.
- (1999). «La revisió del cens de Floridablanca (1787) a través del compliment pasqual de Vallfogona de Riucorb. Un exemple d'ocultació». *Recull* [Santa Coloma de Queralt], Associació Cultural Baixa Segarra, n. 6, p. 49-63. [Ref. en el text: GRAU; PUIG [1999a]]
- (1999). «Una lleva militar o "quinta" de finals del segle XVIII de la Selva del Camp. *Els Miquelets*». *El Pont Alt* [la Selva del Camp], n. 81 (desembre), p. 7-10. [Ref. en el text: GRAU; PUIG [1999b]]
- (2007). «Els efectes demogràfics de la Guerra del Francès a Sarral (1808-1814)». *Recull de Treballs «El Baluard»* [Sarral], n. IV. [En premsa] [Ref. en el text: GRAU; PUIG [2007] (e.p.)]
- (2007). «Emigració de la Conca de Barberà a la ciutat de Valls en el marc de la Primera Guerra Carlina». *Aplec de Treballs* [Montblanc], n. 25, p. 115-154. [Ref. en el text: GRAU; PUIG [2007]]
- [GRAU] TÀRRECH I PUJOL, JOSEP M. T. (1997). «L'Hospital d'Alcover durant la Guerra del Francès. Notícia documental». *Butlletí. Centre d'estudis Alcoverencs* [Alcover], n. 79 (juliol-setembre), p. 35-37. [Ref. en el text: GRAU [1997]]

- GUAL I VILÀ, Valentí (1988). *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'edat moderna (Rocafort de Queralt s. XVI-XVIII)*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació de Tarragona.
- (1989). «L'Espluga i els napoleònics: 1809». *Butlletí del Centre d'Estudis Locals* [L'Espluga de Francolí], n. 1 (1r semestre), p. 1. [Ref. en el text: GUAL [1989a]]
- (1989). «Vimbodí i els Napoleònics: 1809». *Vimbodí. Butlletí Cultural*, n. 51 (desembre), p. 11-13. [Ref. en el text: GUAL [1989b]]
- (1991). «Demografia de la Riba a l'edat moderna». *El Brugent. Miscel·lània Ribetana* [la Riba], n. 3, p. 61-86. [Ref. en el text: GUAL [1991a]]
- (1991). «La intensitat de les crisis de mortalitat adulta. Santa Coloma de Queralt a l'Edat Moderna». *La Segarra* [Santa Coloma de Queralt], n. 141 (gener), p. 22-23; i n. 142 (juny), p. 16-17. [Ref. en el text: GUAL [1991b]]
- (1991). «Intensitat i cronologia de les crisis de mortalitat adulta a Vilaverd-La Riba durant l'Edat Moderna». *Vilaverd Parla*, n. 11 (setembre), p. 21-24. [Ref. en el text: GUAL [1991c]]
- (1991). «Morts accidentals i violentes a Barberà». *Llum* [Barberà de la Conca], n. 66 (agost), p. 6-7. [Ref. en el text: GUAL [1991d]]
- (1993). «Les crisis demogràfiques de la primera meitat del segle XVIII a la Conca de Barberà». *Aplec de treballs* [Montblanc], n. 12, p. 105-123. [Ref. en el text: GUAL [1993a]]
- (1993). «Les crisis de mortalitat adulta a la Conca de Barberà. Cronologia, intensitat i abast geogràfic». *Quaderns de Vilaniu* [Valls], n. 24, p. 54-64. [Ref. en el text: GUAL [1993b]]
- (1993). *La família moderna a la Conca de Barberà*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació de Tarragona. [Ref. en el text: GUAL [1993c]]
- (1994). «Les crisis demogràfiques del període 1751-1815 a la Conca de Barberà». *Aplec de treballs* [Montblanc], n. 15, p. 17-53.
- (1995). «L'impacte de la mortalitat adulta. Vilaverd, 1768-1809». *Vilaverd Parla*, n. 28 (desembre), p. 18-19.
- (1996). «Cronologia i intensitat de les crisis de mortalitat infantil: Vilaverd, 1768-1809». *Vilaverd Parla*, n. 31 (octubre), p. 14-15.
- (1997). «Les crisis demogràfiques del període 1751-1815 a la Conca de Barberà». *Aplec de Treballs* [Montblanc], n. 15, p. 17-53.
- GÜELL I JUNKERT, Manel (1990). «Els Monguío: "Horacis de Tarragona"». *Paratge Tarragoní*. Portanveu de la Delegació a Tarragona de la SCGHS [Tarragona], n. 8 (gener), p. 13-17.

- (2008). «L'índex d'ocultació militar al Camp de Tarragona en la Guerra Gran (1798)». *A Carn!* [En línia], n. 6 (gener), p. 11-14. <<http://www.acarn.cat>>
- GÜELL, Manel; ROVIRA I SORIANO, Jordi (1999). *Tarragona el 1715. Aspectes socials de la propietat urbana i rústica a l'època de la implantació Borbònica*. Tarragona: Biblioteca Tarraconense 7.
- IGLÉSIES, Josep (1965). *El setge de Tarragona a la guerra napoleònica*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- (2002). *Reus en el moviment demogràfic de Catalunya i altres estudis*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, (Assaig; 82).
- JANUÉ I MIRET, Marició (1999). «Manso i Solà, Josep». A: MESTRE I CAMPÍ, Jesús (dir.). *Diccionari d'Història de Catalunya*. 1a ed. en fascicles. Barcelona: Edicions 62 / El Punt, p. 645.
- JORDÀ I FERNÁNDEZ, Antoni (cur.) (1992). *El «Repertorio...» de Mn. Salvador Babot (1796-1874)*. Vila-seca: Agrupació Cultural, (Monografies de Vila-seca; 16).
- LLORAC I SANTIS, Salvador (1987). *Creixell. Visió general d'un poble del Tarragonès*. Creixell: Ajuntament.
- LOZANO REQUENA, Yolanda; TORRELL CAMPS, Xavier; YEBRAS CAÑELLAS, Martí (cur.) (1997). *Alcover. Una història*. Alcover: Centre d'Estudis Alcoverencs.
- MELERO, David (2000). «La batalla de Vila-seca a la Guerra del Francès (19-1-1812)». *El Pont de Fusta* [Vila-seca], n. 241 (març), p. 24-25.
- MORELL I TORRADEMÈ, Josep (1990). *Pàgines de la història de Vila-seca de Solcina*. Vila-seca: Agrupació Cultural, (Monografies de Vila-seca; 15).
- (1994). *Demografia de Reus i la seva àrea de mercat a l'època moderna*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (1996). «La base demogràfica: evolució de la població de Vila-seca». A: DD.AA. *Epidèmies i demografia a Vila-seca*. Vila-seca: Agrupació Cultural, (Monografies de Vila-seca; 19).
- MORELL I TORREDEMÈ, Josep; VAQUER I FERRANDO, Pineda (2001). *Vila-seca*. Valls: Cossetània Edicions, (La Creu de Terme; 10).
- MURILLO I GALIMANY, Francesc (2008). *La Batalla del Pont de Goi (Valls, 25 de febrer del 1809)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, (Biblioteca d'Estudis Vallencs; XLVI).
- NAVARRO, Luis; ROVIRA, Salvador (1980). *La població activa de Reus a les darreries del segle XVIII*. Reus: Centre de Lectura.
- PUIG I TÀRRECH, Roser (2003). «Crisi de subsistències a Lilla durant la guerra de Napoleó (1809)». *El Foradot* [Montblanc], n. 16 (febrer), p. 17.

- (2007). «La lleva dels Miquelets del partit de corregiment de Montblanc (1795) i el cens de Floridablanca (1787). Confrontació de dades». *Aplec de Treballs* [Montblanc], n. 25, p. 90-98. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà.
- PUIGJANER Y GUAL, FRANCISCO (1981). *Historia de Valls*. Valls: Ajuntament, (1881).
- RECASENS COMES, JOSÉ MARIA (1964). «La población de la ciudad de Tarragona durante la Guerra de la Independencia». A: *Estudios de la Guerra de la Independencia, I (Actas del II Congreso Histórico Internacional de la Guerra de la Independencia y su época)*, p. 465-487. Saragossa: Institución «Fernando el Católico», Diputació de Saragossa.
- (1965). *La revolución y guerra de la Independencia en la ciudad de Tarragona*. Tarragona: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense.
- (1971). «La epidemia de fiebre tifoidea del año 1809 en Tarragona». *Revista Técnica de la Propiedad Urbana*, n. 22 (juliol-desembre), p. 61-69. Tarragona: Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Tarragona.
- RECASENS I ROVIRA, MARIA (1992). *La Selva del Camp en el segle XVIII (Població, societat i economia)*. Reus: Centre d'Estudis Comarcal Josep Iglésies.
- RIERA FORTUNY, PILAR (1994). «Notes històriques». A: *L'Ermida del Roser de Vilallonga del Camp*. Valls: Agrupació Cultural de Vilallonga del Camp, p. 11-77.
- (2003). «Els miquelets a Vilallonga». A: *Apunts per a la història de Vilallonga del Camp. El Codony: 10 anys (1994-2004)*. Valls: Cossetània Edicions, (Col·lecció «El Codony»; 4), p. 107-117.
- RIUS JOVÉ, JORDI (2002). *Picamoixons i la seva gent. De les acaballes de l'Antic Règim als nostres dies*. Reus: Fundació Privada Liber, (Col·lecció «Localia»; 1).
- ROCA I ARMENGOL, JORDI (2000). *Història de l'Espluga de Francolí. El segle XIX*. v. Lleida: Pagès Editors S.L.
- ROVIRA, SALVADOR-J. (1984). «El segle XVIII i les guerres Gran i del Francès». A: *Història de Torredembarra. Segles XVIII-XX*. Reus: Ajuntament de Torredembarra, p. 9-67.
- (1987). *La Guerra del Francès a Altafulla. 175è aniversari de la batalla d'Altafulla*. Altafulla: Centre d'Estudis.
- SABATÉ I BOSCH, JOSEP M. (1992). *Monges, frares, canonges, capellans, i capellanets. Tarragona religiosa a les acaballes de l'antic règim*. Tarragona: Ajuntament.
- (2002). «L'Església de Tarragona en la postguerra del Francès mitjançant l'estudi dels "Estats de parròquia": pontificat de Mon y Velarde (Demogra-

- fia)». A: *Segon Congrés Recerques. «Enfrontaments civils: postguerres i reconstruccions»* [Lleida, 10-12 d'abril 2002]. Lleida: Recerques / Universitat / Pagès editors, I, p. 367-381.
- SALAS, Javier de (1882). *El sitio de Tarragona por los franceses en 1811*. Tarragona: Impr. Puigrubí y Arís (Barcelona: Tip. Castillo, 1911).
- SALCEDA I CASTELLS, Josep (1998). *Quaranta anys d'estampes cambrilenques*. Tarragona: El Mèdol.
- SALVAT Y BOVÉ, Juan (1965). *Tarragona en la guerra y en la postguerra de la Independencia*. Tarragona: Reial Societat Arqueològica Tarraconense; Impr. Sugrañes.
- SÁNCHEZ REAL, José (1965). «Tarragona en la guerra de la independencia». *Boletín Arqueológico* [Tarragona], època IV, fasc. 49-50 (gener-juny), p. 67-86.
- SÁNCHEZ RIPOLLÈS, Josep M. (1994). «Fam i guerra eternes (Lilla, març de 1809)». *Cultura* [Valls], n. 536 (febrer), p. 33.
- SANTESMASES I OLLÉ, Josep (1984). *El segle XIX a Vila-rodona*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, (Estudis Comarcals; 2).
- (2007). *El temps del rector Vicenç Morer. Vila-rodona a finals de l'antic règim (1798-1830)*. Vila-rodona: Centre d'Estudis del Gaià.
- SERRA MASDEU, Anna Isabel (1995). *El Rourell des de la restauració borbònica a la Segona República (1875-1931). Una aproximació històrica*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp.
- SIMON I TARRÉS, Antoni (1988). «La població de Catalunya a finals del segle XVIII. El Cens de Floridablanca i el nomenclàtor diocesà del bisbat de Girona, contrast i fiabilitat d'ambdues fonts». A: *Homenatge al Doctor Sebastià García Martínez*. III, p. 97-110. València: Generalitat Valenciana.
- (1992). «La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització». *Manuscrits* [Barcelona], n. 10, p. 217-258. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Sitio, asalto y saqueo de Tarragona en 1811. Es copia de un manuscrito que se conserva en la biblioteca de una de los conventos de Religiosos Menores de Cataluña* (1911). Tarragona: Tipografía F. Arís. [Ref. dins del text: *Sitio* [1911]]
- Tarragona, Poble a poble. Guia de les nostres comarques* (2000). Tarragona: Diari de Tarragona, 2000. [Ref. dins del text: *Tarragona* [2000]]
- Tarragona sacrificada en sus intereses y vidas por la Independencia de la nación y la libertad de su cautivo monarca Fernando Séptimo. Relación de los sucesos más memorables ocurridos en esta ciudad durante la última guerra defensiva contra la invasión del tirano del siglo XIX Napoleón Bonaparte. La escribía*

- en el año 1816 una víctima escapada del furor de los bárbaros, testigo ocular de sus atrocidades en el día de su entrada e inmediatos* (1816?). Tarragona: Miguel Puigrubí. [Ref. dins del text: *Tarragona sacrificada* [1816]]
- TEIXIDÓ MONTALÀ, Jaume (1995). «Els combregants de Prenafeta (1561-1627)». *Aplec de treballs* [Montblanc], n. 13, p. 105-126.
- (1997). *Població, societat i economia a la vila de Cabra del Camp al segle XVIII*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp.
- (2007). «Figuerola del Camp segons el cadastre de 1740». A: GÜELL, Manel (ed.); ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J. (ed.). *L'Home i l'historiador. Miscel·lània en homenatge a Josep M. Recasens i Comes. Estudis històrics*. Tarragona: Autoritat Portuària, p. 253-268.
- THOMAS I TORRELL, Montserrat (1989). «La Riba, aspectes geogràfics». *El Bru-gent. Miscel·lània Ribetana* [la Riba], II, p. 143-179.
- VALLVERDÚ I MARTÍ, Robert (1987). «Aportació a l'estudi de la milícia urbana de Tarragona durant el setge i assalt del francès (1808-1811) (I)». *Universitas Tarraconensis* [Tarragona], IX, p. 271-289.
- (1992). «Aportació a l'estudi de la milícia urbana de Tarragona durant el setge i assalt del francès (1808-1811) (II)». *Universitas Tarraconensis* [Tarragona], X, p. 263-282.
- (1996). «La milícia urbana de Tarragona. Un moviment de resistència dirigit per les classes privilegiades durant la Guerra del Francès». A: RAMISA, Maties (cur.). *Guerra napoleònica a Catalunya (1808-1814). Estudis i documents*. Barcelona: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Milà i Fontanals, 22), p. 59-71.
- (2002). *La Masó*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs / Cossetània Edicions (Estudis Comarcals / L'Alt Camp, Poble a Poble; 1).
- VENTURA I SOLÉ, Daniel (1984). «La batalla de Valls». *Cultura* [Valls], n. 427 (febrer), p. 32-36.
- YRANZO Y DE LOYGORRI, Federico de (1935). *Estampas del sitio y toma de Tarragona por los franceses en 1811. Itinerario histórico sentimental*. Tarragona: Impr. del Regimiento de Infantería núm. 18.

Annexos

1. Taula per fixar una taxa de natalitat ideal

(TN = Baptismes x 1.000 / Població [Compliments Pasquals + increment del 18'42]). Aquest increment, per rectificar el percentatge de població infantil que no figura en els compliments pasquals, l'hem calculat a partir del Cens de Floridablanca (1789) que segrega els menors de set anys, i per regla de tres nosaltres hem segregat els menors de sis anys (data a partir de la qual hem notat que el feligrès ja podia figurar en els compliments pasquals) de les 40 parròquies del nostre estudi. En el següent quadre hem disposat aquelles parròquies amb compliments pasquals corresponents a alguns dels anys compresos entre 1801-1820.

Localitat	Any del CP	Ànimes combregants	+ Complement del 18'42%	Nombre baptismes	Taxa de natalitat
Bràfim	1801	1.011	1.197	48	40'10
	1805	1.051	1.244	51	40'99
	1815	797	944	65	68'85
	1820	1.159	1.372	70	51'02
<i>Mitjana:</i> *		1.004	1.189	51'45	43'27

Figuerola del Camp	1818	347	411	17	41'36
	1820	395	467	19	40'68
<i>Mitjana:</i>		371	439	16'4	37'35

* La mitjana corresponent als baptismes és la de tots els vint, llevat del cas de Figuerola del Camp, que correspon a l'últim quinquenni.

Localitat	Any del CP	Ànimes combregants	+ Complement del 18'42%	Nombre baptismes	Taxa de natalitat
Pobla de Montornès	1801	649	768	30	39'06
	1805	728	862	40	46'40
	1810	793	939	54	57'50
	1815	772	914	58	63'45
	1820	848	1.004	51	50'79
<i>Mitjana:</i>		758	897	43'9	48'94
Riudecanyes	1801	561	664	44	66'26
	1805	869	1.029	42	40'81
	1810	764	904	43	47'56
	1815	749	887	35	39'45
	1820	814	964	48	49'79
<i>Mitjana:</i>		751	889	43'4	48'81
La Secuita	1801	499	591	12	20'30
	1822	379	449	15	33'40
<i>Mitjana:</i>		439	520	23'6	45'38
Torredembarra	1800	2.068	2.449	114	46'54
	1812	1.725	2.042	96	47'01
	1817	1.163	1.377	108	78'43
	1820	2.050	2.427	99	40'79
<i>Mitjana:</i>		1.751	2.073	95'25	45'94
<i>Mitjana de les mitjanes:</i>					44'94

2. Fons documental de Miquelets de l'AHT (1795)

Quadre amb: *a*) la població de 1801-1805 (calculada a partir de la TN del 45×1.000 del lustre), *b*) la població fins als setze anys en el Cens de Floridablanca, quantitats i percentatges, *c*) el número que figura a la lleva dels Miquelets, *d*) el número d'habitants de la població a partir de la lleva dels Miquelets i dels rectificadors (per afegir un número ideal de població femenina, de població de menys de setze anys i de més de cinquanta i un 10% de població eximida del servei d'armes), i *e*) l'índex de deflació que presenta la xifra de llevats del fons de Miquelets respecte del nostre càlcul rectificat.

LOCALITAT	Població 1801- 1805	Cens de Floridablanca (1787)		Lleva	Habitants	Deflació	
		Població	>16 anys				%
L'Albiol (BC)	306	363	196	53'99	118	363	-18'62
* Alcover (AC)	3.071	2.837	1.205	34'28	713	1.914	37'67
L'Aleixar (BC)	1.031	1.679	337	20'07	214	641	37'82
L'Argilaga (T)	133	44	22	50	-	-	-
Les Borges del Camp(BC)	977	796	295	37'06	316	866	11'36
Botarell (BC)	466	444	177	39'86	144	402	13'73
Bràfim (AC)	1.066	928	382	41'16	254	717	32'73
Cabra del Camp (AC)	635	729	289	39'64	123	343	45'98
Cambrils (BC)	1.911	1.639	590	35'99	442	1.202	37'10
El Catllar (T)	1.120	986	382	38'74	335	929	17'05
Constantí (T)	2.475	2.194	919	41'88	774	2.196	11'27
Creixell (T)	573	592	247	41'72	151	427	25'47
Figuerola del Camp (AC)	444	622	272	43'72	251	721	-62'38
Els Garidells (AC)	342	312	127	40'70	87	244	28'65
La Masó (AC)	248	175	54	30'85	70	183	26'20
El Milà (AC)	151	178	91	51'12	58	175	-15'89
La Mussara (BC)	155	223	99	44'39	31	98	36'77
Nulles (AC)	413	344	137	39'82	169	472	-14'28
Perafort (T)	364	121	50	41'32	54	152	58'24
Picamoixons (AC)	288	-					

LOCALITAT	Població 1801- 1805	Cens de Floridablanca (1787)			Lleva	Habitants	Deflació
		Població	>16 anys	%			
Puigdelfí (T)	128	128	62	48'43	46	136	-6'25
* Puigtinyós (AC)	902	803	334	41'59	-		
Reus (BC)	18.004	14.440	6.673	46'21	4.335	12.676	29'59
La Riba (AC)	684	552	230	41'66	155	469	31'43
Riudecanyes (BC)	973	986	357	36'20	316	860	11'61
El Rourell (AC)	368	217	98	45'16	107	310	15'76
La Secuita (T)	448	494	199	40'28	-		
La Selva del Camp (BC)	4.155	3.390	1.362	40'17	943	2.596	37'52
Siurana de Prades (BC)	204	186	65	34'94	46	124	39'21
Tarragona (T)	9.226	8.570	3.170	36'98	-		
Torredembarra (T)	2.208	2.049	816	39'82	-		
Vallmoll (AC)	1.293	1.164	466	40'03	-		
Valls (AC)	10.408	8.162	3.683	45'12	-		
* Vespella de Gaià (T)	200	287	88	30'66	-		
Vilabella (AC)	1.208	1.506	565	37'51	-		
Vilafortuny (BC)	35	22	13	59'09	-		
Vilallonga del Camp (T)	1.022	972	554	56'99	312	979	4'20
Vila-rodona (AC)	1.413	1.428	569	39'84	-		
Vila-seca de Solcina (BC)	2.866	2.778	1.460	52'55	-		
Totals	41.286 [72.794]	36.033 [64.109]	15.250 [26.954]	42'43 [42'04]	10.564	30.092	27'31
Mitjanes	1.587 [1.819]	1.385 [1.643]	586 [691]		406	1.157	

- **Font:** Fons documental dels Miquelets (AHPT, *Fons Municipal de Tarragona*, Sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5 i 12 – vegeu Grau; Puig [1999] 7 –).
- **Nota 1:** Les localitats han estat computades amb llurs agregats. Les dades han estat contrastades amb: Morell [1994] 203 i 206. Grau; Puig [1999] 7. Puig [2007] 96; i Riera [2003] 108.
- **Nota 2:** Aquest apartat dedicat al fons dels Miquelets i enfocat des del punt de vista demogràfic, el vam tractar àmpliament a Güell [2008] 11-14.

3. Càlcul de les intensitats [I] de les crisis de mortalitat adulta [CMA]

A través d'aquesta taula, podem copsar la importància de les mortalitats dins del període de la Guerra del Francès, i concretament, els anys 1809 i 1812. Per extreure les dades, hem aplicat el mètode DÛPAQUIER modificat per VALENTÍ GUAL, que l'ha assajat en set parròquies de la Conca per als segles XVI i XVII.³⁶⁷

D'acord amb aquest autor, el mètode consisteix a marginar aquells anys amb un fort excés de defuncions i aplicar la fórmula $I = D - M / DS$. Vegem-ho pas per pas: primer, es trien els set anys anteriors i els set posteriors (fixant-nos només en els cossos, no en el global de defuncions), i es marginen els quatre més extrems, de forma que en queden només deu. A continuació, es resta el nombre de defuncions de l'any crític de la mitjana de defuncions dels deu anys restants, i es divideixen de la desviació estàndard dels decessos de cada any respecte de la mitjana. La desviació estàndard [DS] es calcula aplicant a les diferències de les xifres dels deu anys amb la mitjana, el quadrat, per tot seguit sumar els resultats, dividir-ho per deu, i fer-ne l'arrel quadrada.

Un cop obtenim un resultat, ens ajustem a la gradació de la magnitud de les crisis que segueixen DÛPAQUIER i GUAL: 1-2, crisi menor; 2-4, crisi mitjana; 4-8, crisi forta; 8-16, crisi important; 16-32, gran crisi, i més de 32, catàstrofe.

367. GUAL [1993b] 54-64.

Taula:

Crisi Menor (1-2), **Crisi Mitjana** (2-4), Crisi Forta (4-8), **Crisi important** (8-16), **Gran crisi** (16-32), **Catàstrofe** (+32).

Localitat	Població	*	=	†	†1809	Taxes d'intensitat		
		/(35%)	/(35%)	/(35%)	†1812 (5%)	1809	1811	1812
LAlbiol	341	307 /110 35'8%	77 /32 41'5%	157 /55 35%	18 11'4% 13 8'2%	3'6	-0'6	2
Alcover	3.083	2.775 /931 33'54%	/-	/-	-	n.c.	n.c.	n.c.
L'Aleixar	1.043	939 /288 30'6%	233 /63 27%	897 /360 40'1%	129 14'3% 60 6'6%	5	0'1	3'9
L'Argilaga	128	116 /37 31'89%	26 /16 61'53%	133 /75 56'39%	38 28'57% 9 6'76%	23'1	4'2	6'1
Les Borges del Camp	922	821 /240 29'23%	-	677 /277 40'91%	107 15'8% 32 4'7%	9'6	0'5	1'8
Botarell	462	416 /133 31'97%	71 /16 22'54%	336 /133 39'58%	26 7'73% 18 5'35%	4'3	0'2	0'7
Bràfim	1.143	1.029 /300 29'15%	263 /102 38'78%	1.069 /540 50'51%	247 23'10% 94 8'79%	19'1	0'1	9'1
Cabra del Camp	730	657 /224 34'09%	175 /69 39'42%	594 /259 43'43%	73 12'28% 55 9'25%	7'6	0'9	6'7
Cambrils	2.193	1.974 /713 36'11%	419 /138 32'93%	1.788 /739 41'33%	237 13'25% 104 5'81%	8'5	0'1	5'3

Localitat	Població	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Taxes d'intensitat		
						1809	1811	1812
El Catllar	1.074	967 /330 34'12%	241 /197 81'74%	1.035 /504 48'69%	174 16'81% 131 12'65%	22'2	0'1	15'1
Constantí	2.315	2.084 /672 32'24%	565 /217 38'40%	2.163 /1.124 51'96%	539 24'91% 126 5'82%	17'7	3'1	3'1
Creixell	694	625 /190 30'4%	140 /53 37'85%	472 /189 40'04%	65 13'77% 33 6'99%	16'4	0'7	7'1
Figuerola del Camp	406	366 /153 41'80%	-	308 /119 38'63%	45 14'61% 22 7'14%	13'09	1'3	6'8
Els Garidells	346	312 /98 31'41%	75 /27 36%	287 /140 48'78%	46 16'02% 37 12'89%	16'7	-0'8	4'9
La Masó	247	223 /66 29'59%	48 /16 33'33%	201 /65 32'33%	17 8'45% 14 6'96%	6'4	2'7	4
El Milà	207	187 /63 33'68%	59 /29 49'15%	169 /78 46'15%	21 12'42% 14 8'28%	5'1	-0'8	0'6
La Mussara	190	171 /66 38'59%	52 /23 44'23%	87 /40 45'97%	16 18'39% 4 4'59%	1'6	-3'6	0'3
Nulles	406	366 /102 27'86%	93 /39 41'93%	306 /164 53'59%	64 20'91% 31 10'13%	31	0'8	9'5
Perafort	391	352 /92 26'13%	80 /16 20%	259 /112 43'24%	67 25'86% 18 6'94%	22	0'3	3'8

Localitat	Població	*	=	†	†1809	Taxes d'intensitat		
		/(35%)	/(35%)	/(35%)	†1812 (5%)	1809	1811	1812
Picamoixons	333	300 /98 32'66%	74 /33 44'59%	156 /77 49'35%	1 0'64% 18 11'53%	n.c.	n.c.	n.c.
La Pobla de Montornès	975	878 /298 33'94%	222 /75 33'78%	656 /329 50'15%	108 16'46% 56 8'53%	10	1'7	8'1
Puigdelfí	136	123 /28 22'76%	34 /13 38'23%	136 /59 43'38%	38 27'94% 6 4'41%	17'6	-1'2	0'9
Puigtinyós	[455]	[456]* /93 [20'39%]	121 /43 35'53%	479 /170 35'49%	54 11'27% 46 9'6%	6'3	0'9	5'8
Reus	20.891	18.802 /7.002 37'24%	3.918 /1.518 38'74%	15.060 /7.113 47'23%	2.080 13'81% 925 6'14%			
La Riba	901	811 /282 34'77%	175 /54 30'85%	586 /188 32'08%	45 7'67% 33 5'63%	6	0'5	0'8
Riudecanyes	964	868 /278 32'02%	186 /63 33'87%	763 /295 38'66%	87 11'40% 39 5'11%	2	1'6	2
El Rourell	384	346 /115 33'23%	90 /37 41'11%	290 /136 46'29%	56 19'31% 9 6'61%	6'1	4'6	-0'8
La Secuita	524	472 /165 34'95%	104 /51 49'03%	374 /193 51'60%	69 18'44% 36 9'62%	19'2	3'8	8
La Selva del Camp	3.751	[3.377] /1.112 32'92%	703 /239 33'99%	2.860 /1.177 41'15%	346 12'09% 186 6'50%	27'9	1'5	7'3

* Treballem amb disset dels vint anys de baptismes (1801-1817).

Localitat	Població	* /(35%)	= /(35%)	† /(35%)	†1809 †1812 (5%)	Taxes d'intensitat		
						1809	1811	1812
Siurana de Prades	220	198 /70 35'35%	45 /15 33'33%	132 /57 43'18%	22 16'66% 14 10'60%	10'1	-0'4	7'3
Tarragona	10.255	9.231 /3.590 38'89%	2.133 /1.025 48'05%	7.177 /4.222 58'82%	2.126 29'62% 45 0'62%	47'5	14'6	-2
Torre- dembarra	2.116	1.905 /497 26'08%	413 /179 43'34%	1.501 /687 45'76%	271 18'05% 63 4'20%	20'3	6'2	0'8
Vallmoll	1.288	1.160 /366 31'55%	271 /107 39'48%	1.097 /498 45'39%	229 20'87% 46 4'19%	56'3	0	0'3
Valls	10.112	9.101 /2.955 32'46%	2.007 /883 43'99%	7.717 /3.208 41'57%	1.092 14'15% 456 5'90%	4'4	0'9	1'5
Vespella de Gaià	248	224 /87 38'83%	[64]* /26 40'62%	[247] /[104] [42'1%]	30 [12'09%] -	n.c.	n.c.	n.c.
Vilabella	1.148	1.034 /339 32'78%	282 /99 35'10%	992 /526 53'02%	163 16'43% 140 14'11%	34'5	-0'2	33'8
Vila- fortuny	47	43 /10 23'25%	21 /10 47'61%	50 /23 46%	4 8% 5 10%	-0	-0	7'7
Vilallonga del Camp	1.034	939 /299 31'84%	-	856 /418 48'83%	167 19'50% 36 4'20%	16'6	2'2	-0'2
Vila- rodona	1.614	1.453 /507 34'89%	286 /123 43%	1.428 /632 44'25%	157 10'99% 166 11'62%	11'5	1'7	8'8

* La sèrie de matrimonis només conté tretze de les vint xifres (1809-1820), i la de defuncions, la meitat (1808-1811 i 1815-1820).

Localitat	Població	*	=	†	†1809	Taxes d'intensitat		
		/(35%)	/(35%)	/(35%)	†1812 (5%)	1809	1811	1812
Vila-seca de Solcina	3.086	2.778 /894 32'18%	673 /258 38'33%	2.717 /1.143 42'06%	437 16'08% 128 4'71%	18	6	1'07
Totals	76.812	[69.186] /23.893 34'53%	[14.439] /5.904 40'88%	[56.212] /26.228 44'65%	9.511 16'91% 3.268 5'81%	547'29	53'7	186'67
Mitjanes	1.920	[1.724] /597	[401] /164	[1.441] /672	243 /86	15'20	1'57	5'18
Mitjanes sense les tres capitals de comarca	960	[866] /279 32'27%	[193] /75 38'83%	[729] /324 45'78%	117 16'48% /52 16'20%	14'57	1'12	5'47

Nota: La *població* és la xifra resultant de la TN del 45×1.000, corresponent a tot el període estudiat (1801-1820). * baptismes; = matrimonis; † Òbits. La barra inclinada separa la mateixa dada, però compresa en el període del conflicte (1808-1814). Si la xifra apareix entre claudàtors, vol dir que el càlcul prové d'una estimació extreta per regla de tres a partir de la mitjana de la resta de xifres.

4. Distribució d'intensitats de les crisis de mortalitat adulta [ICMA]

X = ICMA corresponent a l'any 1809; X = ICMA corresponent a l'any 1811; X = ICMA corresponent a l'any 1812. Graus: 1-2, crisi menor; 2-4, crisi mitjana; 4-8, crisi forta; 8-16, crisi important; 16-32, gran crisi; +32, catàstrofe.

Localitat	Crisi menor 1-2	Crisi mitjana 2-4	Crisi forta 4-8	Crisi important 8-16	Gran crisi 16-32	Catàstrofe +32
L'Albiol (BC)		<u>2</u> i 3'6				
Alcover (AC)						
L'Aleixar (BC)		<u>3</u> '9	5			
L'Argilaga (T)			<u>6</u> '1 i 4'2		23'17	
Les Borges del Camp (BC)	<u>1</u> '8			9'6		
Botarell (BC)			4'3			
Bràfim (AC)				<u>9</u> '1	19'1	
Cabra del Camp (AC)			7'6 i <u>6</u> '7			
Cambrils (BC)			<u>5</u> '3	8'5		
El Catllar (T)					<u>16</u> '2 i 22'2	
Constantí (T)		<u>3</u> '1 i 3'1			17'7	
Creixell (T)			7'6		<u>16</u> '4	
Figuerola del Camp (AC)	1'3		<u>6</u> '8	13'9		
Els Garidells (AC)			5'4		16'7	
La Masó (AC)		2'7	6'4 i <u>4</u>			
El Milà (AC)			5'1			
La Mussara (BC)	1'6					
Nulles (AC)				<u>10</u>	31	
Perafort (T)		<u>3</u> '8			22	
Picamoixons (AC)						
La Pobla de Montornès (T)				<u>10</u> i <u>8</u> '1		
Puigdelfí (T)					17'6	
Puigtinyós (AC)			6'3 i <u>5</u> '8			
Reus (BC)						
La Riba (AC)			6			
Riudecanyes (BC)	1'6	2 i <u>2</u>				
El Rourell (AC)			6'1 i 4'6			
La Secuita (T)		3'8		<u>8</u> '5	19'2	

Localitat	Crisi menor 1-2	Crisi mitjana 2-4	Crisi forta 4-8	Crisi important 8-16	Gran crisi 16-32	Catàstrofe +32
La Selva del Camp (BC)	1'5		7'3		27'9	
Siurana de Prades (BC)			7'3	10'1		
Tarragona (T)				14'6		47'5
Torredembarra (T)			6'2		20'3	
Vallmoll (AC)						56'3
Valls (AC)	1'5		4'4			
Vespella de Gaià (T)						
Vilabella (AC)						34'5 i 33'8
Vilafortuny (BC)			7'7			
Vilallonga del Camp (T)		2'2			16'6	
Vila-rodona (AC)	1'7			11'5 i 8'8		
Vila-seca de Solcina (BC)	1		6		18	
Totals	8	11	24	12	15	4
1809 (35)	1	2	9	6	14	3
1811 (13)	4	4	4	1	-	-
1812 (26)	3	5	11	5	1	1

Índex sistemàtic

Taula de continguts	5
Pròleg	7
Justificació	11
I. Radiografia demogràfica del Camp de Tarragona (1801-1820)	17
L'Albiol	22
Alcover	25
L'Aleixar	29
L'Argilaga	34
Les Borges del Camp	36
Botarell	40
Bràfim	43
Cabra del Camp	49
Cambrils	53
El Catllar	57
Constantí	60
Creixell	64
Figuerola del Camp	67
Els Garidells	69
La Masó	72
El Milà	74
La Mussara	77

Nulles.....	80
Perafort	82
Picamoixons	85
La Pobla de Montornès	87
Puigdelfí	90
Puigtinyós	92
Reus	96
La Riba.....	103
Riudecanyes	107
El Rourell.....	109
La Secuita	112
La Selva del Camp	114
Siurana de Prades.....	118
Tarragona	120
Torredembarra	127
Vallmoll.....	133
Valls	137
Vespella de Gaià	141
Vilabella.....	144
Vilafortuny	148
Vilallonga del Camp	150
Vila-rodona.....	154
Vila-seca de Solcina.....	158
II. Taula general de resultats	163
III. Creixement vegetatiu i fecunditat	173
Creixement vegetatiu [CV].....	175
Fecunditat [F].....	179

Les localitats de la costa	179
IV. Albats, parts múltiples [PM] i fills de pares incògnits [FI].....	181
Els albats	183
Els parts múltiples	187
Els fills de pares incògnits [FI].....	189
V. Les epidèmies	195
La febre tifoide de 1809.....	198
El brot del primer lustre del segle XIX.....	201
El rebrot de finals del vicenni.....	204
VI. La fam de 1812.....	209
VII. Conclusions.....	219
Involució demogràfica.....	222
Els <i>annus mirabilis</i>	225
El factor migratori	226
La taxa d'albats	227
Els fills de pares incògnits.....	227
Fons i bibliografia.....	229
Fons	231
Bibliografia	232
Annexos.....	241
1. Taula per fixar una taxa de natalitat ideal	243
2. Fons documental de Miquelets de l'AHT (1795).....	245
3. Càlcul de les intensitats [I] de les crisis de mortalitat adulta [CMA] ..	247
4. Distribució d'intensitats de les crisis de mortalitat adulta [ICMA].....	253

El present llibre té com a objectiu principal analitzar curiosament el sotrac demogràfic que la Guerra del Francès va comportar per al Camp de Tarragona, a través de la font documental primària que permet fer-ho millor, els llibres sacramentals de les parròquies de les poblacions del Camp de Tarragona. A banda de cròniques coetànies i estudis sobre l'ocupació napoleònica al Camp de Tarragona, la demografia històrica és la pedra angular de qualsevol projecte historiogràfic, i no manca mai —o al menys no hauria de manca— en assajos i monografies locals. La demografia demostra amb números, mal que d'una manera tècnica i freda, allò pel què va passar un col·lectiu, una localitat, un país, una comarca o una zona determinada.

Però la història de la Guerra del Francès a Catalunya és la història dels “horrors de la guerra”, ja que el país va patir aquesta invasió com poques vegades n'ha patit d'altres. Les “misèries” de la guerra conformen un apartat privilegiat dins de la nova concepció epistemològica d'Història Militar, derivada de la “New Military History” nord-americana, en la qual s'han superat els tics reiteratius que expliquen la Història per mitjà de cròniques atapeïdes de dates, moviments de tropes sobre un mapa, xifres d'efectius, etc. Aquesta nova concepció aposta bàsicament per l'impacte que un determinat conflicte armat té sobre una determinada població, en uns espais geogràfic i cronològic concrets. És per això que hem considerat important recollir els testimonis que més d'un regent de parròquia rural va inserir en els llibres sacramentals, rescatar-los de l'oblit i donar-los a conèixer en el context històric.

Cercle d'Estudis Històrics i Socials
Guillem Oliver del Camp de Tarragona